R M Dawkins

BE 1928 ΦΑΛΚΕΑ

4 ΛΑΣΣ

131

Ρ
Α
Κ
Ω
Τ
Ο
Σ

ΚΡΗΤΙΚΑ.

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

ΥΠΟ

Μ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΗ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ ΤΥΠΟΓΡΦΙΑΣ

Η ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ

1842.

Ἀναγνῶστα!

Ἀπὸ τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν Πεδιάδος, Μονοφατσίου, καὶ Καινουρίου(1) παρατηρεῖς εἶνι τρόπῳ ἔμελλον νὰ κάμω τὴν Τοπογραφίαν καὶ Στατιστικὴν τῆς ὡραίας, ἀλλ' ἀτυχοῦς Κρήτης· ἐμπόδια ὅμως ἀνυπέρβλητα ἐματαίωσαν τὸν σκοπόν μου, τὸν ὁποῖον ἴσως εἰς εὐνοϊκοτέραν περίστασιν δυνηθῶ νὰ ἐπιτύχω.

Ἀναγνῶστα! καμμία ὑπερβολὴ, κανὲν ψεῦδος δὲν μολύνουν τὰ Κρητικά μου· διατρίψας ἓξ ἔτη σχεδὸν εἰς τὴν Κρήτην, καὶ λαβὼν μέρος ἐνεργὸν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της Πολέμους (1828—1830) γράφω ὅσα εἶδον ἰδίοις ὄμμασι (2) καὶ ὅσα ἐπιτοπίως ἐπληροφορήθην ἀπὸ ἀξιόπιστα ὑποκείμενα· ἐκ τούτων λοιπὸν παρατηρεῖς ὅτι ὁ Κρὴς χαίρει δικαιώματα ἀναντίῤῥητα εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν συμπάθειαν ὄχι μόνον τῶν ὁμογενῶν καὶ συναγωνιστῶν του, ἀλλὰ καὶ παντὸς εὐαισθήτου καὶ φιλανθρώπου, διότι ὑστερήθη (ἂν καὶ πρὸς καιρὸν) τὴν λαμπροτέραν γῆν, διὰ τῆς ὁποίας τὴν αὐτονομίαν ὑπέφερε τὰ πάνδεινα, πένεται καὶ ταλαιπωρεῖται, ὑστερούμενος πολλάκις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου, ὁ ἄλλοτε γευόμενος τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ τέλος βλέπων τὸν συναδελφὸν του Ἕλληνα ἀπολαμβάνοντα τοὺς καρποὺς τῶν ἀγώνων του, ὑψώνει πρὸς οὐρανὸν τὰς πληγωμένας χεῖρας του καὶ ἐπικαλεῖται τὴν θείαν ἀντίληψιν, γνωρίζων ὅτι μόνη αὕτη δύναται νὰ ἐξάξῃ πόρους ἐξ ἀπόρων, καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ

---

(1) ὅρα Κεφ. ς.

(2) Μήτε περιηγητὴς μήτε Κρὴς ἐγνώριζεν ἀκριβέστερον ἐμοῦ τὰ ὀροθέσια καὶ τῶν 20 ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης (ἴδε τὸν χωρογραφικὸν Χάρτην εἰς τὸ τέλος)

πράγματα φθάσουν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἔσχατον τῆς ἀπελπισίας ὅρον.

Χῦσον λοιπὸν καὶ σὺ ἀναγνῶστα δάκρυ συμπαθείας διὰ τὴν δυσπραγίαν τοῦ ἀτυχοῦς Κρητὸς, καὶ ἐπικαλέσου μαζή του τὴν θείαν παντοδυναμίαν ὑπὲρ τῆς ταχείας ἐλευθερίας τῆς ἀναξιοπαθούσης Κρήτης.

Ἀθῆναι τὴν 10 Ἰαννουαρίου 1842.

Χουρμούζης.

Οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι Κρῆτες.

Ὅταν κατὰ τὸ 1834 μία ἐπιτροπὴ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι Κρητῶν, ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς δυνατοὺς τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης ἐποχῆς καὶ ἐζήτησε τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Στρατιωτικῶν κτλ. δικαιωμάτων των, τὸ μιαρὸν στόμα τοῦ βδελυροῦ καὶ αἰσχροβίου Μισέλληνος, ἐτόλμησε νὰ προσφέρῃ μὲ γέλωτα Σαρδόνιον, *μὴ ζητῆτε δικαιώματα οἱ Κρῆτες διότι Πατρίδα δὲν ἔχετε!* ἐκπλάγησαν καὶ ἔφριξαν οἱ πολυπαθεῖς Κρῆτες ὅταν ἤκουσαν τοιαύτην βλασφημίαν, μὴ γνωρίζοντες ὅτι ὁ βέβηλος ἐκεῖνος πολίτης τῶν Σοδόμων ἐγεννήθη διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἑλλήνων, μὲ τῶν ὁποίων τὰ αἵματα ἐντρυφᾷ καὶ σήμερον ὁ παμμίαρος; ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὑπάρχουν καὶ ὀλίγοι τινὲς ἐκ τῶν αὐτοθχόνων, οἵτινες ἀσυνειδήτως φρονοῦν καὶ λέγουν ὅτι, ὅστις δὲν ἐγεννήθη ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθέρας ἑλλάδος δὲν πρέπει νὰ χαίρῃ καὶ τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς αὐτόχθονας δικαιώματα! πρὸς τοὺς ἀγνώμονας καὶ πλεονέκτας ὀλίγους τούτους κυρίους λέγουν οἱ Κρῆτες, ὅτι, *πατρίδα ἔχομεν* ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, διὰ τῆς ὁποίας τὴν ἐλευθερίαν πολεμήσαντες ὁλόκληρα δέκα ἔτη, ὑποφέραμεν μὲ ἀπαραδειγμάτιστον καρτερίαν ὅλα τοῦ πολέμου τὰ δεινά, ὅτι, ἐγκαταλελειμμένοι εἰς μόνας τὰς δυνάμεις μας, καὶ πολεμοῦντες μὲ Κρῆτας Τούρκους, μὲ Ἀλβανούς, μὲ Ἄραβας καὶ Ἀσιανοὺς δεκαπλασίους ἡμῶν, μαχόμενοι πολλάκις καὶ μ' αὐτὰ ἀκόμη τὰ στοιχεῖα, ἐστήσαμεν χίλια τρόπαια, καὶ ἐβάψαμεν ὁλόκληρον τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς μας μὲ τὰ αἵματά μας, τὰ ὁποῖα ἀχνίζουν εἰσέτι καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλ-

λάδος, ὅτι, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπεδεκατώθημεν ἀπειράκις, καὶ τῶν δεκάτων τούτων τὸ ἓν τρίτον στενάζει καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἀπάνθρωπον αἰχμαλωσίαν, ὅτι, ἐπασχολήσαμεν εἰς τὴν Κρήτην μεγάλας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὠφελήθησαν ἐπαισθητῶς οἱ συναδελφοὶ καὶ συναγωνισταίμας, ὅτι, ὁσάκις ἐβιάσθημεν ἀπὸ τὴν ἀκαταμάχητον ἀνάγκην νὰ παραιτήσωμεν πρὸς καιρὸν τὴν Κρήτην δὲν ἐπαρατήσαμεν ὅμως καὶ τὰ ὅπλα, ὡς τοῦτο ἀπεδείχθη πολλαχοῦ καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς Ναβαρίνους, εἰς τὰ Σάλωνα καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτι, ποτὲ καθ' ὅσον ἐπολεμούσαμεν εἰς τὴν Πατρίδαμας δὲν ἐκαταδέχθημεν νὰ ζητήσωμεν μήτε νὰ λάβωμεν μισθὸν, καὶ τέλος, ὅτι, πειθόμενοι εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πλέον ἀδίκου ἀποφάσεως, ἐγκαταλείψαμεν, πρὸς καιρὸν, τὴν γῆν τῶν πατέρων μας, καὶ μεταναστεύσαμεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, μὲ μόνην τὴν δικαίαν πεποίθησιν τοῦ νὰ ζήσωμεν ἐλεύθεροι, καὶ μὲ τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τοὺς ἐλευθερωθέντας ἀδελφούς μας. μὲ τοὺς ὁποίους μᾶς ἑνόνουν ἐθνικῶν συνελεύσεων ἀποφάσεις, καὶ δεκαετοῦς πολέμου θάνατοι, αἰχμαλωσίαι, πεῖνα, γυμνότης, ταλαιπωρία, καὶ μύρια ἄλλα κακουχήματα. Ἰδοὺ ποίαν ἀπάντησιν δίδουν οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι Κρῆτες, εἰς τοὺς λέγοντας ὅτι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς των, δὲν πρέπει νὰ χαίρουσι καὶ τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς αὐτόχθονας δικαιώματα· καὶ μ' ὅλα ταῦτα, οἱ πολυπαθέστεροι τῶν ἑλλήνων Κρῆτες, ὡς νὰ μὴν ὑπέφεραν ὅσα ἀνωτέρω εἴπαμεν, καὶ ὅσα ἀκόμη ἡ Γεν. Ἱστορία θ' ἀναφέρει μίαν ἡμέραν, ὡς νὰ μὴν ἐκατήντησαν ἄπατρεις καὶ ἀνέστιοι διὰ τὴν σημερινὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐταλαιπωροῦντο καὶ ἀναξιοπαθοῦσαν τὸ 1837 γενόμενοι καθεκάστην θλιβερὸν παρα-

νάλωμα τῆς πείνης καὶ τῆς ἀθλιότητος, ὑπ' ὄψιν καὶ αὐτῶν τῶν τότε ἀρχόντων μας, ἕως ὅτου τὰ δίκαια παράπονά των καὶ ἡ ἀπαραδειγμάτιστος δυσπραγία των ἔγειναν γνωστὰ εἰς τὴν Δ. Μ. τὸν Βασιλέα ὅςτις καὶ τοὺς ἀντάμειψεν ἂν ὄχι ὅσον ἀπαιτοῦσαν τὰ δικαιώματά των, ὅσον ὅμως ἐσυγχώρουν τὰ μέσα τοῦ Κράτους του· καὶ τοῦτο γνωρίζοντες οἱ Κρῆτες εὐγνωμονοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Ὄθωνος.

Εἰσαγωγή.

Η Ελλὰς ἐν ὅσῳ ὑστερεῖται τὴν Κρήτην, ὑστερεῖται τὴν ἀσφάλειάν της· ὁ κατέχων τὴν Κρήτην ἠμπορεῖ τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ γευματίσῃ εἰς αὐτὴν καὶ νὰ δειπνήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. πρόσθες ἤδη καὶ τὰ λοιπὰ Πλεονεκτήματα τῆς Νήσου καὶ τῶν κατοίκων της, τῆς μὲν ἡ ΔΕΣΠΟΤΙΚΗ θέσις καὶ ἡ πλουσιότης τῆς Γῆς της, τῶν δὲ τὸ φιλοπόλεμον καὶ ἀνδρεῖον, πόσον συντείνουν εἰς τὴν μικρὰν εἰσέτι Ελλάδα. ἥτις μὴ ἔχουσα τὴν Κρήτην δὲν ἔχει καὶ ὅ, τι τῆς εἶναι ἀναπόφευκτον. καὶ ἂν (πρᾶγμα φυσικῶς ἀδύνατον) ἐπέπρωτο νὰ ὑστερηθῇ διὰ πάντα ἡ Ελλὰς τὴν Κρήτην, ἔπρεπε καὶ διὰ πάντα (ἂν ἐδύνατο καὶ διὰ πάντα νὰ ὑπάρχῃ Ελλὰς ἄνευ τῆς Κρήτης) νὰ πενθηφορῇ διὰ μίαν τοιαύτην ὑστέρησιν. ἀλλ' ἔστι θεὸς δίκαιος! ἂν εἰς τὰς θλιβερὰς καὶ καταχθονίους ἡμέρας τοῦ Πολυγνάκ καὶ λοιπῶν ἐπαράτων φιλογιανητσάρων δὲν εἰσηκούσθησαν αἱ πρὸς τοὺς δυνατοὺς ἱκεσίαι τῶν Κρητῶν Ελλήνων, ἂν καὶ τότε τὸ τόσον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης χυθὲν αἷμα τῶν Χριστιανῶν, δὲν ἐκίνησεν εἰς οἶκτον τοὺς δυναμένους ν' ἀποκαταστήσωσι καὶ τὴν Κρήτην ἐλευθέραν, (ἢ τοὐλάχιστον νὰ μὴν ἐβίαζαν τὴν ὑποδούλωσίν της) θέλει ἔλθη μία ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ δίκαιον θὰ ὑπερισχύσουν, καὶ οἱ Κρῆτες μαζὴ μὲ τὸν ζωογόνον ἄνεμον τῆς Πατρίδος των, θ' ἀναπνεύσουν καὶ τὴν εὐεργετικὴν αὔραν τῆς εὐνομίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ.

Γεωγραφικὴ ἔκθεσις τῆς Κρήτης.

Ἡ Κρήτη μία ἀπὸ τὰς μεγαλητέρας Νήσους τῆς Μεσογείου, κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἀπέχει 55 μιλ. (α) τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα, ἀπέχει προσέτι τριακόσια μιλ. πρὸς Δυσμὰς τῆς Κύπρου. 260 πρὸς τὸ Ἀρκτικοδυτικὸν τῆς Ἀλεξανδρείας, 300 πρὸς Μεσημβρίαν τῶν Δαρδανελίων, κ. ἱ 137 τοῦ Πειραιῶ.

Μῆκος. Πλάτος. Περιφέρεια.

Ἡ Κρήτη οὖσα Νῆσος ἐπιμήκης, ἐκτείνεται ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, καὶ ἔχει μῆκος 138 Μίλια τὸ μεγαλήτερον πλάτος της, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὸ κέντρον σχεδόν, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Μέταλα καὶ Σταυροῦ εἶναι 35 μιλ. τὸ δὲ στενότερον, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὸ Ἀνατολικότερον μεταξὺ Παχιᾶς ἄμου καὶ Ἱεραπέτρου, εἶναι 7 μίλια.

Ὄρη.

Τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς Κρήτης, τὰ ὁποῖα μὲ τοὺς ἐκτεταμένους κλάδους των καλύπτουν ὑπὲρ τὰ τέσσαρα πέμ-

---

(1) Χίλια βήματα ἐννοοῦμεν ἓν μίλιον.

πτα τῆς Νήσου, Εἶναι τῆς Σιτείας, τὰ Λασιθιώτικα, ὁ Ψηλορίτης, καὶ ἡ Μαδάραις.

Ὄρη Σιτείας.

Τὰ ὑψηλότερα τῆς Σιτείας ὄρη εἶναι τέσσαρα, πρὸς τὴν Δυτικοβόρειον ἄκραν της ἄνωθεν τοῦ χωρίου Καβούσι εἶναι ἡ Κοπροκεφάλα καὶ ὁ Πέπονας, πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ εἶναι ὁ Ορνὸς, καὶ τελευταῖον τὸ Μόδι εἰς τὴν Ἀνατολικοβόρειον ἄκραν τῆς ἐπαρχίας.

Λασιθιώτικα. (Δίκτη.)

Τὰ Λασιθιώτικα ὄρη, εἶναι ἡ Δίκτη, τὴν ὁποίαν κατὰ λάθος τάττουσί τινες εἰς τὴν Σιτείαν· τὸ σχῆμα τῆς Δίκτης εἶναι κυκλοειδὲς τὸ ὁποῖον στεφανώνει, τρόπον τινὰ, τὴν περίεργον καὶ ὡραίαν πεδιάδα τοῦ Λασιθιοῦ. Τὸ Μεσημβρινὸν μέρος τῆς Δίκτης εἶναι τὸ ὑψηλότερον (ἔχον τὰ δευτερεῖα τῆς Ἴδης) τὸ ὁποῖον καὶ Ἀφέντης λέγεται διὰ τὸ ἐπαυτοῦ ἐκκλησίδιον τοῦ Σωτῆρος· ἡ Δίκτη εἶναι ἄδενδρος ἐκτὸς τῆς Ἀνατολικομεσημβρινῆς πλευρᾶς της ἥτις καλύπτεται ἀπὸ ἐκτεταμένα δάση· τοῦτο παρατηρεῖ τις καὶ εἰς ὅλα τὰ Κρητικὰ ὄρη τῶν ὁποίων τὰ βόρεια πλευρὰ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄδενδρα.

Ψηλορίτης (Ἴδη.)

Τὸ περίφημον ὄρος τῆς Ἴδης κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς Κρήτης, ἡ βάσις του εἶναι στρογγυλὴ καὶ ἔχει τέσσαρας κλάδους εἰς σχῆμα χιαστὸν Χ. ὁ εἷς διευθύνεται βορειανατολικῶς καὶ ἐγγίζει τὴν θάλασσαν πλησίον τῆς ἁγίας Πελαγίας, ὁ ἕτερος διευθύνεται Ἀνατολικῶς καὶ φθάνει ἕως ἄνωθεν τῆς Αλιτζανῆς (Ἀνατολικοβόρειον χωρίον τῆς Ἀρκαδίας), ὁ τρίτος διευθύνεται Μεσημβρινῶς καὶ ἐγγίζει τὸ Λυβικὸν πέλαγος κατὰ τὸ χωρίον Κλῆμα-

(ἐπαρχία Ἀμάρι), καὶ ὁ τέταρτος διευθύνεται πρὸς Δυσμὰς καὶ φθάνει ἕως τὸ Θρόνος, (ἐπαρχία Ἀμάρι). ἡ κορυφή του εἶναι κωνοειδὴς, καὶ ὑπερέχει πάντων τῶν ὀρέων τῆς Κρήτης. Κατάκορφά του εἶναι μία ἐκκλησία ἀπὸ ξηρότειχον τοῦ Σταυροῦ (14 7βρίου) ἀφ' ὅπου ἱστάμενός τις, βλέπει ὅλην σχεδὸν τὴν Κρήτην, πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Κάσσον καὶ Κάρπαθον, τὸν Ταϋγέτην, ὅλον σχεδὸν τὸ Λυβικὸν πέλαγος, καὶ τέλος τὸν Ἥλιον μισὴν ὥραν πρὶν ἀνατείλῃ ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος. Τὸ ὄρος τοῦτο, ἂν καὶ πολὺ ψυχρὸν διὰ τὸ μέγα ὕψος του, καὶ τὰ ἐντὸς τῶν Φαραγγῶν καὶ χασμάτων του διαρκῆ χιόνια, ἔχει ὅμως ἀέρα ὑγιεέστατον, ὕδατα κάλλιστα καὶ ἄφθονα, βοσκὰς ἀξιολόγους, καὶ γαίας ἐπιπέδους, ἐκτετταμένας, καὶ γονιμοτάτας. ἡ κριθὴ θερισθεῖσα τὸν μάϊον εἰς τὰ παράλια τῆς Κρήτης, ἐσπάρη ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων κοιλάδων τῆς Ἴδης, καὶ ἐθερίσθη τὸν αὔγουστον μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν. ἡ Ἴδη ἔχει προσέτι (πρὸς τὸ νότιον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) ἐκτετταμένα καὶ ὑψίκομα δάση, καὶ γέμει ἀπὸ ἀναρίθμητα καὶ σπάνια ἰαματικὰ χόρτα, τὰ δὲ ἐπ' αὐτῆς βόσκοντα ποίμνια ἀποκτοῦν κρέας παχύτατον καὶ νοστιμότατον, γεννῶντα πολλάκις ἀπὸ δύω, καὶ κάποτε δὶς τοῦ ἔτους. ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου (καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα ὑπάρχει πλῆθος λαγωῶν, καὶ κοπάδια Αγριμίων (Αγριαιγῶν) ἔχοντα κέρατα παραδόξου μεγέθους (ὀργυιαία σχεδὸν) ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ παλαιοὶ Κάτοικοι τῆς Κρήτης κατεσκεύαζον τὰ περίφημα τόξα των. (1)

Μαδάραις (Λευκὰ ὄρη.)

Τὰ ὄρη ταῦτα (δευτερεύοντα τῆς Δίκτης κατὰ τὸ ὕψος) εἶναι τὰ πλέον πετρώδη καὶ δύσβατα τῆς νήσου, ἔχον

---

(1) Τὸ Μηλοπόταμον κατέχει τὸ μεγαλήτερον μέρος τοῦ Ψηλορίτου.

τά σχεδὸν τὸ σχῆμα καὶ τὴν θέσιν της, δηλ. ἐκτείνονται ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς, ἔχουν δάση μεγάλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ κυπάρισσοι, ὕδατα ὑγιέστατα, καὶ βοσκαὶ ὄχι εὐκαταφρόνητοι.

Ἀκρωτήρια.

Ἡ Κρήτη ἔχει πολλὰ Ἀκρωτήρια τὰ μεγαλήτερα δὲ εἶναι, τὸ Σίδερον καὶ Σαλωμῶν εἰς τὴν Σιτείαν, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἰς τὸ Μαραμπέλο, τὸ Δράπανον (Κεφαλᾶ) εἰς τὸν Ἀποκώρονα, τὸ Μελέχα, (1) (λέγεται καὶ Ἀκρωτήρι τῶν Χανιῶν) εἰς τὰ Χανιὰ, τὸ Σπάθα καὶ Βούζα, εἰς τὴν Κίσαμον, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (Κριοῦ Μέτωπον) εἰς τὰ Σφακιὰ, καὶ τὸ Μέταλον εἰς τὸ Καινούριο.

Λιμένες.

Ὅλον τὸ Μεσημβρινὸν παράλιον τῆς Κρήτης εἶναι ἀλίμενον, καθὼς καὶ τοῦ Ἀρκτικοῦ τὸ περισσότερον, τέσσαρες δὲ εἶναι οἱ λιμένες τῆς Κρήτης, τῆς Γραμβούσης εἰς τὴν Δυτικοτέραν ἄκραν της, εἶναι δὲ δίστομος καὶ ἀσφαλίζεται ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον νησίδιον, τῆς Σούδας ἐπὶ τῆς Βορείου Πλευρᾶς, κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου πέμπτου πρὸς τὸ δυτικὸν, εἶναι δὲ Μέγιστος καὶ ἀσφαλέστατος· καὶ τῆς Σπιναλόγκας, κειμένου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ τελευταίου Ἀνατολικοβορείου Πέμπτου, ἐπίσης ἀσφαλὴς καὶ εὐρύχωρος, ὁ δὲ τοῦ ἁγίου Νικολάου εἶναι λιμὴν μέτριος, κείμενος πλησίον τῆς Σπιναλόγκας πρὸς Μεσημβρίαν.

Ποταμοί.

Η Κρήτη ἔχει πλησμονὴν ὑδάτων, ἐπομένως ἀπαντᾷ τὶς πλῆθος μικρῶν ποταμῶν καὶ ῥυάκων, χυνομένων τῶν ...

---

(1) Ἐπὶ τοῦ Μελέχα ὑπάρχουν 20 χωρία, καὶ δύω Μοναστήρια, τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τὸ Κουβερνέτο.

ριστοτέρων πρὸς τὸ Βόρειον, τρεῖς δὲ εἶναι ἁλμυροὶ, καὶ ἰχθυοτρόφοι κείμενοι εἰς τὴν Βορείαν παραλίαν ὁ εἷς εἰς τὸ Ἀνατολικοβόρειον τοῦ Ἀποκορώνου, ὁ ἕτερος εἰς τὸ Δυτικοβόρειον τοῦ Μελεβυζίου, 5 σχεδὸν μίλλια πρὸς Δυσμὰς τοῦ Μ. Κάστρου, καὶ ὁ τρίτος εἰς τὸ Ἀνατολικοβόρειον παράλιον τοῦ Μεραμπέλου, πλησίον τοῦ λιμένος ἅγιος Νικόλαος. ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦ Ἀποκορώνου καὶ Μεραμπέλου οὔτε ὑψοῦνται οὔτε ἀπέχουν πολὺ τῆς θαλάσσης, καὶ μάλιστα τοῦ Μεραμπέλου μόλις ἀπέχουν τῆς παραλίας αἱ πηγαίτου 80 βήματα, ἀλλὰ τοῦ Μαλεβυζίου ὄχι μόνον ἀπέχει τῆς θαλάσσης χίλια περίπου βήματα, ἀλλὰ καὶ πηγάζει κάμποσον ὑψηλὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἔχων ἄνωθεν πρὸς τὸ Δυτικομεσημβρινὸν τὸ βουνὸν Κέρη, ἡ πηγήτου ἔχει 200 ὡς ἔγγιστα βημάτων περιφέρειαν, καὶ διὰ τοῦ ἑλικοειδοῦς δρόμου του ὁμοιάζει ὄφιν μεγαλοκέφαλον, τὰ δὲ ὕδατά του εἶναι τὸν χειμῶνα γλυκύτερα. Πολλάκις περὶ τὰ τέλη τοῦ 8βρίου (κατὰ τὰ πρωτοβρόχια) βροντᾷ τόσον δυνατὰ, ὥστε ἀκούεται μακρὰν τριῶν ἡμερῶν δρόμον, καὶ μετὰ δύω ἢ τρεῖς ἡμέρας ξερνᾷ δεκαπλάσιον ὕδωρ, ὥστε γίνεται χείμαῤῥος ἐπικίνδυνος.

Λίμναι.

Μίαν μόνην λίμνην ἔχει ὁπωσοῦν σημαντικὴν, κειμένην εἰς τὴν Ἀνατολικοβόρειον ἄκραν τοῦ Ἀποκωρόνου, καὶ ἀπέχουσαν δύω μίλ. πρὸς μεσημβρίαν τῆς θαλάσσης, ἔχει δὲ 450 βημάτων περιφέρειαν, καὶ ὀνομάζεται τοῦ Κουρνᾶ, ἀπὸ τὸ πλησίον ὁμώνυμον χωρίον.

Σπήλαια.

Ἡ Κρήτη ἔχει ἀναρίθμητα σπήλαια, τὸ δὲ μεγαλήτερον εἶναι τοῦ Σάρχου, (χωρίον Μαλεβυζίου) ὑπὸ τὴν Ἀ-

νατολικοβόρειον ὑπώρειαν τῆς Ἴδης, τὸ ὁποῖον κάθε τρία τέσσαρα ἔτη ξερνᾷ τόσον πολὺ ὕδωρ, ὥστε γίνεται χείμαῤῥος ἐπιζήμιος, ἀλλ' ἔχει καὶ τὴν χάριν νὰ εἰδοποιῇ τὴν ἔξοδόν του πρὸ μιᾶς ἡμέρας, διά τινος βοῆς

Πεδιάδες

Ἡ Κρήτη ἔχει πολλὰς καὶ ὡραίας πεδιάδας καὶ κοιλάδας, ἐκ τούτων τρεῖς εἶναι αἱ σημαντικότεραι, πρώτη τῆς Μεσαρᾶς, (Γορτύνη) εἰς τὸ πρὸς Μεσημβρίαν κέντρον τῆς Νήσου, κατὰ τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν τῆς Ἴδης (Ψηλορίτου) ἐκτεινομένη ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, ἔχουσα καὶ 30 μιλ. μῆκος, καὶ 5 πλάτος, εἶναι δὲ γονιμοτάτη· δευτέρα τῆς Πεδιάδος (ἥτις καὶ τὸ Καστέλι τῆς Πεδιάδος λέγεται) ἔχουσα 40 μίλ περιφέρειαν, καὶ τρίτη τοῦ Λασιθιοῦ, ἡ περιεργωτέρα καὶ ὡραιωτέρα πασῶν· περικυκλοῦται δὲ ἀπὸ τὴν Δίκτην, καὶ φαίνεται μακρόθεν ὡς μία μεγάλη λίμνη (1), ἔχουσα 25 μίλ, περιφέρειαν, εἶναι δὲ τραπεζοειδής, καὶ ἐκτείνεται ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς

---

(1) Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Πεδιάδος κατὰ τὰ 3/4. ὑπάρχει εἷς λοφίσκος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ Μοναστήριον ἡ Κρουσταλένια, φαίνεται δὲ μακρόθεν ὡς νησίδιον ἐντὸς μεγάλης λίμνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Φυσικὴ Κατάστασις.

Ὁ Λάμπρὸς ὁρίζων τῆς Κρήτης, ὁ ζωογόνος ἀήρ της, τὸ εὐκραέστατον Κλίμα της, τὰ διαυγέστατα ἄφθονα κατάψυχρα καὶ ὑγιεινὰ ὕδατά της, (1) ἡ ὑπερβολικὴ γονιμότης τῆς γῆς της, (2) τὰ πολυειδῆ καὶ ἐξαίρετα προϊόντα της, αἱ πλούσιαι νομαί της, ἡ τερπνὴ καὶ εὐάρεστος θέσις τῶν χωρίων της, ἡ ζωηρότης καὶ τὸ εὔρωστον τῶν κατοίκων της, τὸ κατάφυτον τέλος πάντων τοῦ ἐδάφους της ἀπὸ ἐλαίας, ἀμπέλους καὶ λοιπὰς δενδροφυτείας, παρίσταvον τὴν Κρήτην γῆν τῆς ἐπαγγελίας· εἰς κάθε βῆμα ἀπαντοῦσε τὶς ἀντικείμενα τερπνὰ καὶ εὐάρεστα, καὶ ὅπου ἔῤῥιπτε τὰ βλέμματά του, ᾐσθάνετο μίαν ἡδονήν, ἕνα ἐνθουσιώδη θαυμασμόν, ὥστε ἐνόμιζε τὴν Κρήτην ἐπίγειον παράδεισον. Ἰδιαιτέρως τὰ προάστεια τῆς Πόλεως Χανίων, μέγα μέρος τῶν Ἐπαρχιῶν, Κισάμου Σελίνου, Ἀποκορώνου, Ῥεθύμνου καὶ Μηλοποτάμου, ὁλόκληρον τὸ Μαλεβύζι καὶ τὰ περισσότερα χωρία τῆς Πεδιάδος, ἱκανὸν μέρος τῆς Ἀρκαδίας καὶ Ἱεραπέτρου, ἀρκετὰ Χωρία τῆς Μεσαρᾶς, καὶ τέλος ἡ Σκάφη τοῦ Μεραμπέλου (3) ἦτον

---

(1) Πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον τῆς ἐπαρχίας Ἀμάρι μεταξὺ τοῦ χωρίου Θρόνος καὶ τοῦ Μοναστηρίου Ἀρκάδι ὑπάρχει μία βρύσις τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν τὸ νερὸ τῆς Πέτρας. Τὸ ὕδωρ της εἶναι περίφημον, ἐπειδὴ θέλουν ὅτι διαλύει τὴν λιθίασιν· ὁ δὲ σωλὴν τῆς βρύσεως εἶναι ξύλινος διότι ὁσάκις τὸν ἔκαμαν ἐκ λίθου ἢ ἐκ μαρμάρου ἐφαγώθη μετ' ὀλίγον.

(2) ἡ γονιμότης τῆς Κρήτης (μ' ὅλην τὴν ἀθλιότητα τῆς γεωργικῆς καταντᾷ πολλάκις ἀπίθανος· διότι τὸ ἓν δίδει 40—50—60 ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει εἴς τινα μέρη τῶν ὁποίων ἡ γονιμότης εἶναι σπανία. γενικῶς ὅμως δίδει τὸ ἓν 15—25.

(3) Εἰς τὸ κέντρον τῆς Επαρχίας Μεραμπέλου εἶναι μία τερπνοτάτη κοιλὰς ἐκτεινομένη ἀπὸ Ἄρκτου πρὸς Μεσημβρίαν κατάφυτος ἀπὸ ἐλαίας ἀμυγδαλέας καὶ ἀμπέλους, εἰς δὲ τὰς ὑπωρείας τῶν βουνῶν εἶναι τὰ χωρία Λίμνκις, Νικητιανὸ, Πλατυπόδι, Χουμεριάκο κ.λ.π. ὀνομάζεται δὲ Σκάφη ὡς ἐκ τοῦ σκαφοειδοῦς σχήματός της.

αὐτόχρημα ἡ τερπνότης· ἀλλὰ φεῦ!! τὰ τόσα ποτὲ ἀπειρά-ριθμα φυσικὰ κάλλη καὶ τὴν οὐρανίαν ἐκείνην τερπνότητα, τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος, ὁδηγούμενα ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητον ψυχὴν καὶ τὴν Καταστρεπτικὴν χεῖρα τῶν τυράννων, κατεκάλυψαν σήμερον, κατὰ μέγα μέρος, μὲ τὴν φρικωδεστέραν Θέαν!!! εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ χύσῃ καρδιοστάλακτα δάκρυα καὶ ὁ πλέον ἀπαθὴς καὶ σκληροκάρδιος, ἅμα στρέψῃ τὰ βλέμματά του ἐπὶ τῆς ἄλλοτε Μακαρίας Κρήτης καὶ ἴδῃ ὅτι, ὁ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος δεκαετὴς καὶ δικαιώτατος πόλεμος, ἀντὶ νὰ φέρῃ τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ δίκαιον ἀποτέλεσμα, ἐρήμαξε πόλεις, ἐξολόθρευσε χωρία, κατηδάφισε τοὺς Ναοὺς τοῦ Ὑψίστου, ἀναποδογύρισε τοὺς Χριστιανικοὺς τάφους, ἐκθέσας εἰς τὴν ὕβριν τῶν Τυράννων καὶ αὐτὰ τὰ κόκκαλα τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων, ἐπυρπόλησε καὶ ἐρήμαξε ἐκτεταμένους ἐλαιῶνας, ἐκάλυψε μὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους τὰς ἄλλοτε γονίμους πεδιάδας, ἐστέρευσε βρύσεις, μετέβαλε τοὺς δημοσίους καὶ μεγάλους δρόμους εἰς πενιχρῶν Χωρίων μονοπάτια, καὶ τέλος ἔσπειρεν ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς μεγάλης ἐπιφανείας τῆς Κρήτης τῶν Χριστιανῶν τὰ κόκκαλα, ἀφ' οὗ προηγουμένως τὴν ἐπότισαν μὲ τὰ μαρτυρικά των αἵματα!!!

Νοσώδη μέρη.

Η Κρήτη ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεώς της ἔχει πολλὰ ὀλίγα νοσώδη μέρη, καὶ ταῦτα πάλιν ὡς τοῦ λιναρίου τὸ ὁποῖον βάζουν εἰς τὰ ὕδατα διὰ νὰ σήψῃ· εἶναι δὲ τὰ χωρία Γάζι καὶ Καβροχώρι πρὸς Δυσμὰς, καὶ ὁ Καρτερὸς πρὸς Ἀνατολὰς πλησίον τοῦ Μ. Κάστρου· αἱ Βόροι καὶ ὀλίγα ἄλλα χωρία τῆς Μεσαρᾶς (α).

(α) Ορα τὴν περιγραφὴν Μενοφασίου καὶ Καινουρίου.

Ἐπιπολάζουσαι ἀσθένειαι.

Οἱ πυρετοὶ ἐπιπολάζουν εἰς τὴν Κρήτην καθὼς καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη· ὑποφέρουν πολλοὶ καὶ ἀπὸ ῥευματισμούς, καὶ πολλὰ ὀλίγοι ἀπὸ λώβαν· ἓν εἶδος προσέτι πονεμάτων γίνονται εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας· εἶναι δὲ κακοήθη δυσειδῆ, καὶ δυσώδη, διαρκοῦντα πολλάκις ἓν καὶ δύω ἔτη· καὶ ἡ ἀρχή των καὶ ἡ διάρκειά των προέρχεται ἀπὸ τὴν κατάχρησιν τοῦ ἐλαίου (τὸ ὁποῖον οἱ Κρῆτες μεταχειρίζονται κατὰ κόρον.) (1) καὶ εἰς μὲν τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τὰ ὀνομάζουν Λούμπινα· εἰς δὲ τὰς ἀνατολικὰς Χανιώτικα, ὡς πρωτοφονέντα εἰς τὰ Χανία.

Ἰοβόλα καὶ Σαρκοφάγα.

Λανθάνονται ὅσοι πιστεύουν ὅτι ἡ Κρήτη δὲν ἔχει παντελῶς ἰοβόλα· διότι εὑρίσκεται καὶ ἔχιδνα, τὴν ὁποίαν καὶ Ὀχειὰν λέγουν· καὶ ἓν εἶδος ἀράχνης (φαλάγγιον) τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν Ῥογαλίδα, καὶ τῆς ὁποίας τὸ δάγκαμα εἶναι ἀρκετὰ ἐπικίνδυνον. Σαρκοφάγα ὅμως, ὡς λύκους, ἀλώπεκας, καὶ τὰ παρόμοια παντελῶς δὲν ἔχει. (2)

---

(1) Ὡς καὶ τὸ χοίρινον κρέας μὲ ἔλαιον τὸ μαγειρεύουν.

(2) Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀναπληρώνουν οἱ Κρῆτες Ὀθωμανοὶ οἵτινες θηριωδέστεροι καὶ αὐτῶν τῶν Τίγρεων, φονεύουν καὶ κατασπαράττουν ἀνηλεῶς καὶ ἀδιακρίτως ἀόπλους καὶ βιομηχάνους Χριστιανούς, πωλήσαντες πολλάκις εἰς τὰς ἀγυιὰς καὶ τὰς ἀγορὰς (αἱ ὁποῖαι ἀπειράκις ὑπῆρξαν τὰ σφαγεῖα τῶν Ἀρχιερέων ἱερέων καὶ μυρίων ἄλλων Χριστιανῶν.) τὰς γυναῖκας, τὰς παρθένους καὶ τὰ βρέφη των ὡς κτήνη!! ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν ὑπάρχῃ μέρος τῆς Τουρκικῆς ἐπικρατείας, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς γυναικῶνας καὶ ἀνδρῶνας, νὰ μὴν ὑποφέρουν εἰσέτι τὰ δεινὰ καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς αἰχμαλωσίας ἀναρίθμητοι Κρῆσσαι καὶ Κρῆτες Χριστιανοί! καὶ μ'

ΠΡΟΪΟΝΤΑ.

Ἀνεξαιρέτως τὰ προϊόντα τῆς Κρήτης εἶναι ἀρίστης ποιότητος, καὶ προτιμητέα παντὸς ἄλλου μέρους· παράγει δέ.

Ἔλαιον. τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ σημαντικώτερον προϊόν της· δύω δὲ ἐπαρχίαι, τὸ Λασίθι, καὶ τὰ Σφακιὰ ὑστεροῦνται ἐλαίας, καθὼς καὶ τὸ Μονοφάτσι ἔχει πολλὰ ὀλίγας· τὸ Ῥέθυμνον ὅμως παράγει τὸ περισσότερον. (1)

Τυρί. ὀλίγοι νομίζω νὰ ἦναι οἱ ἀγνοοῦντες τὴν ποιότητα τοῦ Κρητικοῦ τυρίου· γίνεται δὲ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, τὸ ἐκλεκτώτερον ὅμως εἶναι τῶν Σφακίων, καὶ μετ' αὐτὸ

ὅλα ταῦτα ὑπάρχουν εἰς τὸν Κόσμον ἐκτρώματα τὰ ὁποῖα, ἀποστρεφόμενα ἃς εὐγενεῖς καὶ δικαίας προσπαθήσεις τῶν Κρητῶν Ἑλλήνων, συνήργησαν προθυμότατα εἰς τὴν ἐξόντωσίν των· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐφιλοτιμήθησαν καὶ ἐσχάτως νὰ φανῶσιν ἄξιοι τοιούτων προστατῶν!!!

(1) Αἱ ἐλαῖαι τῆς Κρήτης εἶναι κυρίως τριῶν εἰδῶν· ἡ χονδρολιαῖς, (αἱ ὁποῖαι καὶ Μυλοποταμίτικαις λέγονται) τὰς ὁποίας ἔχουν, τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ Σελίνου, τὸ Ῥέθυμνον, Ἀμάρι, ἅγιος Βασίλης, Μυλοπόταμον· (πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον τοῦ Μυλοποτάμου εὑρίσκονται καὶ ψιλαὶ) Μαλεβύζι, Πυργιώτισσα καὶ Καινούριον. Ἡ Κορωνέϊκαις, (αἱ ὁποῖαι εἶναι ψιλαὶ καὶ ᾠοειδεῖς) τὰς ὁποίας ἔχουν, ὁ Ἀποκόρωνας, καὶ τὰ ὀλίγα δυτικὰ χωρία τοῦ Ῥεθύμνου, καὶ ἡ Τζουνάταις· αἱ ὁποῖαι εἶναι ὀλίγον τι μεγαλήτερα καὶ μακρότεραι ἀπὸ ταῖς Κορωνέϊκαις· καὶ τὰς ὁποίας ἔχουν, ἡ Κίσσαμος, τὰ Χανιὰ, τὸ Τέμενος, ἡ Πεδιάδα, τὸ Μεραμπέλον, ἡ Ἀρχαδία, ἡ Ἱεράπετρος, καὶ ἡ Σιτεία· ὑπάρχουν προσέτι καὶ ἄλλα τινὰ εἴδη ἐλαιῶν, ὡς ἡ Μηλολιαῖς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς μέτρια καρύδια, ἡ Γαϊδουρολιαῖς, ὡς τὰ μεγαλήτερα καὶ μακρουλὰ Καρύδια, καὶ ἡ Αγριελιαῖς αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς τὰ λεμονοκούκουτζα, ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα τρία εἴδη εὑρίσκονται σποράδην.

τῆς Κριτσᾶς, (χωρίον τοῦ Μεραμπέλου) ἐπὶ δὲ τοῦ Κέδρους (ὄρος τοῦ Ἀμαρίου) γίνεται τὸ ἐκλεκτώτερον Ἀθότυρον.

Κάστανα. τὰ Κρητικὰ Κάστανα εἶναι περίφημα διὰ τὴν ἀρίστην ποιότητά των· γίνονται δὲ εἰς μόνην τὴν Κίσαμον.

Πορτογάλλια. ἡ ἐπαρχία τῶν Χανίων παράγει τὰ περίφημα Κρητικὰ πορτογάλλια· τὰ ὁποῖα εἶναι λεπτόφλοια, γλυκύτατα καὶ νοστιμότατα.

Λεμόνια, Γλυκολέμονα, καὶ Κύτρα. τὰ καλήτερα καὶ μεγαλήτερα γίνονται εἰς τοῦ Φώδελε, χωρίον τοῦ Μυλοποτάμου.

Ἀμύγδαλα. ἡ ἐπαρχία Μεραμπέλο παράγει τὰ περισσότερα, καὶ μάλιστα ψύχα καὶ εὔθραυστα.

Σταφίδα. τὸ Μαλεβύζι παράγει τὴν περισσοτέραν, ἥτι εἶναι μαύρη χοντρή· γίνεται δὲ καὶ κόκκινη.

Μέλι. τὸ ἐκλεκτώτερον γίνεται εἰς τὸ Ἀκρωτήρι τῶν Χανίων. (Μελέχα)

Κηρίον. ἡ Κρήτη ἐξάγει ἀρκετὸν κηρίον.

Μετάξη. ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐπαρχίαι κάμνουν μετάξην· προτιμεῖται ὅμως εἰς μὲν τὰς δυτικὰς τοῦ Σελίνου· εἰς δὲ τὰς ἀνατολικὰς, τῆς Βιάνου· (ἐπαρχ. Ἀρκαδία).

Χαρούπια. τὰ Κρητικὰ χαρούπια ἔχουν τὰ δευτερεῖα τῆς Κύπρου, τὰ καλήτερα γίνονται εἰς τὰ Μάλια (χωρίον τῆς Πεδιάδος) τῆς δὲ Κριτσᾶς (χωρίον τοῦ Μεραμπέλου) καὶ Μυλοποτάμου, ἔχουν τὰ δευτερεῖα.

Κοχλιοί. ἀφ' ὅλην τὴν Κρήτην γίνεται σημαντικὴ ἐξαγωγὴ Κοχλιῶν· καὶ εἰς κάθε ἐπαρχίαν ὑπάρχει ἓν μέρος

τοῦ ὁποίου οἱ Κοχλιοὶ προτιμοῦνται τῶν ἄλλων. π. χ. εἰς τὸν Ἀποκόρωνα προτιμοῦνται τοῦ χωρίου Βάμου· εἰς τὸ Μυλοπόταμον, τοῦ Ἀβδελᾶ· εἰς τὸ Μαλεβύζι τῆς Κέρης (ὄρος ἄνωθεν τοῦ Ἀρμυροῦ) εἰς τὴν Πεδιάδα τοῦ Ἀσμαριοῦ κ. λ. π.

Ἀκόνια. τὰ Καλήτερα εἶναι τῆς Ἐλούντας (χωρίον τοῦ Μεραμπέλου ὅπου ἦτον ἡ Ἀρχαία Νάξος) καὶ μετ' αὐτὰ τῶν Σφακίων . .

Μαλιά. γίνεται ἀρκετὴ ἐξαγωγὴ μαλίων.

Λαγωδέρματα. ὁμοίως,

Βελανίδι. ὁμοίως.

Γύψον. ὁ καλήτερος καὶ διαφανέστερος εἶναι πλησίον τοῦ Λαβυρίνθου.

Σαποῦνι. τοῦ Μ. Κάστρου εἶναι τὸ καλήτερον.

Ὀπωρικά. τὸ Ἀμάρι· (ἐπαρχ.) καὶ τὰ χωρία τοῦ Μονηφατσίου ἅγιος Θωμᾶς, καὶ Ἀξέντι κάμνουν, τὰ περισσότερα ὀπωρικὰ, καὶ προπάντων Βύσινα καὶ Κεράσια ἐκλεκτά· εἰς δὲ τοὺς Ποτάμους, καὶ Ψυχρὸ (χωρία τοῦ Λασιθιοῦ) γίνονται μῆλα παραδόξου μεγέθους· (ἕως τρία μία ὀκᾶ) εὐαρέστου γεύσεως καὶ τερπνοῦ χρώματος, διότι πολλὰ εἶναι κατακόκκινα ἄνευ ἄλλου τινὸς χρώματος. (1)

Ἅλας. εἰς τὴν Σπιναλόγγα, καὶ ἔξωθεν τῆς πόλεως τῶν Χανίων, πρὸς τὸ παράλιον τῆς Σούδας, γίνεται ἅλας κάλλιστον· ἀπὸ δὲ τὸν καιρὸν τῶν Ἐνετῶν (1660.) σώζονται σωροὶ ἅλατος εἰς τὰς Ἁλικὰς τῆς Σπιναλόγγας.

Λινάρια, Βαμβάκια. καὶ λινάρια καὶ βαμβάκια κάμνει ἀρκετὰ, τὰ ὁποῖα καὶ ἐργάζονται κάλλιστα.

---

(1) *Εἰς τὰ ῥηθέντα χωρία τοῦ Λασιθιοῦ ὑπάρχουν μηλέαι, κάμνουσαι ἡ κάθε μία ἐπέκεινα τῶν 500 ὀκάδων μήλων.*

Οἶνον. ἀνεξαιρέτως ὁ οἶνος τῆς Κρήτης εἶναι κάλλιςος, ὁ ἐκλεκτώτερος δὲ εἶναι ὁ λεγόμενος, Ἀριότικος, ὅςτις γίνεται εἰς τὸ Μοναστήριον Ἀρσάνι· (Ῥέθυμνον) μεταῦτὸν εἶναι τοῦ Μαλεβυζίου· καὶ μάλιστα τοῦ χωρίου Ἁγίου Μύρωνος, τὸ δὲ Χουδέτσι (χωρίον Πεδιάδος) κάμνει οἶνον κατάμαυρον καὶ παχύτατον. (1)

Γεννήματα. ἀφ' ὅλα τὰ εἴδη τῶν γεννημάτων κάμνει ἡ Κρήτη· ὑπάρχει προσέτι ἓν εἶδος Κριθῆς, Διμηνήτης, ὀνομαζομένης, διότι δύω μόνον μῆνας μένει εἰς τὴν γῆν, τῆς ὁποίας οἱ Στάχεις εἶναι δίγονοι· καὶ ἓν εἶδος σίτου Μαρτὶ, ὁ ὁποῖος σπείρεται τὸν Μάρτιον· καὶ εἶναι μελανώτερος τοῦ ἄλλου.

Λάδανος. τῆς Κρήτης ὁ Λάδανος εἶναι περίφημος, ὁ περισσότερος δὲ συνάζεται εἰς τὸ Μυλοπόταμον, καὶ μάλιστα εἰς τὸ Βόρειον παράλιον κατὰ τὴν Μονὴν Βαλί. (2)

Γλυκόριζα. εἰς τὰ πέριξ τοῦ Μ. Κάστρου, γίνεται (αὐτοφυής) ἀρκετὴ γλυκόριζα, τὴν ὁποίαν καὶ μεταφέρουν ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἵπποι καὶ Ἡμίονοι. οἱ ἵπποι, αἱ φοράδες, καὶ οἱ ἡμίονοι τῆς Κρήτης εἶναι περίφημοι· ἂν καὶ μικρόσωμοι,

---

(1) Ῥιτίνην παντελῶς δὲν βάζουν οἱ Κρῆτες εἰς τὸν οἶνόν των, καὶ σπανίως Γύψον, τὸν φυλάττουν δὲ, εἰς τὰ περισσότερα χωρία εἰς Πίθους. Τινὲς ὅταν βράζῃ ὁ γλεῦκος (μοῦστος) βάζουν, Νεραντζόφυλλα, ἢ Μυρτιόφυλλα· (περασμένα εἰς κλωστὴν) τὰ ὁποῖα καὶ ἀφίνουν ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ βράσις, καὶ οὕτω ὁ οἶνος γίνεται εὐωδέστατος.

(2) Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου ἕως τὰς 15. Αὐγούστου συνάζουν τὸν Λάδανον· 6—8. τριῶν σπιθαμῶν λωρία, κρέμονται εἰς τὴν ἄκραν τρισπιθαμιαίας ῥάβδου, τὴν ὁποίαν κρατῶντες ἀπὸ τὴν ἄλλην ἄκραν, βαδίζουν ἐντὸς τῶν Λαδανηφόρων θάμνων, σύροντες ἐπ αὐτῶν τὰ λωρία, τὰ ὁποῖα καὶ ξύουν συχνὰ μὲ μαχαίριον, καὶ οὕτω συνάζουν τὸν Λάδανον οἱ Λαδανοσυνάκται ἐκτελοῦν τὴν ἐπίμοχθον ταύτην ἐργασίαν, ἅμα ὁ Ἥλιος ὑψωθῇ τόσον ὥστε ἡ καῦσίς του νὰ ἦναι ὑπερβολική, καὶ παύουν ὅταν μετριάσῃ τὸ πρωῒ τρώγουν πολλὰ ὀλίγον ἄρτον, καὶ μόνον νερὸν πίνουν

εἶναι ὅμως ὡραῖοι, ταχύποδες, καὶ ἀντέχουν παραδόξως εἰς τὸν κόπον· βαδίζουν δὲ μὲ πολλὴν εὐκολίαν καὶ ταχύτητα, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δύσβατα μέρη, ὁδεύοντες πολλάκι 6—8. μίλλια τὴν ὥραν μὲ βῆμα γοργόν.

Κύνες. τὰ λαγωνικὰ τῆς Κρήτης εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σταχτεροῦ χρώματος καὶ μικρόσωμα· δυνατὰ ὅμως καὶ ἐπιτήδεια εἰς τὴν ἄγραν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δύσβατα καὶ πετρώδη μέρη.

Δίκταμος. ἐκ τῶν ἀπείρων ἰαματικῶν χόρτων τῆς Κρήτης ὁ Δίκταμος εἶναι τὸ περιφημότερον· ὅςτις φυτρώνει εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ πετρώδη μέρη. τὸ σπάνιον καὶ ἰαματικὸν, τοῦτο χόρτον εἶναι χαμαίζηλον· οἱ κλόνοι του εἶναι μικροὶ ὑποκόκκινοι (κρασάτοι) καὶ λεπτοὶ ὡς ἀλογότριχες· τὰ φύλλα του εἶναι δασέα καὶ ὠοειδῆ, ἔχοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγάλου ῥοβιθίου περιφέρειαν, μὲ πολλὰ λεπτὸν χνοῦδι, καὶ μὲ πολλὴν εὐωδίαν. (1).

Γαιάνθρακας· πλησίον τῶν Σελιῶν (ἐπαρχ. ἅγιος Βασίλης) καὶ πλησίον τῆς Γέργερης (ἐπαρχ Καινούρ.) ὑπάρχουν Γαιάνθρακες Κάλλιστοι.

ἀφθόνως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας· συνάζεται προσέτι ὁ λάδανος μὲ σιδηρὰ Κτένια καὶ ἀπὸ τὰ γένεια τῶν Τράγων κα' Αἰγῶν ὅταν βόσκουν ἐντὸς τῶν λαδανηφόρων θάμνων.

(2) Ὁ Δίκταμος βράζεται ὡς τὸ τέϊ, ἔχει θερμότητα πενταπλάσιο τῆς φασκομηλέας, καὶ ὠφελεῖ πολὺ εἰς τὰς γυναικείας νόσους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Γ'.

Πολιτική Κατάστασις.

Ἐπαρχίαι.

Ἡ Κρήτη ἔχει εἴκοσι ἐπαρχίας· μίαν Ἀρκτικοανατολ κομεσημβρινὴν, τὴν Σιτείαν· ὀκτὼ Ἀρκτικάς· τὸ Μεραμπέλον, τὴν Πεδιάδα, τὸ Τέμενος, τὸ Μαλεβύζι, τὸ Μυλοπόταμον, τὸ Ῥέθυμνον, τὸν Ἀποκόρωνα καὶ τὰ Χανιά· μίαν Ἀρκτικοδυτικὴν τὴν Κίσαμον· μίαν Δυτικομεσημβρινὴν τὸ Σέλινον· ὀκτὼ Μεσημβρινὰς, τὰ Σφακιά, τὸν Ἅγιον Βασίλη, τὸ Ἀμάρι, τὴν Πυργιώτισσα, τὸ Μονοφάτσι, τὸ Καινούριον, τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὴν Ἱεράπετρον, καὶ μίαν μεσόγειον τὸ Λασίθι, (πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν κατὰ τὰ 3|4. τῆς Νήσου·) ὅλαι δὲ αἱ ῥηθεῖσαι εἴκοσι ἐπαρχίαι ἔχουν 1182. Χωρία. (1).

Πόλεις.

Τρεῖς πόλεις ἔχει, κειμένας εἰς τὸ Ἀρκτικὸν παράλιον, τὰ Χανία, (εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἐκ Δυσμῶν ἕκτου τῆς Κρήτης) ἔχοντα ὡς ἔγγιστα 12000 κατοίκους, τὸ Ῥέθυμνον (κείμενον εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἕκτου) μὲ 7000 κατοίκους· καὶ τὸ Μεγάλο Κάστρο (Πρωτεύουσα κείμενον κατὰ τὸ ἥμυσι τοῦ 4/6. ἐκ Δυσμῶν, πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Κέντρου) ἔχον ὡς ἔγγιστα 20000 κατοίκους.

---

(1) Ὅρα τὸ τέλος τοῦ ϛ'. Κεφαλαίου.

Φρούρια.

Ἓξ φρούρια ἔχει ἡ Κρήτη, τρία ἐπὶ ἀποτόμων νησιδίων ἢ μᾶλλον βράχων, τὴν Γραμβούσαν, ἥτις κεῖται εἰς τὴν δυτικοτέραν ἄκραν τῆς Κρήτης, καὶ εἶναι τὸ ὀχυρώτερον φρούριον, ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς του θέσεως, ἀσφαλίζον τὸν ὁμώνυμον Λιμένα· τὴν Σούδα, εἰς τὸ στόμιον τοῦ ὁμωνύμου καὶ βαθυκόλπου Λιμένος, καὶ τὴν Σπιναλόγγα, εἰς τὸ Ανατολικοβόρειον παράλιον κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Μεραμπέλο· καὶ τρία φρούρια ἐπὶ τῆς Νήσου (εἰς τὸ βόρειον Παράλιον) τὰ Χανία, χωριζόμενα ἀπὸ τὴν Σούδα διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Ἀκρωτηρίου (Μελέχα), τῶν ὁποίων ἡ 1500 βημάτων περιφέρεια περικυκλώνει τὴν ὁμώνυμον Πόλιν καὶ Λιμένα· τὸ Ῥέθυμνον μεταξὺ Χανίων καὶ Μ. Κάστρου ἔχον 400 περίπου βημάτων περιφέρειαν (ἡ δὲ ὁμώνυμος Πόλις κεῖται ἐπὶ τῆς Ανατολικοβορείου πλευρᾶς του·) καὶ τὸ Μεγάλο Κάστρο, ὀλίγον τι πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ κέντρου· τὸ περίφημον τοῦτο φρούριον ἔχει 3000 περίπου βημάτων περιφέρειαν, περικλείουσαν τὴν ὁμώνυμον καὶ ὡραίαν Πρωτεύουσαν μετὰ τοῦ μικροῦ Λιμένος της.

Μοναστήρια.

Ἡ Κρήτη ἔχει 41 Μοναστήρια, εἶναι δὲ ταῦτα.

Τοπλοῦ.	εἰς τὴν Σιτείαν.	πανυγηρίζον τὴν 26 7βρίου.
Ἀρέτι.	Μεραμπέλο.	ἁγίας Τριάδος.
Δώριαῖς.	Μεραμπέλο.	
Καρδαμοῦτσα.	Μεραμπέλο.	
Παράμπελα.	Μεραμπέλο.	
Φανερωμένη.	Ἱεράπετρος,	15 Αὐγούστου.
Κρουσταλένια.	Λασίθι.	

Ἅγιος Ἰωάνης.	Πεδιάδα.	26 7βρίου.
Ἀγκάραθος.		15 Αὐγούστ.
Κερά.		8 7βρίου.
Σπηλαιώτισσα		15 Αὐγούστ.
Παλιανή. (γυναικεῖον)	Τέμενος	15 Αὐγούστ·
Σαββατιανά.	Μαλεβύζι	17 Ἰαννουαρίου·
Ἱερουσαλήμ.		8 καὶ 26 7βρίου·
Γοργολαΐνι.		23 Ἀπριλ.
Κερὰ Ἐλεοῦσα.		27 7βρίου.
ἅγιος Παντελεήμων.	Μυλοπόταμον	27 Ἰουλίου.
Βόσακος.		14 7βρίου.
Χαλέπα.		6 Αὐγούστ.
Δισκούρι.		
Ἀρσάνι.	Ῥέθυμνον	23 Ἀπριλίου.
Ἀρκάδι.		21 Μαΐου.
ἁγία Εἰρήνη.		
Χαλεβή.		
Προφ. Ἠλίας.		
Κουβερνέτο. (1)	Χανιά.	8 8βρίου.
Ἁγία Τριάς.		
Χρυσοπηγή.		6 τοῦ Πάσχα
Γωνιά.	Κίσαμος	15 Αὐγούστου·
Πρέβελι.	ἁγ. Βασίλης	26 7βρίου.
Ἀσώματος.	Ἀμάρι	
Βούλγαρι.		
Καρδιότισσα.	Πυργιότισσα	
Βαρσαμόνερο.	Καινούριο	27 7βρίου.
Βροντίσι.		17 Ἰαννουαρίου.
Ὀδηγήτρια.		15 Αὐγούστου.
Ἀπεζαναῖς.		17 Ἰαννουαρίου.

(1) Τὸ Μοναστήριον τοῦτο ἔχει ἓν Μετόχι Προδρόμοι λεγόμενον, ἔνθα μονάζουν γυναῖκες.

Επάνω Σύφης· Μονοφάτζι 23 Απριλίου.
Αγία Μονή· Αρκαδία
Εκ τούτων τὰ πλουσιώτερα εἶναι τὸ Τοπλοῦ (1) τὸ Ἀρκάδι (2) καὶ τὸ Πρέβελι (3).

Πανυγήρεις.

Εἰς ὅλων τῶν Μοναστηρίων τὰς ἑορτὰς γίνονται πολυάνθρωποι Πανυγήρεις· ἀλλ' ἡ πολυανθρωποτέρα γίνεται τῆς ἁγίας Πελαγίας, (8 8βρίου) εἰς τὴν Δυτικοβόρειον παραλίαν τοῦ Μαλεβυζίου, ὅπου ὑπάρχει ἓν ἐρημοκκλήσιον πλησίον τῆς θαλάσσης, καὶ ἀνῆκον εἰς τὰ Σαββατιανὰ (δύω ὥρας ἀπέχοντα)· ἀφ' ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης συνάζονται εἰς τὴν Πανήγυριν ταύτην, οἱ δὲ πάσχοντες ἀπὸ διαφόρους ποδαλγίας, ἐμβαίνουν εἰς τὴν ἄμμον, καὶ κάθηνται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς θείας ἱερουργίας..

Ἐπισκόπαι.

Ἡ Κρήτη εἶχεν ἕνα Μητροπολίτην μὲ 12. Ἐπισκόπους. καὶ ὁ μὲν Μητροπολίτης ἐκαρποῦτο τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Μεσσαρᾶς, (Πυργιώτισσα, Καινούριον, καὶ Μονοφάτζι) τὰ Σφακιὰ καὶ τὴν Πρωτεύουσαν, ἔχων καὶ ἕνα Ἐπίσκο-

---

(1) *Εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦτο ὑπάρχει μία εἰκὼν τὸ, Μέγας εἶ Κύριε, ἀξιοπερίεργος διὰ τὴν ὑψίνοιαν καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ Ζωγράφου.*

(2) *Τὸ σημαντικώτερον εἰσόδημά του εἶναι ὁ οἶνος, φθάνων πολλάκις εἰς* 150000 *ὀκάδας.*

(3) *Τὸ σημαντικώτερον εἰσόδημά του εἶναι τὸ ἔλαιον πολλάκις ἔκαμε ἕως* 100000 *ὀκάδας.*

πον τὸν Διουπόλεως, ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγάς του, οἱ δὲ λοιποὶ Ἐπίσκοποι εἶχαν τοιαύτην τάξιν.

Ά. Ὁ Κνωσσοῦ. εἰς τὸ Μαλεβύζι καὶ Τέμενος.

Β'. Ὁ Ἀρκαδίας. εἰς τὴν Ἀρκαδίαν.

Γ'. Ὁ Χεῤῥονήσου. εἰς τὴν Πεδιάδα.

Δ'. Ὁ Αὐλοποτάμου. εἰς τὸ Μυλοπόταμον.

Ε'. Ὁ Ῥεθύμνης. εἰς τὸ Ῥέθυμνον.

ς'. Ὁ Κυδωνίας. εἰς τὰ Χανιὰ καὶ Ἀποκόρωνα.

Ζ'. Ὁ Λάμπης. εἰς τὸν Ἅγιον Βασίλη καὶ Ἀμάρι.

Η'. Ὁ Πέτρας. εἰς τὸ Μεραμπέλο καὶ Λασίθι.

Θ'. Ὁ Σιτείας. εἰς τὴν Σιτείαν.

Ί Ὁ Ἱερᾶς. εἰς τὴν Ἱεράπετρον. καὶ

ΙΑ'. Ὁ Κισάμου. εἰς τὴν Κίσαμον καὶ Σέλινον.

ἀλλὰ κατὰ τὸ 1831 ἡ Μ. Ἐκκλησία τοὺς ἐπεριώρισεν εἰς μόνον ἑπτά.

Τὸν Μητροπολίτην, εἰς τὸν ὁποῖον προσετέθησαν καὶ ἡ Χεῤῥόνησος μὲ τὴν Κνωσόν· (Μαλεβύζι καὶ Τέμενος)· ἄνευ τῶν Σφακίων.

Τὸν Ἀρκαδίας.

Τὸν Αὐλοποτάμου. μὲ τὴν Ῥεθύμνην.

Τὸν Κυδωνίας. μὲ τὴν Κίσαμον.

Τὸν Λάμπης. μὲ τὰ Σφακία.

Τὸν Πέτρας· καὶ

Τὸν Ἱερᾶς. μὲ τὴν Σιτείαν.

Διοίκησις.

Ἀφ' ὅτου ὑπέπεσεν εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν δυναστείαν ἡ Κρήτη, (1830) διῃρέθη εἰς τρία Τμήματα καὶ ἐδιοικεῖτο ἀπὸ τρία Συμβούλια, τοῦ Μ. Κάστρου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ἦσαν τὸ Μαλεβύζι, Τέμενος, Πεδιάδα Λασίθι, Μεραμπέλο, Σιτεία, Ἱεράπετρος, (Ἀρκαδία) Μονοφάτσι, Καινούριο καὶ Πυργιώτισσα· τοῦ Ῥεθύμνου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ἦταν τὸ Ῥέθυμνον, Μυλοπόταμον, Ἀμάρι, καὶ Ἅγιος Βασίλης· καὶ τῶν Χανίων εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγοντο αἱ ἐπαρχίαι, Χανία, Ἀποκόρωνας, Σφακία, Σέλινον, καὶ Κίσαμος· τὰ τρία ταῦτα Συμβούλια, συγκείμενα ἀπὸ Ὀθωμανοὺς καὶ Ἕλληνας (1) καὶ προεδρευόμενα ἀπὸ ὑπαλλήλους τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ, ἐδίκαζον κατὰ πλειοψηφίαν· αἱ δὲ ἀποφάσεις των ἐπεθεωροῦντο

---

(1), Κάθε ἐπαρχία ἔστελνε δύω συμβούλους, ἕνα Ἕλληνα καὶ ἕνα Ὀθωμανὸν, (ἐκτὸς τοῦ Λασιθίου καὶ Σφακίων τὰ ὁποῖα μὴ ἔχοντα οὐδένα κάτοικον Ὀθωμανὸν, ἔστελναν μόνον ἀπὸ ἕνα Σύμβουλον Χριστιανόν) αἱ δὲ πόλεις διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ κάτοικοι ἦσαν περισσότεροι, εἶχαν ἕνα μόνον Ἕλληνα καὶ 5—10 Ὀθωμανούς· ἀλλὰ τοῦτο ἦτον Τουρκικὴ δικαιοσύνη· διότι ἂν ἀναλόγως τῶν κατοίκων τῶν Πόλεων ἐλήφθησαν δέκα Ὀθωμανοὶ σύμβουλοι καὶ εἷς Ἕλλην; διατὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον νὰ μὴν ἐλαμβάνοντο καὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας περισσότεροι Ἕλληνες; ἔπειτα, ἀφοῦ αἱ ἀποφάσεις ἐγίνοντο κατὰ πλειοψηφίαν, πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ ὑπερισχύσῃ τῶν ὀλίγων Χριστιανῶν συμβούλων ἡ γνώμη κατέναντι ἐκείνης τῶν τόσων ὑπεραρίθμων Ὀθωμανῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τοὺς Ἕλληνας ὡς δούλους, οἱ δὲ Ἕλληνες σύμβουλοι, δὲν ἐτολμοῦσαν ν' ἀντιτείνουν εἰς τὴν θέλησιν τῶν Αγάδων; ὡς ἐκτούτου δὲ οἱ μὲν δικαζόμενοι Ὀθωμανοὶ, ἔπλεον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπάνω τοῦ ὕδατος ὡς τὸ ἔλαιον, οἱ δὲ ἀτυχεῖς Χριστιανοὶ κατεδικάζοντο σχεδὸν πάντοτε.

ἁπλῶς παρὰ τοῦ Σερασκέρου, (γενικοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ).

Φόροι.

Διὰ νὰ λάβῃ τις μικρὰν μόνον ἰδέαν τοῦ τοσοῦτον παρὰ τῶν Εὐρωπαίων φημιζομένου Αἰγυπτιακοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Τουρκικῆς Προόδου, ἂς μάθῃ ὅτι οἱ Κρῆτες Χριστιανοὶ ἦσαν καταδικασμένοι, ἀπὸ τὸ 1670—1841. νὰ πληρώνουν ἀντὶ δεκάτου ἕβδομον, καὶ ἀφοῦ εἶχαν καὶ τὴν ἀτυχίαν νὰ γευθῶσιν ὁλόκληρα δέκα ἔτη (1830—1840) καὶ τὴν Αἰγυπτιακὴν δυναστείαν, ἐκατήντησαν νὰ ὀλιγοστεύωσι τὴν καθημερινὴν τροφήν των διὰ νὰ ἐπαρκοῦν εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων καὶ τῶν μονοπωλείων· καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἰδοὺ καὶ ὀλίγα παραδείγματα,

—δι' ἓν Στρέμμα ἀμπέλου ἐπλήρωναν.

1ον. Τὸ Τουλουμιάτικον.

2ον. Ἕβδομον κρασίου.

3ον. Ἕβδομον ρακῆς.

4ον. Ἕβδομον ξυλοκαρπίας.

5ον: Ἕβδομον εἰς ὅ,τι ἐσπείρετο ἐντὸς τῆς ἀμπέλου.

6ον. Ἑξηνταὲξ παράδες τὴν ὀκᾶ τὴν ρακὴν καί,

7ον. Δεκαὲξ παράδες τὴν ὀκᾶ τὸ κρασὶ, ὁσάκις ἤθελε τὶς νὰ τὸ μεταφέρῃ εἰς τὰς πόλεις.

Ὅλα τὰ ἐλαιοτριβεῖα τὰ ἐπῆρεν ἡ ἐξουσία, καὶ ἀφοῦ ἐλάμβανε τὸ ἕβδομον τοῦ ἐλαίου, ἐκράτει καὶ ὅλην τὴν πυρίνα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διὰ τὴν ὀλίγην πρώτην θλίψιν, ἔπερνεν περισσότερον ἔλαιον ἀφ' ὅσον οἱ χωρικοὶ ὠφελοῦντο ἀπὸ τὰς ἐλαίας των.

Ἐκτὸς τοῦ θαλασσίου τελωνείου ὑπῆρχε καὶ τῆς Στε-ρεᾶς, καὶ κανεῖς δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξάξῃ ἀπὸ τὰς πόλεις οὔτε δέκα παράδων πρᾶγμα ἂν δὲν ἐπλήρωνεν 8—10 τὰ 100 (καὶ κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Τελώνου) ἐνῷ αὐτὸ τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἦτον πρὶν τελωνειασμένον· καὶ ἔπειτα λέγομεν πῶς οἱ Εὐρωπαῖοι, δὲν γνωρίζουν νὰ ἐπαινοῦν Κυβερνήσεις καὶ νὰ μακαρίζουν ὑπηκόους!!! (1)

(1). Εἴθε σήμερον τουλάχιστον νὰ ἀπολαύσουν τὰ ἀγαθὰ τῆς διατάξεως τοῦ Γκιουλχανὲ, καὶ δὲν ἀμφιβάλλωμεν ὅτι ἡ Α. Α. Μ. ὁ Σουλτὰν Μετζὴτ, δὲν θέλει ἀνεχθῇ τὴν περετέρω δυσπραγίαν τῶν Κρητῶν· τὴν ὁποίαν καὶ ἀρκετὰ μετριάζει ὁ φρόνιμος Μουσταφὰ Πασσάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἠθικὴ Κατάστασις.

Προφορά.

Καθ' ἐπαρχίας ἡ προφορὰ ἔχει καί τι εἰδικὸν, ἀλλ' εἶναι καί τινες ἐπαρχίαι τῶν ὁποίων ἡ προφορὰ διαφέρει κατὰ χωρία· καὶ αὗται εἶναι, ὅσαι ἔχουσι χωρία Ὀρινὰ καὶ Πεδινὰ, γενικῶς ὅμως διαιρεῖται ἡ προφοράτων οὕτω· Κίσαμος, Σέλινον, Χανιὰ, καὶ τὰ 9/00 τοῦ Ἀποκορώνου, ἔχουν τὴν αὐτὴν σχεδὸν προφορὰν· τὰ Σφακιὰ μὲ τὰ ὀλίγα Μεσημβρινὰ χωρία τοῦ Ἀποκορώνου, καὶ ὀλίγα Μεσημβρινοδυτικὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἔχουν ἰδιετέραν, χωρὶς ποτὲ νὰ προφέρουν τὸ λ. (καθὼς καὶ τὰ Ὀρινὰ χωρία τοῦ Μυλοποτάμου, Ἀνώγια, Λιβάδα, Ζουτουλάκο, καὶ Κράνα). τὸ Ῥέθυμνον, ἅγιος Βασίλης, Ἀμάρι, καὶ τὸ Μυλοπόταμον ὁμοίαν, τὸ Μαλεβύζι, Τέμενος, καὶ τὸ Δυτικὸν μέρος τῆς Πεδιάδος, ἰδιεταίραν· τὸ Ἀνατολικὸν τῆς Πεδιάδος· μὲ τὸ Λασίθι, Μερχμπέλο, Ἱεράπετρον, Σιτείαν, Ἀρκαδίαν καὶ Μονοφάτσι ὁμοίαν· ἡ Πυργιώτισσα καὶ τὸ Καινούριο ὁμοίαν· ἐκτὸς τούτου πολλὰς λέξεις καὶ ὀνομασίας μιᾶς ἐπαρχίας ἢ ἑνὸς χωρίου, δὲν τὰς ἔχουν ἄλλου· π. χ. εἰς τὸ Λασίθι λέγουν Σταμόνα· (Στάσου μόνος, ἡσύχασε) ἐνῷ εἰς τὰς Δυτικὰς ἐπαρχίας οὔτε κἂν τὴν ἔνοιαν αὐτῆς τῆς λέξεως γνωρίζουν· εἰς τὸ Μυλοπόταμον ὀνομάζουν τὸν Δίκταμον ἔρωτα. κ. τ. λ.

Ἐνδυμασία ἀνδρῶν.

Οἱ ἄνδρες φοροῦσι φέσι περιτυλιγμένον μὲ λευκόν τι περικάλυμμα (Πέτσα ὀνομαζόμενον) τοῦ ὁποίου ἡ μία ἄκρα κρέμαται ὄπισθεν, καὶ φθάνουσα πολλάκις ἕως τὴν ζώνην· τὰ βρακιά των εἶναι κοντὰ ἕως τὰ γόνατα καὶ στενά, καὶ τῶν μὲν ὀρεινῶν (οἵτινες καὶ Λορεῖται λέγονται) εἶναι μάλινα, τῶν δὲ πεδινῶν (οἵτινες καὶ Κατωμερῖται λέγονται) εἶναι βαμβακερὰ καὶ λευκὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· εἰς τοὺς πόδας φοροῦσιν ὑποδήματα φθάνοντα ἕως τὰ γόνατα· ἔχουν δὲ τριῶν εἰδῶν· Τσαρδίνια, τὰ ὁποῖα εἶναι ὡραῖα, Στιβάλια μονά, καὶ Στιβάλια διπλᾶ· καὶ τὰ τρία ταῦτα εἴδη εἶναι κάλλιστα, διότι προφυλάττουν τοὺς πόδας, ἀπὸ ἀκάνθας, ψύχος, λάσπην, καὶ λ. π. εἰς τοὺς ὤμους των φέρουν (ὁδοιποροῦντες) μίαν πήραν (βούργια λεγομένην) ἔνθα βάζουν τὰ χρειώδη των.

Ἐνδυμασία γυναικῶν.

Δύω εἰδῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν· Κίσσαμος, Σέλινον, Χανιά, Μαλεβύζι, Τέμενος, Πεδιάδα, Πυργιώτισσα, Μονοφάτσι, Καινούριον, Ἀρκαδία, Ἱεράπετρος καὶ Σιτεία, εἶναι σχεδὸν ὁμοία· φοροῦσαι φουστάνια μὲ μανίκια, εἰς τὰς ἄκρας σχιστὰ καὶ πλατέα, φέρουν καὶ μανδήλι εἰς τὴν κεφαλήν, ἔχουσαι τὰ μαλιά των ἡπλωμένα εἰς τοὺς ὤμους· εἰς δὲ τὰ Σφακιά, Ἀποκόρωνα, μέρος τοῦ Ρεθύμνου καὶ Μυλοποτάμου, (τὸ λοιπὸν φορεῖ ὁμοίαν τῶν πρώτων) Ἀμάρι, Ἅγιος Βασίλης, Λασίθι καὶ Μεραμπέλον εἶναι σύμμικτα, δηλ. Τουρκοενετικά, περιτυλίσσουν δὲ τὴν κεφαλὴν μὲ λευκὸν μακρὺ πανίον (βαμβακερὸν, ἢ μεταξωτὸν) μπόλια ὀνομαζόμενον, τοῦ ὁποίου ἡ μία ἄκρα κρέμαται ὄπισθεν, καὶ φθάνει

ἕως εἰς τὰς κνήμας, ἡ δὲ ἄλλη διερχομένη μεταξὺ τῶν μαστῶν τίθεται ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην· εἰς τὸν τράχηλον φοροῦσι πλεκτὴν τραχηλιὰν (κολέτο λεγομένην) τῆς ὁποίας τὸ κυκλωειδὲς σχῆμα καλύπτει τοὺς ὤμους, τὴν ῥάχην καὶ τὸ στῆθος· τὸ ἐπανωφόριόν των (σοφόρι λεγόμενον εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ἐπαρχίας) εἶναι πορφυροῦν, καὶ αἱ μὲν εὐκατάστατοι τὸ ἔχουν τζόχινον, ἢ μεταξωτὸν (στόφαν) αἱ δὲ πτωχαὶ μάλινον ἢ βαμβακερόν· τὰ ὑποκάμισά των φθάνουν ἕως εἰς τὴν πτέρναν· καὶ ὅσαι φοροῦν πλατομάνικα φουστάνια ἔχουν καὶ τὰ μανίκια τοῦ ὑποκαμίσου των πλατέα· ὅσαι δὲ φοροῦν τὰ σοφόρια, ἔχουν τὰ μανίκια καὶ τὴν τραχηλιὰν τοῦ ὑποκαμίσου των σουφρομένα, ὡς τὰ τῶν Εὐρωπαίων· φοροῦν προσέτι κεντητὴν (εἰς τὸν γύρον) ποδιάν· καὶ περιδέρραια εἰς τὸν λαιμόν, μποτόνια λεγόμενα· ἐν γένει δὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐνδύονται καλά, προφυλατόμενοι καὶ ἀπὸ τὸ ψύχος καὶ ἀπὸ τὸν καύσωνα· καὶ εἶναι σπάνιον νὰ ἴδῃ τις Κρῆτα Ῥακενδύτην.

Προτερήματα.

Οἱ Κρῆτες εἶναι, ἀγχίνοες, ἀνδρεῖοι, φιλοπόλεμοι, ταχύποδες, ἐπιτήδειοι εἰς τὰς ἐνέδρας, καὶ ἄριστοι εἰς τὸν σκοπόν, (1)· ὑποφέρουν τὴν σκληραγωγίαν, ἐφευρετικοὶ εἰς τὰς ἀνάγκας των, εὐκολύνουν τὰς ἐργασίας των μὲ

(2) Καθὼς τὸ πάλαι οἱ Κρῆτες ἦτον περίφημοι τοξόται καὶ ἀκοντισταί, οὕτω καὶ σήμερον εἶναι ἄριστοι εἰς τὸν σκοπόν, μὲ τὰν πιστόλα πολλάκις φονεύουν σπουργίτας εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν· καὶ μὲ μίαν μόνην σφαῖραν. Εἰς πολλοὺς ὑψηλόμους Πλατάνους, ὑπάρχουν κλήματα, φθάνοντα ἴσια μὲ τὰς κορυφάς των· μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ κόψωσι τὰ ἐπὶ τῶν κορυφῶν των σταφύλια, στέκει εἰς ὑποκάτωθεν ἀμέσως τῆς Σταφυλῆς καὶ ἄλλος πυροβολεῖ καὶ διὰ τῆς σφαίρας χωρίζει τὸ σταφύλι ἀπὸ τὸ Κλῆμα (χωρὶς πολλάκις νὰ βλάψῃ οὐδὲ μίαν ῥόγαν) τὸ ὁποῖον δέχεται ὁ πρῶτος εἰς τὴν ποδιάν του.

τὴν ἀμοιβαίαν συνδρομήν· εἶναι φιλόξενοι (1) φιλόγυνοι, ἀστεῖοι, ἑτοιμόλογοι, καὶ ἐπιτυχεῖς εἰς τοὺς σαρκασμούς· αἱ δὲ Κρῆσσαι εἶναι φίλανδροι, φιλάνθρωποι, φιλόξενοι, εὐαίσθητοι, ἑτοιμόλογοι καὶ ἀστειόταται, οἰκοδέσποιναι ἄρισται, καὶ ἀγαπῶσαι μὲ ὑπερβολὴν τὴν καθαριότητα, τοὺς χορούς, τὰ τραγούδια, καὶ τοὺς σαρκασμούς.

Ἐλαττώματα.

Οἱ Κρῆτες εἶναι φιλήδονοι, φιλοπόται, φίλαυτοι, εὐαπάτητοι (2) ὀργίλοι, ζηλότυποι, κενόδοξοι, ματαιόφρονες, περιττόλογοι καὶ δυσειδαίμονες. (3)

---

(1) Ἡ φιλοξενία τῶν Κρητῶν εἶναι ἴσως σπανία, ὁποίασδήποτε τάξεως ἄνθρωπος φθάσει εἰς κανὲν χωρίον, τὸν προσκαλεῖ ὁ τυχὼν χωρικὸς εἰς τὴν οἰκίαν του, τοῦ δίδει ῥακὴ καὶ ὀπωρικά, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ οἰκοδέσποινα φέρνει τὴν τράπεζαν καὶ τοὺς ὑπερετεῖ ὅσην ὥραν τρώγουν, κερνῶσα τους συγχρόνως· ὁ δὲ οἰκοδεσπότης παρακαλεῖ, ἢ μᾶλλον βιάζει τὸν ξένον νὰ τρώγῃ καὶ νὰ πίνῃ· συγχρόνως τὸ ζῶον τοῦ ξένου (ἂν ἔχῃ) περιποιεῖται κατὰ τὴν ἀνάγκην του· τοιουτοτρόπως ἠμπορεῖ ἕνας ξένος νὰ περιέρχηται ὅλην τὴν Κρήτην καὶ νὰ ζῇ εὐχαρίστως καὶ ἀνεξόδως· ἂν ὁ ξένος ἦναι φίλος τοῦ οἰκοδεσπότου, ἢ ἄνθρωπος ὁπωσοῦν σημαντικός, τότε ὁ χωρικὸς τὸν ὑποχρεώνῃ νὰ μείνῃ καὶ τὸ ἑσπέρας, καὶ ἀφοῦ δειπνήσουν ἀφθόνως, ἔρχονται (κατὰ πρόσκλησιν τοῦ οἰκοδεσπότου) αἱ νέαι καὶ οἱ νέοι τοῦ χωρίου, μὲ τὴν Λυράρη, καὶ χορεύουν ἕως τὸ πρωΐ· τὴν ἐπαύριον προγευματίζει ὁ ξένος καὶ ἀναχωρεῖ, ἐφωδιασμένος καὶ μὲ τροφὴν διὰ τὸν δρόμον μ' ὅλον ὅτι τὰ χωρία τῆς Κρήτης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἀπέχουν μεταξύ των περισσότερον τῆς 1—2. ὥρας.

(2) Ἅπαξ ἀπατᾶται ὁ Πελοποννήσιος, δὶς ὁ Στερεελλαδίτης, καὶ χιλιάκις ὁ Κρής.

(3) Πιστεύουσι τὰς νεράϊδας, τὰ φαντάσματα, τὰ στοιχειά, τὴν βασκανίαν, τὰς μαγείας, τρέμουν τὴν κατάραν, κ. λ. π. καὶ εἰς μὲν τὸν τόπον ὅπου ὑποπτευθῶσιν ἢ ἀκούσουν ὅτι κατοικοῦν νεράϊδες ἢ στοιχειά, παντελῶς δὲν πλησιάζουν· ἂν δὲ καταδυστυχίαν περάσῃ τις ἀπ' ἐκεῖ ἢ κοιμηθῇ αὐτοῦ πλησίον, καὶ ἀσθενήσῃ, ἢ εὐθὺς ἢ μετὰ καιρόν, τότε λέγουν ὅτι ἔχει β ύ σ τ ι ρ ι α, τῆς ὁποίας τὸ ἀντιφάρμακον εἶναι τὸ διάβασμα· τὴν δὲ βασκανίαν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν φ θ α ρ μ ό ν, ἐξορκίζουν οὕτω τὰ γραΐδια· δένει (τὸ Γραΐδιον) τρεῖς κόκκους ἅλατος εἰς τὴν ἄκραν ἑνὸς μανδηλίου, καὶ ἀφοῦ τὸ μετρήσῃ μὲ τὸν πῆχυν του, πλησιάζει εἰς τὸν ἀσθενῆ ἐγγίζει

Γάμοι.

Οἱ γονεῖς ἀποφασίζουν τὸ συνοικέσιον, καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρὸς ζητεῖται ἡ γυνή· ὅταν οἱ γονεῖς, καὶ ἐν ἐλλείψει οἱ συγγενεῖς τῆς νέας τὸ δεχθῶσιν, ἀποφασίζεται ἡ ἡμέρα τοῦ ἀῤῥαβῶνος· ὁ ἄνδρας μὲ μερικοὺς συγγενεῖς του καὶ τὸν ἱερέα τοῦ χωρίου πηγαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικός, καὶ μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμόν, παρουσιάζεται ἡ νέα, κρατοῦσα εἰς μὲν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἓν πιάτο μὲ ὀπωρικά, καὶ μὲ ἓν ῥακοπότηρον, ἔχουσα καὶ ἓν χει-

---

τὸν κόμπον (μὲ τὸ ἅλας) εἰς τὸ μέτωπόν του, ἔπειτα εἰς τὴν γῆν τρεῖς φοραῖς λέγον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς κ. τ. λ, ἔπειτα ἀρχίζει »ποῦ πᾶς φθάρμέ, ποῦ πᾶς κακό, ποῦ πᾶς κακαποδεμένε; φύγε ἀπὸ τὰς 72 φλέβας τοῦ παιδιοῦ μου (δεῖνα) καὶ ἄμε ςὰ ὄρη ςὰ βουνά, ποῦ πετεινὸς δὲν κράζει καὶ σκύλος δὲ γαυγίζει, ν' αὔρῃς τ' ἄγριο θεριὸ νὰ πιῇς ἀπ' τὸ αἷμα του, νὰ φᾷς ἀπ' τὸ κρέας του· (χασμιριέται) ἐλούσθη κ' ἡ κυουράμας ἡ Παναγιὰ χτενήσθηκε, καὶ στὸ θρονί της κάθισε καὶ περάσαν οἱ ἀγγέλοι κι ἀρχαγγέλοι καὶ φθαρμίσασί την· (χασμιριέται) καὶ πάγει ἀφέντης ὁ Χριστὸς καὶ τῆς λέγει· ἦν τάχῃς μάνα ἦν τάχῃς μητέρα; ἐλούσθηκα παιδί μου χτενίσθηκα καὶ στὸ θρονί μου κάθισα, καὶ περάσαν οἱ ἀγγέλοι κι ἀρχαγγέλοι καὶ φθαμίσασί με· (χασμιριέται) καλὰ μάνα, καλὰ μητέρα δὲν εὑρέθηκε χριστιανὸς ἁγιασμένος, καὶ τὴν ἁγία Πέφτη λουτουργημένος, νὰ παρ' ἀλάτσι ἀπ' τὴν ἁλικὴ, ἢ τρία φύλλ' ἀπ' τὴν ἐλιὰ καὶ νὰ πῇ μιὰ φορὰ τὸ Πάτερ ἡμῶν, δύω φοραῖς τὸ Πάτερ ἡμῶν, (ἕως τὰς ἐννέα) τὸν ἐξορκισμὸν τοῦτον τὸν λέγει τρεῖς χασμεριούμενον συγχρόνως, ἔπειτα ξαναμετρᾷ μὲ τὸν πῆχυν του τὸ μανδῆλι καὶ τὸ εὑγάζει κοντώτερον 6. δάκτυλα ἀπὸ τὸ πρῶτον μέτρον.

Ἂν κἀνεῖς πάσχῃ ἀπὸ θέρμην, τότε δύω πρωτότοκοι παρθένοι νὰ ὀνομάζωνται καὶ Μαρίαι, δένουν μίαν κλωστὴν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἀσθενοῦς, καὶ μετ' ὀλίγον τὴν λύουν, ἐξέρχονται τοῦ χωρίου καὶ ἐνῷ ἡ μία δένει τὴν κλωστὴν εἰς ἕνα δένδρον ἡ ἄλλη τὴν ἐρωτᾷ ἦν τα δένεις αὐτοῦ; τὴν θερμασιὰ (τοῦ δεῖνα) ἀποκρίνετ' ἡ ἄλλη· ἡ ἐρωταπόκρισις αὕτη γίνεται τρεῖς.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις πιστεύουν τοὺς βρουκόλακας τοὺς ὁποίους ὀνομάζουν κ α τ α χ α ν ά δ ε ς· καὶ ἂν κἀνεῖς φαντασθῇ ὅτι εἶδε τὴν σκιὰν κανενὸς ἀποθαμένου, τὸ διαδίδει ἀμέσως, καὶ εὐθὺς ἀκούει τις ὅσα ἡ ἀμάθεια μὲ τὴν ἀδελφήν της δυσειδαιμονίαν, πλάττουν καὶ πιστεύουν· ξαναδιαβάζουν λοιπὸν ἐπὶ τοῦ μνήματος, καὶ ἂν ἠτυχάσῃ καλῶς, εἰδὲ ἀποφασίζουν ἢ νὰ κάψουν

ρόμακτρον εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς ἀριστερᾶς, (1) εἰς δὲ τὴν δεξιὰν κρατεῖ δοχεῖον μὲ ρακή· κερνᾷ λοιπὸν πρῶτον τὸν ἱερέα, ἔπειτα τοὺς γεροντοτέρους καὶ τελευταῖον τὸν ἀῤῥαβωνιαστικόν της· εὐχόμενοι ὅλοι τὸ *καλὰ ξετελέματα*· ἀλλάζουσιν ἔπειτα τὰ δακτυλίδια καὶ ἀναχωροῦν· τὸν ἀῤῥαβῶνα αὐτὸν ὀνομάζουν δακτυλίδωμα· ὀκτὼ ἡμέρας πρὶν τοῦ γάμου προσκαλεῖ ὁ μὲν ἀνὴρ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του, οἱ δὲ γονεῖς τῆς νύμφης τοὺς ἰδικούς των· ὁ ἐνωνὸς, ἢ ἐνωνοὶ (διότι πολλάκις εἶναι τρεῖς, πέντε, καὶ κάποτε δέκα) διορίζονται ἀπὸ μέρους τοῦ νυμφίου, οἵτινες συνήθως εἶναι οἱ ἀνάδοχοί του· τρεῖς δὲ ἡμέρας πρὶν τοῦ γάμου συνάζονται αἱ παρθένοι τοῦ χωρίου εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης διὰ νὰ στολίσωσι τὸν νυμφικὸν θάλαμον· καὶ τοὺς μὲν τοίχους, καλύπτουν μὲ σινδόνια καινούρια, ἐπὶ τῶν ὁποίων βάζουν ψωμιὰ σίτεινα, μὲ φύλλα Λεμονιᾶς, Πορτοκαλιᾶς, Μυρτιᾶς καὶ Δάφνης· τραγωδοῦσαι συγχρόνως διάφορα τραγούδια πρὸς ἔπαινον τῶν νεονύμφων· ἄνωθεν δὲ τῶν προσκεφαλαίων τῆς παστάδος, βάζουν τρία ἡμικύκλια ἀπὸ Βάτον καὶ φύλλα τῆς Μυρτιᾶς· ὅλα ταῦτα εἶναι Συμβολικά· διὰ τοῦ ἄρτου ἐννοοῦν τὴν εὐτυχίαν, διὰ τῆς Μυρτιᾶς Λεμονιᾶς καὶ Δάφνης, ὅτι τῶν νεονύμφων ἡ ἀγάπη νὰ ἦναι εὐώδης καὶ ἀειθαλὴς ὡς τὴν Μυρτιὰ κ. λ. καὶ διὰ τοῦ Βάτου, τὴν πολυγωνίαν· ἐρχομένης τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου, αἱ μὲν γυναῖκες κρατοῦσαι τὴν νύμφην ἀπὸ τὰς χεῖρας, οἱ δὲ ἄνδρες τὸν Νυμφίον τοὺς συνοδεύουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀρχίζει ἀμέσως ἡ στεφάνωσις· ὅταν δὲ ὁ ἱερεὺς λέγει, τὸ »δόξη καὶ τιμῇ στεφάνωσον αὐτούς» ρένουν τοὺς νυμφίους, μὲ βαμβακό-

---

τὸ πτῶμα ἢ νὰ τὸ μεταφέρουν εἰς κανὲν ἐρημονήσι, διὰ νὰ περάσῃ θάλασσαν, ὡς τὸ μόνον ἀντιφάρμακόν του.

(1) *Διὰ τοῦ χειρομάκτρου τούτου σκουπίζουν τὰ χείλη των, ἀφοῦ πίουν τὴν ρακή.*

σπόρον, μυρτόφυλλα, καὶ πορτοκαλόφυλλα· ἀρχίζει ἔπειτα ὁ ἀσπασμὸς οὕτω· οἱ Γονεῖς τῆς νύμφης, καὶ ἐν ἐλλείψει οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς της, ἀσπάζονται τὸ εὐαγγέλιον ἔπειτα τὸν Νυμφίον, καὶ τέλος τὴν νύμφην· θέτοντες εἰς τοὺς ὤμους της μανδήλια, ἢ ἄλλα χαρίσματα· ὁμοίως καὶ οἱ Γονεῖς ἢ οἱ συγγενεῖς τοῦ Νυμφίου· ἔπειτα οἱ ἐνωνοὶ καὶ τέλος οἱ περιεστῶτες, οἵτινες κρεμοῦν εἰς τὸν λαιμὸν τῆς νύμφης διάφορα νομίσματα περασμένα εἰς κλωστάς· ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τους στέκονται ἔξωθεν τῆς θύρας ἐντὸς τῆς ὁποίας στέκει ἡ πενθερὰ τῆς νύμφης, τὴν ὁποίαν ἐρωτοῦν τί χαρίζει εἰς τὴν νύμφην της; αὐτὴ λέγει· τῆς χαρίζω τὸ δεῖνα ἀμπέλι· ἢ 10—20—30, ῥίζας ἐλαίας εἰς τὸ δεῖνα μέρος· τότε παρρησιάζουν ἓν ἀγγεῖον μὲ μέλι· καὶ ἡ νύμφη βουτοῦσα εἰς αὐτὸ τὸ μικρὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρός της, κάμνει τέσσαρας Σταυροὺς σταυροειδῶς ἐπὶ τῆς θύρας· μετὰ ταῦτα τῆς δίδουν ἓν ῥόδιον τὸ ὁποῖον κτυπᾷ καὶ διασκορπᾷ ἐντὸς τῆς οἰκοίας· καὶ οἱ μὲν Σταυροὶ διὰ τοῦ μέλιτος ἐννοοῦν, νὰ ἦναι γλυκεία ἡ νύμφη ὡς τὸ μέλι· τὸ δὲ ῥόδι νὰ γεμίσῃ ὁ οἶκος των, ἀπὸ τόσα ἀγαθὰ ὅσοι οἱ κόκκοι του· ἀφοῦ γίνουν ὅλα ταῦτα μὲ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν εἰσέρχονται ἅπαντες· καὶ κάθηνται ἡ Νύμφη μὲ τὸν Νυμφίον ἐπὶ τῆς Παστάδος, γύρωθεν δὲ αἱ παρθένοι τραγῳδοῦσαι διάφορα τραγούδια πρὸς ἔπαινον τῶν νεονύμφων, μετ' ὀλίγον ἑτοιμάζονται δύω τράπεζαι καὶ εἰς μὲν τὴν μίαν κάθηνται ὁ ἱερεὺς, οἱ ἐνωνοὶ καὶ οἱ προύχοντες τοῦ χωρίου, εἰς δὲ τὴν ἄλλην οἱ λοιποὶ, καὶ ἀφοῦ φάγουν οἱ ἄνδρες, κάθηνται καὶ αἱ γυναῖκες· ὅλην δὲ αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καὶ ὅλην τὴν νύκτα, τρώγουν, πίνουν, τραγῳδοῦν καὶ χορεύουν· τῇ ἐπαύριον, ἀνατέλλοντος τοῦ Ἡλίου, προγευματίζουν, καὶ ἄλλοι ἀναχωροῦν, καὶ ἄλλοι μένουν ἕως εἰς τὸν ἀντίγαμον· ἀφοῦ δὲ περάσωσι 20—30 ἡμέραι ὁ Νυμφίος στέλνει εἰς κάθε ἐνωνὸν 15—20 ἄρτους

καθαρούς, καὶ ἓν ἢ μισὸν ἀρνίον ψητὸν, αὐτὰ δὲ τὰ ὀνομάζουν, ἄλλοι Μπόλια, καὶ ἄλλοι Πέτσα (ταυτοσήμαντα).

Βάπτισις.

Ἅμα γεννήσῃ ἡ ἔγκυος, συνάζονται αἱ συγγένισσαι καὶ φιλινάδαις της καὶ τὴν διασκεδάζουν μὲ χορούς καὶ τραγούδια, ἕως νὰ βαπτισθῇ τὸ βρέφος· καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴν μείνῃ μόνῃ καὶ βλαφθῇ ἀπὸ τὰ ξωτικά· ἀφοῦ λοιπὸν τὸ βαπτίσουν τὸ ἀναδέχεται εἷς, ἢ περισσότεροι (5—10) ὁ δὲ ἱερεὺς, πρὶν τὸ ἐνδύσουν, τὸ δένει σταυροειδῶς μὲ χρωματισμένας κλωστὰς, ἀπ ὁ τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην· καὶ ἀπὸ τὸν ἀριστερὸν καὶ τὴν δεξιάν· καὶ εἰς τοὺς δύω βραχίονας: αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν *σταυρώματα* τὰ ὁποῖα οἱ ἐνωνοὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἢ καμίαν ἄλλην τὰ λύουν, καὶ πέρνον μὲ τοὺς παρευρεθέντας ἀπὸ ὀλίγην κλωστὴν, χάριν εὐλαβείας.

Τραγούδια.

Ὅλα σχεδὸν τὰ τραγούδιά των εἶναι ἐρωτικὰ (1)· καὶ οἱ Κρῆτες φύσει στιχουργοί· συχνὰ δύω νέαι· ἡ μία νέα καὶ εἷς νέος τραγωδοῦντες εἰς τὸν χορὸν, ἐρεθίζονται τόσον ὥστε ὁλόκληρον ὁμιλίαν τὴν κάμουν διὰ στίχων, π. χ.

ὁ Α. Ἄνοιξε τὰ χειλάκιασου καὶ πές μου μιὰν ἀλήθεια,
μὲ τὴν καρδιάσου μ' ἀγαπᾶς ἢ μὲ τὰ παραμύθια;
ὁ Β. Μὲ τὴν καρδιάμου σ' ἀγαπῶ καὶ μ' ὅλα μου τὰ μέλη
καὶ τὴν ψυχήν μ' ἐρώτησα καὶ μ' εἶπ' ἐσένα θέλει.

Μουσικὰ ὄργανα.

Η λύρα εἶναι τὸ κοινὸν τῶν Κρητῶν ὄργανον· τὴν ὁποίαν

(1) Οἱ Σφακιανοὶ ὅμως συμποσιάζοντες, τραγωδοῦν Ἡρωϊκὰ τραγούδια.

κρούουν ὡραῖα, καὶ εἶναι σπάνιον νὰ ὑπάρχῃ χωρίον ὅπου νὰ μὴν ἦναι εἷς ἢ δύω, κρούοντες τὴν λύραν.

Χορός.

Ὁ χορὸς τῶν Κρητῶν (1) εἶναι συνήθως δύω εἰδῶν, ὁ Σιγανὸς καὶ ὁ Πηδηκτὸς, ἢ ἡ Σούστα· κρατῶνται δὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὕτω, ὁ εἷς μὲ τὴν δεξιάν του κρατεῖ τὴν ἀριστερὰν τοῦ πρὸς δεξιὰ τρίτου, καὶ μὲ τὴν ἀριστερὰν τὴν δεξιὰν τοῦ πρὸς ἀριστερὰ τρίτου, ὁ δὲ πρῶτος ὅςτις μὲ τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ πότε τὴν δεξιὰν τοῦ πρὸς ἀριστερὰ τρίτου, καὶ πότε τὸν δεύτερον ἀπὸ τὴν ζώνην, ἀφίνει τὴν δεξιάν του ἐλευθέραν δι' ἧς κάμνει διαφόρους χειρονομίας· καὶ εἰς μὲν τὸν Σιγανὸν προχωροῦσι δύω βήματα πλαγίως δεξιὰ, καὶ ἓν πλαγίως ἀριστερὰ, τραγῳδῶν πρῶτον εἷς, καὶ ἔπειτα τὸ ἐπαναλαμβάνουν ὅλοι σχεδόν· εἰς δὲ τὸν Πηδηκτὸν, ὅςτις ἔχει τριπλῆν ταχύτητα ἀπὸ τὸν Σιγανὸν, πότε κάμνουν τρία βήματα δεξιὰ καὶ ἓν ἀριστερὰ (πλαγίως) καὶ τότε λέγεται Τριοζάλης· καὶ πότε πέντε δεξιὰ καὶ ἓν ἀριστερὰ, καὶ λέγεται Πεντοζάλης· ἀλλὰ κάθε ἐπαρχίας ὁ χορὸς διαφέρει κατά τι· καὶ μάλιστα τῶν Δυτικοτέρων ἐπαρχιῶν ὁ Πηδηκτὸς, τὸν ὁποῖον καὶ λέγουν Σούστα, κάμνοντες πυκνὰ καὶ ταχέα βήματα, χωρὶς ὅμως νὰ διαφέρῃ πολὺ ἀπὸ τὸν παλαιὸν πυῤῥίχιον· διότι καθὼς τὸ πάλαι ἐχόρευον ὁπλοφοροῦντες, καὶ κτυπῶντες τὰς ἀσπίδας των μὲ τὰ δόρατα, οὕτω καὶ σήμερον, εὐχαριστοῦνται νὰ χορεύουν ἁρματωμένοι καὶ νὰ κτυπῶσι τοὺς πόδας των, κάμνοντες διαφόρους στροφὰς μὲ

(1) Οἱ Κρῆτες ἀγαποῦν καθ' ὑπερβολὴν τὸν χορὸν, εἰς τὰ στρατόπεδά των ἔφερναν πάντοτε λύρας· πολλάκις μετὰ 5—6 ὡρῶν ἀδιάκοπον πορείαν, ἐνῷ τὸ στράτευμα ἐστέλετο νὰ ἀναπαυθῇ ὀλίγον, πολλοὶ ἤρχιζαν τὸν χορὸν καὶ δὲν ἔπαυον, εἰμὴ καθ' ἣν στιγμὴν, ἐπανελαμβάνετο ἡ πορεία.

πολλὴν εὐκινησίαν, καὶ ἐπαινούμενος παρὰ πάντων ὅστις χορεύει καλήτερα.

Ἀσπασμοὶ καθ' ὁδόν.

Συναπαντώμενοι οἱ συγγενεῖς, φίλοι, καὶ γνώριμοι, πιάνονται ἀπὸ τὰς δεξιὰς χεῖρας, ἔπειτα ἐρωτᾷ ὁ εἷς τὸν ἄλλον, τί κάμ' ἡ ἀφεντιά σου, τί κάμουν τὰ κοπέλιά σου (1), τ' ἀρχοντόπουλά σου, ὁ ἀδελφός σου ὁ θεῖός σου κ. τ. λ. κατ' ὄνομα· ὁ δὲ ἐρωτώμενος ἀποκρίνεται εἰς κάθε ἐρώτησιν, χαιρετᾷ τὴν ἀφεντιά σου· τὸ ἴδιον καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ὅταν θὰ παραγγείλωσι μὲ κανένα τοὺς χαίρετισμούς των, εἰς καμίαν συγγένισσαν ἢ φίλην, στέλνουσι καὶ κἀνὲν ὀπωρικὸν, ἢ λουλούδι, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουν χαιρετισμόν.

Χαιρετισμοὶ εἰς Συμπόσια.

Πάντοτε προτοπίνει ὁ οἰκοδεσπότης, προκαλῶν πρῶτον ἐκεῖνον ὁποῦ θὰ πίῃ μετ' αὐτὸν οὕτω, *τὴν ἀφεντιάσου*· ἔπειτα εὔχεται, ἡ Παναγία νὰ μᾶς βλέπῃ καὶ νὰ μᾶς ξεμιστεύῃ ἀπὸ κάθε κακόν· βοήθειά μας καὶ ὁ ἅγιος ὁποῦνε σήμερα· χριστιανικὰ τέλη, καὶ σήμερα ἕνα χρόνο μὲ τὸ καλὸ, νὰ χαρῇς τὸ Στεφάνισου· τ' ἀρχοντόπουλά σου· κι' ὅπ' ἀγαπᾷς καὶ χαίρεσαι· (ὁ προκαλούμενος ἀποκρίνεται, μὲ ζωῆσας) θὸς χωρέσ' καὶ ταῖς ψυχαῖς ποῦ πόνεσ' ἡ ψυχήσου· ἀφοῦ εἰπῇ ὅλα ταῦτα, πίνει ἀκολούθως ὁ καλεσθεὶς, ἀποτεινόμενος καὶ αὐτὸς μὲ τὰς ἰδίας εὐχὰς πρὸς ἄλλον, καὶ καθ' ἑξῆς.

Ὅρκος.

Ὁ συνηθέστερος τῶν Κρητῶν ὅρκος εἶναι, ὁ Θεὸς κ' ἡ γῆ'

---

(2) Ἡ ἐρώτησις αὕτη εἶναι τουρκική, διότι οἱ Τοῦρκοι μὴ θέλοντες νὰ ἐρωτήσουν ὀνομαστὶ διὰ τὰ χαρέμια των ἐρωτοῦν τὰ κοπέλιά καὶ ἐννοοῦν τὴν οἰκογένειαν.

κ' ἡ ψυχήμου· ὀμνύουν προσέτι, μὰ τ'. ὄνομα τοῦ θεοῦ· μὰ τὴν ἡμέρ' ὁποῦν' ἀπάνωμας· μὰ τὸ ναί· μὰ τὴ γῆ· μὰ τὸν Ἥλιο· μὰ ἐκείνη τὴν φωτιὰ (ἂν ὑπάρχῃ) μὰ ἐκείνη τὴ φέξι· (ἂν καίγει λύχνος) μὰ τὴ δύναμί του (ἂν βαστᾷ ψωμί)· οἱ δὲ Σφακιανοὶ ἰδίως, μὰ τζ' ἁγίους.

Βλασφημίαι.

Αἱ συνηθέστεραι βλασφημίαι των εἶναι· διάλε τ' ἀποθαμένα σου, διάλε τὴ ψύσου· (ψυχὴ) διάλε τὰ πάσπαλά σου· διάλε τὴ πίστι σου· διάλε τὴ σόρτε σου (τύχη) διάλε κάτζε μέσα σου, ἢ στὸν ὁμυαλό σου· διάλε τσαπομονάρους σου (τοὺς ζῶντας) διάλε τοὺς ζωντανούς σου, διάλε τζαναγκεμένους σου. (*φρενοβλαβεῖς*)

Ὕβρις.

Παρὰ τὰς συνήθεις ὕβρεις καὶ αἰσχρολογίας, ἡ πικροτέρα τῶν Κρητῶν ὕβρις εἶναι, τὸ *φιοῦ* καὶ διὰ περισσότερον τὸ διπλασιάζουν, *φιοῦ* λέγω *φιοῦ*, (1).

Θαυμαστικά.

Οϊ μὰ!! (ἀντὶ ὢ μάναμου), οἱ δὲ Ἀνωγιανοὶ τοῦ Μυλοποτάμου λέγουν· γιὰ τὸ Θρόνος τοῦ Θεοῦ!! ἀκούτετα!!

Επώνυμα καὶ Τίτλοι.

Τὰ ἐπώνυμά των λέγουν συνήθως εἰς *ακης*. Ζερβουδάκης, Παπαδάκης, Σιφάκης, Λουτζάκης, Ἀνδρεαδάκης, οἱ δὲ Τίτλοι των εἶναι ἀντὶ τοῦ κύριε, τὸ Ἀφέντη· καὶ κατὰ παραφθορὰν ἀφέη καὶ ἀφέδη· εἰς δὲ τοὺς εἰδότας γράμματα

(1) Εἰς δυσωδίαν λέγουν φιοῦ.

προσθέτουν τὸ Δάσκαλο· π. χ. Δασκαλογιάννη· Δασκαλοκωσταντῆ, Δασκαλοπέτρο· κ. τ. λ.

Μέτρα.

Δύω εἰδῶν μέτρα ἔχουν οἱ Κρῆτες· τὸ Μίστατον καὶ τὸ Μουζοῦρι· μὲ τὸ πρῶτον μετροῦσι τὰ ῥευστά, τὸ ὁποῖον συνήθως εἶναι δέκα ὀκάδων· μὲ τὸ δεύτερον τὰ γεννήματα, λογιζόμενον ἀνὰ 15, ὀκάδες ὁ Σίτος· καὶ 12 ἡ Κριθή· τὸ ἥμισυ τοῦ Μουζουριοῦ τὸ λέγουν Πινάκι· τὸ τέταρτον πρακτικό, καὶ τὸ 1/16 ἀξάγι· ἔχουν καὶ ἓν ἄλλο μέτρον ὑποθετικόν, τὸ Κεντινάρι· (1). μὲ τὸ ὁποῖον ἐννοοῦν ἑκατόν· π. χ. ἑκατὸν καρύδια, ἑκατὸν Κοχλιούς, λέγουν ἕνα κεντινάρι καρύδια κ. τ. λ.

Διάστημα.

Τὰ διαστήματα τὰ λογίζουν μὲ μίλλια, καὶ παλοτόσυρμα· τρία μίλ. εἶναι μία ὥρα· καὶ ἓν παλοτόσυρμα· (ὅσον πηγαίνει μία σφαίρα τοῦ τουφεκιοῦ) ἓν μίλ. σχεδόν.

Ὅπλα.

Τὰ ὅπλα των εἶναι μακρυὰ καὶ ἐκλεκτά, φοροῦν συνήθως μίαν πιστόλαν καὶ ἓν γιαταγάνι· ἡ ὁπλοθήκη των εἶναι στενή, ἡ δὲ πυριτοθήκη μεγάλη· ἔχουν εἰς ὑπόληψιν τὰ Ἀγγλικὰ σίδηρα, καὶ τὰ διπλὰ (τζιφτέδες) μακρυὰ τουφέκια· εἰς τὰς πιστόλας των ἀγαποῦν τὰς Γαλλικὰς φωτιάς· καὶ εἰς τὰ τουφέκια των τὰς Ἀγγλικάς, καθὼς τὸ πάλαι οὕτω καὶ σήμερον τὰ Κρητικὰ ὅπλα εἶναι ἐκλεκτὰ καὶ περίφημα. ἕνεκα τούτου ἔχουν καὶ τραγούδι.

---

(1) Ἀπὸ τὸ Ιταλικὸν τζέντο.

'ςὴ Μπαρπαριὰ ν' τὰ ῥοῦχα μου, 'ςὴ Κρήτη τ' ἄρματάμου,
Καὶ μὲς τῆς Κάσσος τὸ νησὶ ἡ ἀγαπητικιά μου.

Τέχναι

Εἰς τὴν Κρήτην εὑρίσκει τὶς καλοὺς χαλκεῖς, κτίςας ὄχι εὐκαταφρονήτους, καὶ κεραμεῖς ἀγαθούς· ἰδιαιτέρως, οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Θραμψανὸ (Πεδιὰς) καὶ τῶν Μαργαρίτων (Μυλοπόταμον) ἐργάζονται ἀρκετὰ καλὰ τὸν πηλὸν, αἱ δὲ Κρῆσσαι ὑφαίνουν κάλλιστα, καὶ μάλιστα τὰ λινὰ, μεταξωτὰ καὶ μάλινα, κάμνουν καὶ ὑποκάμισα ἀπὸ μαλὶ καὶ μετάξην ὡραῖα.

Οἶκοι

Οἱ οἶκοι των εἶναι ςερεοκαμωμένοι καὶ εὐρύχωροι, σκοτεινοὶ ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· τοὺς σκεπάζουν δὲ μὲ Λεπίδα· (εἶδος κυανοῦ χώματος).

Ἄρτος

Ὁ ἄρτος των εἶναι Κρίθινος, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν λευκότητά του καὶ διὰ τὴν καλήν του κατασκευὴν, ὀλίγον διαφέρει καὶ δυσκόλως διακρίνεται ἀπὸ τὸν Σίτινον.

Φαγητὰ

Οἱ Κρῆτες ζῶσι βίον εὐάρεστον, διότι ἐκτὸς ὁποῦ καλοενδύονται, καλοτρώγουν συγχρόνως, καὶ σπανίως τοῦ ἔτους λείπει ἀπὸ τὴν τράπεζάν των μαγείρευμα, μάλιστα συχνὰ κρεωφαγοῦν· παρὰ τὰ ἥμερα λαχανικὰ, τρώγουν καὶ διάφορα εἴδη αὐτοφυῶν χόρτων νοστιμοτάτων, τὰ ὁποῖα καθὼς καὶ ὁ κρίθινος ἄρτος (πιστεύω) νὰ τοὺς ὠφελοῦν ἀρκετὰ, μετριάζοντα τὴν θερμότητα τοῦ καθ' ὑπερβολὴν μεταχειριζομένου παρ' αὐτῶν ἐλαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Τοπικὴ Διαίρεσις·

Ἐπαρχίαι.

Σιτεία.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη κεῖται εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἄκραν, καὶ εἶναι εἰς εἶδος χερσοννήσου, συνδεομένη μὲ τὴν λοιπὴν Κρήτην, δι' ἑνὸς ἑπταμίλλου Ἰσθμοῦ· εἶναι ἀρκετὰ βουνώδης, καὶ μεγαλητέρα τῶν ἄλλων· συνορεύει ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Βόρειον ἢ Κρητικὸν Πέλαγος, ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὸ Καρπάθιον, ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν, καὶ ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὴν Ἱεράπετρον· παράγει γεννήματα, ἔλαιον, βούτυρον, τυρὸν, καὶ μαλλία· τὰ δὲ χωρία της 68 τὸν ἀριθμὸν, εἶναι ταῦτα, Λάστρο, Σφάκα, Τουρλοτὴ, μέσα Μουλιανὰ, ἔξω Μουλιανὰ, Χαμέζι, Σκοπὴ, Ἀχλάδια, Παρασπόρι, Ῥίζα, ἐπάνω Κρυὰ, κάτω Κρυὰ, Κιμουριότι, Σκλαβοδιάκου, Πισκοκέφαλο, Ἅγιος Ἰωάννης, Πετρὰς, Πισκοπὴ, Ζοῦ, Δρῦς, Ῥουσσακκλησιὰ, Μυρσινοῦ, Ξερολίμνη, Μαγκασιὰ, Κελάρια, Χοχλακιαῖς, Ζάκρο, Ἀζογυριὰ, Καρύδι, Σιτανὸ, Ζάκαθο, Κατσιδώνι, Παντέλη, Σαντάλι, Σφακιὰ, Μουρνιανὰ, Σωτῆρα, ἐπάνω Πισκοπὴ, Τουρτούλους, Συκιὰ, Ἀδρομύλλου, Βαβαΐλους, Καβένε, Λαμνώνι, Ζύρο, Χαντρὰ, Βόϊλα, Παπαγιαννάδο, Σκορδίλο, Ἀσπρονερὸ, Τσὼ, Ἁρμένους, Γουτὰ, Ἐτιὰ, Λουτράκι, Λιθίναις, Ἀδρομῆρι, Πέπονας, Ῥουκάκα, Πέτρα, Δάφνη, πέρα Γρυὰ, πόδε Γρυὰ, Στραβοδοξάρι, Φουρνὴ, Ὀρινὸ, ἅγιος Ἰωάννης, Ἀσπραδιανά·

Ἱεράπετρος.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὴν Σιτείαν, ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Λασίθι καὶ Μεραμπέλο· τὸ σημαντικώτερον προϊόν της εἶναι τὸ ἔλαιον, καὶ τὰ χωρία της 22 τὸν ἀριθμὸν εἶναι ταῦτα· Καστέλι, (ἡ πρωτεύουσα, περιτριγυρισμένη μὲ ἓν ἄθλιον τεῖχος) Γιαννίτζι, Ἅγιος Ἰωάννης, κάτω Χωριὸ, ἐπάνω Χωριὸ, Παπαλιάνα, Ἐπισκοπὴ, Μοναστηράκι, Βασιλικὴ, Καβούσι, Καλὸ χωριὸ (τὸ ἥμισυ, τὸ δ' ἄλλο ἀνήκει εἰς τὸ Μεραμπέλον) Μεπελεροῦς, Μακρύλια, Κεντρὶ, Καπίστρι, Ἄσαρη, Καλαμαύκα, Ἀνατολὴ, Μάλαις, Καλογέρους, ἅγιος Ἡλίας, Μύρτος.

Ἀρκαδία. (1)

Συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὴν Ἱεράπετρον, ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὴν Δίκτην καὶ τὴν Πεδιάδα; ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὸ Μονοφάτσι καὶ Καινούριο, καὶ ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· τὰ σημαντικώτερα προϊόντα της εἶναι ἔλαιον καὶ μετάξη, χωρία δὲ ἔχει 51 τὰ ὁποῖα εἶναι Χριστὸς, Παρσᾶς, ἐπάνω Σύμη, κάτω Σύμη, Συκολόγος, Καλάμι, κάτω Πεῦκος, ἐπάνω Πεῦκος, ἅγιος Βασίλης, Κρεβατὰ, Κεφαλοβρύσι, Μυρὰ, ἄνω Βιάνο, κάτω Βιάνο, Χόντρος, Μέση, Σχοινιὰς, Δεμάτι, Φιλίππο, Ἀχεντριὰς, Καλύβια, Γαρύπα, Δραπέτι, Κάκου, Ἴνι, Μαχαιρὰ, Λαγοῦτα, Μοναστηράκι, κάτω Πουλιὰ, ἐπάνω Πουλιὰ, Καλὸ χωριὸ, Μουσοῦτα, Ἁγιασεμὴ, Ἀρκαλοχώρι, Γάνι, Ἀλητζανὴ, Χαντροῦ, Χουμέρη, Πατσίδαρο, Ζῆντα, Τουρλωτὴ, Ἀπάρτιρα, Μπαδιὰ, μικρὴ Ἐπισκοπὴ, Πισκοπὴ, Καμάραις, Γούρνιὰ, Στύρονας, Ἀμουργιέλαις, Ἀλάγνι, Ρουμα.

---

(1) Λέγεται καὶ Ρίζο.

Μονοφάτσι (ὅρα ἔμπροσθεν)
Καινούριο (ὅρα ἔμπροσθεν)
Πυργιώτισσα

Μία ἐκ τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μεσαρᾶς, συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὸ Μονοφάτσι καὶ Καινούριο, ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὴν Ἴδην, (Ψηλορίτην) ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὸ Ἀμάρι, καὶ ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· παράγει ἔλαιον καὶ γεννήματα, ἔχει δὲ καὶ 21 χωρία, τὰ ὁποῖα εἶναι· Γληγοριὰ, Καμάραις, Τεμενέλι, Κισσοὺς, Μάγαρικάρι, Καλοχωραφίτης, Σκούρβουλα, Φανερωμένη, Ποταμίτης, Βόροι, Ἅγιος Ἰωάννης, (1) Τυμπάκι, Φαλαύσρα, ἁγία Τριάδα, Συμπάλουσα, Λαγωλιὸ, Καμηλάρι, Πιτζίδια, Σίβα, Καλύβια, Φωτεινόπουλο.

Ἀμάρι

Ἐπαρχία βουνώδης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὴν Πυργιώτισσα καὶ τὴν Ἴδην, ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος καὶ μὲ τὸν Ἅγιον Βασίλη, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὸν Ἅγιον Βασίλη, καὶ ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Ῥέθυμνον· ἔχει ἀναριθμήτους βρύσεις μὲ νερὰ κάλλιστα· καὶ παράγει ἔλαιον καὶ ὀπώρας· τὰ 41 χωρία της εἶναι· Ἀνωμέρος, Κετουχλὰς, Βρύσαις, Σμιλιαῖς, Καρδάκι, Γουργούθους, Μεσοννήσια, Ἐλένες, Γερακάρι, Πατσὸς, Ἀντάνασο, Βολιόνες, ἁγίους Ἀποστόλους, Γομαρᾶς, Ὀψιγιὰς, Κλῆμα, Ὀρνὲ, Σάτα, Λοχριὰ, Ἄρδακτος, Πλάτανος, Βαθυακὸς, Ἀποδούλου, ἁγία Παρασκὴ, ἅγιος Ἰωάννης, Νήσαυρη, Κουρούταις, Φουρφουρᾶς, Βυζάρι, (2) Ἀποσέτι, Ζαμ-

(1) Τὰ δύω ταῦτα χωρία εἶναι νοσώδη.

(2) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχει μία ἐλαία, μεγαλητέρα πασῶν τῆς Κρήτης.

πιότες, Πλατάνοι, Πισταγὴ, Κλησίδι, Θρόνος, Καλογέρου, Μαναστηράκι, Ἀμάρι, Γέννα, Μέρωνας, Χορδάκι.

Ἅγιος Βασίλης

Συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὸ Ἀμάρι, ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Ῥέθυμνον, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὰ Σφακιὰ, καὶ ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· ἡ γῆ της δὲν εἶναι τόσον γόνιμος, καὶ τὸ σημαντικώτερον προϊόν της εἶναι τὸ ἔλαιον· ἔχει 54 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι ταῦτα. Καψοδάσο, Σκαλωτὴ, Ἀργουλὲς, Ῥοδάκινο, Φοινικιὰ, Σελιὰ, Μύρτο, Χαριοῦ, Νεοχώρι, Ἀσώματος, Λευκόγεια, Γιαννιοῦ, Καψογρίδο, ἅγιος Ἰωάννης, Δρίμυσκο, Κεραμὲ, Ἀγαλιανοῦ, Σαχτούροι Μέλαμπες, κρυὰ Βρύσι, Βουργάρο, Πλατανὲ, Κούμια, (τὸ μεγαλήτερον) Βρύσαις, Βουδομαγειριὸ, Κισσὸς, Ἄδρακτος, Βάτος, Κτοῦτα, Σπήλι, Μουρνὲ, Διπλοχώρι, Λάκκος, Φρατὶ, ἁγία Πελαγία, Μηξόρουμου, Ταριβιανὰ, Λαμπινὴ, Λαμπιότες, Γένι, Κοξαρὲ, Κορέδο, Ἀτσιπάδες, Νιάτσιδο, ἅγιος Βασίλης, Παλιόλουτρα, Κουσελιανὰ, ἅγιος Ἰωάνης Καμένος, Καλὴ Συκιὰ, Τραχάλα, Μεσοχώρι, Πισοχώρι, Πατσαλιανὰ, Κατσογρίδο.

Σφακιά

Ἐπαρχία τραχυτάτη καὶ Βουνώδης· παράγει ὅμως τυρὶ κάλλιστον, οἱ δὲ κάτοικοί της εἶναι φιλοπόλεμοι, ἀνδρεῖοι, καὶ μεγαλόσωμοι· συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὸν Ἅγιον Βασίλη, ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Σέλινον, καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὰ Λευκὰ ὄρη· ἔχει 26 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Σαμαριὰ, ἁγία Ῥουμελὴ, ἅγιος Ἰωάννης, Ἀράδενα, Γῦρος, ἅγιος Δημήτριος, Σκάλα, Λιμιὰ Καμπιὰ, Λιβανιανὰ, Λουτρὸ, Μουρὶ, Μπρόσγυαλο, Κομητάδες, Νίμπρο Ἀσκήρου, Πετρὲς, Ἀμουδάρι, Καρὲς, Γονὲς, Ἀσφέντου, Βουβᾶ, Νομικιανὰ, Καλοιχάσια, Πατσανὸς, Καλικράτης.

Σέλινον.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὰ Σφακιὰ, ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὰ Χανία καὶ τὴν Κίσαμον, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὴν Κίσαμον καὶ τὸ πέλαγος, καὶ ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· τὰ περιφημότερα προϊόντα της εἶναι τὸ ἔλαιον καὶ ἡ Μετάξη· ἔχει 78 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι Μουστάκος, Τσισκιανὰ, Βοθιανὰ, Σκλαβοποῦλα, ἅγιος Θεόδωρος, Χασὶ, Πελεκάκος, Κατσιβελιανὰ, Τσαλιανὰ, Κακοκυνήγι, Κεφάλα, Σέλινο, Βληθιᾶς, Κάλαμος, Σπανιάκος, Κάδρος, Βορινὸ, Σπίνα, Παπαδιανὰ, Ἀρμὶ, Μαχιὰ, Ἀρχοντικὰ, Σφακὸς, Γρηγοριανὰ, Κεφάλι, Σαράκι, Σταυρὸς, Δελιανὰ, Μεσόμουρα, Χόντρου, (1)· Κουφὴ Κερὰ, Αλιγοὺς, Μηλολιαῖς, Φλώρια, Δρῦς, Κοπετὴ, (2), Πλεμενιανὰ, Μανολιανὰ, Τζεβρημιανὰ, Τραχινιάκος, Χατζιδιανὰ, Τσαμπουριὰ, Ἀνισαράκι, Τροδιανὰ, Ἀρχοντικὰ, Σηδεριανὰ, Δαμποριανὰ, Μπενουδιανὰ, Τσανκαριανὰ, (3) Κουφαλοπὸ, Μπάπακάδο, Συμβροῦ, Στράτι, Ἀχλαδάκαις, Ἀζωηρὲς, Ἀσφενδυλαὲς, Πλατανιὰς, Προδρόμι, Τεμένια, Μυρτὲς, Μάζα, Λιβάδα, Ἀγριλὲς, Ἑβραῖς (4) Μονὴ, Λιβαδᾶς, Κωστογέρακο, Μαράλια, Τζαγκαριάκο, Λουκιανὰ, Σκαφιδάκια, Ἐργαστήρι, Καμπανὸ, Ξανθουδιανὰ, Πρινὲ, Τσάκονας, Ἀπανωχώρι, ἁγία Εἰρήνη.

Κίσαμος.

Ἐπαρχία γόνιμος εἰς ἔλαιον, οἶνον, καὶ Κάστανα· συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὰ Χανιὰ, ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ

---

(1) Τὰ ῥηθέντα 12 χωρία διακρίνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα Κακόδικι.
(2) Τὰ 6 ῥηθέντα χωρίδια ἀποτελοῦν ταῖς Στροβιλιαῖς.
(3) Τὰ 13 ῥηθέντα χωρίδια ἀποτελοῦν τὴν Κάντανο.
(4) Τὰ 12 ῥηθέντα χωρίδια διακρίνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα Ροδοβάνι.

τὸ Σέλινον· ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὸ Πέλαγος· καὶ ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἔχει δὲ καὶ 113 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Βλάτος, Μηλιά, Ῥοδιά, Λίμνη Ραϊσάκους, Πατουριανά, Ἔλος, Κουφικαρὰ, Περιβόλια, Λούχι, Ἀερινὸς, Κεφάλι, Παππαδιανά, Κούνενης, Αἰκὸς, Τζιντζιφιανά, Πλοκαμιανά, Αμυγδαλοκεφάλι, Σημαντηριανά, Κεραμοτὴ, Κάμπος Ξερόραχος, Σφινάρι, Μελισσάς, (1) Δέπλα, Πολεμάρχι, Μούλετες, Γαβαλομούρι, Σφεντιλιανὰ, Νέμπρος, Βουκολιαῖς, Κολουκουτιανά, Γοῦβες, Ποντικιανά, Ταρμαροχώρι, Καμισιανά, Ραπανιανά, Ἁγιαποστόλους, Μινωτιανά, Γρυπουλιανά, Γωνιά, Μαραθοκεφάλα, Σπηλιά, Δρακόνα, Σφεντηλιανά, Σκαφιώτης, Ανώσκελη, Παλιαρούματα, Ἄστρικα, Καραῖς, Βασιλόπουλο, Ὀχιά, Γερακιανά, Βένι, Καμαροκουμοῦλι, Μελισσουριό, Ῥοδοπού, Αἰστράτηγο, Αφράτα, Ραυδοῦχα, Πλακάλωνα, Λυριδιανά, Πανέθυμο, Ρόκα, Σφακοπηγάδι, Καλάθηρο, Καλαμάκι, Περβολάκια, Γρακερὰ, Κοτσιανά, Φαλελιανά, Μεσονήσι, Νοπήγια, Δραπανιάς, Χαιρετιανά, Παππαδιανά, ἁγία Α''να, Μάκρονας, Χουδαλιανά, ἐπάνω Μουρί, κάτω Μουρί, Νησί, Σάσαλος, ἁγία Βαρβάρα, Μεσαύλια, Τσατσαρονιανά, Τοπόλια, ἐπάνω Αἰκυργιάννης, κάτω Αἰκυργιάννης, Βουργάρο, Μαζοκοπιανά, Κουρτιανά, Γερονημιανά, Καλουδιανά, Κορφάλωνες, Καλεριανά, Μαριδιανά, Τσικαλαριά, Σκουλουντιανά, Κουκουναρά, Καλάθενες, Συρικάρι, Παλιόκαστρο, Γληγρριανά, Πατεριανά, Γαλουβάς, Κουνουπίτσα, Καμάρα, Καστέλι, Πατεριανά, Λουσακαῖς, Μεράδες, Μονοπλάτανος, Βρύσαις, Πορομεσόγια.

---

(1) Τὰ ῥηθέντα 22 χωρία ὀνομάζονται Νιὰ χωριά.

Χανια.

Μεγάλη, ὡραία, καὶ πλουσία ἐπαρχία, εἰς ἔλαιον καὶ Πορτογάλια· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸν Ἀποκόρωνα· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὰ Λευκὰ Ὄρη (Μαδάραις) καὶ τὸ Σέλινον· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Κίσαμον· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἔχει 124. χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Στέρνες, Ριζόσκολο, Χωριδάκι, Μουζουρᾶς, Καλόρουμου, Μακρυγιαννά, Ξηρολιαῖς, Καλαγκάδες, Παζινοῦ, Καθιανὰ, Ἀρώνι, Πυθάρι, Ἀργουλιδὲς, Βόθονας, Πλακούρες, Καμπάνες, Χωραφάκια, Κουνουπιδιανὰ, Κορακαῖς, Καλογράδο, (1) Χαλέπα, Τσικαλαριὰ, Νεροκούρου, Τσουπανὲ, Μουρνιαῖς, Γαρύπας, Μαρινιανὰ, Παρδιανὰ, Πορὶ, Κουκιανὰ, Γκαριανὰ, Κατσιστροχώρι, Πύργος, Βαρύπετρο, Νταράτσος, Γαλατᾶς, Σταλὸς, ἁγία Μαρίνα, Πλατανιᾶς, Δρακιανὰ, Κιρτομάδο, Ἁγιὰ, Πισκοπὴ, Ἀληκιανοῦ, Σχοινιᾶς, Βατόλακκο, Φουρνὲς, Μαλάξα, Σαμωνᾶ, Καραῖς, Μαδαρὸς, Κάμπους, Κεραμιὰ, Κατωχώρι, Κοντόπουλα, Γερολάκκος, Σπηλιάρια, Θυμιὰ, Πλατυβόλια, Ἀλωνάκι, Δρακόνα, Δοῦλος (2), Ἀλετρουβάρι, Χωραφιανὰ, Ἀχλάδες, Παναγιὰ, ἅγιος Γεώργης, Θέρισο, Ζούρβα, Μεσκλὰ, Λάκκους, Σκαφηδάκια, Σκαρδαλοῦ, Καράνου, Ὀρθούνι, Χοστὴ, Πρασιαῖς, Σέμπρωνα, Νεαρούματα, Τερὲς, Σκονίζο, Μανολόπουλο, Ἀποθήκαις, Παπιόλο, Ψαθογιάννο, Κουφὸς, Ἐπανωχώρι, Πατελάρι, Σιφιανὰ, Βρύσαις, Ἐπανωμόδι, Κατωμόδι, Ξενικοχώρι, Μπερτιανὰ, Γεράνι, Πυργοψηλόνερο, Τσιχλὲς, Κοντομαρὶ, Ψύραις, Τελιμανολιανὰ, Ξηροκάμπου, Λουτράκι, μέσα Συρίλι, Νιὸ χωριὸ, κατω Συρίλι, Κεφάλα, Ἀγού-

(2) Τὰ 20 ταῦτα χωρία εἶναι ἐπὶ τοῦ Ἀκρωτηρίου Μελέχα.

(3) Εἰς τοῦ Δούλου, ἐπρωτοκτύπησαν τοὺς Τούρκους τὴν 18. Ἰουλίου 1821. ἡμέρα Σάββατον, ἀνατέλλοντος τοῦ Ἡλίου.

στου, Βλαχερωνίταις, Ξαμουδοχώρι, Λαμπαδιανά, Μαριανά, Μάλεμε, Πασαλιανά, Σαμαλιανά, Τσουπανά, άγιοι Πάντες, Φουρνάδο, Πιπεριανά, Καλυβιαΐς, άγιος Γεώργης, Α'ζογυραΐς, Νιοχωριό, Κυρατσαριανά, Ἀκτή.

Ἀποκόρωνας

Ἐπαρχία ὡραία καὶ γόνιμος εἰς ἔλαιον καὶ γεννήματα· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Ῥέθυμνον· ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὰ Χανία· καὶ ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὰ Λευκὰ Ὄρη· ἔχει 62. χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Στῦλος, Πρόβαρμα, Ζαχαριά, Κυριακοσέλια, Μελιδώνι, Ῥαμνή, Χιλιομοδοῦ, Μαχαιροῦς, Νεροχώρι, Παϊδοχώρι, Καραΐς, Φραὶ, Κούκου, Πεμόνια, Κάϊνα, Νίππος, Τσιντσιφὲ, Πρόσνερο, Ἀλήκαμπος, Φιλίππος, Κάζα, Χάμπαθα, Φονὲ, Ἀσπροσυκιὰ, Μαθὲς, Μουρὶ, Κουρνᾶς, Κάστελος, Πάτημα, Φλακὴ, Γωνιὰ Μεγάλη, Δράμμια, Α'ργυρομούρι, Ξώπολι, Κατούνα, πέρα Καλαμίτσι, πόδε Καλαμίτσι, Καρύδι, Βάμος, Μαμουνιανὰ, Νιοχώρι, Κατσουφιανὰ, Ἁρμένοι, (1) Καλύβαις, Τσιβαρᾶς, Ντουλιανὰ, Κοπράνα, άγιος Βασίλης, άγιος Παῦλος, Γαβαλοχώρι, Πλάκα, Καμπιὰ, Κόκκινο Χωριό, Δράπανο, Παλαιλώνι, Ξεροστέρνι, Λιτσάρδα, ἐπάνω Κεφαλᾶς, κάτω Κεφαλᾶς, Σοῦρι, Σελιὰ, Λυκοτιναρέ.

Ῥέθυμνον

Ἐπαρχία ὡραία καὶ μεγάλη, καὶ πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐλαίου· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Μυλοπό-

(1) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀναβρύει ὕδωρ ἄφθονον (ὥστε ἀλέθει μύλους) τὸ ὁποῖον εἶναι κατάψυχρον καὶ κάλλιστον.

ταμον· ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸν Ἀποκόρωνα· καὶ ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸν ἅγιον Βασίλη καὶ Ἀμάρι· ἔχει 83 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Χαμαλεύρι, Ἀστέρι, Παγκαλοχώρι, Πίκρες, Καψαλιανὰ, Χάρκια, ἐπάνω Καβούσια, κάτω Καβούσια, Ἀμνάτο, Κυργιάννα, Μέση, ἁγία Τριάδα, Λούτρου, ἅγιος Δημήτρης, Πηγὴ, Ἄδελε, Μαρουλὰ, ἅγιος Ἰωάννης, ἁγία Παρασκευὴ, Γιαννούδι, ἅγιος Μάρκος, Ξηροχωριὸ, Μύλους, Χαλεβὴ, Ῥουσοσπῆτι, Καπεδιανὰ, Χρωμοναστήρι, Πρασσαῖς, Χατσιδιανὰ, Σελὶ, Μύρτο, Ὄρος, Γουλεδιανὰ, Κρὲς, Ἀμπελάκι, Φωτεινοῦ, ἐπάνω Ἀρμένοι, κάτω Ἀρμένοι, ἅγιος Γεώργης, Κούμη, Κάστελος, Ἀνώγια, ἁγία Εἰρήνη, Περιβόλια, Σωματᾶς, Γαλοῦ, ἐπάνω Βαρσαμονέρι, Μονοπάρι, ἐπάνω Μαλάκι, κάτω Μαλάκι, Σαΐτοῦρες, Καλονύκτες, Παλέλιμνο, Βελονάδο, Ῥουπάδο, Μπηλαντρέδο, Μυριοκέφαλα, Ἀρολίθι, Μαρουλοὺς, Ἀσιγωνιὰ, Γαϊδουρόπολι, (1) Νησὶ, Μούντρος, Προφήτ-Ἠλία, Ἀρούστικα, Κάτανος, κάτω-Πόρο, ἅγιος Κωνσταντῖνος, ἅγιος Γεώργης, Ζουρίδι, μεγάλη Πισκοπὴ, Ἀρκούδαινα, Καροτὴ, Κοῦφι, κάτω Βαρσαμόνερο, ἅγιος Ἀδρέας, Γωνιὰ, Φραντσεσκιανὰ, Γεράνι, Βαδέρι, Πρινὲς, Μετόχια, Ἀτσιπόπουλο.

Μυλοπόταμον

Μία ἀπὸ τὰς μεγαλητέρας, πλουσιωτέρας καὶ τερπνὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Μαλεβύζι· ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Ῥέθυμνον· καὶ ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὴν Ἴδην· παράγει ἔλαιον, Χαρούπια, Λάδανον, λαγωδέρματα, μαλλιὰ, Λεμόνια καὶ γλυ-

(3) Λέγεται καὶ Ἀργυρόπολις· ὡς ἐκ τοῦ φαινομένου ἀρχαίου Μεταλλείου.

κολέμονα· ἔχει δὲ καὶ 98. χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι. Ῥουμελί, Δαλαπέλο, Ἀληπεγιανὰ, Μαρνελιανὰ, Σκεπαστὴ, Συγριπιδιανὰ, Ἐξάτης, Λαμεριανὰ, Μοσχονησιανὰ, Δαδιανὰ, Παπαδιανὰ, Σολαχιανὰ, Βληχάδα, Μελιδώνι, (1) Ἀγιὰ, Ἀπλαδιανὰ, Χελιανὰ, Κλεψίμια, Ἀμυγδαλιὰ, Θοδώρα, Ἀλόϊδες, Σίσαις, Φόδελες, (2) Μάραθος, Δαμάστα, Χόνος, Ἀΐμονας, Τσαχιανὰ, Ἀσυρότους, Κωστεφάνου, Φαράτσι, Γαράζο, Ὀμάλα, Νησὶ, Μουρτσανὰ, Μοῦσαι, Ἐπισκοπὴ, Δαφνέντες, Πραχήμο, Ἀμαράτος, Τσελεπιανὰ, Πέραμα, (3) Ἀγγελιανὰ, Μετόχια, Σκλοποχώρι, (4) Χανιοτιανὰ, Πρῖνος, Βεραν-Ἐπισκοπὴ, Ἔρφους, Ῥουσουναύλη, Σκουλούφια, Ἀλφὰ, Σκορδίλο, Καλέργο, Βεριανὰ, Λαγκὰ, ἐπάνω Μετόχια, Πρινιᾶς, Κυνηγιανὰ, Τριπόδος (5), κάτω Τριπόδος, Μαγαρίταις, Σταυρωμένο, Πλευριανὰ, Τσανακιανὰ, Ὀρθὲς,

---

(1) Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τοῦ Μελιδωνίου, ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ἑνὸς πετρώδους Βουνοῦ, ὑπάρχει ἓν Σπήλαιον, ὅπου κατὰ τὸ 1822, κατέφυγον 300 ψυχαὶ Χριστιανῶν ἐκ τοῦ Μελιδωνίου, τὰς ὁποίας πολιορκήσας ὁ Χασᾶν Πασᾶς, καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ τὰς ὑποτάξῃ ἀπέφραξε τὴν εἴσοδον μὲ πυρίνα καὶ χλωρὰ ξύλα, καὶ βαλὼν πῦρ τὰς ἐπλάνταξε ὅλας μὲ τὸν καπνόν.

(2) Τὸ χωρίον τοῦτο παράγει πλῆθος Γλυκολέμονα, Πορτοκάλια, καὶ Λεμόνια.

(3) Τὸ χωρίον τοῦτο ἐκατοικεῖτο ἀπὸ τοὺς θηριωδεστέρους Τούρκους τῆς Κρήτης, μία ἀπὸ τὰς ἀναριθμήτους ἀπανθρωπίας των εἶναι καὶ αὐτὴ, κάποιος Οξοῦζης ὑποχρέωσεν ἕνα χριστιανὸν (διότι δὲν τοῦ ἐπῆγε λαχανικὰ) νὰ φάγῃ σαράντα κόκκινες πεπεριαῖς, καὶ νὰ πίῃ σαράντα ποτήρια ῥακί ! ! !

(4) Γλαυκοχώρι, Κουκουβαϊχώρι.

(5) Πλησίον τοῦ χωρίου τούτου σώζονται ἀρχαῖα ἐρείπια, καὶ ἓν Σπήλαιον Πελεκητὸν, ὑπῆρχε καὶ ἀρχαία πόλις Τρίποδος, καὶ πιθανὸν νὰ ἦτον ἐνταῦθα.

Καλάνταρές, Καλαμᾶς, Μελισσουργάκι, Πασαλήταις, κάτω Πασαλήταις, Χουμέρι, Κρασούνας, Γαρίπας, Κεραμωτὰ, Ἀβδελᾶ, Ἀβδανίτες, Δαμαβόλου, Ἀληάκες, Κεφάλι, Μούτουρος, Κάστρὶ, (1) ἅγιος Μάμας, Ἀργουλιό, ἅγιος Ἰωάννης, Κάλυβο, Λιβάδια, Κράνα, Ζουτουλάκο Βενὶ, Ἀξό, (2) Λιβάδα, Ἀνώγια, Σύσαρχα, Καμαριώτης, (3) Καμαράκι, Ἀστυράκι.

Μαλεβύζι

Ἐπαρχία γονιμοτάτη καὶ τερπνοτάτη· παράγει γεννήματα, ἔλαιον, Σταφίδα, καὶ οἶνον κάλλιστον· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Τέμενος· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Μονοφάτσι· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Μυλοπόταμον καὶ τὴν Ἴδην· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἔχει 29. χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Ἀχλάδα, Ῥοδιὰ, Γονιαῖς, Γάζι, Καβροχώρι, (4) Τήλησο, (5) Μονὴ, Καμάρι, Λουτράκι, Κορφαῖς, Κιθαρίδα, Σάρχου, (6) Κρουσῶνας, (7) ἐπάνω-

(1) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχουν ἐρείπια μικροῦ φρουρείου ὅθεν καὶ ὀνομάσθη Καστρί.

(2) Ὑπῆρχε καὶ τὸ πάλαι πόλις ὀνομαζομένη Ἄξος· πιθανὸν νὰ ἦναι ἐνταῦθα· διότι σώζονται ἀρχαῖα ἐρείπια φρουρίου, οἰκιῶν. κ. λ. π. καὶ μάλιστα εὑρίσκονται συχνὰ καὶ νομίσματα ἀρχαῖα.

(3) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι μία ἐκκλησία ἀρχαία καὶ ὡραιοκτισμένη ἀπὸ Πορί.

(4) Γάζι καὶ Καβροχώρι, χωρία νοσώδη.

(5) Πατρὶς τοῦ ἀγαθοῦ Στρατηγοῦ Π. Ζερβουδάκη.

(6) Πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Σάρχου, ἕως 200 βήματα, ὑπάρχει Σπήλαιον μέγιστον, τὸ ὁποῖον κάθε 3 ἢ 4 ἔτη, ξερνᾶ τόσον πολὺ ὕδωρ, ὥστε γίνεται χείμαῤῥος ἐπικίνδυνος.

(7) Τριακόσιοι Ἀλβανοὶ ἐκλεκτοὶ, σωματοφύλακες τοῦ περιφήμου Χασὰν

Ἀσίταις, κάτω Ἀσίταις, (1) Βλαχιανά, Κεράσια, Εὐγενική, Σίβα, Βενεράτο, (2) Δαφναῖς, (3) Πυργοῦ, ἅγιος Μύρων (4) Πενταμόδι, Πετροκέφαλο, Βούται, Σταυράκια, ἐπάνω Καλέσια, κάτω Καλέσια.

Τέμενος

Ἡ ἐπαρχία αὕτη συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὴν Πεδιάδα· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Μονοφάτσι· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Μαλεβύζι· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος, τὰ 15. χωρία της εἶναι ταῦτα· Μακρυτεῖχος, Φορτέτσα (5) Σίλαμο, Σπήλια, Μαρκαθίτης, Βασιλικαῖς, ἅγιος Σύλας, ἅγιος Βλάσης, Καρνάρι, Κανὶ Καστέλι, (6) Δαφναῖς, (7) Δρακουλιάρης, ἐπάν' Ἀρχάναις, κάτ' Ἀρχάναις, (8), Πατσίδες.

Πασσᾶ, πολιορκηθέντες εἰς μίαν ἐκκλησίαν τοῦ Κρουσῶνος κατὰ τὸ 1822 κατεκάησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων μέχρι ἑνός.

(1) Αἱ δύω Ἀσίταις εἶναι περίφημαι, διὰ τὴν καλιφωνίαν καὶ τὸν Χορὸν τῶν Γυναικῶν.

(2) Τὸ χωρίον τοῦτο ἦτον καὶ ἐλέγετο ἀ ρ χ ο ν τ ο χ ώ ρ ι, ὥστε ἔλεγον, παρὰ χρομυδόφλουδα νὰ ἦτον Βενετία.

(3) Τὸ ἥμυσι ἀνήκει εἰς τὸ Τέμενος.

(4) Ὁ οἶνος τοῦ Α Μύρωνος εἶναι περίφημος,

(5) Τὰ δύω ταῦτα χωρία κεῖνται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Περιφήμου Κνωσσοῦ.

(6) Ἀπὸ τὸ τουρκ. Κανλλί, (αἱματηρὸν) ἄνωθεν δὲ πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι βουνὸν Πετρῶδες ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ποτὲ φρούριον, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου σώζεται καὶ σήμερον.

(7) Τὸ ἥμυσι τοῦ χωρίου Δαφναῖς, ἀνήκει εἰς τὸ Μαλεβύζι.

(8) Ὁ Ἀρχανιώτικος οἶνος εἶναι κάλλιστος καὶ περίφημος.

Πεδιάδα (δρα Σελ. 49)

Μεραμπέλο.

Πλουσία καὶ γόνιμος ἐπαρχία, παράγουσα ἔλαιον, ἀμύγδαλα, χαρούπια, ἀκώνια, ἅλας, τυρὶ, βούτυρον. Συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Ἀνατολικοβόρειον Πέλαγος καὶ τὴν Ἱεράπετρον· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Λασίθι· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Πεδιάδα· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἔχει 43 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Μήλατο (1), Βραχάσι, Κατσαριανὸ, Λατσίδα, Σύσι, Βουλισμένη, Καινούριο Χωριὸ, Νικητιανὸ, Πλατυπόδι, Βρύσαις, Χουμεριάκο, Λίμναις, Φουρνὶ, κάτω Χωριὸ, ἐπάνω Χωριὸ, Δοριαῖς, Καρύδι, Σχοινιὰς, Ἀγαλιανὸ, ἐπάνω Βρουχάς, κάτω Βρουχὰς, ἐπάνω Ἐλοῦντα, κάτω Ἐλούντα (2), Κριτσὰ (3), Κροῦστας, Καλοχωριὸ (4), Πρίνα, Δράσι, Σούβλο, Ἀμυγδαλιὰς, Ἀμυγδαλόλακκο, Ἀνώγια, ἅγιος Ἀντώνης, ἅγιός Νικόλας, Χοχλακιὰς, Ξερολίμνη, μέσα Φραθιὰ, ἔξω Φραθιὰ, Πάπαδο, Κουνάλι, Ἀγύρους, Ἀρχάγγελο, Ἀμυγδαλίδια.

Λασίθι.

Η μεσόγειος καὶ ὑψηλὴ αὔτη επαρχία περικυκλοῦται ἀπὸ τὴν Δίκτην, καὶ συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὴν Ἱεράπετρον καὶ Μεραμπέλο· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὴν Ἱεράπετρον· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Πεδιάδα· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Μεραμπέλο· ἔχει τὴν ὡραι-

---

(1) Πλησίον τῆς Μήλατος ὑπάρχει σπήλαιον εὐρυχωρότατον, ὅπου κατέφυγον 2000 ψυχαὶ κατὰ τὸ 1823· τὰς ὁποίας πολιορκήσας ὁ Χασὰν Πασσᾶς ἐβίασε νὰ παραιδοθοῦν τὴν 5 Φεβρουαρίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

(2) Ενταῦθα ἦτον ἡ Παλαιὰ Νάξος,

(3) Η Κριτσὰ εἶναι τὸ μεγαλήτερον χωρίον τοῦ Μεραμπέλου

(4) Τὸ ἥμυσι ἀνήκει εἰς τὴν Ἱεράπετρον.

οτέραν Πεδιάδα τῆς Κρήτης, εἰς σχῆμα τραπεζοειδὲς· παράγει γεννήματα, Θέρμους (Λούπουνα) Μῆλα περίφημα, τυρὸν, βούτυρον, Μαλία. ἔχει καὶ 20 χωρία τὰ ὁποῖα διαιρούμενα εἰς Μεσημβρινὰ καὶ Ἀρκτικὰ, κεῖνται εἰς τὰς ἐντὸς ὑπωρείας τῆς Δίκτης, καὶ εἶναι· κάτω Ποτάμοι, ἐπάνω *Ποτάμοι*, Τσερμιάδο, Φαρσάνο, Μαρμακέτο, ἅγιος Κωνσταντῖνος, μέσα Λασίθι, μικρὸ Χωριδάκι, ἅγιος Γεώργιος, Πλατυανὸ, Κουδουμαλιὰ, Ἀβρακόντες, Καμινάκι, Μαγουλὰ, Ψυχρὸ, Πλάτη, Γεροντομουρὶ, κάτω Μετόχι, Λαγοῦ, Πινακιανό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Ἀκριβὴς Τοπογραφία καὶ Στατιστικὴ τριῶν Επαρχιῶν Πεδιάδος, Μονοφάτσι καὶ Καινουρίου.

Πεδιάδα.

Ἐπαρχία μεγάλη, ὡραία καὶ γονιμοτάτη· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Μεραμπέλο καὶ Λασίθι· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὴν Ἀρκαδίαν καὶ Μονοφάτσι· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Τέμενος· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος. Η ἐπιφάνειά της εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμαλὴ καὶ ἐπίπεδος· τὸ κλίμα της ὑγιεινὸν, τὰ ὕδατά της πολλὰ καὶ καλὰ, καὶ τὰ χωρία της εἰς θέσιν τερπνοτάτην· Ποταμοὺς ἔχει τρεῖς· τὸν Αὐδιώτικον, ὅστις καὶ Λαγκὰ λέγεται· τοῦ ὁποίου αἱ πρῶται πηγαὶ εἶναι ἀπὸ τὸ Λασίθι, ἀναβρύει δὲ πλησίον εἰς ταῖς Γωνιαῖς καὶ 'Αβδοῦ, διευθυνόμενος ἐκ Μεσημβρίας πρὸς Ἄρκτον, καὶ εἰσβάλλων εἰς τὸ Λυβικὸν Πέλαγος μεταξὺ τῶν χωρίων Χερσόνησο καὶ Γούβαις. Τὸν Καρτερὸν, τοῦ ὁποίου αἱ πρῶται πηγαὶ ἄρχονται ἀπο τοὺς 'Αστρακοὺς· καὶ διευθυνόμενος ἀπὸ Μεσημβρίαν πρὸς Ἄρκτον εἰσβάλλει καὶ οὗτος εἰς τὸ Βόρειον Πέλαγος πλησίον τοῦ χωρίου Καρτερό. Καὶ τὸν Αὐλιώτικον, ὅστις ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Αὐλὴ, καὶ διευθυνόμενος ἀπὸ Ἄρκτον πρὸς Μεσημβρίαν εἰσβάλλει εἰς τὸ Λυβικὸν Πέλαγος κατὰ τὴν Δυτικομεσημβρινὴν ἄκραν τῆς 'Αρκαδίας. Τὸ σημαντικότερον ὄρος της εἶναι ἡ Δίκτη κειμένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν της· ἔχει τέσσαρα Μοναστήρια κείμενα σταυροειδῶς· πρὸς 'Ανατολὰς τὴν Κερὰ, κτισθεῖσαν πρὸ 240 ἐτῶν, καὶ πανηγυρίζουσαν τὴν

8 Σεπτεμβρίου· πρὸς Δυσμὰς τὴν Σπηλαιώτισα (ἐντὸς Σπηλαίου) καὶ πανηγυρίζουσα τὴν 15 Αὐγούστου· πρὸς Ἄρκτον τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, πανηγυρίζοντα τὴν 26 Σεπτεμβρίου· καὶ πρὸς Μεσημβρίαν τὸν Ἀγκάραθον, κτισθέντα πρὸ 400 ἐτῶν καὶ πανηγυρίζοντα τὴν 15 Αὐγούςου.

Τὰ προϊόντα της κυρίως εἶναι ἔλαιον, γεννήματα, βαμβάκια, λινάρια, χαρούπια, οἶνος, μέλι, κηρίον. Τὰ δὲ χωρία της 85 τὸν ἀριθμὸν εἶναι ταῦτα

Σκαλάνι (1) κεῖται εἰς τὴν Δυτικοβόρειον ἄκραν τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ ὑγιεινῆς, καὶ ἀπέχει δύο ὥρας πρὸς τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν τοῦ Μ. Κάστρου· ἐκατοικεῖτο πρὶν τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ 50 οἰκογ. Χριςτ. καὶ 20 Οθωμ. εἶχεν 9 ἐκκλησίας (μὲ τὰ ἐξωκκλήσια) καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· σήμερον (2) ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. καὶ 18 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον. Πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ μισὴν ὥραν εἶναι τὸ χωρίον

Αϊτάνια· κείμενα ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ ὑγιεινῆς· ἐκατοικοῦντο πρὶν ἀπὸ 70 οἰκογ. Χριστ. ἔχοντα καὶ 5 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον, σήμερον ἔχουν 25 οἰκογ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιτορ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν 3|4 τῆς ὥρας εἶναι τὸ χωρίον

Σταμιοὺς, κείμενοι εἰς θέσιν καλὴν καὶ ὑγιεινήν· ἐκατοικοῦντο πρὶν ἀπὸ 65 οἰκογ. Χριστ. ἔχοντες 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον, σήμερον ἔχουν 18 οἰκογ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν μισὴν ὥραν εἶναι τὸ χωρίον

(1) Ἀπὸ τὸ χωρίον τοῦτο ποτὲ δὲν ἔλλειψεν ἡ κασσίδα, ἕνεκα τούτου ἐπεκράτησε καὶ παροιμία " ἀπὸ τοῦ Σκαλιανοῦ τὸ νερὸ ἔπιε " διὰ τοὺς ἔχοντας κασσίδαν

(2) Η στατιστικὴ αὕτη ἔγινε περὶ τὸ 1832.

Επισκοπή, εἰς θέσιν εὐάρεστον καὶ ὑγιεινὴν, κατοικουμένη πρὶν ἀπὸ 140 οἰκογ. Χριστ. καὶ 60 Οθωμ. ἔχουσα 15 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. σήμερον ἔχει 65 οἰκογ. Χριστ. καὶ 40 Οθωμ. 7 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. γεννήματα, ἔλαιον καὶ οἶνον παράγει ἀφθόνως· 1|4 τῆς ὥρας πρὸς Ἄρκτον αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον

Ἐπάνω Βάθυα· ἐπὶ θέσεως πληκτικῆς καὶ ἀγόνου ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 20 Οθωμ. ἔχουσα 5 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. σήμερον ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. 16 Οθώμ. 1 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. (1) ἓν μίλιον (2) πρὸς τὰ Ανατολικοβόρειον αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον.

Κάτω Βάθυα· κειμένη. ἐντὸς δύο πετρωδῶν Βουνῶν· ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 20 οἰκογ. Χριστ. καὶ 15 Οθωμ. ἔχουσα 4 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 8 οἰκογεν. Χριστ. 10 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα, πρὸς τὸ βόρειον αὐτῆς ἕως δύο μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Ἐλιά· ἐπί τινος ὑγιεινῆς ράχης· ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 22 οἰκογ. Χριστ. καὶ 30 Οθωμ. ἔχουσα 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. καὶ 14 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς καὶ τῆς Βάθυας, ἕως ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Ἀνώπολι· κειμένη ἐντὸς ὀρέων μὲ ἀέρα ὑγιεινὸν, καὶ γῆν γόνιμον, ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 15 οἰκογ. Χριστ. ἔχουσα 4 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 45 οἰκογ. 1 ἐκκλ.

---

(1) Ἀπὸ τὸ χωρίον τοῦτο πηγάζει ὀλίγον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον διερχόμενον διὰ τῆς Κάτω Βάθυας, καὶ δεχόμενον ἄλλους μικροὺς ρύακας ἀποτελεῖ μικρὸν ποταμὸν ὅστις εἰσβάλλει εἰς τὸ Βόρειον Πέλαγος, πλησίον τῆς Παχυᾶς Ἄμμου,

(2) Τρία μίλια ἐννοοῦνται μία ὥρα.

καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον (3). πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον.

Καινούριο χωριό· ἐπὶ θέσεως δυσαρέστου ἀλλὰ γονίμου· ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 22 οἰκογ. Χριστ. καὶ 13 Οθωμ. ἔχον καὶ 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα, σήμερον ἔχει 10 οἰκογ. Χριστ. 6 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον·

Ἀσκόπουλα· ἐπί τινος ὁμαλῆς καί ὑγιεινῆς ῥάχης, κατοικούμενα πρὶν ἀπὸ 35 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 26· ἔχοντα 1 ἐλαιοτρ. καὶ 1 Τζαμίον· πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτῶν ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Γάλιπε· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου καὶ ὑγιεινῆς, κατοικούμενον πρὶν ἀπὸ 25 οἰκογ. Χριστ. καὶ 48 Οθωμ. εἶχεν 5 ἐκκλησ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· ἔχει ἤδη 16 οἰκογ. Χριστ. 22 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτοῦ ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Γαλίφα· ἐπί τινος λόφου, περικυκλουμένου ἀπὸ πετρώδη βουνά· ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 52 οἰκογ. Χριστ. εἶχεν καὶ 5 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἔχει ἤδη 22 οἰκογ. 1 ἐκκλ καὶ 2 ἐλαιοτρ. δύο μίλια αὐτοῦ καὶ ἓν ἥμισυ τοῦ Γάλιπε πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον εἶναι τὸ χωρίον

Χαρασό· ἐπὶ θέσεως ἀγόνου καὶ ὑγιεινῆς, κατοικούμενον πρὶν ἀπὸ 26 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς τὸ Νότιον αὐτοῦ, ἕως τρία μίλια, εἶναι μία καρποφόρος κοιλὰς τριῶν μιλίων πε

---

(3) Πλησίον τῆς Ανωπόλεως, εἶναι ἡ Μονὴ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ἔχουσα ἴσα κτήματα μὲ ὅλων τῶν οἰκογενειῶν τοῦ χωρίου.

ριφερείας, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς λόφος πετρώδης καὶ ὑγιεινός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ χωρίον

Ασμάρι· ἔχον πρὶν 70 οἰκογ. Χριστ. καὶ 5 ἐκκλ.. ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίδιον

Λαγοῦ· κατοικούμενον ἀπὸ 9 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ μίαν ἐκκλησίαν, πρὸς τὸ Βόρειον αὐτοῦ ἕως 5 μίλια εἶναι τὸ χωρίον,

Καλὸ χωριὸ· ἐπὶ θέσεως ἀρκετὰ ὑψηλῆς, ὅθεν φαίνονται τὰ ὀρεινότερα τῆς ἐπαρχίας μέρη, καὶ ὅλον σχεδὸν τὸ Βόρειον Πέλαγος, εἶχε πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. καὶ 5 Οθωμ. μὲ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 26 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. (1) πρὸς τὸ Ἀρκτικὸν αὐτοῦ ἕως 2 μίλια καὶ ἐντὸς ῥυάκων εἶναι τρία χωρία, τὸ

Βοροῦ· ἔχον πρὶν 26 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 12 οἰκογ. καὶ τὸ ἐλαιοτριβεῖον, ἡ

Κόξαρη· ἔχουσα πρὶν 46 οἰκογ. Χριστ· 2 ἐκκλ. καὶ

(1) Πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Καλοῦ χωρίου εἶναι ὄρος ὀνομαζόμενον Πυργιά, καὶ πρὸς Μεσημβρίαν ἕτερον ὀνομαζόμενον Πλακοκεφάλαις, πρὸς Δυσμὰς εἶναι ἡ Κερὰ Ελεοῦσα μετόχιον τοῦ Αγκαράθου, κατὰ δὲ τὸ Ανατολικοβόρειον εἶναι ὁ ποταμὸς Λαγκὰ περὶ τοῦ ὁποίου εἴρηται, εἰς δὲ τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ ποταμοῦ που τὸ πλάτος του εἶναι ἕως 28 ὀργυιαῖς, σώζονται ἑκατέρωθεν τείχη ἔχοντα 10 ὀργυιῶν ὕψος καὶ 2 σχεδὸν πλάτος, ἐπὶ τῶν ὁποίων διερχόμενον (δι' ὑδραγωγείου) τὸ ὕδωρ κατέβαινε τὸ πάλαι εἰς τὴν Χερσόνησον, πλησίον αὐτοῦ εἶναι γέφυρα ἀπέχουσα 5 μίλια ἀπὸ τὴν Χερσόνησον, διάστημα πετρῶδες καὶ δύσβατον· ὄπισθεν δὲ πρὸς Δυσμὰς φαίνονται καὶ ἕτερα ἐρείπια ὑδραγωγείου ἀπὸ ταῖς Γονιαῖς (ὅθεν ἀναβρύει ὁ ποταμὸς) ἕως τὴν γέφυραν (4 μιλίων διάστημα), αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ εἶναι κατάφυται ἀπὸ ἐλαίας, κερατέας, καὶ πλατάνους· τὸν χειμῶνα ὁ ποταμὸς οὗτος γίνεται χείμαρρος ἀδιάβατος, ἐνῷ τὸ καλοκαίριον μόλις εἴς τινα μέρη φαίνεται τὸ ὕδωρ του-

2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 44 οἰκογ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. καὶ τὸ

Σκοτινὸ· ἐπί τινος λόφου, ἔχον πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. καὶ 16 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 40 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν αὐτοῦ ἕως 5 μίλια καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Λαγκὰ ἐπί τινος λόφου εἶναι τὸ χωρίον

Ποταμιαῖς· τῶν ὁποίων τὰ πέριξ εἶναι κατάφυτα ἀπὸ ἐλαίας, ὁ ἀὴρ τῶν ὅμως δὲν εἶναι τόσον ὑγιὴς· εἶχον δὲ πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. καὶ 40 Οθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 22 οἰκογ. Χριστ. 15 Ὀθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. δύω μίλια πρὸς μεσημβρίαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Αὐθοῦ· ἔχοντα πρὶν 50 οἰκογ. Χριστ. καὶ 16 Οθωμ. 11 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 45 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. 8 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. (1) ἓν μίλιον πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν, ἐπὶ θέσεως πετρώδους καὶ ὑγιεινῆς εἶναι τὸ χωρίον

Γονιαῖς· κατοικούμεναι ἀπὸ 42 οἰκογ. Χριστ. καὶ ἔχουσαι 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτ. (2) δύο μίλια ἄνωθεν πρὸς

---

(1) Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ ἕως 1 μίλιον εἶναι ὄρος ἀπότομον Ἁγία Φωτιὰ ὀνομαζόμενον μὲ δύο φάραγγας, εἰς ἕνα τῶν ὁποίων εἶναι δύο ἐκκλησίαι

(2) 2 μίλια ἄνωθεν πρὸς Μεσημβρίαν ἐπὶ θέσεως τερπνοτάτης καὶ ὑγιεινῆς εἶναι τὸ μοναστήριον ἡ Κερὰ, ἔχουσα δένδρα καὶ ὕδατα πολλὰ, ἄνωθεν δὲ αὐτῆς εἶναι ἓν ἀπότομον βουνὸν Καρφὶ λεγόμενον, καὶ πρὸς Ἄρκτον τοῦ Μοναστηρίου, μισὸν μίλιον, ἀναβρύει ὕδωρ, τὸ ὁποῖον τὸ πάλαι, δι' ὑδραγωγείου ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν βράχων τῆς Δίκτης, μετήρχετο εἰς τὴν Λύττον, ἡ θέσις τοῦ ὑδραγωγείου προξενεῖ θαυμασμὸν πῶς δηλαδὴ ἐκατασκευάσθη ἐπὶ τῶν ἀποτόμων βράχων, ἀπὸ δὲ τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος ἕως τὴν Λύττον εἶναι κατ' εὐθεῖαν 6 μίλια, ἀλλὰ τὸ ὑδραγωγεῖον εἶναι 12, ὡς ἐκ τῶν στροφῶν καὶ ἑλιγμῶν τῶν βράχων,

Μεσημβρίαν ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου· εἶναι τὸ χωρίον

Μεσομούρι· κατοικούμενον ἀπὸ 20 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ τρεῖς ἐκκλ. πρὸς Βορρᾶν δὲ αὐτοῦ ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Κράσι· ἔχον γῆν ἄγονον, καὶ περικυκλομένον ἀπὸ Βουνὰ πετρώδη. κατοικεῖται ἀπὸ 55 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ 3 ἐκκλ. οἱ δὲ κάτοικοί του εἶναι ὅλοι σχεδὸν γανωματάδες (1). πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ 4 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Μοχός· κείμενος ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἰς τὴν Δυτικὴν ἄκραν μιᾶς ὡραίας πεδιάδος, ἐχούσης 6 μιλίων περιφέρειαν, πρὸς Βορὰν τοῦ χωρίου εἶναι σειρὰ βουνῶν, τὸ ὑψηλότερον τῶν ὁποίων λέγεται Κεφάλα, καὶ ἔχον ἐρείπεια ἀρχαιότητος, (ἐπὶ δὲ τῆς Μεσημβρινῆς ὑπωρείας της εἶναι μία μικρὰ λίμνη Λιγαρὰ ὀνομαζομένη,) καὶ πρὸς τὸ Μεσημβρινὸν εἶναι εἷς τερπνότατος λόφος, Ἀνεμόμυλοι λεγόμενος, τοῦ ὁποίου τὰ πέριξ εἶναι κατάφυτα ἀπὸ ἀμπέλους· ἐπὶ δὲ τῆς Κορυφῆς του, φαίνονται ἐρείπεια ἀρχαῖα· τὸ χωρίον τοῦτο ἐκατοικεῖτο πρὸ 30 ἐτῶν ἀπὸ 60 οἰκογ. Χριστ. σήμερον ὅμως ἔχει 106 οἰκογ. 7 ἐκκλησ. καὶ 6 ἐλαιοτριβεῖα· πρὸς τὸ Βόρειον αὐτοῦ 8 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Μάλια· ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου, καὶ ἀπέχοντα τῆς θαλάσσης 1 μίλιον· κατοικοῦνται ἀπὸ 100 οἰκογ. Χριστ. ἔχουν καὶ 12 ἐκκλ. (μὲ τὰ ἐξωκκλήσια) καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον (2) πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν 6 μίλια ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραλίας εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Ἄνωθεν τοῦ Κράσι εἶναι ὄρος ὑψηλὸν Σέλενα λεγόμενον (συνέχεια τῆς Δίκτης) τὸ ὁποῖον τὰ 4 | 5 τοῦ ἔτους καλύπτεται ἀπὸ νέφη.

(2) Πρὸς τὸ Ἀρκτικὸν τοῦ χωρίου τούτου εἶναι ἓν πηγάδι τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ εἶναι διαυγέστατον, κατάψυχρον, καὶ χωνευτικώτατον, καὶ ἐνταῦθα εἶναι ἡ Ἀρκτανατολικὴ ἄκρα τῆς ἐπαρχίας, ὅπου γίνονται καὶ τὰ καλήτερα Χαρούπια τῆς Κρήτης.

Χερσόνησος· συγκειμένη ἀπὸ τρία χωρία ἢ μᾶλλον συνοικήσεις (Χερσόνησον, Πισκοπιά, καὶ Κουτουλουφάρι) κατοικούμενα ἀπὸ 60 οἰκογ. Χριστ. καὶ 11 Οθωμ. ἔχουν 4 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτριβεῖα· πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν 6 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Γούβαις· ἔχουσαι πρὶν 65 οἰκογ. Χριστ. καὶ 18 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 60 οἰκογ. Χριστ. 12 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Ἀρκτικὸν τοῦτο μέρος μὴ ἔχουσα ἡ ἐπαρχία αὕτη ἄλλο χωρίον, ἐπιστρέφομεν εἰς τ' Αὐδοῦ, καὶ πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν 3 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Ασκοὺς· κείμενοι πρὸς τὰς Ἀρκτικὰς ὑπωρείας τῆς Δίκτης ἐντὸς λόφων, ἔχοντες πρὶν 22 οἰκογ. Χριστ. καὶ 15 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 17 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. σώζονται καὶ κάμποσα ἐρείπεια Ἐνετικῶν οἴκων· πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύο μίλια εἶναι λόφοι ὑψηλοὶ καὶ ἄδενδροι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις Λ ύ κ τ ο ς, ἀπέχουσα τοῦ Μ. Κάστρου 20 μίλια πρὸς τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν· καὶ 12 τῆς Χερσονήσου πρὸς τὸ Δυτικομεσημβρινὸν, τῆς ἀρχαίας καὶ λαμπρᾶς αὐτῆς πόλεως ἄλλο παρὰ τὸ ὄνομα καὶ τὰ ἐρείπεια δὲν ἔμεινεν· (1) ἀπὸ τὴν θέσιν ταύτην.

---

(1) Κατὰ τὸ 1817 εὑρέθησαν δύο ὡραῖα ἀγάλματα καὶ εἷς Σαρκοφάγος ἀπὸ λαμπρότατον μάρμαρον, κατεστολισμένος μὲ ὡραῖα ἀνάγλυφα· καὶ τὰ τρία ταῦτα τὰ μετέφερεν εἷς πλούσιος Οθωμανὸς εἰς τὸ χωρίον Ξυδὰ (ὅπου εἶχε καὶ τὴν κατοικίαν του) τὰ ἐχρωμάτισε καὶ τὰ ἔβαλεν εἰς μίαν Βρύσιν, ἀλλ' ἀσθενήσας μετ' ὀλίγον καὶ βεβαιωθεὶς ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν Ἀγαλμάτων καὶ τοῦ Σαρκοφάγου, τὰ ὁποῖα ἦταν στοιχειωμένα, πάσχει, διέταξε τοὺς χωρικοὺς καὶ τὰ μετέφεραν εἰς τὴν πρώτην θέσιν των· ἀλλὰ κάποιος Δομίνικος ἰατρὸς, προσκληθεὶς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Τούρκου, τὰ ἠκρωτηρίασε, λαβὼν τὰς κεφαλὰς καὶ τὰς χεῖράς των· πόση διαφορὰ μεταξὺ δυσειδαίμονος Οθωμανοῦ, καὶ ἐξοχωτάτου Εὐρωπαίου ἰατροῦ!!

βλέπει τις ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπαρχίαν, τὴν Μεσαρὰ (Γορτύνην) τὸ Τέμενος, τὰ βουνὰ τοῦ Μαλεβυζίου, καὶ πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου· εὗρον δὲ ἐκεῖ καὶ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας

ΜΑΡΚΙΑΝΗΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝ ΘΕΑΝ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΝΕΡΟΥΑ ΤΡΑΙΑΝΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΓΕΡΜΑ
ΝΙΚΟΥ ΔΑΚΙΚΟΥ ΑΔΕΛΦΗΝ ΛΥΤΤ
ΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ ΔΙΑ ΠΡΩΤΟΚΟΣΜΟΥ Μ
ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΒΟΙΝΟΒΙΟΥ

ΠΛΩΤΙΝΗΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝ ΑΥΤΟ
ΚΡΑΤΟΡΟΣ ΝΕΡΟΥΑ ΤΡΑΙΑΝΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΓΑΡΜΑΝΙΚΟΥ
ΔΑΚΙΚΟΥ ΓΥΝΑΙΚΑ ΛΥΤΤΙΩΝ
Η ΠΟΛΙΣ ΔΙΑ ΠΡΩΤΟΚΟΣΜΟΥ Μ
ΠΟΜΠΗΙΟΥ ΚΛΕΥΜΕΝΙΔΑ

ΑΥΤΤΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ ΠΟΥΠΛΙΑΝ
ΑΙΛΙΑΝΗΝ ΑΙΘΕΝΙΤΗΝ ΣΟΦΙΟ

ΤΙΑ . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

ΣΩΚ . . . Η . Α . ΝΕΙΚΙΟ . ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ

ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ . . . . ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ

ΝΙΚΩΙ ΔΑΝΙΚΩΙ ΑΡΧΗC

ΜΕΓΙCΤΩΙ ΔΗΜΑΡΧΗC

. . . .

ΠΑΤΡΙΔΟC ΤΗ ΛΥΤ . . .

ΠΟΛΙC

ΕΠΙ ΤΑC ΑΡΧΗΑC ΚΟCΜΙΟΝ

ΤΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝ ΛΑCΘΕ

ΝΗΤΩ ΚΩΜΑCΤΑ ΕΠΕΜΕ

ΛΗΘΗ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΑC ΑΡΤΕ

ΜΙΔΟΣ ΤΑC ΣΩΤΕΙΡΑC ΚΑ

ΤΑΡΤΙϹΘΗ ΜΕΝΕ . . . . ΤΩ ΙΕΡΩ

ΜΝΑΜΟΝΙΚΩ ΧΡΗΜΑΤΟϹ . . . . .

ὀλίγοντι πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Δύττου εἶναι τὸ χωρίον

Ξυδά· ἔχον πρὶν 75 οἰκογ. Χρις. καὶ 2 Οθωμ. 10 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. Χριστ. 6 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. εὗρον ἐνταῦθα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην

ΦΑΥϹΤΕΙΝΗ ΚΑΙ ϹΩΤΕΙΡΑ ΚΑΙ ϹΩΠΑΤΡΑ

ΚΑΤΕΛΙΠ

. . ΦΑΥϹΤΟϹ ΜΝ . . . . ΕΥΤΥ

ΧΙΑ ΤΗ ΓΥ . . . . .

πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Ξυδὰ εἰς τοὺς ἀρκτικοὺς πρόποδας τῆς Δίκτης εἶναι τὸ χωρίον

Κασταμονίτσα· ἔχουσα πρὶν 65 οἰκογ. Χριστ. καὶ 11 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 24 οἰκογ. καὶ 3 ἐκκλ. (1) πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Αμαργιανὸ· εἰς θέσιν πετρώδη· εἶχε πρὶν 60 οἰκογ. Χριστ. 5 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιτρ. ἤδη ἔχει 32 οἰκογ. 3

---

(1) Μισὸν μίλιον πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον σώζεται ἀρχαῖος τεῖχος ἢ μᾶλλον ὑδραγωγεῖον, ἔχον 600 βημάτων μῆκος, 5 πλάτος καὶ 13 ὕψος ἐπὶ τοῦ ὁποίου διήρχετο τὸ ὕδωρ εἰς τὴν Δύττον· εἰς πολλὰ μέρη ὅμως εἶναι κρεμνισμένος.

ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιότρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἐπὶ θέσεως ἐπίσης πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον.

Μαθιά· ἔχουσα πρὶν 45 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 22 οἰκογ. καὶ 2 ἐκκλ. πρὸς Βοῤῥᾶν πλησίον αὐτῆς καὶ μισὸν μίλιον πρὸς Δυσμὰς τοῦ Ξυδᾶ εἰς θέσιν ἐπίπεδον καὶ ὁμαλὴν εἶναι τὸ χωρίον

Διαβαϊδὲ· ἔχον πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 6 οἰκογ. Χριστ. 5 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ μισὸν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον.

Πηγαϊδούρι· ἔχον πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. Χριστ· 6 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Βοῤῥᾶν αὐτοῦ εἶναι πέντε χωρίδια

Επάνω Καρζανὸ·
Κάτω Καρζανὸ·
Πιτζαριανὸ·
Μύλοι καὶ
Τσίκουρα·
} κατοικούμενα ἀπὸ 34 οἰκογ. Χριστ. ἔχοντα καὶ 5 ἐκκλ. πρὸς δὲ Δυσμὰς τοῦ Διαβαϊδὲ μισὸν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Καστέλι· ἐπί τινος γηλόφου, ὅθεν βλέπει τις τὴν ὡραίαν πεδιάδα ἥτις ἔχει 40 μιλίων περιφέρειαν· ἡ πεδιὰς αὕτη εἶναι γονιμοτάτη εἰς κάθε εἶδος γεννημάτων καὶ ἀμπέλων· εἶναι ὅμως ἄδενδρος καὶ ὑστερεῖται ὕδατα τρεχάμενα, τὸ Καστέλι εἶχε πρὶν 82 οἰκογ. Χριστ. 35 Οθωμ. 22 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχε 32 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μιλιον εἶναι τὸ χωρίδιον.

---

(1) *Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο φαίνονται πολλὰ ἐρείπια ἀρχαῖα· εἶχε καὶ* 4 *Πύργους; ἕως τὴν Χερσόνησον· ὁ εἷς εἰς τὸ Καλέργι, βουνὸν πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον, ὁ ἕτερος εἰς τὸ Νησὶ, (βουνὸν πρὸς τὸ Βόρειον) ὁ τρίτος εἰς τὸν Ῥουσσολάκκον, καὶ ὁ τέταρτος εἰς τὴν Χερσόνησον.*

Καρδουλιανό· ἔχον πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. Χριστ. 5 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίδιον

Σκλαβοδοχῶρι· ἔχον πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. Χριστ. καὶ 5 Οθωμ. μὲ 1 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικονότιον τοῦ Καστελιοῦ ἐπί τινος λόφου εἶναι τὸ χωρίον

Επάνω Βαρβάροι· ἔχοντες πρὶν 7 οἰκογ. Χριστ. 30 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 5 οἰκογ. Χριστ. 20 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν δύο μίλια εἶναι τὸ χωρίδιον

Λουλιανά· ἔχοντα πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 6 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. ἓν μίλιον πρὸς μεσημβρίαν αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Αγία Παρασκευὴ, ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου· ἔχουσα πρίν 12 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Αρμάχη· ἐπὶ θέσεως πετρώδους, ἔχουσα πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἓν μίλιον πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον

Γεράκι· ἐπί τινος πετρώδους λόφου, ἔχον πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 21 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. (1) πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύο ἥμισυ μίλια ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον

Νιπηδητό· ἔχον πρὶν 40 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ

(1) Πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ εἶναι τὰ δύω πρὸς Δυσμὰς ὑψηλότερα ὄρη τῆς Δίκτης, Μουριανὸ καὶ Σαρακηνὸ ὀνομαζόμενα.

1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 12 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ 2 μίλια καὶ ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον

Παναγιά· (1) ἔχουσα πρὶν 80 οἰκογ. Χριστ. 32 Οθωμ. 11 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. 11 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτῆς εἶναι καὶ τὸ χωρίδιον

Φρατί· κατοικούμενον ἀπὸ 14 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ μίαν ἐκκλ. πρὸς Ἀνατολὰς τῆς Παναγίας 4 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Εμπαρο· (τὸ τελευταῖον πρὸς Μεσημβρίαν Ανατολικὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας) κειμένη εἰς τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τῆς Δίκτης εἰς θέσιν νοσώδη, ἔχουσα πολλὰ ὕδατα, καὶ μεγαλωτάτας ἐλαίας, κυπαρίσσους καὶ δρεῖς. εἶχε πρὶν 5 οἰκογ. Χριστ. καὶ 120 Οθωμ., 16 ἐκκλ. καὶ 9 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. Χριστ. 52 Οθωμ. 1 ἐκκλ. δύο ἐλαιοτρ. καὶ 1 τζαμίον (2) πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον αὐτῆς ἐντὸς ῥυάκων εἶναι τὸ χωρίον

Μετόχι· ἔχον πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. 11 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 12 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον αὐτοῦ ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Κατοφύγι· ἔχον πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 7 οἰκογ. καὶ 2 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἶναι καὶ τὸ χωρίον

---

(1) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εὗρον ἐρείπιον Ενετικοῦ οἴκου κτισθέντος κατὰ τὸ 1627.

(2) Ἀπὸ τὴν Εμπαρον τρέχει εἷς μικρὸς ποταμὸς Μπαρίτικος λεγόμενος, ὅστις ὀλίγον παρακάτω ἑνοῦται μὲ τὸν Αὐλιώτικον.

Μιλιάραδδ' (1) ἔχον πρὶν οἰκογ. 22 Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. καὶ 2 ἐκκλ. (2) δύο μίλια; πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Εμπάρου εἶναι δύο χωρίδια

Καραβάδο' ἔχον 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 3 Οθωμ. μὲ 1 ἐκκλ. καὶ ή

Μάρθα' ἔχουσα 4 οἰκογ. Χριστ· 3 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτ. πρὸς Ἄρκτον τῆς Μάρθας 4 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Κασσάνοι' ἐπί τινος ῥάχης πετριώδους, ἔχοντες πρὶν 16 οἰκογ. Χριστ. 12 Οθωμ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 8 οἰκογ. Χριστ. 6 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἓν μίλιον πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίον

Αὐλή' εἰς θέσιν ὡραίαν, ἔχουσα πρὶν 35 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη ἔχει 20 (3) πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τῆς Αὐλῆς 2 μίλια ἐπὶ θέσεως ὑγιεινῆς καὶ γονίμου εἶναι τὸ χωρίον

Ῥουσσωχώρι. ἔχον πρὶν 15. οἰκογ. Χριστ. καὶ 50 Ο'θωμ. 2 ἐκκλησ. 1 τζαμὶ καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 27 οἰκογ. Ὀθωμ. 1 τζαμὶ καὶ 2 ἐλαιοτρ. (4) πρὸς τὸ δυτικοβόρειον αὐτοῦ 3 μίλ. ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου καὶ γονίμου εἶναι τὸ μεγαλήτερον τῆς ἐπαρχίας χωρίον.

Θραψανό. ἔχον πρὶν 230 οἰκογ. Χριστ. 9 Ὀθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 42 οἰκογ. Χρισ. 4

---

(1) Τρία μίλια πρὸς Αρκτον αὐτοῦ εἶναι ἄντρον βαθύτατον Ξεπατομένη λεγόμενον· ἐκ τοῦ ὁποίου, καὶ εἰς τὴν μεγαλητέραν νηνεμίαν ἐξέρχεται μία λεπτὴ αὔρα· τρομάξει τις βλέπων τὸ ἄπειρον χάος του·

(2) Τῶν τεσσάρων ῥηθέντων χωρίων οἱ κάτοικοι εἶναι ἀνθρακοποιοί.

(3) Πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον τῆς Αὐλῆς ἕως 35 βήματα πηγάζει ὁ Αὐλιώτικος ποταμὸς ἔχων νερὸν διαυγέστατον καὶ κατάψυχρον, καὶ τὰς ὄχθας του κεκαλυμμένας ἀπὸ Πλατάνους καὶ συκαμηνέας.

(4) Ἐνταῦθα φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίου νερομύλου.

Ὀθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (1). δύω μίλ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ (καὶ μεταξὺ τοῦ χωρίου Ῥουσσωχώρι) εἶναι τὸ χωρίον.

Μουκτάροι. ἐπί τινος λόφου· ἔχοντες πρὶν 95 οἰκογ. Χριστ. καὶ 20 Ὀθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ, ἤδη ἔχουν 23 οἰκογ. Χριστ. 7 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἐνταῦθα εὗρον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην

ΕΥΦΡΑΤΗΣ
ΕΥΦΡΑΤΗ
ΤΩ ΥΙΩ
|X| ΝΗ |X| ΗΧ

δύω μίλ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον.

Ἀποστόλοι. ἔχοντες πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. 40 Ὀθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 16 οἰκογ. Χριστ. 11 Ὀθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (2) πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν 2 μίλ. εἶναι τὸ χωρίον.

Ζοφόροι· ἐπὶ θέσεως πετρώδους· ἔχοντες πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. 18 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 8 οἰκογ. Χριστ. καὶ 7 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πλησίον αὐτῶν πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίδιον

Σαπά ἔχον πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. Χριστ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ δύω μίλια εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Οἱ Κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου κατασκευάζουν καλὰ πήλινα ἀγγεῖα.

(2) Κατέμπροσθεν τῶν Ἀποστόλων ἦναι μία Κοιλὰς (4 μιλίων περιφέρειαν ἔχουσα) ἄδενδρος μὲν, ἀλλὰ γονιμωτάτη.

Βόνη, περικυκλομένη ἀπὸ χαμηλὰ βουνά· εἶχε πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. καὶ 80. Ὀθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. Ὀθωμ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον.

Γαλατὰς, ἐπί τινος λόφου πετρώδους· ἔχον πρὶν 62 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. πλησίον αὐτοῦ, ἕως ἓν μίλ. πρὸς Δυσμάς, εἶναι τὸ χωρίδιον

Νύρα· ἔχουσα πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 3 Οθωμ. πλησίον αὐτῆς πρὸς Δυσμὰς εἶναι τὸ χωρίον

Ἀστρίτσι· ἔχον πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 14· (1) πρὶν τὸ δυτικοβόρειον αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Σταφυλίσια, ἐπί τινος λόφου· ἔχοντα πρὶν 7 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 3 οἰκογ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν πλησίον εἶναι τὸ χωρίον

Ἁγιαῖς Παρασκαῖς, ἐπὶ θέσεως ὑγιεστάτης· ἔχουσαι πρὶν 72 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. 11. ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 30 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν ἓν μίλ. καὶ ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς εἶναι τὸ χωρίον

Κελιά· ἔχοντα πρὶν 6 Χριστ. 20 οἰκογ. Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 14 οἰκογ. Οθωμ. πλησίον αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Καταλαγάρι, ἐπὶ θέσεως πετρώδους· ἔχον πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. καὶ 1. ἐκκλ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. Χριστ. καὶ 6 Οθωμ. πρὸς τὸ δυτικοβόρειον τῶν ἁγίων Παρασκῶν ἕως δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Μελέσαις, κείμεναι ἐντὸς τερπνοτάτης κοιλάδος,

---

(1) Καὶ εἰς τὰ τρία ταῦτα χωρία φαίνονται ἀρκετὰ ἐρείπια ἀρχαῖα·

καταφύτου ἀπὸ διάφορα ὀπωροφόρα δένδρα μὲ ἀέρα ὑγιεινὸν καὶ νερὰ κάλλιστα. εἶχον πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. 25 Οθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 11 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς τὸ δυτικομεσημβρινὸν αὐτῶν ἓν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἅγιος Βασίλης· περικυκλομένος ἀπὸ λόφους κεκαλυμμένους ἀπὸ ἀμπέλους, ἐλαίας καὶ διάφορα ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα· εἶχε πρὶν 82 οἰκογ. Χριστ. 10 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 25 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ ἀρκτικοδυτικὸν αὐτοῦ ἕως ἕνα ἥμυσι μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Χουδέτσι· κεῖται ἐντὸς ὀρέων, καὶ εἶναι τὸ τελευταῖον πρὸς Μεσημβρίαν Δυτικὸν χωρίον, καὶ τὸ ὑποληπτικότερον τῆς ἐπαρχίας διὰ τὸν ὑγιεινὸν ἀέρα του, διὰ τὰ ἄφθονα καὶ ὑγιεινὰ ὕδατά του· διὰ τὰ πολλὰ δένδρα, καὶ τὸν κατάμαυρον καὶ ἐκλεκτὸν οἶνον του· εἶχε πρὶν 90 οἰκογ. Χριστ. 5 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 26 οἰκογ. Χριστ. 5 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (2) πρὸς Αρκτον αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Σκυλούς· ἐπὶ θέσεως τερπνῆς καὶ πλουσίας εἰς δένδρα καὶ περιβόλια, ὄχι ὅμως καὶ τόσον ὑγιεινῆς· εἶχον πρὶν 28 οἰκογ. Χριστ. 60 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη

---

(1) Μισὸν μίλιον πρὸς Ανατολὰς εἶναι ἐρείπια ἑνὸς χωρίου Κάστελος λεγομένου· ἔχον καὶ ἐρείπια δύω ἐκκλησ. καὶ πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ μισὸν μίλιον ἐπί τινος ῥάχης, Τραπεζάκι λεγομένης, φαίνονται πολλὰ ἀρχαῖα ἐρείπια, καθὼς καὶ δύω ἐκκλησιῶν.

(2) Μεταξὺ τοῦ Α. Βασιλείου, καὶ Χουδέτσι ἐντὸς τῆς φαραγγώδους διόδου ὑπάρχει Σπήλαιον ἔνθα εἶναι ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου Σπηλαιότησσα λεγομένου, ἔχει ὕδατα ἄφθονα καὶ ὑγιεινὰ (ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔπινον οἱ πασάδες τοῦ Μ. Κάστρου) καὶ 7 ἐξωκκλήσια.

ἔχουν 11 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. 2 ἐκκλ. και 1. ἐλαιοτρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πεζά, εἰς θέσιν εὐχάριστον καὶ ὑγιεινὴν· ἔχοντα πρὶν 21 οἰκογ. Χριστ. 20 Οθωμ· 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ· ἤδη ἔχουν 10 οἰκογ. Χριστ. 11 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. αὐτοῦ πλησίον εἶναι καὶ τὸ χωρίδιον

Κόμαροι· ἔχοντες πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. 10 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 1. οἰκογ. Χριστ. καὶ 6 Οθωμ. πλησίον αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Γαϊδουριάνες· ἔχουσαι 4 οἰκογ. Οθωμ. (1) καὶ πλησίον αὐτῶν πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίον

Κουνάβοι, ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ ὑγιεινῆς· ἔχοντες πρὶν 41 οἰκογ. Χριστ. 40 Οθωμ. 16 ἐκκλ. (2) καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 20 οἰκογ. Χριστ. 20 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ τὸ ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῶν 2 μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Βαρβάροι, ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς αἱ ὑγιεινῆς· ἔχοντες πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. καὶ 14 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 10 οἰκογ. Χριστ. 8 Οθωμ 1 ἐκκλ. καὶ τὸ ἐλαιοτρ. (3) πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν μισὸν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἐπάνω Ἀστρακοί· ἔχοντες πρὶν 32 οἰκογ. Οθωμ.

---

(1) Εἰς τὸ χωρίδιον τοῦτο φαίνονται ἀρχαῖα ἐρείπια.

(2) Τοῦ Σωτῆρος ἡ ἐκκλησία ἦτον μεγαλοπρεπὴς καὶ ὡραία, τὰ δὲ πέριξ τοῦ χωρίου εἶναι γονιμώτατα, διότι πολλάκις παράγουν τὸ 1· 50—70.

(3) Πρὸς τὸ δυτικὸν τοῦ χωρίου εἶναι εἷς ποταμίσκος Ἀχελωνάρης ὀνομαζόμενος.

καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 30 οἰκογ. (1) μισὸν μίλι πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Ἀστρακοί· ἔχοντες πρὶν 41 οἰκογ. Χριστ. 30 Οθωμ. 14 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 11 οἰκογ. Χριστ 25 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ τελευταῖον χωρίον

---

(1) *Πλησίον αὐτοῦ τοῦ χωρίου ἐξέρχεται ὕδωρ τὸ ὁποῖον ἑνούμενον μὲ τὰ ὕδατα τοῦ Ἀχελωνιάρη, καὶ τοῦ Νεραϊδοσπήλου· (α) γίνεται ποταμὸς, ὅστις διερχόμενος πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Ἀϊτάνια, εἰσβάλλει εἰς τὸ βόρειον πέλαγος πλησίον τοῦ Καρτεροῦ.*

(α) Ὁ Νεραϊδόσπηλος εἶναι σπήλαιον κάτωθ τῶν κάτω Αστρακῶν. ὅθεν ἐξέρχεται ὕδωρ ἀρκετὸν, καθαρὸν καὶ ψυχρόν· μυθολογοῦν οἱ χωρικοὶ ὅτι εἰς αὐτὸ κατοικοῦν Νεραΐδες, καὶ ὅτι ὅταν τὰ ὕδατά του ἐξέρχονται θολὰ (τὸ ὁποῖον συμβαίνει ὅτε γίνεται βροχὴ ῥαγδαία), τότε λούονται αἱ Νεραΐδες· κάθε δὲ 8—10 ἔτη στερεύει ὀλίγον· καὶ ἔπειτα (λέγουν) ἐξέρχονται μὲ τὸ ὕδωρ Πορτογάλια μὲ πορτογαλόφυλλα μυθολογοῦν προσέτι ὅτι εἷς χωρικὸς ἀπὸ τὸ Σγουροκεφάλι μὲ τὸ νὰ ἔκρουε τὴν Λύραν ὡραῖα· τὸν ἔπερνον εἰς τὸ Σπήλαιον αἱ Νεραΐδες καὶ τὰς διασκέδαζε· αὐτὸς δὲ ἐρωτευθεὶς μίαν καὶ μὴν ἠξεύρων πῶς νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἔρωτά του, κατέφυγεν εἰς μίαν γραῖαν τοῦ χωρίου του, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐξομολογήθη τὸ πάθος του· αὐτὴ δὲ τὸν ἐσυμβούλευσεν ὅτι, καθὴν στιγμὴν πλησιάζουν νὰ φωνάξουν οἱ πετεινοί, ν' ἁρπάξῃ τὴν ἐρωμένην του ἀπὸ τὰ μαλλιὰ καὶ νὰ τὴν κρατῇ καλὰ, καὶ ἐπειδὴ ἡ νεράϊδα ἐνδέχεται νὰ μεταμορφωθῇ εἰς διαφόρους μεταμορφώσεις, αὐτὸς νὰ μὴν δειλιάσῃ· ἀλλὰ νὰ τὴν βαστᾷ ἕως ὅτου νὰ φωνάξουν οἱ πετεινοί· ἐφωδιασμένος ὁ νέος μὲ τὴν συμβουλὴν ταύτην, καὶ μεταφερθεὶς εἰς τὸ σπήλαιον ἀπὸ τὰς Νεραΐδας, ἤρχισε κατὰ τὴν συνήθειάν του νὰ κρούῃ τὴν Λύραν καὶ αὐταὶ νὰ χορεύωσι· ὅτε δὲ ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τοῦ νὰ φωνάξουν οἱ πετεινοί, παραιτᾷ τὴν λύραν ὁρμᾷ καὶ ἁρπάζει τὴν ἐρωμένην του ἀπὸ τὰ μαλλιά·, αὐτὴ δὲ ἄρχισεν εὐθὺς νὰ μεταμορφοῦται, πότε εἰς σκύλον, πότε εἰς ὄφιν, πότε εἰς Καμήλαν καὶ πότε εἰς πῦρ, ἀλλ' αὐτὸς ἄφοβος εἰς ὅλα ταῦτα, ἤκουσεν εὐθὺς τοὺς πετεινοὺς νὰ φωνάζουν

Σγουροκεφάλι· ἐπί τινος ῥάχης ὑγιεινῆς, καὶ ἀπέχον ἓν μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Ἐπισκοπῆς· εἶχε πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 28 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (1).

καὶ εἶδε τὰς λοιπὰς Νεραΐδας νὰ γίνωσιν ἄφανται, τότε καὶ ἡ ἐρωμένη του ἔλαβε τὴν προτέραν ὡραίαν μορφήν της, καὶ ἠκολούθησε τὸν νέον εἰς τὸ χωρίον του, μετὰ τοῦ ὁποίου συζήσασα ἓν ἔτος, τοῦ ἔτεκε καὶ υἱὸν, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ τοῦ προφέρῃ οὐδὲ γρύ· ἡ παράδοξος καὶ ἀνυπόφορος αὕτη σιωπή της τὸν ἐβίασε νὰ καταφύγῃ πάλιν εἰς τὴν γραῖαν, καὶ νὰ τῆς ἐκφράσῃ τὴν ἀθυμίαν του· ἡ δὲ γραῖα τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ ἀνάψῃ καλὰ ἕνα φοῦρνον καὶ κρατῶν τὸ βρέφος εἰς χεῖρας νὰ εἰπῇ εἰς τὴν Νεραΐδα δὲν θέλεις νὰ μὲ μιλήσῃς; ἰδοὺ καὶ ἐγὼ πῶς καύγω τὸ παιδίσου· καὶ ταῦτα λέγοντας νὰ προσποιηθῇ ὅτι θὰ ῥίψει εἰς τὸν φοῦρνον τὸ βρέφος· ἔκαμε κατὰ τὴν παραγγελίαν τῆς γραίας· ἀλλ' ἡ Νεραΐδα, μόλις τοῦ εἶπεν, μὴ σκύλε τὸ παιδίμου· καὶ ἁρπάξασα αὐτὸ ἔγινεν ἄφαντος ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἄλλαι δὲν τὴν ἐδέχθησαν εἰς τὴν συνοδίαν των ὡς οὖσα πλέον μήτηρ, ἐκατοίκησεν εἰς μίαν βρύσιν πλησίον τοῦ Νεραϊδοσπήλου, Λοῦτρα λεγομένην· τὴν βλέπουν δὲ δὶς καὶ τρὶς τοῦ ἔτους κρατοῦσαν τὸ βρέφος της. Ἠρώτησα τὸν γέροντα χωρικὸν ὅςτις μ' ἐδιηγεῖτο αὐτὸν τὸν μῦθον, ἕως πόσα ἔτη νὰ ἦτον ἀφ' ὅτου ἔγινε τοῦτο; μ' ἀπεκρίθη, ὅτι τὸ ἤκουσε ἀπὸ τὸν Πάππον του, καὶ συμπεραίνει ὅτι πρέπει νὰ ἦναι ἕως 160 ἔτη· καὶ καλὰ γέροντά μου (τοῦ εἶπα) εἰς τόσα χρόνια αὐτὸ τὸ παιδὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεγαλώσῃ; καὶ τί θαῤῥεῖς ἀφέντη (μὲ λέγει)· πῶς ἔτζι εὔκολα μεγαλώνουν ὅσοι ζοῦν χίλια καὶ χίλια πεντακόσια χρόνια;

Μυθολογοῦν προσέτι ὅτι συχνὰ ἀκούουν ταῖς Νεράϊδες νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγῳδοῦν εἰς τὸ σπήλαιον χωρὶς ὅμως να ἔχουν πλέον καὶ λύραν

Τὸ σπήλαιον εἶναι πετρῶδες· τὸ δὲ ὕδωρ διερχόμενον διὰ τῶν χασμάτων, ἀποτελεῖ διὰ τοῦ φλοίσβου, τὸν χορὸν καὶ τὰ τραγούδια εἰς τὰ ὦτα τῶν δυσειδαιμόνων.

(1) *Ἕως τρία μίλια ἀπέχει πρὸς μεσημβρίαν τὸ Μοναστήριον ὁ Ἀγκάραθος, κείμενον εἰς θέσιν ξηρὰν μὲν, ἀλλὰ ὑγιεινὴν, μὲ πολλὰς καὶ μεγάλας κυπαρίσσους· εἶναι καλοκτισμένον, καὶ ἔχει ἄλλας 5 ἐκκλησίας, τὰ δὲ κτήματάτου εἶναι σημαντικά· ἀλλ' ἐγεύθη καὶ τοῦτο τοῦ πολέμου τὴν κατα-*

Ἀνακεφαλαίωσις τῆς Στατιστικῆς τῆς Ἐπαρχίας Πεδιάδα.

	Χωρία.	Οἰκογένειαι.		Τὸ ὅλον τῶν οἰκογεν.	ἐκκλησίαι.	ἐλαιοτριβεῖα
		Χριστ.	Οθωμ.			
εἶχε.	85	2956	1335	4291	346	102
ἔχει	85	1526	653	2179	150	61
ἀπωλέσθ.		1430	682	2112	196	41

στροφήν· ἓν μίλιον πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀγκαράνθου· εἶναι ἐρείπια χωρίου, Φουνδάρους λεγόμενον, τὸ ὁποῖον ὡς φαίνεται ἐρήμαξεν ἀπὸ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης (1668). καὶ ὅτι εἶχεν 28—30. Οἰκογεν. ἔχει δὲ δύω χρησμνησμένας ἐκκλησίας καὶ μίαν σῶαν.

Μονοφάτσι.

Μία ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Μεσαρᾶς, συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὴν Ἀρκαδίαν, ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Τέμενος καὶ Μαλεβύζι, ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Πυργιώτισσα, καὶ ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· ἡ γῆ της εἶναι γονιμωτάτη· ὁ δὲ ἀήρ της εἴς τινα μέρη εἶναι νοσώδης (ὡς ἐκ τοῦ λιναρίου) τὸ περιφημότερον ὄρος της εἶναι ὁ Κόφινας· κείμενον εἰς τὸ Μεσημβρινὸν μέρος πλησίον τοῦ Λυβικοῦ Πελάγους· (1) εἶναι σχεδὸν Κωνοειδὲς καὶ ἀρκετὰ ὑψηλὸν, ὅθεν βλέπει τὶς πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τοὺς Μιναρέδες τοῦ Μ. Κάστρου, (μ' ὅλον ὅτι μεσολαβεῖ ὁ Ἀνατολικὸς Κλάδος τῆς Ἴδης·) τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τῆς Κρήτης, καὶ ὅλον τὸ Λυβικὸν Πέλαγος. ἐπὶ τῆς κορυφῆς του, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια ἔχει 75 βημάτων ὡσειδῆ περιφέρειαν, ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίου κτηρίου, ἐπὶ τῶν ὁποίων σήμερον εἶναι ἀπὸ ξηρότοιχον μία μικρὰ ἐκκλησία (ὡς ἐκείνη τοῦ Ψηλορίτου) τοῦ Σωτῆρος· καὶ ὀλίγον τὶ παρακάτω πρὸς Ἄρκτον εἶναι ἄλλη τῆς Παναγίας· τὸ δύσβατον καὶ ἀπότομον τοῦ ὄρους προξενεῖ ἀπορίαν πῶς ἐδυνήθησαν νὰ ἀναβάσωσιν εἰς τὴν κορυφήν του τὸ ὕδωρ καὶ λ. π. διὰ τὴν κατα-

---

(1) Ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Κόφινα ἕως τὸ παράλιον εἶναι τρία μίλ. ὅπου ὑπάρχει ἓν σπήλαιον ἀρκετὰ εὐρύχωρον, Ἁγίους ὀνομαζόμενον· ἔχει ἐκκλησίαν (ἐπ' ὀνόματι τοῦ Α Ἀντωνίου) δεξαμενὰς· καὶ πλῆθος σταλακτήτων λίθων.

σκευὴν τοῦ κτηρίου· ἐφ' ὁ μόλις δὲ ἑνὸς στενοτάτου καὶ κ κδυνώδους μονοπατίου δύναται ν' ἀναβῇ τίς. (1)

Ποταμὸν ἔχει ἕνα, Ἀναποδιάρη λεγόμενον, τοῦ ὁποίου αἱ πρῶται πηγαὶ ἄρχονται ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Ἐπανωσύφη· καὶ ἀπὸ τὰ χωρία Κέφαλα, Δοῦλι, καὶ Λαράνι, διέρχεται δὲ ἔμπροσθεν τῆς Βορᾶς καὶ πρὸς Ἀνατολὰς τῶν Πραιτωρείων· καὶ δεχόμενος καί τινας ῥύακας περνᾷ πλησίον τοῦ Σχοινιᾶ (χωρίον τῆς Ἀρκαδίας) καὶ εἰσβάλλει εἰς τὸ Δυτικὸν Πέλαγος κατὰ τὴν θέσιν Τσούτσουρα, ἄρχεται δὲ ἀπὸ τὸ δυτικοβόρειον, κλίνει πρὸς Μεσημβρίαν, διευθύνεται ἔπειτα πρὸς Ἀνατολὰς, καὶ τελειώνει πρὸς Μεσημβρίαν· (2) Μοναστήρια ἔχει τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Ἐπανωσύφη, κατὰ τὴν Ἀνατολικοβόρειον ἄκραν τῆς ἐπαρχίας, ἐπὶ θέσεως ξηρᾶς καὶ ὑγιεινῆς, ἔχων εἰς τὰς πέριξ πολλὰς κυπαρίσσους· (3) τὰ δὲ χωρία της 93 τὸν ἀριθμὸν εἶναι ταῦτα· πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ ῥηθ. Μοναστηρίου δύω μίλ. εἶναι τὸ πρῶτον χωρίον

Δαμάνια· ἐπί τινος ῥάχης, ἔχοντα πρὶν 25 οἴκους

---

(1) Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ὑπάρχει Δίκταμος ἀρκετὸς

(2) Κατὰ τὰ 1811 κατέβη μὲ τόσην ὁρμὴν, ὥστε ξερριζώσας ἀπὸ τὸ Λαράνι μίαν μεγάλην Κυπάρισσον, τὴν μετέφερεν εἰς τὴν θάλασσαν, διάστημα ἐπέκεινα τῶν 30 μιλ.

(3) Τὸ Μοναστήριον τοῦτο ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὴν ἦναι παλαιότερον τῶν 135 ἐτῶν, εἶναι ὅμως ἓν ἀπὸ τὰ πλουσιώτερα (πρὸ πάντων εἰς κτήματα) τῆς Κρήτης

Ὀθωμ. ἤδη μόνον 8· πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Κεφάλα· ἐπί τινος ὑψηλοῦ καὶ ἀγόνου λόφου, ἔχουσα πρὶν 30 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη 9. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῆς ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Ἀρκάδι· ἔχον πρὶν 18 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 Χριστ. ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. Ὀθωμ. δύω μίλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Κόλενα· ἔχουσα πρὶν 5 οἰκογ. Χριστ. 16 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. Ὀθωμ. ἥμισυ μίλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον

Δοῦλι· ἔχον πρὶν 18 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη ἔχει 6. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἅγιος Θωμᾶς· κείμενος εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ὑπωρείας τῆς Ἴδης, ἐπὶ θέσεως πετρώδους, μὲ ἀέρα ὑγιέστατον καὶ νερὰ πολλά· ἔχει ἀρκετὰ καὶ πλούσια περιβόλια γέμοντα ὀπωροφόρων δένδρων· εἶχε πρὶν 300 οἰκογ Χριστ. 7 Ὀθωμ. 13 ἐκκλησίας καὶ 8 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 68 οἰκογ. Χριστ. 1 Ὀθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας καὶ μεγάλης πόλεως, σώζονται δὲ τάφοι μεγαλότατοι σκαλισμένοι εἰς σκληρὰν πέτραν, καὶ εἶναι τόσον εὐρύχωροι, ὥστε ἕνα ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἐκκλησίαν, καὶ πολλοὺς ἀχυρῶνας· εὗρον δὲ ἐπ' αὐτῶν καὶ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας.

ΚΥΛΙΑΣ. . . ΠΡΑΤ.Ι. . ΠΑΡΙ. .

ΘΕΑΙC ΔΗΜΗΤΡΙ ΚΑΙ ΚΟΡΗ

ΔΑΡΚΙΑ . . ΑΓΤΕΜΕΙC .

ΕΚ ΤΩ . . ΙΔΙΩΝ

πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἕως ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἐπάνω Ἀργάτια· ἔχοντα πρὶν 35 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ 20. πλησίον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Ἀργάτια· ἔχοντα πρὶν 28 οἰκογ. Χριστ. 1 ἐκκλησ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχουν 18 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. μεταξὺ δὲ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ἥμισυ μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίον

Ἀξέντι. εἰς θέσιν ὑγιεινὴν καὶ μὲ νερὰ κάλλιστα. εἶχε πρὶν 55 οἰκογ. Ὀθωμ. 2 Χριστ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 40 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἥμισυ μίλ· εἶναι 11 χωρίδια

Πιρουνιανὰ, Ζαχαριανὰ, Πελεκανιανὰ, Παρπεριανὰ, Παπαδιανὰ, Ἀραγουζανὰ, Τιτιανὰ, Ἀλητιανὰ, Πορτὶ (τὸ μεγαλήτερον), *Θαλασσιανὰ*, καὶ *Καμπιτιανὰ*, τὰ ὁποῖα λέγονται *ἁγία Βαρβάρα*· ἔχουσα πρὶν 94 οἰκογ. Χριστ. 11 Ὀθ.

---

(1) Πρὸ 40 ἐτῶν, εἶχε 90 οἰκογ. Ὀθωμ. σώζονται δὲ καὶ ἐρείπια 12 ἐκκλησ.

13 ἐκκλησίας καὶ ἓν ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 35 οἰκογ Χριστ. 8 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλησ. τὰ ὕδατα καὶ ὁ ἀὴρ τῆς ἁγίας Βαρβάρας εἶναι κάλλιστα· πρὸς Ἀνατολὰς τῶν Καμπιτιανῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Μεγάλη Βρύσι· μὲ ἀέρα ὑγιέστατον, ἔχουσα πρὶν 35 οἰκογ. Χριστ. 3 Ὀθωμ. 6 ἐκκλησ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. 2 Ὀθωμ. 1 ἐκκλησ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον.

Πρεβελιανά· ἐπίσης ὑγιεινὰ, καὶ ἔχοντα πρὶν 52 οἰκογ. Χριστ. 4 ἐκκλησ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 16 οἰκογ· καὶ 1 ἐκκλησ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν δύω ἥμυσι μίλ. ἐπί τινος ξηροῦ λόφου εἶναι τὸ χωρίδιον

Γράτος· ἔχων πρὶν 16 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ 7. πρὸς Μεσημβρ. αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Μούλια· ἔχοντα πρὶν 25 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 6. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον.

Ξερόκαμπος· ἔχων πρὶν 18 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη καμίαν· πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἕως 400 βήματα εἶναι τὸ χωρίον

Βαλί. ἔχον πρὶν 22 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 9. πρὸς Μεσημβρ. αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Καγκάλαις· ἔχουσαι πρὶν 42 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχουν 16 οἰκογ. πρὸς τὸ Ἀνατολικονότειον αὐτῶν τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Βαγιονιά· κειμένη πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Ληθαίου ποταμοῦ, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας πόλεως, μὲ ἀέρα νοσώδη· εἶχε πρὶν 41 οἰκογ. Ὀθωμ. 15 Χριστ. 5 ἐκκλ. (μὲ τὰ ἐξωκκλήσια)· καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 12

οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 4 Χριστ. πρὸς τὸ Ἀνατολικονότειον αὐτῆς δύω μίλ. καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους Κόφινα εἶναι τὸ χωρίον

Λούκζα· ἔχουσα πρὶν 24 οἰκογ. Χριστ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. μεταξὺ δὲ Βαγιονιᾶς καὶ Λούκζας εἶναι τὸ χωρίδιον

Κουμάσια· ἔχοντα πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 6 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλησ. πλησίον αὐτοῦ πρὸς Ἀνατολὰς εἶναι τὸ χωρίδιον

Φουρνοφάραγγο· ἔχον πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. 4 Ὀθωμ. καὶ 3 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. (1) πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἕως 4 μίλ. ἐπὶ θέσεως ἀγόνου καὶ κρημνώδους εἶναι τὸ χωρίον

Καπετανζανά· βλέποντα τὸ Λυβικὸν πέλαγος, καὶ ἔχοντα πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλησ. ἤδη ἔχουν 25 οἰκογ. καὶ τὴν ἐκκλησ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν πλησίον εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἅγιος Κύριλλος· ἔχων πρὶν 5 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ εἶναι ἔρημον, πλησίον αὐτοῦ εἶναι ἕτερον χωρίδιον

Καλάλαγκα· ἔχοντα πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλησ. ἐντὸς, καὶ 17 εἰς τὰ πέριξ καὶ εἰς τὸ παράλιον· ἤδη ἔχουν 4 οἰκογ. καὶ τὰς 18 ἐκκλησ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ 4 μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

---

(1) Πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἥμισυ μίλ. ὑπῆρχε ναὸς μεγαλοπρεπὴς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, Κουλουρίτης λεγόμενος, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας Πόλεως καὶ ἐρήμου χωρίου τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος.

Ατνικόλας· ἔχων πρὶν 16 οἰκογ. Χριστ. 1 Ὀθωμ. καὶ 3 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 7 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ 3 μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Ζάμπρες· ἔχουσαι πρὶν 8 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 2. πρὸς τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν αὐτῶν 3 μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Πλατανιὰς· ἔχων πρὶν 10 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 2. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Παρανύχι· ἔχον πρὶν 6 οἰκογ. Ὀθωμ. 4 Χριστ. καὶ 1 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. Ὀθωμ. 4 Χριστ. καὶ 1 ἐκκλησ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἀμύγδαλο· ἔχον πρὶν 16 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ 7. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Πρινιᾶς· ἔχων πρὶν 7 οἰκογ. Χριστ. 1 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. Χριστ. 2 μίλ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Στιά· ἔχουσα πρὶν 17 οἰκογ. Χριστ. 10 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. 3 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλησ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς 3 μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀχεντριᾶς· ἔχων πρὶν 28 οἰκογ. Χριστ. καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικομεσημβρινὸν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰς Ἀρκτικὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κόφινα εἶναι τὸ χωρίον

Χάρακας· τοῦ ὁποίου αἱ γαῖαι παράγουν πολλὰ καὶ καλὰ λινάρια· εἶχε πρὶν 60 οἰκογ. Χριστ. 30 Ὀθωμ. καὶ 6 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 26 οἰκογ. Χριστ. 20 Ὀθωμ.

καὶ 2 ἐκκλ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἐν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἁγία Φωτιά· ἔχουσα πρὶν 12 οἰκογ. Ὀθωμ. 4 Χριστ· καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη εἶναι ἔρημος· πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἐν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Χαντρά· ἔχων πρὶν 5 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη μίαν· εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν καὶ ἀπόστασιν εἶναι τὸ χωρίον

Στέργαις· ἔχουσαι πρὶν 14 οἰκογ. Χριστ. 12 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 4 οἰκογ. Χριστ. καὶ 6 Ὀθωμ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἐν μίλ. εἶναι δύω χωρίδια

Πετριᾶς καὶ Παναγιά· Πετροπάναγα λεγόμενα, τὰ ὁποῖα εἶχαν πρὶν 32 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ μόνον 16. ἐπιστρέφοντες αὖθις εἰς τὸν Χάρακα, ἀπαντῶμεν πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἥμισυ μίλ. τὸ χωρίον

Δωράκι· κείμενον ἐπίτινος Λόφου πετρώδους, ἔχον πρὶν 30 οἰκογ. Ὀθωμ· 8 Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 25 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 Χριστ. (2) πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἐν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Καλογερικό· ἐπὶ θέσεως ξηρᾶς, ἔχον πρὶν 16 οἰκογ. Ὀθωμ. 6 Χριστ. καὶ 2 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Ὀθωμ. εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν σειρὰν καὶ ἀπόστασιν εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) 200 βήματα πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ εἶναι εἷς βράχος ὑψηλὸς καὶ ἀπότομος ἔχων 120 βημ. περιφέρειαν, ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαιοτάτου κτιρίου, καὶ ἐπὶ Ἐνετῶν ἦτον φρούριον τὸ λεγόμενον Μπὲλ Βεδέρε (Ὡραία, θέα)

(2) Ἔξωθεν τοῦ χωρίου τούτου εἶναι 4 ἐκκλ. σταυροειδῶς αἱ ὁποῖαι ἐκτίσθησαν οὕτω, διότι λέγουν ὅτι δὲν ἔζων τὰ ἄῤῥενα τέκνα των.

Πύργος· ἔχων πρὶν 30 οἰκογ. Ὀθωμ. 8 Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 24 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 4 Χριστ. πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτοῦ ἕως δύω μίλ. ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον

Ῥοτάσι· ἔχον πρὶν 90 οἰκογ. Ὀθωμ· 9 Χριστ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 20 οἰκογ. Ὀθωμ. (1) δύω μίλ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ (καὶ τρία πρὸς Ἄρκτον τοῦ Ἀχεντριᾶ) εἶναι τὸ χωρίον

Μεσοχώρι· ἐπὶ θέσεως πετρώδους, ἔχον πρὶν 52 οἰκογ, Χριστ. 30 Ὀθωμ. καὶ 5 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 8 οἰκογ. Χριστ. 6 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλησ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ πέντε μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Αιγόρτυνο· ἐπίτινος ὑγιεινοῦ λόφου, ἔχουσα πρὶν 70 οἰκογ. Ὀθωμ. 8 Χριστ. 5 ἐκκλησ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 20 οἰκογ. Ὀθωμ. 1 Χριστ. καὶ τὸ ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πλακιότισσα· ἔχουσα πρὶν 30 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη 2. καὶ ἐρείπια 3 ἐκκλ. πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον τῆς Αιγόρτυνος ἓν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀποσελέμι. ἔχον πρὶν 35 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 11. ἔχον καὶ τοῦτο ἐρείπια 3 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Τεφέλι· ἔχον πρὶν 80 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη μόνον 20. φαίνονταί καὶ ἐνταῦθα ἐρείπια 4 ἐκκλ. πρὸς Βοῤῥᾶν αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ εἶναι λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου φαίνονται ἐρείπια ἀρχαῖα.

Ἀρμανώγια· ἔχοντα πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 6 μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Κακὸ χωριό· ἔχον πρὶν 42 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 18. φαίνονται καὶ ἐδῶ ἐρείπεια 4 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ, δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Χαράκι· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου, ἔχον πρὶν 18 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 5 μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Περτοκεφάλι· ἐπί τινος λόφου, ἔχον πρὶν 5 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 3. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Μαδέ· ἔχον πρὶν 7 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 5. ἓν μίλ. τῆς αὐτῆς σειρᾶς εἶναι τὸ χωρίδιον.

Μελιδοχώρι· ἐπί τινος ῥάχης, ἔχον καὶ πρὶν καὶ ἤδη 5 οἰκογ. Οθωμ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ πλησίον εἶναι τὸ χωρίον

Βοργιά· ἔχουσα πρὶν 35 οἰκογ, Οθωμ. ἤδη 30. μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. πρὸς Μεσημβρ. αὐτῆς δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Κάτω Καστέλι, ἐντὸς κοιλάδος, ἔχον πρὶν καὶ νῦν 5 οἰκογ. Οθωμ. ἓν ἐλαιοτρ. καὶ μίαν ἐκκλησ. κρημνισμένην· πρὸς τὸ Ἀρκτοδυτικὸν αὐτοῦ πλησίον ἐπί τινος ὑψηλοῦ καὶ πετρώδους λόφου εἶναι τὸ χωρίδιον

Τσιφοὺτ Καστέλι. ἔχον πρὶν 14 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 6. (1) ἐπιστρέφοντες αὖθις εἰς τὸ Δυτικὸν τῆς Βοργιᾶς τέσσαρα μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου εἶναι φρούριον ἀρχαῖον, σώζονται δὲ σήμερον ἀρκετοὶ θόλοι καὶ δεξαμεναί· κατὰ δὲ τὴν μέσην τῆς Ἀνατολικῆς

Λαράνι. ἔχον πρὶν 40 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 30. μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Κουτοῦ· ἔχον πρὶν 4 οἰκόγ. Οθωμ. ἤδη δὲ 2. μὲ ἐρείπιον μιᾶς ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Βοροῦ· ἔχον πρὶν 6 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 2. μὲ ἐρείπια μιᾶς ἐκκλ. ἐπιστρέφοντες αὖθις πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τῆς Βοργιᾶς ἕως δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πραιτώρια· κείμενα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀναποδιάρη, μὲ ἀέρα νοσώδη, καὶ ἔχοντα πρὶν 41 οἰκογ. Οθωμ. 25 Χριστ. καὶ 3 ἐκκλησ. ἤδη ἔχουν 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 6 Χριστ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Δαμάντρι· ἔχον πρὶν 10 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 4 μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς δὲ τῶν Πραιτωρίων ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Καλαματιανά· ἔχοντα πρὶν 35 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη εἶναι ἔρημα, ὅπου φαίνονται καὶ ἐρείπια 3 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἄσημι· εἰς θέσιν ἐπίπεδον, καὶ ἔχον πρὶν 32 οἰκογ. Χριστ. 30 Οθωμ. καὶ 3 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 15 Οθωμ. πρὸς τὸ Δυτικονότιον αὐτοῦ ἕως τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

πλευρὰς του, σώζεται μία δεξαμενή, ἔχουσα 12 ὀργυιῶν μῆκος καὶ μιᾶς πλάτος

Κάργια· ἔχουσα πρὶν 6 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 3. πλησίον αὐτοῦ πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίον

Διονύσι· ἐπί τινος γηλόφου, ἔχον πρὶν 25 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 12. μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ πλησίον εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἀκάματος· ἔχων πρὶν 5 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 2. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Στάβιαις· ἔχουσαι πρὶν 8 οἰκογ. Οθωμ. 6 Χριστ. καὶ 2 ἐκκλησ. ἤδη ἔχουν 5 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 3 Χριστ. ἐπιστρέφοντες πάλιν εἰς τὰ Καλαματιανὰ ἀπαντῶμεν πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν ἕως ἓν μίλι τὸ χωρίδιον

Βελοῦλι· ἔχον πρὶν 12 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 4 μὲ ἐρείπιον μιᾶς ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Μπαπαλιαρά· ἔχοντα πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ ἤδη 2. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀποῖνι· ἔχον πρὶν 22 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 8. μὲ ἐρείπια 4 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Σωχαρά· ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ πετρώδους, ἔχουσα πρὶν 51 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 Χριστ. ἤδη ἔχει 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἐρείπια 6 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς πλησίον εἶναι τὸ χωρίον

Φαραγγιανά· ἔχοντα πρὶν 25 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 15 μὲ ἐρείπια 3 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

---

(1) Τὰ ὕδατα τοῦ χωρίου τούτου, τὰ μὲν ῥέουν πρὸς Ἀνατολὰς εἰς τὸν Ἀναποδιάρην ποταμὸν, τὰ δὲ πρὸς Δυσμὰς εἰς τὸν Γεροποταμὸν (Ληθαῖον.)

Μοριά· ἔχουσα πρὶν 6 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 3. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Ἄκρια· ἔχουσα πρὶν 18 οἰκογ Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. καὶ τὰ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. καὶ τοῦ ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτοῦ πρὸς Δυσμὰς εἶναι τὸ χωρίον

Ἐπάνω Ἄκρια· ἔχουσα πρὶν 18 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. καὶ ἐρείπια 2 ἐκκλ. καὶ τοῦ ἐλαιοτριβείου, πλησίον αὐτῆς πρὸς Δυσμὰς εἶναι τὸ χωρίον

Ἀτσιπάδες· ἔχοντες πρὶν 25 οἰκογ. Οθωμ. 8 Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 10 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 Χριστ. μὲ ἐρείπια 3 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Λούραις· ἔχουσαι πρὶν 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 6 πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Ῥίζικας· ἔχων πρὶν 5 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 2. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Στόλοι· ἔχοντες πρὶν 12 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 7. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἴνια· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου, ἔχοντα πρὶν 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 4 μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν τέσσαρα μίλ. εἶναι καὶ τρία χωρίδια.

Λαγκᾶς, Κάβάλο, καὶ Καλικάδες· ἔχοντα πρὶν 32 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 5 Χριστ. ἤδη ἔχουν 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 2 Χριστ. μὲ ἐρείπια 5 ἐκκλ.

Ἀνακεφαλαίωσις τῆς Στατιστικῆς τῆς Ἐπαρχίας Μονοφάτσι.

	Χωρία.	Οἰκογένειαι.		Τὸ ὅλον τῶν οἰκογεν.	ἐκκλησίαι.	ἐλαιοτριβεῖα
		Χριστ	Οθωμ.			
εἶχεν.	93	940	1586	2526	102	22
ἔχει	89	302	665	767	18	5
ἀπωλέσθ.	4	638	921	1559	8 4	17

Καινούριον

Μία ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Μεσσαρᾶς (Γορτύνης)· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Μονοφάτσι, ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Πυργιώτισσα, καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὴν Ἴδην καὶ τὸ Μαλεβύζι· ἡ γῆ της εἶναι γονιμοτάτη, καὶ κατὰ μέρος νοσώδης (ὡς ἐκ τοῦ Λιναρίου) παράγει λινάρια, βαμβάκια, γεννήματα, καὶ ἔλαιον, ἔχει προσέτι Γύψον καὶ Θεῖον, πλησίον τοῦ Λαβυρίνθου· ὄρος ἔχει τὴν Ἴδην, ποταμὸν δὲ τὸν Γεροποταμὸν (Ληθαῖον) τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀπὸ τὸ Μεσημβρινὸν τοῦ χωρίου Διονύσι καὶ τὸ Ἀρκτικὸν τοῦ χωρ. Κάτω Μύλια· (χωρία τοῦ Μονοφάτσι) δεχόμενος δὲ ἄλλους μικροὺς ῥύακας, διέρχεται τρία μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν τῶν ἐρειπείων τῆς Γορτύνης, δύω πρὸς Ἄρκτον τῆς Πόμπιας (Πομπηΐας), καὶ ἓν πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Τυμπακιοῦ, ὅπου καὶ εἰσβάλλει εἰς τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, τὸ καλοκαίριον εἰς πολλὰ μέρη τὸ ὕδωρ του δὲν φαίνεται, ἐνῷ τὸν χειμῶνα ἀποκαθίσταται πολλάκις ἀδιάβατος, ῥέει δὲ ἀπὸ Ἄρκτον πρὸς Μεσημβρίαν· Μοναστήρια ἔχει, δύω ταῖς Ἀπεζαναῖς (τὸ ὁποῖον πρὶν ἐλέγετο Πλοῦ Μοναστήρι) ἄνωθεν πρὸς Μεσηβρίαν τῆς Πόμπιας, μὲ ἀέρα ὑγιεινὸν, νερὰ κάλλιστα, καὶ μὲ πολλὰς Κυπαρίσσους, καὶ τὴν Ὁδηγήτριαν πλησίον αὐτοῦ· ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει 56 χωρία, τὰ ὁποῖα εἶναι ταῦτα· εἰς τὴν βόρειον ἄκραν τῆς ἐπαρχίας, καὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ὑπωρείας τῆς Ἴδης, ἐντὸς βουνῶν εἶναι τὸ χωρίον

Πρινιᾶς· ἔχων πρὶν 60 οἰκογ. Χρίστ. 3 Οθωμ. καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικονότιον αὐτοῦ τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Γέργερη· εἰς θέσιν ὀρεινὴν (ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῆς Ἴδης) ὑγιεστάτην, καὶ πλουσίαν ἀπὸ ὕδατα· (1) ἔχει πλῆθος περιβόλια γέμοντα ὀπωροφόρων δένδρων· εἶχε πρὶν 200 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 7 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 55 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀπομαρμᾶς· κείμενος ἐντὸς πληκτικῆς κοιλάδος· εἶχε πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. 8 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. Χριστ. 3. Ὀθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ τὸ ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτοῦ τρία μίλ. καὶ ἐπὶ θέσεως νοσώδους, εἶναι τὸ χωρίον

Παναςός· ἔχων πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. 20 Χριστ. 4 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 20 οἰκογ. Οθωμ. 11 Χριστ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἐπάνω Μούλια· ἔχοντα πρὶν 25 οἰκογ. Χριστ. καὶ 25 Ὀθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 8 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ῥάυτης· ἐπί τινος ῥάχης, ἔχων πρὶν 90 οἰκογ. Οθωμ. 1 Χριστ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 40 οἰκογ. Οθωμ.

---

(1) Δύω ἀπὸ τὰς πολλὰς βρύσεις της ὀνομάζονται ἡ μία Ἄσπρη βρύσι καὶ ἡ ἄλλη Μαύρη βρύση, τῆς πρώτης ὁμοίως τὸ ὕδωρ εἶναι ὑγιέστατον.

1 ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια 6 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Βουρβουλίτης· ἐπὶ θέσεως ὑγιεινῆς, καὶ μὲ ὕδατα καλὰ· εἶχε πρὶν 22 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. καὶ ἐρείπια 4 ἐκκλ. πρὸς τὸ Ἀνατολικαβόρειον αὐτοῦ 3 μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἅγιοι Δέκα· κείμενοι εἰς τὴν Ἀνατολικοβόρειον ἄκραν τῆς ἀρχαίας Γορτύνης· εἶχε πρὶν 45 οἰκογ. Χριστ. 18 Ὀθωμ. καὶ 5 ἐκκλ. (1) ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. Χριστ. 9 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Μητρόπολις· κειμένη ἐπὶ τῆς Δυτικοβορείου πλευρᾶς τῆς Γορτύνης· ἔχουσα πρὶν 14 οἰκογ. Ὀθωμ. 12 Χριστ. 3 ἐκκλ. (2) καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Ὀθωμ. 5 Χριστ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Δυτικομεσημβρινὸν αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀμπελοῦζος· κείμενος εἰς τὴν Δυτικομεσημβρινὴν ἄκραν τῆς Γορτύνης, καὶ ἔχων πρὶν 14 οἰκογ. Χριστ. 10 Ὀθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 8 οἰκογ. Χριστ. καὶ 5 Ὀθωμ. τὰ τρία ταῦτα χωρία κεῖνται, ὡς εἴρηται ἐπὶ

---

(1) Ἡ ἐκκλησ. ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Δέκα ἦτον μεγαλοπρεπὴς καὶ τρισυπόστατος, ἐστρωμένη μὲ λευκότατα μάρμαρα καὶ ἔχουσα ἓξ στήλας ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐχούσας δύω ὀργυιῶν ὕψος, καὶ ἐξ ἥμισυ σπιθαμῶν πάχος.

(2) Μία ἐκ τῶν τριῶν ἐκκλ. ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἥτις καὶ ἰδίως μητρόπολις λέγεται· ἦτον ἡ μεγαλητέρα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα πασῶν τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ ἐκκλησιῶν, τὰ τείχη της κτισμέ-

να ἀπὸ ὀργυιαίους τετραγώνους λίθους κυρίως, καὶ προσηρμοσμένους ἄνευ ἀσβέστου, φαίνονται εἰσέτι ὡς γιγάντειον ἔργον· ἑκατέρωθεν εἶχε δύο ἄλλας μικροτέρας ἐκκλησίας· σήμερον ὅμως σώζεται, μόνον τὸ ἱερὸν μὲ τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐκκλησίαν· καὶ ἄνωθεν τοῦ ἱεροῦ ἡ ἐπιγραφ αὕτη, ἐγκεχαραγμένη οὕτω,

+ΚΥΡΙΕΒΟΗ

ΘΙΤΟΙCΔΟΥΛΟΙCCΟΥ ΛΕΟΝΤΙΩ ΚΑΝΔΡΕΑ ΚΑΙ ΠΑCΙ ΤΟΙC

+ΝΩΤΥΑΤΕΜ

7.

τῶν ἄκρων τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας μεγαλοπόλεως Γορτύνης, ἥτις εἶχε τριῶν ἥμυσι μιλ. περιφέρειαν· κεῖται δὲ ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῆς Ἴδης, καὶ ἀπέχει τοῦ Μ. Κάστρου 30 μίλ. Στῆλαι διαφόρου μεγέθους καὶ χρώματος, ὑδραγωγεῖα, ἀμφιθέατρα, Λουτρὰ, κ. τ. λ. δείχνουν εἰσέτι τὴν ἀρχαίαν της λαμπρότητα καὶ μεγαλεῖον, μ' ὅλον ὅτι ἡ γῆ (ἐπὶ τῆς ὁποίας οἱ χωρικοὶ σήμερον γεωργοῦν) καλύπτει πολλὰ μνημεῖα ἀρχαιότητος· Πρὸς τὴν Ἀνατολικονότιον ἄκραν της ὑπάρχει μία ὀπὴ, ὅθεν κατέβην εἰς ἓν τετράγωνον κτίριον, τοῦ ὁποίου ἡ κάθε πλευρὰ ἔχει ὕψος καὶ μῆκος 24 σπιθαμῶν, πρὸς Δυσμὰς ἔχει μίαν θύραν, καὶ πρὸς Μεσημβρίαν ἄλλην, καὶ τέσσαρες στῆλαι ἀπὸ Κεράμια (τριῶν Δακτύλων πάχους) ὑποβαστάζουν τὴν ὀροφήν· ἔχει προσέτι ὀκτὼ θυρίδας (ἀνὰ δύω εἰς κάθε πλευρὰν) καμαρωτὰς, ἐχούσας τριῶν σπιθαμῶν πλάτος, δύω βάθος, καὶ ἓξ ὕψος. Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τῆς Πόλεως εἶναι ὄρος πετρῶδες, ἅγιος Ἰωάννης λεγόμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ἀκρόπολις, καὶ ὅπου φαίνονται εἰσέτι πλῆθος ἀρχαίων ἐρειπίων, εἰς τὴν πρὸς Ἀνατολὰς μέσην τοῦ ὄρους, εἶναι τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς Πόλεως ἄφθαρτον κατὰ μέγα μέρος, τὸ δὲ ὕδωρ ἤρχετο ἀπὸ τὸ Βότομον, (θέσις πλησίον τοῦ χωρίου Ζαροῦ) ἀπέχον πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τῆς Γορτύνης 8 μίλ. Πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ ὄρους εἶναι καὶ ἕτερον ὄρος χαμηλότερον, ὅπου διὰ γεφύρας διέβαινε τὸ ὕδωρ, μεταξὺ δὲ τῶν δύω τούτων βουνῶν σώζεται γέφυρα ἀρχαία ἔχουσα ἐπὶ

ἑνὸς μεγάλου μαρμάρου ἐπιγραφὰς διεφθαρμένας, ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τῆς Γορτύνης εὗρον τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας·

ϕ ΠΕΤΡΩΝΙΟΝ ΠΡΟΒΟΝ
ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ ϕ
ΑΠΟ ΥΠΑΤΩΝ ΚΑΙ ϕ
ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ ΠΡΑΙΤΟΡΩΝ
ϕ Γ ϕ ΔΟΓΜΑΤΙ ΤΗϹ ΛΑΜΠΡΑϹ
ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ ΒΟΥΛΗϹ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟϹ ΔΩϹΙΘΕΟϹ
ΑϹΚΛΗΠΙΟΔΟΤΟϹ ϕ
Ο ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟϹ ΥΠΑΤΙ
ΚΟϹ ΑΝΕϹΤΗϹΕΝ ϕ

3 ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΑΠΟ ΥΠΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ ΠΡΑΙΤΩ
ΡΩΝ . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Λαβύρινθος.

Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τοῦ Ἀμπελούζου ἕως ἓν ἥμισυ μίλ. εἶναι ὁ Λαβύρινθος· ἡ εἴσοδός του εἶναι φυσική, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχεται καὶ ἵππος· ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ ἴχνη ἀρχαίας ἐπιγραφῆς· εἰσερχόμενός τις (Δυτικῶς) ἀπαντᾷ ἀριστερόθεν μικρὸν θάλαμον πελεκητόν, καὶ δεξιόθεν σπήλαιον ἐπίσης πελεκητόν, ἔχον 110 βημάτων περιφέρειαν· διὰ νὰ εἰσέλθῃ ὅμως τὶς εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Λαβυρίνθου, κλίνει, μετὰ τὴν πρώτην εἴσοδον λοξῶς δεξιά, καὶ προχωρῶν ὀλίγον κατηφορικῶς μὲ τὸ φῶς τῆς εἰσόδου ἕως 75 βήματα, ἀπαντᾷ ἑτέραν δίοδον ἐπίσης κατωφερῆ, ὅπου διαδέχεται τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς εἰσόδου σκότος ψηλαφητόν· ἡ δίοδος αὕτη ἔχει 120 βημάτων μῆκος, 8 πλάτος, καὶ 10 ὕψος, καὶ τελειώνει εἰς τὴν ἀρχὴν μιᾶς τετραγώνου εἰσόδου, ἐχούσης 30 βημάτων μῆκος, 2 πλάτος, καὶ 2 ὕψος· μετὰ τὴν δίοδον αὐτοῦ τοῦ στενώματος, (τὸ ὁποῖον διὰ νὰ τὸ διέλθῃ τὶς ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ κύπτῃ ἕως νὰ ἐγγίζωσι τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν του εἰς τὸ ἔδαφος) ἀπαντᾶται ἑτέρα δίοδος, ἔχουσα 12 βημάτων πλάτος, 12 ὕψος, καὶ 1000 μῆκος, καὶ ἑκατέρωθεν εἰσόδους ἄλλων διόδων· εἰς τὸ τέλος δὲ αὐτῆς ὑπάρχει σπήλαιον, ἔχον 4 ὀργυιῶν περιφέρειαν, καὶ 2 ὕψος, ἀπὸ δὲ τὴν δροφὴν αὐτοῦ σταλάζει ὕδωρ (15—20 ὀκάδες τὸ ἡμερονύκτιον), τὸ ὁποῖον καὶ βυθίζεται εἰς ἓν πρὸς δεξιὰ μικρὸν χάσμα (1), ἐπιστρέφον-

(1) Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναμφιβόλως εἶναι ἐκ τοῦ ρύακος τῆς Πλουτῆς (χωρίου ἄνωθεν τοῦ Λαβυρίνθου) πρῶτον ὅτι πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη ἄλλο ὕδωρ τρεχούμενον δὲν ὑπάρχει· καὶ δεύτερον, ὅτι ἔχει ἀποφορὰν θείου ὡς ἐκεῖνο τῆς Πλουτῆς.

τες ἐκ τοῦ Σπηλαίου τούτου ἀπαντᾶται δεξιόθεν ἑτέρα ὁμοία δίοδος, καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς (πάλιν δεξιόθεν) ἄλλη συντομωτέρα, (ἕως 380 βημάτων), καὶ τετάρτη (ἐπίσης δεξιόθεν) καὶ τελευταῖον εἰς πέμπτην, 500 βημάτων, εἰς τῆς ὁποίας τὸ τέλος εἶναι εἷς Θάλαμος τετράγωνος, Τράπεζα λεγόμενος, ἔχων 50 βημάτων περιφέρειαν· ὅλαι αἱ ῥηθεῖσαι δίοδοι ἔχουν ἑκατέρωθεν, εἰσόδους ἄλλων συντομοτέρων μὲν, ἀλλ' ἐπιφόβων διὰ τὴν περιπλοκήν των· εἰς πολλὰ μέρη ἀπαντᾷ τὶς τῶν περιηγητῶν τὰς ἐπιγραφὰς καμωμένας ἄλλας εἰς τὴν ὀροφὴν μὲ τὸν καπνὸν τοῦ κηρίου, καὶ ἄλλας σκαλιστὰς εἰς τὰ πλάγια, ἀλλ' αἱ περιεργότεραι εἶναι εἰς τὰ δεξιὰ πλάγια τῆς πρώτης μετὰ τὴν στενὴν εἴσοδον, διόδου, ὅπου τὰ σκαλισμένα στοιχεῖα, γίνονται μετὰ καιρόν τινὰ κατάλευκα ἀπ' ἓν λευκὸν καὶ σκληρὸν δάκρυ, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ στοιχεῖα παριστάνονται ὡς νὰ ἦσαν καμωμένα ἀπὸ μαργαριτάρια. εἰς ὅλων δὲ σχεδὸν τῶν διόδων τὰ πλάγια ὑπάρχουν ξηρότειχοι, (ἀπὸ τὰ πελεκήματα τοῦ Λαβυρίνθου) τοὺς ὁποίους ὡς συμπεραίνεται, ἔκαμαν διὰ νὰ εὐκολύνεται ἡ δίοδος τῶν χειραμαξῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἴχνη τῶν τροχῶν φαίνονται εἰσέτι εἰς πολλὰ μέρη, ὡς μικροὶ αὔλακες.

Εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Λαβυρίνθου ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι νυκτερίδες, αἱ ὁποῖαι κολλημέναι εἰς τὰς ὀροφὰς κρέμανται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην εἰς εἶδος Πυραμίδος ἀντιςρόφου, ἐνῷ κάτωθεν ὑψουμένη ἡ κόπρος των ὡς ἄλλη πυραμὶς, ἑνοῦται σχεδὸν εἴς τινα μέρη ἡ κορυφή της μ' ἐκείνην τὴν ἀντίστροφον τῶν νυκτερίδων· τὰ ζῶα ταῦτα (ὡς εἶναι γνωστὸν) ὅλην τὴν ἡμέραν ἠρεμῶσιν· ἀλλ' ἂν κανεὶς τὰ ἐγγίξῃ, ἢ μὲ τὸ φῶς καύσῃ κανένα, τότε ὁρμοῦν κατὰ τῶν ἀνθρώπων, συρίζουν, κτυποῦν μὲ τὰς πτέρυγάς των τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ φῶτα, καὶ προ-

ξενοῦν κάμποσην φρίκην εἰς τοὺς δειλούς· ἡσυχάζουν ὅμως ἀμέσως εἰς τὰς θέσεις των, ἅμα σβυσθῶσι τὰ φῶτα, καὶ καθίσωσιν οἱ ἄνθρωποι σιωπῶντες δι' ὀλίγας στιγμάς·

Ἡ πέτρα τοῦ Λαβυρίνθου εἶναι πορώδης, ἑπομένως πελεκᾶται εὐκόλως. ὅτι δὲ αἱ πέτραι τοῦ Λαβυρίνθου ἐχρησίμευσαν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ κτίρια τῆς μεγαλοπόλεως Γορτύνης, ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει, πρῶτον ὅτι ἔξωθεν τοῦ Λαβυρίνθου δὲν φαίνονται αἱ ἐξαχθεῖσαι πέτραι, καὶ δεύτερον, πολλαὶ πέτραι τῶν ἐρειπίων τῆς Γορτύνης εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως (ἂν καὶ σκληρυνθεῖσαι ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας) μ' ἐκείνας τῶν ἐντὸς τοῦ Λαβυρίνθου ξηροτείχων.

Ὁ Λαβύρινθος εἰς πολλὰ μέρη εἶναι βεβλαμμένος καὶ κρημνισμένος ἀπὸ τοὺς σεισμούς, οἵτινες συχνὰ ταράττουν τὴν Κρήτην· τὸ πολύπλοκον καὶ κινδυνῶδες τοῦτο πολυδρόμιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅλον πελεκημένον καὶ σχεδὸν μονοκόμματον, διὰ νὰ τὸ περιέλθῃ τις ὅλον μὲ βῆμα σύνηθες, μόλις ἀρκοῦν τέσσαρες ὧραι· τὸ περίεργον δὲ εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὰ ἐνδότερά του ἀναπνέει τὶς τόσον ἐλευθέρως, ὡς νὰ μὴ εὑρίσκετο τόσον βαθέως ὑπὸ τὴν γῆν, αἱ δὲ γωνίαι τῶν διόδων του, εἶναι ὀξύταται, ὥστε νομίζει τὶς ὅτι σήμερον ἐπελεκήθησαν.

Ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ πολυπλόκου καὶ τεραστίου τούτου ὑπογείου, καὶ πρὸς τί ἐχρησίμευεν, ἀγνοεῖται· ἄλλοι λέγουν ὅτι ἦτον τὸ λατομεῖον τῆς Γορτύνης καὶ τῆς Κνωσσοῦ. (!!) ἐνῷ ἡ μὲν Κνωσσὸς ἀπέχει αὐτοῦ ἐννέα ὥρας, ἡ δὲ Γορτύνη ἔχει πλησιέστερον τοῦ Λαβυρίνθου ὄρη πετρώδη· ἄλλοι ὅτι κατεσκευάσθη ἐπίτηδες, διὰ νὰ πλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους, τί ἰδέα! ἄλλοι ὅτι ἦτον νεκροταφεῖον! ἐνῷ κανὲν σημεῖον νεκροταφείου δὲν δείχνει, καὶ ἄλλοι ἄλλως· ὅστις ὅμως περιέλθῃ τὴν Κρήτην, καὶ ἴδῃ ὅτι

ἡ Νῆσος αὕτη γέμει ἀπὸ φυσικὰ ἄντρα καὶ ἐκτεταμμένα σπήλαια, ὡς ἡ Πεπατωμένη τοῦ Μιλιαράδου, καὶ τὸ Μέγα σπήλαιον τοῦ Σάρχου, καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα, ὑποθέτει μὲ ἀρκετὴν πιθανότητα, ὅτι καὶ ὁ Λαβύρινθος ἦτον κατ' ἀρχὰς σπήλαιον φυσικὸν, καὶ ὅτι οἱ μεγαλοπράγμονες τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἄνδρες, τὸ ἐπελέκησαν καὶ τὸ ἐδιώρθωσαν τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ νομίζηται πῶς ἀπαρχῆς ὑπῆρξε χειροποιητόν· τοῦτο δὲ καταντᾷ τόσον πιθανότερον, καθ' ὅσον παρατηρεῖται, πρῶτον, ὅτι ἡ εἴσοδός του εἶναι φυσική, δεύτερον, εἰς πολλὰ μέρη ἡ ὀροφή του εἶναι ἀλλοῦ ὑψηλοτέρα καὶ ἀλλοῦ χαμηλοτέρα, τρίτον, οἱ δρόμοι του ἄλλοι εἶναι στενοὶ, ἄλλοι πλατεῖς, ἄλλοι σύντομοι, καὶ ἄλλοι ἐκτεταμμένοι, τέταρτον, ἂν ἦτον ἀπ' ἀρχῆς Λατομεῖον, πρὸς τί τὸ μέγα ἐμπόδιον τῆς στενοτάτης διόδου, ὅθεν ὡς εἴρηται, μόλις εἷς ἄνθρωπος δύναται νὰ εἰσέλθῃ κύπτων, ἕως νὰ ἐγγίζωσι τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν του εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ πέμπτον, ὅταν κατὰ τὸ 1832 εἰσῆλθον τὴν ἕκτην φορὰν εἰς αὐτὸν, ἀνεκάλυψα νέαν εἴσοδον ἄντικρυ ἀμέσως τῆς εἰσόδου, ὅθεν βλέπει τις τὴν φυσικότητά του. (1) Ἓν μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Ἀμπελούζου εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Κατὰ τὸ 1832. εἰσῆλθον ἕκτην φορὰν εἰς τὸν Λαβύρινθον συνωδευμένος ἀπὸ μόνον τὸν ὑπηρέτην μου· παρατηρήσας δὲ μίαν ὀπὴν ἄντικρυ τῆς εἰσόδου εἰσῆλθον δι' αὐτῆς καὶ μετέβην καὶ εἰς τὸ ὕδωρ κα εἰς τὴν τράπεζα, καὶ εἰς ὅλα τὰ συνήθη μέρη του· καὶ ὅμως ἀπεπλανήθην καὶ ἐπεριφερόμην 11. ὥρας κατὰ συνέχειαν· ἐπανερχόμενος δεκάκις εἰς τὰ ἴδια· ἀπηυδησμένος τέλος, ἀπεφάσισα νὰ περιμένω τῆς περιεργείας μου τὰ ἐπίχειρα, ἀλλ' ἔξαφνα ἐστοχάσθην ἓν μέσον διὰ τοῦ ὁποίου, καὶ ἐσώθην· εἶχον πολλὰ κηρία, τὰ ὁποῖα ἅμα ἐννόησα ὅτι ἀπεπλανήθην, ἔκαιγον μὲ τὴν μεγίστην οἰκονομίαν. αὐτὰ λοιπὸν κόψας εἰς μικρὰ κομμάτια, ἄφινα ἀνὰ ἓν ἀναμένον εἰς κάθε γωνίαν ὅθεν διηρχό-

Καστέλι· ἔχον πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Σεφεριανά· ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου, καὶ ἔχοντα πρὶν 42 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη ἔχουν 16 οἰκογ. καὶ ἐρείπια δύω ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἕως 800 βήματα εἶναι τὸ χωρίον

Καπαριανά· ἔχοντα πρὶν 35 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη ἔχουν 15 καὶ ἐρείπια δύω ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἶναι καὶ τὸ χωρίδιον

Δρέλι· ἔχον πρὶν 12 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. ἥμισυ μίλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίον

Μοίραις· ἔχουσαι πρὶν 26 οἰκογ. Χριστ. 25 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 7 Οθωμ. (ἐνταῦθα τελειόνει ἡ πρὸς Δυσμὰς βόρειος ἄκρα τῆς ἐπαρχίας)· ἐπιστρέφοντες αὖθις εἰς τὸ Καστέλι, ἀπαντῶμεν πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἓν μίλ. τὸ χωρίον

Ῥουφᾶς· ἔχων πρὶν 40 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 6 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 16 οἰκογ. 2 ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πλουτή· ἔχουσα πρὶν 42 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 16 οἰκογ. 1 ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια 2 ἐκκλ. (2)

μην, καὶ οὕτως ἐδυνήθην νὰ φθάνω εἰς τὴν στενὴν δίοδον, ὅθεν εὐκόλως πλέον φθάνει τις εἰς τὴν ἔξοδον.

(1) *Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ εἶναι λόφος ὑψηλὸς καὶ κωνοειδὴς ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον τὸ πάλαι φρούριον, σώζονται δὲ σήμερον μέρος τῶν Κυκλωπείων τειχῶν του, καὶ δύω δεξαμεναί.*

(2) *Πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ εἶναι μικρὰ βουνὰ ἔχοντα θεῖον, πλησίον δὲ αὐτοῦ τρέχει καὶ εἷς ῥύαξ ὀνομαζόμενος ἀ π ε ι ρ ό ν ε ρ ο (θειόνερον) εἰς τὸν ὁποῖον ποτίζουσι τὰ ψωραλέα πρόβατα καὶ θεραπεύονται.*

πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτῆς πλησίον εἶναι τὸ χωρίον *Κερμεσή*· ἔχουσα πρὶν 25 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. τὸ ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια μιᾶς ἐκκλ. πλησίον αὐτῆς εἶναι καὶ τὸ χωρίδιον

Μάκραις· ἔχουσαι πρὶν 10 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. καὶ ἐρείπια 1 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν, ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Μορῶνι· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου, ἔχον πρὶν 92 οἰκογ· Οθωμ. καὶ 9 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 26 οἰκογ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Παναγιά· μεταξὺ βουνῶν μὲ ὕδωρ κάλλιστον, ἔχουσα πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. 1 Χριστ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 1 οἰκογ. Οθωμ. 2 Χριστ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτῆς εἶναι τρία χωρίδια

Φιτζανά, *Σαλισίμα* καὶ *Παλιάμα*· ἔχοντα πρὶν 25 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Παλιάμας ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Φαρὶ· ἔχον πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. 1 ἐκκλ. καὶ 5 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 1 οἰκογ. Χριστ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Δρόσοι· ἔχοντες πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 2 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 Οθωμ. ἐπιστρέφοντες αὖθις εἰς τὴν Παναγιὰ ἓν μίλιον πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον

Κούρταις· ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ ὑγιεινῆς· ἔχουσαι πρὶν 63 οἰκογ· Οθωμ. 1 Χριστ. καὶ 8 ἐλαιοτρ. ἤδη

ἔχουν 12 οἰκογ. Οθωμ. 1 Χριστ. 1 ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια 4 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῶν ἕως 300 βήματα εἶναι τὸ χωρίδιον·

Κέραμος· ἔχων πρὶν 12 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἐλαιοτριβείων καὶ 2 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἰς θέσιν κοιλώδη καὶ πλουσίαν ἀπὸ ὕδατα καὶ δένδρα εἶναι τὸ χωρίδιον

Μαστρογεργιανά· ἔχοντα 12 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτῶν εἰς θέσιν παρομοίαν εἶναι τὸ χωρίον

Ζαρό· ἔχον πρὶν 35 οἰκογ. Χριστ. καὶ 30 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 10 ἐλαιοτριβεῖα, ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. Χριστ. 10 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτριβεῖα (1)· πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον αὐτοῦ ἕως ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον·

Νήβριτο· ἔχον πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον, ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. Χριστ. καὶ 4 Οθωμ. Μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τὸ Μεσημβρινὸν τῆς ἐπαρχίας πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Ληθαίου Ποταμοῦ καὶ 6 μίλια πρὸς Μεσημβρίαν τῶν Ἁγίων Δέκα ἀπαντῶμεν τὸ χωρίον

Βασιλική· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου, καὶ τὸ πρῶτον πρὸς Μεσημβρίαν ἀνατολικὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας, ἔχουσα πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. 18 Ὀθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 3 ἐ-

---

(1) Πρὸς τὸ Ανατολικὸν αὐτοῦ τοῦ χωρίου εἶναι θέσις, Βότομος λεγομένη, ὅθεν ἀναβρύει ἀφθόνως ὕδωρ κάλλιστον καὶ ψυχρότατον, τὸ ὁποῖον δὲ ἐπίτηδες ὑδραγωγείου ἤρχετο εἰς τὴν ἀρχαίαν Γορτύνην.

λαιοτρ. ἤδη ἔχει 12 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς πολλὰ πλησίον εἶναι τὸ χωρίδιον

Κανδήλα· ἔχουσα πρὶν 12 οἰκογ. Χρίστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 7 οἰκογ. πρὸς Ἄρκτον αὐτῆς εἶναι τρία χωρίδια

Φιλιδιανὰ. Νεονιανὰ, καὶ Καλογεριανὰ· ἔχοντα πρὶν 16 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον. ἤδη δὲ εἶναι ἔρημα. δύω μίλια πρὸς Δυσμὰς τῆς Κανδήλας εἶναι τὸ χωρίον

Ἀνώγια· ἔχοντα πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. 20 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 8 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτῶν πρὸς Δυσμὰς εἶναι τὸ χωρίδιον

Φλαχιάκαις· ἔχουσαι πρὶν 7 οἰκογ. Οθωμ. 5 Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 6 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 4 Χριστ. ἥμισυ μίλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτων εἶναι τὸ χωρίον

Ἀποσωκάρι· ἔχον πρὶν 31 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 3. ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 6 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πλώρα· ἔχουσα πρὶν 56 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 12 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Ἀποσωκαριοῦ ἐν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

---

(1) Πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύω μίλια, εἶναι βράχος ἀπὸ Γρανίτην, Διχαλὴ λεγόμενος, ὅθεν ἔκοπτον οἱ Γορτύνιοι τὰς Στήλας.

Αγία Μαρίνα· εντὸς κοιλάδος, τῆς ὁποίας τὰ πέριξ γέμουσι δένδρων ἀκάρπων, εἶχε πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἕως ἓν ἥμισυ μίλ. ἐπὶ θέσεως ξηρᾶς εἶναι τὸ χωρίον

Μιαμοῦ· ἔχουσα πρὶν 50 οἰκογ. Χριστ. 3 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 24 οἰκογ. 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς τρία μίλια εἶναι τὸ χωρίδιον

Κρότος· ἔχων πρὶν 18 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 7 οἰκογ. τρία μίλια πρὸς τὸ Αντικοδόρειον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἀτισκάρι· ἔχον πρὶν καὶ νῦν 15 οἰκογ. Χριστ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ 2 μίλια εἶναι τὸ Μοναστήριον Ἀπεζαναῖς· καὶ 2 μίλια πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἅγιος Κύριλλος· ἔχων πρὶν 10 οἰκογ, Χριστ. καὶ

---

(1) 4 *μίλια πρὸς* Μεσημβρίαν *τῆς* Μιαμοῦς, *εἰς τὸ* Αυδικὸν *παράλιον εἶναι εἷς μικρὸς λιμὴν* Λέντου *λεγόμενος. (τὸ πάλαι* Λεβὴν) *ὅπου φαίνονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου καὶ περιφήμου* Ναοῦ *τοῦ* Ασκληπιοῦ· *ἐπὶ ἑνὸς τετραγώνου λίθου, τὸν ὁποῖον ἐξέχωσα ἀπὸ τὴν γῆν, εὗρον τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην*

ΔΟΙΟΥCCΟΙ ΔΙΟΔΩΡΟC ΕΘΗΚΑΤΟ CΩΤΕΡ

ΟΝΕΙΡΟΥC

ΑΝΤΙ ΔΙΠΛΩΝ ΝΟCCΩΝ

ΦΩΤΟC ΕΠΑΥΡΑΜΕΝΟC

εὑρέθησαν πρὶν καὶ ἀγάλματα τὰ ὁποῖα καὶ κατέθραυσαν διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων.

1 ἐκκλ. ἤδη εἶναι ἔρημος· πρὸς Ἄρκτον τῶν Ἀπεζανῶν 2. μίλια εἶναι ἕτερον χωρίον

Τρυπητά· ἔχοντα πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη εἶναι καὶ ταῦτα ἔρημα· πλησίον αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ χωρίδιον

Ἀϊστράτηγος· ἔχων πρὶν 3 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη εἶναι ἔρημος· 3 μίλια πρὸς Δυσμὰς τῶν Ἀπεζανῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Πηγαϊδάκι· ἔχον πρὶν 15 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. Χριστ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον.

Γιαννουλιανά· κατοικούμενα ἀπὸ 4 οἰκογ. Χριστ. καὶ ἔχοντα μίαν ἐκκλ. καὶ ἓν ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Μανουσανά· ἔχοντα πρὶν 12 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 3 οἰκογ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν τρία μίλ. εἶναι ἡ Μονὴ Ὁδηγήτρια, καὶ ἥμισυ μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίδιον

Μονοχώρι· ἔχον πρὶν 7 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. ἓν μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίδιον

Γαβαλιανά· ἔχοντα πρὶν 7 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 4 οἰκογ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῶν τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πλάτανος· κείμενος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ληθαίου, εἶχε πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. μίαν ἐκκλησίαν καὶ 4 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· πρὸς τὸ Δυτικονότιον αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πέρι· ἐπὶ θέσεως πετρώδους καὶ νοσώδους, ἔχον πρὶν 40 οἰκογ. Χριστ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. πρὸς τὸ Δυτικονότιον αὐτοῦ ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀληθινή· ἔχουσα πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. 16 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 9 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 Οθωμ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πόμπια· (Πομπηΐα) ἐπὶ θέσεως πετρώδους καὶ νοσώδους, ἔχουσα πρὶν 200 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 5 ἐλαιοτριβεῖα, ἤδη ἔχει 60 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πετροκεφάλι· ἐπὶ θέσεως νοσώδους, εἶχε πρὶν 40 οἰκογ. Χριστ. 18 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 16 οἰκογ. Χριστ. 10 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Γκουσές· ἐπί τινος πετρώδους ῥάχης. ἔχων πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 6 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίδιον

Λίσαρο· ἔχον πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. (2)

---

(1) Εἰς τὴν Δυτικομεσημβρινὴν ἄκραν της φαίνονται ἐρείπια ἀρχαῖα.

(2) Ἓξ μίλ. πρὸς τὸ Ἀνατολικονότιον αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ Λιβυκοῦ παραλίου ἦτον ἡ ἀρχαία πόλις Μέτελα, ἥτις καὶ Μέτελον ἐλέγετο, σήμερον δὲ, Μάταλα, καὶ ἀνήκει εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πυργιώτισσα, σώζονται ἀρκετὰ ἐρείπια οἰκιῶν, Ναῶν, Τάφων, καὶ λ. π. καθὼς καὶ διάφοραι Στῆλαι, εἶχε προσέτι καὶ μικρὸν λιμένα κατασκευαστὸν, τὸν ὁποῖον σήμερον καλύπτει ἡ θάλασσα, καθὼς καὶ μέρος τῆς πόλεως, κατὰ τὸ 1811

Ἀνακεφαλαίωσις τῆς Στατιστικῆς τῆς Ἐπαρχίας Καινούριο.

	Χωρία.	Οἰκογένειαι. Χριστ.	Οἰκογένειαι. Οθωμ.	Τὸ ὅλον τῶν οἰκογεν.	ἐκκλησίαι.	ἐλαιοτριβεῖα
εἶχεν.	59	1327	781	2108	135	110
ἔχει	53	437	300	737	32	40
ἀπωλέσθ.	6	890	481	1371	103	70

Ανακεφαλαίωσις τῆς Στατικῆς τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν.

	χωρία.	Οἰκογένιαι Χριστ.	Οἰκογένιαι Οθωμ.	τὸ ὅλον τῶν οἰκογ·	ἐκκλησίαι	ἐλαιοτρ
εἶχαν	237	5223	3702	8925	583	234
ἔχουν	227	2265	1618	3883	200	106
ἀπωλέσθ.	10	2958	2084	5042	383	128

ἔγινε βροχὴ ῥαγδαιοτάτη, τῆς ὁποίας οἱ χείμαῤῥοι ἀνεκάλυψαν πολλὰ ἐρείπια, (καλυπτόμενα ἕως τότε ἀπὸ τὴν γῆν), ἐν οἷς καὶ ἕνα σαρκοφάγον (ἔχοντα ἑκατέρωθεν δύω μικροὺς) τὸν ὁποῖον ἰδὼν πρῶτος εἷς χωρικὸς καὶ βοηθηθεὶς παρὰ δύω ἄλλων, μετεκίνησε τὸ ὀγκῶδες σκέπασμά του, εἰσελθὼν δὲ ηὗρε, τὰ κόκκαλα ἑνὸς ἀνθρώπου, καὶ δακτυλίδια, τὸ ἓν ὁλόχρυσον, εἰς σχῆμα ὄφεως δικεφάλου, τὸ ἄλλο, μὲ πέτρα σκαλιστὴν, παριστάνουσαν κεφαλὴν μὲ γένεια καὶ Στέφανον (πιθανὸν τοῦ Μίνωος), τὰ δύω ταῦτα δακτυλίδια ἐφύλαττεν ἀρκετὸν καιρὸν, πληροφορηθεὶς τὸ πολύτιμόν των, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1822, μεταβαίνων εἰς τὴν Γαῦδον, τοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔκτοτε ἐκ τῆς ἀθυμίας καὶ λύπης του, ἔγινε φρενοβλαβής.

Ὁδηγούμ[illegible]ἀπὸ τὴν στατιστικὴν τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν, καὶ βλέποντες τὸν ἀριθ. [illegible]ρίων τῶν εἴκοσι ἐπαρχιῶν, ἐξάγομεν ὅτι

Ἡ Κρήτη εἶχεν (1821)

1186 χωρ. κατοικ. (ὡς ἔγγιστα) ἀπὸ οἰκ. Χ.	26130	28330	53271 ἀνὰ 5 ψυχὰς	266355
Μ. Κάστ. 1200, Ῥέθυμνο 400, Χανία 600	2200			
1140 (α) χωρ. οἰκογ. Οθωμ.	17791	24941		
Μ. Κάστ. 4000, Ῥέθυμνο 1000, Χανία 2000, Σούδα 100, Σπιναλόγ. 50	7150			

ἐκκλ. 2915 }
ἐξωκκλ. περίπου 2085 } 5000
ἐλαιοτρ. (β) περίπου 2000

Ἔχει (1832)

1126 χωρία κατοικ. (ὡς ἔγγιστα) ἀπὸ οἰκ. Χ.	11235	15835	27975 ἀνὰ 5 ψυχὰς	139875
ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αἱ μεμακρυσ. τῶν φρουρίων ἐπαρχ. Μεραμπ. Λασ. Ἀρκαδ. Μυλοπότ. Ἀμάρι, Α Βασ. Σφακ. Κίσαμ. Σέλινο, Ἀποκόρ. ὑπέφερον οἱ Χριστ. ὀλιγώτερον, κατὰ τὸ ἥμισυ τῶν ἄλλων ἐπαρχ. προσθέτομεν	3500			
Μ. Κάστρο 500, Ῥέθυμνο 200, Χανία 400	1100			
1080 χωρ. κατοικ. (ὡς ἐγγ.) ἀπὸ οἰκογ. Οθωμ.	7690	12140		
Μ. Κάστρο 3000, Ῥέθυμνο 800, Χανία 1500, Σούδα 100, Σπιναλόγ. 50	4450			

ἐκκλ. 1003 }
ἐξωκκλ. (ὡς ἐγγ.) 997 } 2000
ἐλαιοτρ. 1000

Ἀπωλέσθσαν.

60 χωρία			
οἰκογ. Χριστ.	12495	25296 ἀνὰ 5 ψυχὰς	
Οθωμ.	12801	126480	
ἐκκλ.	3000		
ἐλαιοτρ.	1000		

(α) Ἀφαιροῦμεν 46 χωρία τῶν ἐπαρχιῶν Λασίθι καὶ Σφακιά, ὡς μὴ ἐχουσῶν Οθωμανούς.

(β) Αἱ λοιπαὶ ἐπαρχίαι (ἐκτὸς τῶν δύω ἀνωτέρω) ἔχουν περισσότερα ἐλαιοτριβεῖα, ὡς ἔχουσαι καὶ μεγαλητέρους ἐλαιῶνας

ΠΙΝΑΞ

ΓΛΩΣΣΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Α.

ἄγωμε	πήγενε
ἀγκοῦσα	στενοχωρία
ἀθιβολὴ	ὑπόθεσις, ὁμιλία
ἄθος	στάκτη
αἰγούγια	ἀλήμωνω
ἀκάτεχος	ἀνείδεος, ἄπρακτος
ἀναβόλεμα	ἀνήφορος
ἀναγκεμένοι	φρενοβλαβεῖς, πάσχοντες,
ἀνάδια	ἄντυκρι
ἀναλαμπὴ	φλόγα
ἀναλόματα	ἀκαταστασίαι πολιτικαὶ
ἀναντραιίζω	βλέπω ἀσκαρδαμυκτὶ
ἀναστοροῦμαι	ἐνθυμοῦμαι
ἄνω	λέγουν τοὺς βόας ὅταν γεωργοῦν νὰ κλίνουν πρὸς τὸ ἀγεώργητον
ἀπαρθινὰ	ἀληθινὰ

ἀποβολή	ἀντὶ τοῦ ἴχνους, διότι ζητοῦντες τὶ ζῶον καὶ εὑρόντες τὴν κόπροντου λέγουν· ἰδοὺ ἡ ἀποβολή του
ἀπόγι	ἀγιάζι
ἀπομονάροι	ἐναπολειφθέντες, ζῶντες
ἀπορόχια	βρουβοβλάσταρα
ἀποταχυὰς	πρὶν
ἀπύρι	θειάφι
ἀραγὸς	ἀσκὶ μικρὸν, ἀσκόπουλο
ἀργατινὴ	ἑσπέρα
ἀρίδι	τρυπάνι
Ἄρχαλος	Λσβὸς
ἀρνοκκλήσι	σύναξις ἀρνίων παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ὅταν ἐπὶ τούτου περιφέρονται εἰς τὰ Μανδρία
ἀροδαμὸς	βλαστὸς νέος τῶν ἐλαιῶν
Ἄρτυκας	ἀγριοσέλινον, μαγκοῦτα
ἀφόρεσι	ὑποψία
ἀφορμάρης	φρενήρης
ἀφόρμησι	φρενοβλαβία
ἀφοροῦμαι	ὑποπτεύουμαι
Ἀτσέλεγος	Σπογγίτης
ἄχνα	σιωπὴ, τζιμουδιά

B

βαβούρα	βοὴ
βαρεμένη	ἔγκυος

βαστάγι	σχοινάκι
βετέμα	εὐφορία ἐλαιῶν
βίσαλα	κεράμια, τοῦβλα
βιτσάτο	λιγνὸν
βλάβος	ἔχει βλάβος ὁ τόπος, εἶναι νοσώδης
βλεπάτωρας	δραγάτης
βλέπησι	προσοχὴ
βλέπομαι	προφυλάτ. προσέχω ἐμαυτὸν
βοσκήθηκα	ἐχόρτασα
βούργια	σακούλι
βουργίδι	σακουλάκι
βιστιριά	ἀσθένεια πρθερχομένη ἀπὸ Στοιχεῖα, ἀερικὸ

Γ

γέρα	γηρατεῖα
γαργερὸ	λερομένο
γγαλονόμος	ποιμὴν τῶν ἀλμεγομένων προβάτων
γιαγέρνω	ἐπιστρέφω
γιοργὰ	ὀγρήγορα, καὶ ἰδιαιτέρως τὸ ταχὺ βῆμα τῶν ζώων
γιότσα	ἀποπληξία
γκαύτω	ἀναχωρῶ
γλακηχτὴς	ταχύπους
γλακῶ	τρέχω
γουλὲ	κομάτι
γυολίδι	κομάτι, κεφαλοτύρι

Δ.

δακτυλίδωμα	ἀῤῥαβῶνα
δάμακας	ξηρότειχος
δαμάκι	ὀλίγο
δαμινὴ	σιγανὴ
δέτης	βράχος μικρὸς εἰς εἶδος τείχου
δευτερογούλης	Ἰούλιος
διαρμίζω	βάζω εἰς τάξιν, συγυρίζω
διμηνήτης	εἶδος σίτου μελαγοῦ διαμένοντος δύω μήνας εἰς τὴν γῆν
δόμοι	λωρίον εἰς πολλὰς δίπλας ῥαμένον, καὶ τιθέμενον ὑπὸ τὰ ὑποδήματα (Κόθορνοι)
δροσιὰ	τίποτε
δῶρον	τίποτε

Ε.

ἔγγαλα	τὰ ἀλμεγόμενα
ἐδὰ	τώρα
ἔδιωξε	μοῦ ἦλθε κατανοῦν, μὲ ἐφάνη νὰ τὸ κάμω οὕτω
ἐπὰ	ἐδῶ
ἐργῶ	κρυόνω
ἔρωτας	Δίκταμος
ἔσω	νὰ κλίνουν οἱ βόες, ὅταν γεωργοῦν πρὸς τὸ γεωργημένον

ἔχνος	ζῶον οἰκιακὸν, σκύλος γάτα ὄρνιθα κ. τ. λ.

Ζ.

ζάλο	βῆμα
ζημιὸ	λοιπὸν
ζουγλὸς	ἀνάπηρος (σακάτης)
ζυγόνω	κυνηγῶ
Ζουρίδα	Κουνάδι

Θ.

θές	θέλεις
θέσε	πλάγιασε
θέττω	πλαγιάζω

Κ.

κεφαλαριὰ	κεφαλόπονος
κακαποδομένος	ἄθλιος
κακαποδωὸν	δυστυχῶ
κακαφόρεσι	ὑποψία
κακόσορτος	κακότυχος, ταλαίπωρος
κακασύβαστος	δύστροπος
καλουργιὰ	τὸ πρῶτον γεώργημα
καμνίζω	χαμηλώνω, κλείω τὰ βλέφαρα
καμπανίζω	ζυγιάζω
καμπανὸς	στατέρι
κανάκια	χάδια

χανακεμένος	χαδεμένος
χανακεύω	χαδεύω
χαρφίχτης	καθρέπτης
κάσα	λέρα
καταλῶ	φθείρω
Καταχανὰς	Βρουκόλακας
κατεχάρης	ειδήμων
κατέχω	γινώσκω, ἠξεύρω
κατηγορημένη	ἀδύνατος
κατίνα	ῥάχη
κεντιὰ	σφάχτης
κεντῶ	ἀνάπτω
κιαουλιὰς	καθόλου
κοιλιοδρόμι	διάῤῥοια
κοιτάζει	κουρνιάζει
κοίτη	ὀρνιθόσπητον
κοκοσάλι	χαλάζι
κομπόνουμαι	ἀπατῶμαι
κοπέλι	πεδίον
κοπελιάρης	ἔφηβος
κορμιάζω	μουδιάζω
κορμὸς	νοεσὸς περιστερᾶς, πιπίνι
Κοῦβος	φραγκόκοτα, γάλλος
κουζουλὸς	ἀνόητος, βλὰξ
κουνενὸς	ὑδροδοχεῖον πήλινον
κουράδι	κοπάδι
κούρταλα	χειροκτυπήματα, παλαμάκια
κουτσουνάρι	βρύσις αὐτόματος

κρεμαστὰ	κάτωθεν τοῦ σημείου, ὑπὸ τὸν σκοπὸν
κτῆμα	κτῆνος
κτηματσερὸς	ὄνος

Λ.

λαλῶ	ἐλαύνω
λέρια	προβατοκούδουνα
λήξης	λαίμαργος
λιγοψυχιὰ	στενοχωρία
λιγόψυχος	στενόκαρδος
λιγοψυχῶ	στενοχωροῦμαι
λοβιὰ	ἡ θήκη τῶν ὀσπρίων
λογάρι	θησαυρὸς

Μ.

μαδάρα	ὄρος πετρῶδες
μαλάκα	μυζιθρότυρον
μάλαμα	ὁ ἀλωνισμένος πλὴν ἀλίχνιστος σῖτος.
μαγλινὸ	λεῖον
μαλιὰ	λογομαχία
Μάλτα	πορτοκάλι
μανάρι	πέλεκυς
μαργόνω	κριόνω
μάροπον	ἀρνὶ χρονιάρικον
μαρουβὰς	τὸ κρατὶ ἀφοῦ σαραντήσῃ παλαιὸς οἶνος

μαρούβισε	ἐπάλιοσε τὸ κρασί, πίνεται
μαρτὶ	ἀρνὶ σιτευτὸν
μαρτή	εἶδος κριθῆς σπειρομένης τὸν Μάρτιον, καὶ τῆς ὁποίας ὁ στάχυς εἶναι δίγωνος
μασέλα	σιαγὼν
μαστόρησα	μαμὴ
ματινάδα	τραγούδι
Μελίτακας	μύρμιγξ
μιγόμι	φορτεῖον
μίστατο	μέτρος ῥευστῶν δέκα ὀκάδων
μιτάτο	μανδρὶ, στάνη
μονοτάρου	διὰ μιᾶς
μουζούρι	κοιλὸν
μποτόνια	περιδαίρεα
μπράτη	είδήσματα

N.

νάκαρα	δύναμις
ντήρησις	συστολὴ
ντηριοῦμαι	συστέλλομαι
νύχι	τουφεκόπετρα

Ξ.

ξαμόνω	σημαδεύω
ξέμου	φροντίς μου

ξάσου	φροντίς σου
ξεμύγιση	φυγὴ ἔντρομος καὶ βιαία
ξεμίστευση	σωτηρία, ἀπαλλαγὴ δεινῶν
ξεμιστεύω	ἀπαλλάττω ἐλευθερόνω
ξεπαραλῶ	ξυλόνω
ξερὰ	τὰ καλάμια τῶν ποδῶν
ξερονόμι	χόρτον ξηρὸν
ξέσυρε	παραμέρησε
ξετρέχω	ἀκολουθῶ, τρέχω κατόπιν τινός

Ο.

ὄμπανε	ἀπόψε
ὀργιὰ	σπάγκος
οὔγια	ἀλήμανω

Π.

παίδα	βάσανον
παιδουκλόνουμαι	ἐμπερδεύονται οἱ πόδες μου
παιδομὴ	βάσανον
παντέρμος	πάντι ἔρημος
παπούρα	γήλοφος
παραβολὴ	ὅταν γεοργοῦν οἱ βόες καὶ φθάσουν εἰς τὴν ἄκραν, νὰ ἐπιςρέψουν
παρασύρα	σάρωμα
παρασύρω	σαρώνω
πάσπαλα	χόνις

πασπατεύω	ωλχρή ψηλαφῶ,
πεδούλι	κομμάτι πετζίου
πηλά	λάσπη
πηλώθω	στιβάζω
ποθὲς	πουθενὰ, εἰς κανὲν μέρος
πορίζω	ἐξέρχομαι
πόρος	δίοδος
Ποταμίδα	ἀϊδόνι
ποῦλο	φάσκελο
πρᾶμα	τίποτε
πράσσω	μανθάνω
πρίκα	πίκρα, λύπη
[illegible]	παρεδόθην εἰς τὸν ἐχθρὸν
προσκάδα	ἔνεδρα
πρωτογόνατος	πρωτότοκος
πρωτογούλης	Ἰούνιος

Ρ.

ῥάσσω	δράττω
ῥέμπεται	ἐπαίρεται
ῥοζονάρω	ὁμιλῶ
ῥούκουνας	ἀγκονὴ, γονία

Σ.

σακάζω	ἀποκόπτω τοῦ Γάλακτος
σάρακας	πριόνι
σίβγα	ὅλως διόλου

σιμοσάτορας	σύντροφος κατὰ τὸ ἥμισυ
σκεπαστὰ	ἄνωθεν τοῦ σημείου, τοῦσκοποῦ
σκευρώνω	κάμπτω, στραβόνω
σκιὰς	κἂν
Σκλόπα	Γλαῦκα
Σκολινὸς	χοῖρος
σκοράρω	διαβαίνω
σωμίλιγκα	λοιμικὴ
σώπατο	ἐπίπεδον
σούρο	φελὸς
σταμόνα	(στάσου μόνος) ἡσύχασε
στοῦπα	χιόνι
στυρονόμος	ὁ ποιμὴν τῶν στύρων προβάτ.
συβάζω	συμφωνῶ
σύβασι	συμφωνία
σύγκλησι	χείμαῤῥος
συγκόκαλη	ἡ ἀποκρέω
συργουλιστὰ	κολακευτικὰ
Σφάκα	ἡ πικροδάφνη
σώχωρο	τὸ περιφραγμένον ἐκλεκτὸν χωράφι

Τ.

ταγὴ	βρώμη
τάξε	ὑπόθεσε
ταρὸς	ἄνεμος σφοδρότατος
τάρταλα	λάφυρα

ταϋτέρου	αὔριον
τσϊνιὰ	κλοτσιὰ
τσινῶ	κλοτσῶ
τσίτα	σουβλὶ ξύλινον
τσιπραγὰ	δίδυμα
τσουρὶ	χῆμα, κατήφορος
τσουρλῶ	γλυστρῶ
τουπ̃ιὰ	τυροδοχεῖα
τβιτάρης	σύντροφος κατὰ τὸ 1/3

Υ.

ὑστεροβύζης	ὑστερότοκος

Φ.

φαμέγιος	ὑπηρέτης
φθαρμίζω	βασκάνω
φθαρμὸς	βασκανία
φιοῦ	ὅταν βρωμᾶ τὶ, ὕβρις
φουντούλης	ὑπερήφανος
φρασκιὰ	μελισσοδοχεῖα κυψέλια
φρύον	κράμβη

Χ.

χαλέπα	πετρόλοφος
χαμήλωσε	κάθισε
χαντῶ	νομίζω
χαράκι	λίθος
χαροκόπος	ξεφαντωτὴς

χαστουκιὰ	αβερκιὰ
χαύτουμαι	τρώγω
χούμελη	πλύνουν τὰς κηρίθρας, μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ μέλητος, ἔπειτα βράζουν τὰ ἀποπλήματα ἀρκετὴν ὥραν ἕως ὅτου νὰ γίνῃ σὰν πετμέζι
χουρχούδα	ῥόπαλον
χρειασίδι	πήλινον ἀγγεῖον, γαβάθα
χῦμα	κατήφορος
χυτὰ	κατηφορικὰ

Ψ.

ψακὶ	φαρμάκι
ψακόνω	φαρμακόνω
ψεγάδι	ἐλάττωμα

ΠΙΝΑΞ

Τῶν ἐμπεριεχομένων.

Ὁ παραποιῶν καταδιώκεται.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ Κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

ΑΘΗΝΑΙ

	2
Αργολίδος Κύριλλος.	1
Ἀκαρνανίας Ἱερόθεος.	
Ἀττικῆς Νεόφυτος.	1
Ὕδρας Γεράσημος.	1
Θήρας Ζαχαρίας.	1
Δαμαλῶν Ἰωνᾶς.	1
Σελλασίας Θεοδώρητος.	1
Εὐβοίας Νεόφυτος.	1
Κ. Τζαβέλας.	1
Ι. Κολοκοτρώνης.	1
Γ. Γρίβας.	1
Ν. Σιλήβεργος.	1
Δ. Μαυρομιχάλης.	1
Δ. Σαμουρκάσης.	2
Σ. Δάρας.	1
Δ. Λεβίδης.	1
Δ. Δρόσος.	1
Ν. Χαριτίδης.	1
Σκαναβῆς.	1
Κ. Λιβαδιεὺς.	1
Ν. Σ. Πιτάκης.	1
Η. Γ. Οἰκονομίδης.	1
Α. Κρενδιρόπουλος.	1
Α. Βερήκιος.	1
Δ. Ι. Γεράσης	1
Γ. Τισαμενός.	1
Κουτζαλέξης.	1
Σ. Α. Ζῶτος.	1
Ι. Δ. Τσάπαλος.	1
Δ. Χρηστίδης	2
Σ. Ἀντωνιάδης	1
Δ. Σκουζὲς	1
Γ. Χρυσίδης	1
Ζ. Χρύσανθος	1
Λύσανδρος Βηλαέτης	1
Π. Χρηστίδης	1
Γεράσιμος Πάγκαλος	1
Μ. Παππαδόπουλος	1
Κ. Χ. Πλέσσος	1
Μ. Ποτλῆς	1
Κ. Παπαρηγόπουλος	1
Κ. Παπαρηγόπουλος	1
Β. Φλογαΐτης	1
Στρ. Πίσσας	1
Μ. Τολμίδης	1
Ἐμ. Ῥενιέρης	2
Ι. Φ. Μιμῆς.	1
Ι. Σοῦτσος.	1
Ι. Βυζοῦλας.	1
Δ. Δ. Λεωνίδας.	1
Ι. Πασχάλης.	1
Ι. Π. Βενέτης.	1
Θ. Σχινᾶς.	1
Α. Ἰωαννίδης.	1
Ι. Θ. Χρυσός.	1
Βίλκε	1
Θ. Κ. Καβάκος.	1
Λ. Ι. Καραμίχου.	1
Γ. Σκοῦφος.	1
Θ. Λεονάρδος	1
Α. Βενετσανόπουλος	1
Α. Γκερὲν	1
Δ. Ῥίζος	1
Π. Στεφανίτζης	1
Σ. Κυδωνάκης	1
Φωτειάδης	1
Παπαδάκης	1
Ε. Βασιλείου	1
Δ. Χρυσαφόπουλος	1

ΚΟΡΙΝΘΟΣ.

Δ. Δεσύλας	2

Ν. Οἰκονόμου	1
Χ. Γ. Βλαχάκης	1
Ι. Τσακίρης	1
Α. Ι. Ὀθωναῖος	1

ΣΠΕΤΣΑΙ.

Ν. Γ. Μωριάτης	1
Ν. Α. Βόταση	1
Ι. Κουνουπιώτης	1
Γ. Ὀρλὼφ	1
Α. Α. Ἀναργύρου	1
Δ. Ε. Λαζάρου	1
Α. Ὀρλάνδος	1
Δ. Ν. Σκλιά	1
Α. Α. Χ. Ἀναργύρου	1
Ν. Φωντάνας	1
Α. Γ. Κυριακοῦ	1
Α. Λεμπέσης	1
Ν. Περδίκης	1
Δ. Π. Γουδῆ	1

ΠΥΛΟΣ

Σ. Δ. Κοβούς	1
Κ. Α. Δημακόπουλος	1
Ε. Κορτέσης	1
Δ. Γιαννούλης	1
Α. Τατόπλος	1
Π. Οἰκονομόπουλος	1

ΑΡΓΟΣ.

Α. Μαυροκέφαλος	1
Γ. Ζωϊόπουλος	1
Γ. Πράτσικος	1
Ι. Κωνσταντινίδης	1
Ι. Σολομωνίδης	1
Π. Σχίζας	1

ΠΥΡΓΟΣ.

Δ. Λαμπύκης	1
Δ. Ι. Γραμματικόπουλος	1
Γ. Κ. Ἀγγελόπουλος	1
Α. Αὐγερινός	1
Γ. Διαμαντόπουλος	1
Γ. Καρλάφτης	1
Α. Πασχαλίδης	2
Α. Οἰκονόμου	2
Αὐγερινὸς Αντρ	1
Α. Παππαγιαννόπουλος	1
Π. Ροδόπουλος	1
Χ. Ε. Λυρόπουλος	1
Α. Λυμπεράκης	1
Α. Σ, Κροκιδάς	1
Φ. Καρύδης	1
Κ. Καλογένης	1
Δ. Λεονταρίτης	2
Θ. Σικαρίδης	1
Δ. Κόκκαλης	1
Ι. Ν. Πατρώνας	1
Κ. Πασχάλης	1
Ἀνδριστιμπίδας	1
Π. Αὐγερινὸς	1
Δ. Κουτούφαρης	1
Α. Α. Ἀθανασόπουλος	1
Π. Ν. Σοφιανόπουλος	1
Π. Ρ. Δοσίου	1

ΤΗΝΟΣ·

Γ. Σακελίου	1
Γ. Φινάλης	1
Π. Κατσούλης	1

Ι. Νικολάου	1
Ε. Βογιατσῆς	1
Ν. Α. Φινάλης	1

ΛΑΜΙΑ.

Α. Σ. Δοῦκας	1
Θ. Χ. Κωστόπουλος	1
Α. Φαρδῦς	1
Π. Κεφαλᾶς	1
Κ. Α. Μωραΐτης	1

ΑΙΓΙΟΝ.

Ε. Καλογερόπουλος	1
Δ. Μελετόπουλος	3
Μ. Θεοδώρου	2
Β. Ι. Μαράτος	3
Ι. Μελετόπουλος	3
Δ. Θεοχαρόπουλος	2
Α. Δημητριάδης	1
Δ. Ὀρκινὸς	2
Γ. Κωνσταντινίδης	1
Π. Α. Χαραλάμπου	1
Δ. Ἀνδρεόπουλος	1
Α. Χαραλάμπης	1
Θ. Ὀρὰν	1
Μ. Δημητριάδης	1
Α. Χρυσανθόπουλος	2
Α. Θεοχαρόπουλος	1

Π. ΠΑΤΡΩΝ.

Α. Εὐγενίδης	1
Δ. Καραβελόπουλος	1
Ι. Ἀμβροσιάδης	1
Γ. Στροῦμπος	1
Σ. Βαλτινὸς	1
Κ. Φωστῆρας	1
Χ. Γ. Δημητρίου	1
Α. Κρητικὸς	1
Α. Συνοδινὸς	1
Κ. Μαργαρίτης	1
Θ. Κ. Κανέλος	1
Π. Κωνσταντινίδης	1
Α. Κ. Τσερκεστιάνος	1
Π. Ν. Κομπότης	1
Θ. Κρομύδας	1
Ι. Ζαήμης	1
Σαρδέλης	1
Σ. Μοθωνιὸς	1
Ι. Σ. Μπουκαουρης	1
Δ. Τζήπαρος	1
Ζ. Νεράγκαθας	1
Κ. Π. Ἀνδρεόπουλος	1
Α. Καλαμογδάρτης	1
Α. Χ. Λόντος	1

ΛΕΒΑΔΙΑ.

Λ. Νάκος	1
Α. Γεωργαντὰς	2
Π. Ν. Καλογερόπουλος	1
Α. Σ. Καλὸς	1
Κ. Πτολεμαῖος	1
Γ. Σ. Καλὸς	1
Δ. Λαπουσιάδης	1
Ι. Πασπάλης	1
Π. Γ. Φόρτης	1
Ε. Α. Τσούτσου	1
Γ. Χαραλαμπίδης	1
Δ. Σκοτίδης	1
Λ. Λαζαρῆς	1
Α. Παπασταθίου	1
Δ. Παπασταθίου	1
Δ. Οἰκονόμου	1

ΧΑΛΚΙΣ:

Π. Ἀβαντινὸς 1
Κ. Χαμπαῖσος 1
Ι. Κακίδης 1
Π. Καλεβρᾶς 1
Α. Κακίδης 1
Σ. Ἀβαντινὸς 1
Π. Ἀποστόλου 1
Δ. Γ. Κριεζώτης 1
Ι. Γ. Πρασακάκης 1
Γ. Κ. Δαχανίδης 1
Μ. Μαναράκης 1
Δ. Σίνου 1
Μ. Κουμελᾶς 1
Ι. Μ. Μαυρομάτης 1

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

Ἀδ. Τοσίτζα καὶ Στουρνάρη 10
Γ. Σταρίου 2
Ι. Ἰδομενεὺς 2
Α. Σωτήρη 1
Ι. Στίερ 1
Θ. Χ. Δημητρίου 1
Δ. καὶ Γ. Ξηρομερίτης 2
Κ. Τσίκνης 1
Β. Τσουρίδης 1
Ι. Γ. Ἴβος 1
Θ. Γούλης 1

1 ΤΕΤΡΑΡΧΙΑ.

Χ. Χ. Πέτρου 2
Π. Πετμεζᾶς 1
Σ. Χριστοδούλου 1
Ι. Σωτηρόπουλος 1
Ν. Ἀλικάκης 1

Ε. Βατζάκης 1
Μ. Λάζου 1
Α. Α. Ν. Σάββα 1
Ι. Καρατενιζλῆς 1
Κ. Μοναστηρλῆς 1
Γ. Γκέκας 1
Κ. Σαλίκης 1
Ι. Γερανιώτης 1
Σ. Δαδινάκης 1
Γ. Σαρῆς 1

1 ΤΑΓΜΑ ΟΡΟΦ.

Θ. Δημόπουλος 1
Ν. Τερτίπης 1
Γ. Κουτκουτάκης 1
Ι. Περγάμελης 1
Γ. Βαλτινὸς 1

2. ΤΑΓΜΑ.

Ι. Κλίμακας 3
Ν. Σταυρόπουλος 1
Δ. Κομνηνὸς 1

3. ΤΑΓΜΑ·

Δ. Κορωναῖος 1
Δ. Δούλιος 1
Ἀτασταση Σιψᾶς 1
Κ. Τσοῦκας 1
Ν. Στεργίου 1
Δ. Καχαγόπουλος 1

4. ΤΑΓΜΑ.

Α. Παπαδόπουλος 1
Α. Ῥοῦσσος 1

5. ΤΑΓΜΑ.

Γ.	Πράπας	1
Ι.	Πετροκόκινος	1
Κ.	Χ. Ντόκος	1
Ι.	Λογαρὰς	1
Γ.	Στυλιώτης	1
Δ.	Κωνσταντίνου	1

6. ΤΑΓΜΑ.

Α.	Βαλτινὸς	1
Ν.	Σαλτέλης	1
Γ.	Κουτζούμπας	1
Ι.	Παναγιώτου	1
Χ.	Ἀνδρίτζου	1
Κ.	Κανελὰς	1
Α.	Στύαπας	1
Α.	Φασίξας	1

7. ΤΑΓΜΑ.

Π.	Γιολτάσης	1
Ε.	Χ. Πέτρου	1
Δ.	Βλάσης	1
Γ.	Σκαρμηνίσιος	1

8. ΤΑΓΜΑ

Σ.	Στουρνάρης	1
Β.	Καλτζὰς	1
Χ.	Κ. Τσῆτος	1
Θ.	Δῆμος	1

1. ΤΑΓΜΑ ΠΕΖ.

Φ.	Ἀγγελίδης	1
Ι.	Κομπότης	1
Σ.	Γενίσερλης	1
Ι.	Παρίσης	1

2. ΤΑΓΜΑ ΠΕΖ.

Ν.	Σκαρβέλης	1
Ν.	Τριτάκης	1
Α.	Φρουδάκης	1

3. ΤΑΓΜΑ ΠΕΖ.

Κ.	Νικολαΐδης	1
Γ.	Λαζαράτος	1
	Χαρητιάδης	1
	Λοβέρδος	1
	Τίδεμαν	1
	Βίσουαρ	1

4. ΤΑΓ. ΑΚΡΟΒ.

	Φαβρίκιος	2
	Μησινέζης	1
Σ.	Γαλάτης	1
Γ.	Καλὸς	1
Δ.	Τσῆρος	1
Δ.	Σπηλιοτόπουλος	1
Α.	Πετμεζὰς	1
Κ.	Παπαβιέρος	1
Ν.	Τζεριγώτης	1
Ι.	Νικολάου	1
Δ.	Σκαρβέλης	1
Κ.	Σωτηριάδης	1
Χ.	Κυριακίδης	1
	Ἠλίας ἐπιλοχίας	1

ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΝ.

	Χάϊνζ	2
Γ.	Χ. Ζαλακώστας	1
Χ.	Παπάζογλους	1

Π. Κορωναῖος	1
Α. Κριέλας	1
Κ. Μαρμαρινὸς	1
Α. Βλάκος	1
Ι. Καρπούνης	1
Μ. Χαράλαμπος	1
Α. Συρμακέζης	1
Θ. Βενετζάνος	1
Ν. Ἠσαΐας	1
Σ. Δριζόπουλος	1
Ν. Μελέτης	1
Ν. Δημητρίου	1
Η. Λελάκης	1
Ι. Ἀξελὸς	1

ΟΠΛΟΣΤΑΣΙΟΝ.

Ν. Νχῦμάγερ	2
Β. Σαπουντζάκης	1
Κ. Ἀποστολίδης	1
Συνχδινὸς	1
Σ. Λυκούδης	1
Χ. Θεοχάρης	1
Γ. Ἀσυμάκης	1
Ε. Νικολάου	1
Γ. Σμυρναῖος	1
Ζ. Νικολάου	1
Παλαιολόγος	1
Γ. Πρεβέτος	1
Ε. Δημόπουλος	1
Βασιλειάδης	1

ΦΡΟΥΡ. ΝΑΥΠΛΙΟΥ.

Ἀλμέδας	2
Τουρὲτ	1
Ι. Σκένδερ	1
Δ. Λύρας	1
Βρονταμίτης	1
Συνγιώργης	1
Φορνέζης	1
Π. Ματαΐδας	1
Πιτακὸς	1
Φ. Σίτας	1
Α. Πλατύκας	2

ΜΗΧΑΝΙΚ.

Πάνος	1
Ἰατρίδης	1
Μήλερ	1
Ν. Πασταμὰς	1
Κ. Βιλάνης	1
Δ. Τριγκέτας	1

ΙΠΠΙΚΟΝ.

Ι. Καλογερόπουλος	1
Παπαδόπουλος	1
Α. Βλάσης	1
Ν. Α. Τζαμαδὸς	1
Γ. Κόκκινος	1
Κ. Καραγιανόπουλος	1
Σμόλτζε	1
Δ. Χρυσοσπάθης	1
Νόρμαν	1
Λαμπέρτ	1
Γ. Καλάρης	1

3. ΤΕΤΡΑΡΧΙΑ.

Π. Ζερβουδάκης	2
Δ. Δράμαλης	1
Α. Ἀνδρεαδάκης	1

4. ΤΕΤΡΑΡΧΙΑ.

Ν. Πιεράκος	1

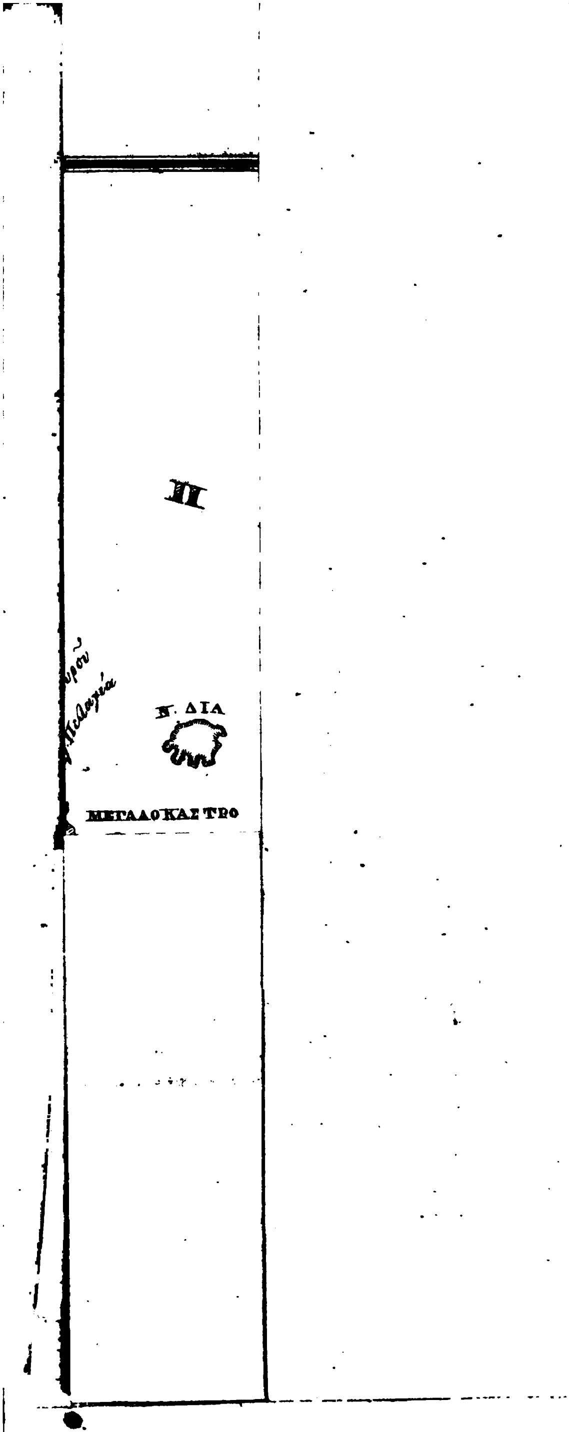
Δ. Πετροπουλάκης	1
Δ. Πουλικάκος	1
Ι. Στρατάκος	1
Π. Ν. Λιναράς	1
Πετρούσης Τσακάκης	1
Ι. Β. Πολιτάκος	1
Ν. Μπεγράκης	1
Δ. Βουδιγάρης	1
Δ. Σάσαρης	1
Ι. Δημονάκος	1
Π. Π. Καπιτανάκης	1
Δαιμονάκος	1
ΝΕΟΚΑΣΤΡΟΝ.	
Σωνιέρ	2
Π. Αξιώτης	1
Γ. Σέχος	1
Χ. Κουβαράς	1
Χ. Σαρδελης	1
ΡΙΟΝ.	
Εὐστάθιος Νικολάου	1
Ἀρβανίτης.	1
ΑΝΤΙΡΡΙΟΝ	
Ν. Κωνσταντινίδης	2
Ι. Θεοδώρου	1
Κ. Γερμάνη	1
ΒΟΝΙΤΖΑ	
Δ. Ἀντίοχος	1
Ι. Πανταζίδης	1
Σ. Μιλιαρέσης	1
ΝΑΞΟΣ	
Κ. Κριτοβουλίδης	2
Γ. Βιτσακσῆς	1
Γ. Πεζανός	1
Ι. Πρακτηκίδης	1
ΝΑΥΠΛΙΟΝ	
Ι. Θεοφιλάς	1
Ι. Γερμάνης	1
Ν. Οἰκονόμου.	1
ΛΕΥΚΑΣ	
Ἰωάννης Πσομάς	1
Πάνος Γκύνης	1
Ἄγγελος Τάργας	1
Μιχαὴλ Δετζώρτζης	1
Ε. Α. Τζαικαρόλ.	1
Σπυρίδων Μεταξᾶς	1
Ἀνδρέας Φέτζης	1
Ν. Σίδερης ποτὲ Ἀνδρέου	1
Ἰωάννης Σέρβος	1
Ἀντώνιος Ποταμιάνος	1
Ἱερ. Νεκτ. Παπανελόπουλος	1
Ἀχιλλεὺς Ἀλεξάνδρης	1
Ἰωάννης Βλαντῆς	1
Ἰωάννης Κατιφώρης	1
Ἀδέλφια Βαλαορίτη	1
Νικόλαος Σταύρου	1
Πάνος Στεφανίτζης	1
Ἰωάννης Ροῦσσος	1
Ἰωάννης Καβαδίας	1
Δ. Μινᾶ Βασιλόπουλου	1
Μανθαῖος Ἰω. Σούτιας	1
Ἀντώνιος Ρημένος	1
Παναγιώτης Ανυφαντής	1
Ανδρ. Σίδερης Δ. Ἀντωνίου	1
Αλέξ. Ν. Καβνδᾶς	1
Αναστάσιος Φέτζης	1
Σταμούλης Κονιδάρης	1
Παῦλος Γάϊτας Ζακύνθιος	1
Ἀντώνιος Κόνδαρη	1
Εὐστάθιος Βεντούρας Ἰω.	1
Αὐγουστίνος Χαμοσφακίδης	1
Ἄγγελος Σούντιας	1
Ἰωάννης Σούντιας	1
Χ. Ν. Κάλλιας	1
Σπυρίδων Ρημένας	1
Μιχαὴλ Σικελιανός	1
Ἀναστάσιος Ἀσάνης	1
Ἰωάννης Πάνου Μαρῖνος	1
Ἱερεὺς Συμεὼν Ρεμαντάς	1

Ἱερεὺς Θεόκλητος Ζαμπέλης	1	Κωνσταντῖνος Παλάκης	1
Ἀναστάσιος Κόνδαρης	1	Ἰωάννης Μπογιατζόγλους	1
Νικόλαος Ζαμπέλης	1	Γεώργιος Βασσάλως	1
Βασίλιος Γήλης	1	Κ. Ψυχὰς	1
Νικόλαος Μάρκου Γήλη	1	Ν. Μαριδάκης	1
ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ		Κυριάκος Βενζέλος	1
Ἱερώνυμος Κασιμάτης	1	Γεώργιος Πλατὺς	1
Ἀθανάσιος Γ. Πλούμ	1	Νικόλ. Ἰω. Στρατουδάκης	1
Ἐμμανουὴλ Καλάθάκης	1	Δημήτρ. Ἰω. Τζαμόλης	1
Ἐμμανουὴλ Μοάτζος	1	Νικόλαος Β. Τζαμούλης	1
Σπυρίδων Α. Μαριανὸς	1	Ἰω. Παταράκης ἰατρὸς	1
Γ. Ἀλφιεράκης	1	Βασίλειος Μανολακάκης	1
Ποθητὸς Μόσχου	1	Νικόλαος Γ. Γιαμαλάκης	1
Νικόλαος Τζῖφος	1	Ἀδελφοὶ Ψύχα	1
Ἰωάννης Ν. Μελετίου	1	Ἀναγνώστης Μαρκίδης	1
Gutieppe Bleindiy	1	Γ. Σπανούδης	1
Ἀθανάσιος Σκανδαλίδης	2	Γάσπαρης Κ. Μπαζαῖος	1
Χριστόφορος Παππαδάκης	1	Ἀμηρὰς Γ. Σουρμέλης	1
Ἰωάννης Πετρίδης	1	Ν. Κορωναῖος Τσιρυγότης	1
Μιχ. Κωνστ. Φρονίστας	1		

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 1. Στ. 1. ἀντὶ Μέρος Πρῶτον ἀνάγ. Κεφάλαιον Α.
Στ. 3. ἀντὶ Ἔκθεσις ἀνάγ. Θέσις
Σελ. 14 Στ. 17. ἀνάγ. Γαιάνθρακες
Σελ. 15 Στ 14. ἀνάγ. 1188.
Σελ. 16. Στ. 21. ἀντὶ 41. ἀνάγ. 39.
Σελ. 39 Στ. 26. ἀνάγ. 28. Στ 27. μετὰ τὸν Α Δημ. ἀνάγ. Κάμπος,
Στ. 28. μετὰ τὰ Λιμιά. ἀνάγ. Μαριανά.
Σελ. 43 Στ. 9. ἀνάγ. 63. Στ. 13. μετὰ τὸν Τσιντσιφὲ ἀνάγ. Βαφὲ.
Σελ. 45. Στ. 2. μετὰ τὸ Ῥουμελὶ ἀνάγ Ἀχλαδὲ.
Σελ. 104. Στ. 4. ἀνάγ. 1188. Στ. 8. ἀνάγ. 1142.
Στ. 42. ἀνάγ. 28975. ἀνὰ 5. ψυχ. 144875.
Στ. 30. ἀνάγ. 13140. Στ. 30. ἀνάγ. 5450.
Στ. 27. ἀνάγ. ἀπωλέσθησαν Στ. 39. ἀνάγ. 24296. Στ. 40. ἀνάγ. 11801. καὶ 121480.

Τιμᾶται δραχ., 3.

Π
Ν. ΔΙΑ
ΜΕΓΑΛΟΚΑΣΤΡΟ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΡΑΓΙΚΑ

ἐμπεριέχοντα

ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Συντεθέντα καὶ ἐκδοθέντα

ὑπὸ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ι. ΚΑ[illegible]ΠΟΥΛΟΥ.

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΟΛΥΜΕΡΗ.

1840

ΑΓΓΕΛΙΑ.

Στέρησις πατρίδος καὶ βαθεῖα λύπη τῆς στερήσεως τοῦ φιλτάτου μονογενοῦς υἱοῦ μου μὲ ἠνάγκασαν νὰ καταφύγω εἰς διασκέδασίν τινα, ἐξιστοροῦσα τὰ τραγικὰ συμβάντα τῆς πατρίδος μου Κρήτης, ἀπαρχῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους.

Ἡ στιχουργικὴ αὕτη ἐξιστόρησις, συνθεμένη μὲ ἀχειραγώγητον ἀπὸ παντὸς εἴδους παιδείας νοῦν, εἶναι φυσικὸν πρωϊὸν τοῦ γυναικείου πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἡ φιλαυτία τῶν ἀνδρῶν κατέχει δεσμευμένον εἰς τὸν σκοτεινὸν τῆς ἀμαθείας περίβολον, τὸν ὁποῖον ἄρχισε νὰ κρημνίζῃ ἡ φιλοσοφία κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα.

Τὴν τραγικὴν ταύτην διήγησιν ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐκδώσω, εἰς φῶς χάριν τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνισθέντων Κρητῶν καὶ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τοῦ ὡραίου φύλου εἶμαι εὔελπις ὅτι οἱ ὁμογενεῖς μου θέλουν μὲ συνδράμει προθύμως εἰς τὴν ἔκδοσίν μου ταύτην.

Ὁ ὄγκος αὐτῆς θέλει γίνει εἰς ἓξ περίπου τυπογραφικὰ φύλλα, ἡ δὲ τιμὴ προσδιορίζεται Δραχμὰς δύο διὰ τοὺς συνδρομητὰς, πληρωτέας μετὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ βιβλίου.

Ἀντωνοῦσα Ἰω. Καμπουροπούλα.

Πρὸς τὸν Διηκοιτὴν Σύρου Κύριον Δημήτριον Χριστίδην.

Ὁ κάθε ἕνας χρεωστεῖ καλὸ νὰ ἐνεργήσῃ,
πάντοτε στὴν πατρίδα του, καὶ νὰ τὴν ὠφελήσῃ.
Ὁ γενικὸς κανονισμὸς ποτὲ δὲν ἐμποδίζει,
νὰ ὁμιλήσῃ ὁ καθεὶς ἐκεῖνο ποῦ γνωρίζει.
Κ' ἡ γυναικεία ἡ φυλὴ βρίσκεται προικισμένη,
ὁ πάνσοφος Δημιουργὸς τὴν ἔχει ποιημένη.
Γιὰ τὸν μονογενῆ μ' υἱὸν λυποῦμαι ἐν καρδίᾳ
καὶ δὲν ἠμπόρεσα νὰ βρῶ ἄλλην παρηγορίαν.
Στέρησις τῆς πατρίδος μου καὶ τοῦ μονογενῆ μου,
τὰ παλαιά μου τὰ δεινὰ ἦλθαν στὴν 'θύμησί μου.
Εἰς σὲ φιλτάτη μου πατρίς! θὰ 'κδώσω ἱστορίαν,
ἴσως εὑρῶ στὴν λύπην μου κάποιαν παρηγορίαν.
Ποταμιδὸν τὰ αἵματα τρέξαν στὰ χώματά σου,
κ' εἰς μάτην ἐχαθήκασι τὰ τέκνα τὰ 'δικάσου.
Φανταζομέν', αἰσθάνομαι κ' ηὗρα παρηγορίαν,
εἰς τὰ δεινὰ ποῦ 'τράβηξες γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.
Πρᾶγμα παράδοξον πατρίς! εἶναι νὰ μετριάζῃ,
ἡ λύπη σου τὴν λύπην μου, καὶ νὰ μὲ ἡσυχάζῃ.
Ἐπεθυμοῦσα πάντοτε διὰ νὰ παραστήσω,
βάσανα καὶ ἀγῶνας σου στὸν κόσμον νὰ κηρύξω.
Ἵνα γνωρίσουν βασιλεῖς τὰ δικαιώματά σου,
καὶ λάβωσι συμπάθειαν πατρίδα στὰ δεινάσου.
Δὲν μ' ἄφησ' ἡ ἀμάθεια διὰ νὰ ἐκπληρώσω,
καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μου στὸν κόσμον νὰ ἐκδώσω.

Ὁ παλαιός περιορισμός πατρίδα τοῦ νοός μου,
στιχούργημα σ' ἱστόρησεν ὁ ἐνθουσιασμός μου.
Ἀνάγκη εἶν' τὰ τέκνα σου πλέον νὰ φημισθοῦσι,
κ' οἱ θαυμαστοὶ ἀγῶνες των στὸν κόσμον νὰ φανοῦσι.
Εἰς ποῖον εὐγενέστατε! πρέπει νὰ παραδώσω,
τὴν τολμηρὰν τὴν πρᾶξιν μου καὶ νὰ ἀφιερώσω.
Παρὰ εἰς τὴν εὐαίσθητον φιλάνθρωπον ψυχήν σας;
δεχθῆτ' αὐτὸ τὸ πρωϊὸν μὲ εὐχαρίστησιν σας.
Ἐξ ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως βρίσκεσαι γνωρισμένος,
στὰ πράγματα τὰ Ἐθνικὰ εἶσ' ἐνθουσιασμένος.
Οὐχὶ μόνον ἐγνώρισες τὰ ἄπειρα δεινά της,
ἀλλὰ καὶ μέρος ἔλαβες 'πάνω στὰ χώματά της.
Καὶ δὲν ἐλπίζω αὐστηρῶς ποτὲ ν' ἀποφασίσουν,
πεπαιδευμένοι μάλιστα νὰ μὲ κατηγορήσουν.
Ἡ εὐφυΐα βέβαια χωρὶς ποτὲ παιδεία,
μηδὲν πρέπει νὰ λέγεται, δὲν εἶναι ἀμφιβολία.

Ἀντωνοῦσα Ἰω. Κυριτσοροπούλα.

Ἱστορία τῆς Κρήτης.

Θεέ μου δός μου λογισμὸν καὶ αἴσθησιν ν' ἀρχήσω,
τὴν δυστυχῆ πατρίδα μου μὲ λύπην νὰ θρηνήσω.
Στὰ χίλια ὀκτακόσια οἱ Ἕλληνες ἀρχῆσαν,
καὶ τὴν ἐλευθερίαν τους μὲ ἔγγραφα κινῆσαν.
Εἴκοσι ἔτη μυστικὰ ἐπροετοιμασθῆκαν,
στὰ 'κοσιένα ἔξαφνα στὰ ὅπλα σηκωθῆκαν.
Ὅλοι σηκῶσαν ἅρματα καὶ τὴν Τουρκιὰ κτυπῆσαν,
καὶ τὴν κληρονομίαν τους ὡς Ἕλληνες ζητῆσαν.
Ἐν μέρει ἡ Ἑλλάδα μας εἶν' ἐλευθερωμένη,
κ' ἡ δυστυχὴς πατρίδα μας ἀκόμη σκλαβωμένη.
Συγχρόνως συκωθήκασι κ' οἱ Κρῆτες οἱ ἀνδρεῖοι,
ἐφάνηκαν εἰς τὴν Τουρκιὰ γενναῖοι κ' ἐναντίοι.
Δέκα Μαρτίου ἄρχησαν νὰ ἀπομακρυνθοῦσι,
κ' εἰς τὰ Σφακιὰ πηγαίνασι νὰ προετοιμασθοῦσι.
Πᾷ ὁ γενναῖος Ξέπαπας νὰ κάμ' ἑτοιμασίαν,
μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.
Φεύγουν οἱ δύο Χάλιδες κατόπιν οἱ Χανιῶτες,
ρεθέμνιοι καὶ Καστρινοὶ κ' οἱ τρομεροὶ Λακιῶτες.
Μὲ τοὺς ἀνδρίους Σφακιανοὺς κάμνουν ἑτοιμασίας,
γιὰ νὰ σηκώσουν ἅρματα 'ναντίον τῆς Τουρκίας.
Εἴδησιν πῆρεν ἡ Τουρκιὰ κλέπτας τοὺς ὀνομάζουν,
τὰ βρέφη καὶ ταῖς φαμελιαῖς ἀρχήσασι νὰ σφάζουν.
Στὴν φυλακὴν ἐβάλασι δάσκαλον καὶ δεσπότη,
καὶ μὲ τρομάρα τῆς ψυχῆς ἤτανε οἱ ἀνθρῶποι.
Καὶ ὁ Βεζήρης τοὔλεγεν δεσπότη νὰ τουρκέψῃς,
νὰ σοῦ χαρίσω τὴν ζωὴν καὶ νὰ δημοσιεύσῃς.
Νὰ σοῦ χαρίσω τὴν ζωὴν κ' ὅλην τὴν ἐξουσίαν,

καὶ νὰ σὲ κάμω ἀρχηγὸν 'σαυτὴν τὴν ἐπαρχίαν.
Μὲ τόλμην τἀπεκρίθηκε τὸν Μαχαμέτην βρίζει,
καὶ τὴν θρησκείαν βλασφημῶν τὸ στῆθος του ἐγγίζει.
Κτυπᾶτε εἰς τὸ στῆθος μου σκυλιὰ ὅσον 'μπορεῖτε,
σήμερης ἀποθνήσκω 'γὼ καὶ σεῖς θὲ νὰ χαθῆτε·
Σήμερης ἀποθνήσκω 'γὼ θάνατον δὲν φοβοῦμαι,
οἱ ἀδελφοί μου μένουσι νὰ μὲ ἐκδικηθοῦνε.
Τὸν θάνατόν μου σήμερης τὸν ἔχω εὐτυχίαν,
τὰ τέκνα μου θὰ μείνουσι εἰς τὴν ἐλευθερίαν.
Εὔχομαι εἰς τοὺς οὐρανοὺς νὰ μὲ ἐκδικηθοῦσι,
καὶ τὴν πατρίδα γρήγορα ἐλεύθερη νὰ 'δοῦσι.
Αὐτὰ τὰ λόγια λέγοντας ἐσύραν τὸ σχοινί του,
καὶ ςτὰ Χανιὰ ἐπρόφθασε μητέρα καὶ ἀδελφή του.
Μέγας θρῆνος ἐγίνηκε σαυτὴν τὴν πολιτεία,
κ' εἰς τοὺς Κερκέλους (1) ἤτανε χιλιάδες ἡ Τουρκία.
Αὐτὴν τὴν μέρα κόψασι καὶ τὸν Ἀποστολάκη,
ὁποῦ τὸν εἶχεν ὁ Πασσᾶς πρῶτον εἰς τὸ κονάκη.
Ὀγδόντα θανατώσασι ἐκείνην τὴν ἡμέραν,
κ' ὁ οὐρανὸς ἐμαύρησεν καὶ ἔφριξεν ἡ σφαῖρα.
Κείνην τὴν 'μέραν ἔφευγα ἀπὸ τὴν πολιτεία,
καὶ ἔτρεμ' ἀκατάπαυστα ἡ μαύρη μου καρδία.
Τῆς πεδιάδος τὰ πουλιὰ ἤκουα νὰ λαλοῦσι,
καὶ εἰς τὸν δοῦλον ἔλεγα Τοῦρκοι μᾶς κυνηγοῦσι;
Ἔφθασα στὴν μητέρα μου ὡσὰν ἀποθαμένη,
τοὺς εὕρηκα νὰ μὲ θρηνοῦν πῶς ἤμουν σκλαβωμένη.
Χιλιάδες ἦτον στὰ βουνὰ γυναῖκες καὶ παιδία,

(1) Ἡ κερκέλη ἦτον μία πλατεῖα εἰς τὴν ὁποίαν ἐθανάτωναν τοὺς καταδικασμένους.

τὸν ὕψιστον ἐκράζαμεν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.
Ἡ ἔγκυαις γεννούσασι ἐκεῖ ποῦ περπατοῦσαν,
τὰ βρέφη μένασι νεκρὰ καὶ ἄλλοι τὰ πατοῦσαν.
Μητέρες παρατούσασι τὰ βρέφη των στὰ δάση,
θρῆνος κλαυθμὸς ἐγίνετο καὶ τὶς νὰ τὰ κυτάξῃ!
'Κείναις ἡ νέαις τῶν Χανιῶν ἡ καλομαθημέναις,
εἰς τὰ βουνὰ ἐμένασι πολλαῖς ἀποθαμέναις.
Μήτε ψωμὴ μήτε νερὸν δὲν εἴχαμεν μαζή μας,
μόνον τὰ χόρτα τοῦ βουνοῦ ἤτανε ἡ τροφή μας.
Μὲ ὅλον ὅπου εἴχαμεν δεινὰ καὶ τυραννίαν,
ἐλπίδα πάντα εἴχαμεν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.
Κάθε στιγμὴν ἐλέγαμεν πῶς θὰ λευθερωθοῦμεν,
ποτὲ δὲν τὸ ἠλπίζαμεν σὲ ξενειτιὰ νὰ βγοῦμεν.
Καὶ ὅλον τὸν Ἀπρίλλιον βουνὰ περιπατοῦμεν,
τοὺς στρατηγοὺς προσμέναμεν πότε νὰ τοὺς ἰδοῦμεν.
Καὶ πεζοδρόμους στείλαμεν διὰ νὰ τοὺς βιάσουν,
νὰ καταβοῦσι γρήγορα καὶ νὰ μᾶς ἐπροφθάσουν.
Ἀκούοντας οἱ στρατηγοὶ τὸ ἄθλιόν μας χάλι,
ἐγίνετο στὸ στῆθος των ἀνταραχὴ μεγάλη.
Δέκα Μαΐου τὸ λοιπὸν μιὰ συμφωνία κάμνουν,
νὰ ἀφανήσουν τὴν Τουρκιὰ ἢ ὅλοι ν' ἀποθάνουν.
Νὰ ἀφανήσουν τὴν Τουικιὰ ἢ ὅλοι νὰ χαθοῦσι,
ἐτούτην τὴν ἀπόφασιν οἱ Ἥρωες βαστοῦσι.
Καὶ ὁρκοθῆκαν στὸν Χριστὸν μὲ καθαρὰν καρδίαν,
ὅλοι νὰ ἦναι σύμφωνοι 'σαυτὴν τὴν ἐκστρατείαν.
Μὲ χώρις δειλιότητα εὐθὺς ἐσηκοθῆκαν,
τὸν θάνατον οἱ Ἥρως δὲν τὸν ἐφοβηθῆκαν.
Ἐπροσκαλέσαν ἱερεῖς δεήσεις νὰ διαβάσουν,
καὶ ἔπειτα τὰ ὅπλα των στὸ χέρι νὰ τὰ πιάσουν.

Τὰ ὅπλα ἐζωσθήκασι τὸν οὐρανὸν κυττάζουν,
τὸν ὕψιστον παρακαλοῦν καὶ τὴν πατρίδα κράζουν.
Συμβούλιον ἐκάμασι καὶ τὰ συνομηλοῦσι,
οἱ ἄθλιαῖς μας φαμελιαῖς ὅλαις θὰ σκλαβωθοῦσι.
Ἂς γίνομ' ἕτοιμοι λοιπὸν νὰ διασκορπισθοῦμεν,
κ' εἰς τοῦ Θερίσου τὰ βουνὰ ὅλοι νὰ συναχθοῦμεν.
Μ' εὐλάβειαν σηκώσασι σταυρὸν καὶ μπαηράκια,
καὶ ἐπατοῦσαν τὰ χωριὰ τὰ Τούρκικα κονάκια.
Καὶ ἦτον εἰς τὸ στράτευμα χαρὰ καὶ εὐτυχία,
μεγάλος ἐνθουσιασμὸς γιὰ τὴν ἐλευθερία.

Πόλεμος εἰς τὸ Θέρισο καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων.

Ἔφθασαν εἰς τὸ Θέρισο πόλεμον νὰ ἀρχήσουν,
καὶ τὴν Τουρκιὰ μ' ἀπόφασιν νὰ τὴν καταφανίσουν.
Σὲ τρεῖς ἡμέρας ἔμαθαν πῶς κάμνουν 'τοιμασία,
οἱ μπέηδες καὶ ὁ Πασᾶς νὰ εὔγουν στὰ χωρία.
Καὶ ὁ Πασᾶς ἐκίνησε τὰ σκέρη του μὲ βίαν,
ἑπτὰ χιλιάδες στράτευμα καὶ μὲ καβαλαρίαν.
Ἔκλαιαν αἱ γυναῖκες των θρηνοῦσαν τὰ παιδιά των,
κ' ἔτρεμεν ἀκατάπαυστα ἡ ἄθλια καρδιά των.
Βόλια κανόνια πήρασι γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν,
Καὶ τζεμπχανέδες ἀρκετοὺς διὰ νὰ πολεμήσουν.
Ἔφθασαν εἰς τὸ Θέρισο πόλεμον ἀρχινοῦσι,
ποτὲ δὲν ἤλπιζε ἡ Τουρκιὰ πῶς θὰ νὰ φανισθοῦσι.
Σαυτὴν τὴν μάχην ἔγινε πολλὴ 'ματοχυσία,
μαύρη μέρα 'ξημέρωσε σὲ 'κείνην τὴν Τουρκία·
Τοὺς τζεμπχανέδες τἄλογα εἰς τὰ βουνὰ ἀφῆσαν,

εἰς τὸ στενὸ τοὺς βάλασι καὶ τοὺς καταφανῆσαν.
Καὶ ὁ Πασᾶς ἐφώναζε παιδιὰ νὰ τραβηχθοῦμεν,
κ' εἰς τοῦ Θερίσου τὰ βουνὰ ὅλοι θὰ νὰ χαθοῦμεν.
Οἱ Μπένηδες ἐλέγασι ἀφῆται τὰ κανόνια,
κ' οἱ μπάλες στὰ κεφάλια μας ἔρχονται σὰν τὰ χιόνια.
Τότε τοὺς 'πισθοδρόμησαν καὶ τοὺς ἀκολουθοῦσι,
ὡς τῶν Χανιῶν τὰ σύνορα σκληρὰ τοὺς κυνηγοῦσι.
Ἐφθάσασι κ' εἰς τὰ Χανιὰ μὲ τόσην δυστυχίαν,
μέγας κλαυθμὸς ἐγίνετο μέσα στὴν πολιτείαν.
Εἰς τὴν Μαλάξαν ἔμειναν τότε οἱ ἐδικοί μας,
καὶ ἀπερίγραπτος χαρὰ ἔτρεφε τὴν ψυχήν μας.
Ἐπῆραν λάφυρα πολλὰ καὶ σκλάβους ἐτραβοῦσαν.
καὶ τζεμπχανέδες περισσοὺς ποῦ τοὺς ἀναγκαιοῦσαν.
Καὶ τὴν ἡμέραν εἴχασι χαρὰν καὶ εὐτυχία,
τὸ βράδυ κατεβαίνασι στὰ χαμηλὰ χωρία.
Καὶ ὁ ἀνδρεῖος Τσελεπὴς μ' ὀλίγα παλικάρια,
εἰς τὰ χωριὰ τοὺς ἔριχνεν σὰν ἄγρια λεοντάρια.
Μίαν βραδιὰν ἐκάμασιν ὅλοι μιὰ συμφωνίαν,
ἐμπρὸς στὴν πόρτα τῶν Χανιῶν νὰ βάλουσι φωτίαν.
Ἀφ' οὗ ἐβάλαν τὴν φωτιὰ πέζουν μιὰ μπαταρίαν,
κ' ὀλίγον μακρυνθήκασι ἀπὸ τὴν πολιτείαν.
Οἱ Τοῦρκοι ἐτρομάξασι ὅλοι τ' Ἀλλὰχ φωνάζουν!
μᾶς ἐπατῆσαν οἱ Ῥωμνοὶ θρηνοῦν κ' ἀναστενάζουν.
Συνάξασι ταῖς φαμελιαῖς σ' ὑπόγια νὰ ἐμβοῦσι,
καὶ τὸ κανόνι ἕτοιμον γιὰ νὰ θανατωθοῦσι.
Ἐγίνετο ἀλλαλαγμὸς πολὺς στὴν πολιτεία,
φωνὰς καὶ θρῆνον ἔκαμναν γυναῖκες καὶ παιδία.
Εἰς μίαν ὥραν ἡ τουρκιὰ ἦλθεν εἰς αἰσθησίαν,
κι ἀπὸ τὸ Κάστρον ἔῤῥιψαν μεγάλην μπαταρίαν.

Κ' ἑνὸς ἀνδρείου Σφακιανοῦ ποῦ τὸν παινοῦσαν ὅλοι,
ἐπῆρεν τὸ ποδάρι του τὸ βουλισμένο βόλι.
Εἰς τὴν χαλέπα φθάσασι στὸν τάφον τὸν ἐθάνουν,
κὶ ὁ Τζελεπὴς καὶ οἱ λοιποὶ εἰς τὴν Μαλάξαν φθάνουν.
Διηγηθῆκαν τὸ συμβὰν ποῦ κάμαν στὴν Τουρκίαν,
καὶ γιὰ τὸν στρατιώτην των εἶχαν μελαγχολίαν·

Ετερος πόλεμος εἰς τὴν Μαλάξαν
καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ τὸ πρωῒ εἰς τὰ Χανιὰ ντελάλιδες φωνάζουν,
κ' εἰς τὸ Σαράγη τοῦ Πασᾶ ὅλους τοὺς ἐσυνάζουν.
Συμβούλιον ἐκάμασι, καὶ τοὺς Πασάδες κράζουν,
Ῥεθέμνου καὶ τοῦ Καστρινοῦ μὲ βίαν τοὺς προστάζουν.
Εἰς τὰ Χανιὰ νὰ μαζωχθοῦν γιὰ νὰ συνομιλήσουν,
καὶ τῆς Μαλάξας τὰ χωριὰ νὰ πᾶν νὰ πολεμήσουν.
Τὸν Κυδωνία πιάσασι καὶ τὸν ἐτυραννοῦσαν,
καὶ ἀλυσίδαις στὸν λαιμὸν καὶ βόλια τοῦ κρεμοῦσαν.
Δεσπότη θανατόνεσαι ; ἢ δός μας μαρτυρίαν,
ποῖοι ἦσαν οἱ αἴτιοι σαυτὴν τὴν Ἑταιρίαν.
Ποῖ' ἔδωσαν ταῖς βούλαις των 'πέμας νὰ τοὺς εὑροῦμεν,
εὐθὺς νὰ τοὺς ἐγδάρομεν καὶ νὰ φχαριστηθοῦμεν.
Ἀπόκρισιν δὲν ἔδιδεν εἰς ὅσα τοῦ μιλοῦσεν,
τὸν θάνατόν του ἔκραζεν καὶ τὸν ἐπιθυμοῦσεν.
Σαράντα 'μέρας ἔζησεν σαυτὴν τὴν τυραννίαν,
δὲν ἔκαμεν στὰ τέκνα του κάμμίαν προδοσίαν.
'Συνάχθηκαν οἱ Μπέηδες ἦλθαν δύο Πασάδες,
τὸ στράτευμά των ἦτανε δεκάξι χιλιάδες.
Ἀφοῦ ἐπροσκυνήσασι ὅλοι, ἀμὴν, φωνάζουν,
καὶ γιὰ τὴν εὐτυχίαν των τὸν Μοχαμέτην κράζουν!

Μὲ τζεπχανέδαις μὲ φωτιαῖς καμνουν ἑτοιμασία,
οἱ Μπέηδαις κινήσασι κ' ὅλ' ἡ καβαλαρία.
Ἐπῆγεν ὁ Γερλ—Ἀγασῆς μαζῆ μὲ τοὺς Πασάδες,
μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν νὰ κώψουν τοὺς Ῥαγιάδες,
Εἰς τὴν Μαλάξα 'φθάσασι ἐστήσασι τζαντήρια
κὶ οἱ Ἕλληνές μας ἤτονε μέσα στὰ μετερίζια.
Καὶ ὡς ἐπρόβαλ' ἡ τουρκιὰ πόλεμον ἀρχινοῦσι,
κὶ ἀπὸ τὰ μετερίζια τους σὰν ἀετοὶ πετοῦσι.
Τριακόσ' ἄνδρες ἤτανε ὅλοι τους μὲ ἀνδρίαν,
καὶ τὴν Τουρκιὰ ἐφέρασι εἰς τὴν ἀπελπισίαν.
'Λαβώθη ὁ Γερλ—Ἀγασῆς πoὖτονε πενεμένος,
ἄξιος στὰ πολεμικὰ καὶ πάντα ξακουσμένος.
Δειλίασε τὸ στράτευμα καὶ ὀπισθοδρομῆσαν,
κὰὶ οἱ γενναῖοι Ἕλληνες τοὺς ἐκαταφανῆσαν.
Εἰς τὰ Χανιὰ τοὺς ἔβαλαν κ' ὅλοι τ' ἀμὰν λαλοῦσαν,
μᾶς ἀφανῆσαν οἱ Ῥωμιοὶ τὰ ὅπλα ἐπετοῦσαν.
Τῶν σκοτωμένων συγγενεῖς θρηνοῦσι στὰ σοκάκια,
κὶ ἀπάνω κάτω τρέχουσι εἰς ὅλα τὰ κονάκια.
Αἱ μὲν ζητοῦν τοὺς ἄνδρας των, αἱ ἄλλαι τὰ παιδιά τους,
καὶ ἄλλαι ἐτραβούσανε στοὺς δρόμους τὰ μαλιά τους.
Καὶ ῥεμπελιὸ σηκώσασι, καὶ τὰ κλειδιὰ ζητοῦσι,
τὸ Κάστρο νὰ προδόσουσι καὶ νὰ παραδοθοῦσι.
Πηγαίνουν τὸν Γερλαγασὶ οἱ ἄλλοι λαβωμένον,
κὶ ἔγεινε τὸ χαρέμι του θηρίον θυμωμένον.
Ἐσκότωνε ἐπλήγονε ὅσαις ηὗρε 'μπροστά της,
καὶ φώναζεν νὰ τρέξουσι οἱ δοῦλοι στὸν παπά της.
Νὰ τοῦ εἰποῦσι καὶ αὐτοῦ σκλάβα νὰ μὴν ἀφίσῃ,
εἰς τὸν λιμένα τῶν Χανιῶν ὅλαις νὰ ταῖς ἐπνίξῃ.
Δυὼ μόνον 'θανάτωσεν νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ,

ταῖς ἄλλαις ἀπεφάσισε ἐλεύθεραις ν' ἀφήσῃ:
Κι οἱ δυὼ Πασάδες φεύγουσι στὰ κάστρα τους νὰ πᾶσι,
ὡσὰν θηρϳὰ ἀνήμερα τοὺς Χριστιανοὺς νὰ φᾶσι.
Καὶ τοῦ Ῥεθέμνου ὁ Πασᾶς εὐθὺς ἄδειαν δίδει,
ὅλους νὰ τοὺς χαλάσωσι ἐλεύθερους ἀφήνει.
Καὶ τὸν Δεσπότην προσκαλεῖ νὰ πάγῃ στὸν ὀντᾶ του,
καὶ ζοντανὸν τὸν ἔσχισεν κ' ἔβγαλε τὴν καρδιάν του.
Ἐπίασε καὶ ζωντανὸν εὐθὺς τὸν Βαρουχάκη,
ποῦτον ἀνδρεῖος ἥρωας κ' αὐτὸς στὸ μπαηράκι.
Καὶ τὴν καρδϳάν του βγάλασι καὶ ἔξω τὴν κρεμνοῦσι,
τῶν σκοτωμένων συγγενεῖς νὰ εὐχαριστηθοῦσι.
Λαβώνουν τὸν ἡγούμενον 'ποῦ ἦτονε ἀνδρεῖος,
πρῶτος εἰς τὰ στρατεύματα στοὺς Τούρκους ἐναντίος.
Δέκα ἡμέραις ἔζησεν τ' ἀδέλφϳα του μαζεύει,
τοὺς καλογήρους του ζητεῖ καὶ ὅλους τοὺς βραβεύει.
Παραγγελϳὰ κ' ἀνάθεμα εἰς ὅλους των ἀφίνει,
νὰ πολεμοῦσι τὴν Τουρκϳὰ καὶ ἂς χαθοῦν κ' ἐκεῖνοι.
Οἱ Τζουδεροὶ τ' ἀδέλφϳα του γενναῖοι ἐφανῆκαν,
φρικτοὺς πολέμους κάμασι καὶ τὸν ἐκδικηθῆκαν.
Ἦτονε ὁ Γεώργιος πρῶτος εἰς τὰ μπαηράκϳα,
ἐχάλασε πολλὴν τουρκϳὰ ἔκαψε καὶ κονάκϳα.
Ὁ Ἰωάννης πάντοτε εἶχε στὴν θύμησίν του,
τὶ τοῦλεγ' ὁ ἡγούμενος σὰν ἔβγεν' ἡ ψυχή του.
Κατακλυσμὸν κ' ἀφανισμὸν εἰς τὴν Τουρκίαν κάμνει,
καὶ τοῦ Ῥεθέμνου τὰ χωρϳὰ ὅλα ἐμπρὸς τὰ βάνει.
Τότε τοῦ Κάστρου ὁ Πασᾶς τ' ἀσκέρητου προστάζει,
μέσα εἰς τὴν Μητρόπολιν ὅλους τοὺς ἐσυνάζει.
Μητροπολίτην χάλασε καὶ τόσους δεσποτάδες,
θρῆνος μεγάλος ἔγεινεν εἰς ὅλους τοὺς ῥαγϳάδες.

Μέσα εἰς τὴν Μητρόπολιν ἔσφαζαν ἕνα ἕνα,
κ' ἀπὸ τὴν σκάλα ἔτρεχεν ποταμηδὸν τὸ αἷμα.
Θρῆνος μεγάλος ἔγεινε πολὺ ματοχυσία,
ἐχάθη ὁ χριστιανισμὸς σαὐτὴν τὴν πολιτεία.
Τοὺς ἄνδρας ἐσκοτώνασι τὰ βρέφη θανατώναν,
ταῖς νέαις φυλακώνασι καὶ ὅλαις ταῖς σκλαβώναν.
Ταῖς γραίαις κατασφάζασι στοὺς δρόμους ταῖς πετοῦσαν,
ὡσὰν σκυλιὰ οἱ ἄνομοι τοὺς ἐκατατραβοῦσαν.
Ἀλαλαγμὸς ἐγίνετο, στὸ κάστρον ἐβοοῦσαν,
ἐπάνω κάτω τὰ σπαθιὰ τὰ τούρκικα κτυποῦσαν.
Τὰ ἄρματα στὸ χέρι τους, στράπτουν σπινθοβολοῦσι,
Ῥωμαίους δὲν εὑρίσκουσι γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦσι.
Φωνάζει ὅλος ὁ λαὸς, τοὺς Μπέηδες νὰ κόψουν,
καὶ τὸν Πασᾶν τὸν ἄπιστον νὰ τὸν ἐθανατώσουν.
Ἐσεῖς εἶσθαι οἱ αἴτιοι τῆς τόσης συμφορᾶς μας,
ἐσεῖς θὲ νὰ μᾶς φέρετε σήμερον τὴν σκλαβιάν μας.
Καὶ τοὺς ῥαγιάδες εἴχετε πάντα εἰς ταῖς δουλιαῖς σας,
ποτὲ δὲν τελειώνασι ἡ τόσαις ἀγκαριαῖς σας.
Ἐβάζετε Σουμπάσιδες, θηρία στὰ χωριάτων,
καὶ πλέον δὲν ὁρίζασι γυναῖκες καὶ παιδιά των.
Γι' αὐτὸ ἐβαργεστήσασι τὴν τόσην τυραννίαν,
καὶ σηκωθῆκαν στ' ἄρματα γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.
Σὰ λεωντάρια πολεμοῦν καὶ τ' ἄρματα βαστοῦνε,
μηντάτη ἂν δὲν φέρεται ὅλοι θὲ νὰ χαθοῦμεν.
Μονάχοι μας θὰ βάλωμεν φωτιὰ καὶ νὰ καοῦμεν,
καὶ ὄχι εἰς τὸν ῥαγιὰ σκλάβοι νὰ εὑρεθοῦμεν.
Ἤνοιξαν ἕνα τζεπχανὲ νὰ βάλουσι φωτίαν.
μικροὶ μεγάλοι νὰ καοῦν σ' αὐτὴν τὴν πολιτείαν.
Συνάζονται ἐδῶ κ' ἐκεῖ οἱ μαλικιαναγάδες,

πῶς πρέπει νὰ 'συχάσωμεν τοῦ Κάςρου τοὺς ζορμπάδες.
Εἰς τὸ Σαράγη τοῦ Πασᾶ νὰ πᾶν νὰ συναχθοῦμεν,
καὶ συμβουλὴν ἀπὸ αὐτὸν πρέπει μας νὰ ζητοῦμεν.
Ἀποφασίσασι λοιπὸν καὶ χρήματα τοὺς δίδουν,
καὶ μὲ λαμπρὰ φορέματα καὶ μ' ἄρματα τοὺς 'νδύνουν.
Παιδιὰ νὰ ἡσυχάσετε γενναῖοι νὰ σταθοῦμεν,
τὸν ἐραγιὰ νὰ πιάσωμεν, καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμεν.
Μιντάτη θὰ σᾶς φέρομεν ἀπὸ τὸν βασιλέα,
θὰ ξημερώσῃ καὶ διὰ μᾶς καμμιὰ καλὴ ἡμέρα.
Καὶ τοῦ Σουλτάνου γράφουσι ἀρμάδα νὰ προφθάσῃ,
καὶ τὴν ἠγαπημένην του Κρήτην ἔχει νὰ χάσῃ.
Ἀκούουσι στὴν Μεσαριὰ τὸ θρῆνος ὁποῦ 'γίνῃ,
ἡ πέτραις καὶ τὰ δένδρα τους κλαίουν τὴν ὥρα 'κείνη,
Καὶ συμφωνία κάνουσι εὐθὺς νὰ συκωθοῦσι,
εἰς τῆς Μαλάξας τὰ χωριὰ ἀμέσως νὰ βρεθοῦσι.
Οἱ θαυμαστοὶ Κουρμούληδες εὐθὺς ἀπεφασίσαν,
πλούτη καὶ ὑποστατικὰ καὶ δόξας τοὺς ἀφῆσαν.
Κ' ἐπῆγαν 'κεῖ ποῦ ἦτανε ὅλοι οἱ ἀρχηγοί μας,
καὶ ἀπερίγραπτη χαρὰ ἔθρεφε τὴν ψυχήν μας.
Φωνάζουν μ' ἐνθουσιασμὸν ἀδέλφια ἂς ἑνωθοῦμεν.
ὅλοι νὰ ἀποθάνομεν, ἢ νὰ 'λευθερωθοῦμεν.
διηγηθῆκαν τὸ συμβὰν ποῦ κάμνει ἡ Τουρκία,
στὸ Κάστρον καὶ στὸ Ῥέθεμνος κ' εἰς ὅλα τα χωρία·
Διψοῦμεν ἀπὸ πόλεμον καὶ σήμερον ζητοῦμεν,
τῶν φίλων μας τὸν θάνατον νὰ τὸν ἐκδικηθοῦμεν.
Μέσα στοῦ Κάστρου τὰ χωριὰ ἂς πάμε νὰ σταθοῦμεν,
ἀπὸ τὰ ἄνομα σκυλιὰ πόλεμον νὰ ζητοῦμεν.
Κ' ἀμέσως μ' ἐνθουσιασμὸν ὅλοι τους ἐκινῆσαν,
καὶ εἰς τοῦ Κάστρου τὰ χωριὰ 'πήγαν καὶ κατηκῆσαν.

Ετερος πόλεμος εἰς τὴν θέσιν Μαλιβίζι καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων.

Στὸ Μαλιβίζι πόλεμον ἔκαμαν μὲ ἀνδρείαν,
χιλιάδες 'κοσιτέσαρες ἦτανε ἡ Τουρκία.
Κ' οἱ Ἕλληνες δὲν ἦτανε παρὰ ἑπτὰ χιλάδες,
κ' αὐτοὶ ἐπολεμούσασι μὲ τοὺς Ἀρβανιτάδες.
Τὴν πεδιάδα πάτησαν κοντὰ στὸ Κάστρο 'φθάσαν,
Ἀρβανιτάδες καὶ Τουρκιὰν ἀμέτρητους χαλάσαν.
Ἐκαταντήσαν τὸν Πασᾶ τὸ Κάστρον νὰ κλειδώσῃ.
κ' ἀπόκρισιν στὰ βόλια τους δὲν εἶχεν πῶς νὰ δώσῃ·
Ἔλεγεν εἰς τ' ἀσκέρη του μεγάλη δυστυχία,
ὁ Ἐραγιὰς πλησίον μας ἔκαμε κατοικία.
Ἂν δὲν τοὺς 'πομακρύνωμεν μὲ πέρνει ὑποψία,
λαγούμια μὴν κάμουσι καὶ βάλουσι φωτία.
Σεῖς βλέπω καὶ ἐχάσετε δύναμιν καὶ ἀνδρίαν,
ὁ ἐραγιὰς σᾶς ἔφερεν σὲ ἄκρ' ἀπελπισίαν·
Σᾶς λέγω παλικάρια μου ὅτι κ' ἐγὼ φοβοῦμαι,
ἔφοδον μὴν μᾶς κάμουσι οἱ σκύλοι συλλογοῦμαι.
Μὲ δάκρυα οἱ Ππένδες τοῦ κάμνουν ὁμιλίαν,
ἀφθέντη μ' ὅλοι εἴμεθα εἰς τὴν ἀπελπισίαν.
Εἰς τοὺς κινδύνους ποῦμεθα ἀδίκως θὰ χαθοῦμεν,
κ' ἀπὸ ἐσὲ βοήθειαν καὶ συμβουλὴν ζητοῦμεν.
Κἰ ὁ βασιλεὺς σὲ ἔστειλε ἡμᾶς νὰ βοηθήσῃς,
πρόσεξον εἰς τὸν ἐραγιὰ σκλάβους μὴν μᾶς ἀφήσῃς.
Λυπήσου τὰ χαρέμια μας σπλαγχνίσου τὰ παιδιά μας,
μὴν πέσωμεν οἱ ἄθλιοι σκλάβοι ςὸν ἐραγιά μας.
Οἱ λόγοι σου μᾶς βάλασι χαντζάρια στὴν καρδίαν,

κὶ ὅλον τὰ σκέρι ʽβρίσκεται μὲ τρομερὴν δειλίαν.
Δὲν τὸ ἐλπίζαμεν ποτὲ δειλὸν νὰ σὲ ἰδῶμεν,
καὶ νὰ μᾶς κάμετε καὶ μᾶς διὰ ν' ἀπελπισθῶμεν.
Τοὺς ἀπεκρίθη ὁ Πασᾶς μὲ λυπηρὰν καρδίαν,
στὴν πεδιάδα πολεμοῦν μὲ τόσην ἀφοβίαν.
Ἀπεφασίσετε λοιπὸν ἐμὲ ν' ἀκολουθῆτε,
εἰς τὸ Πεντένη νἄλθετε διὰ νὰ τοὺς ἰδῆτε.
Τότε τὸν ἠκολούθησαν ὅλοι στὴν Τάμπια 'βγῆκαν,
μικροὶ μεγάλοι κ' ὁ Πασᾶς εἶχαν μεγάλην πίκραν.
Ἅμα τοὺς ἴδαν οἱ Γραικοὶ φωνάζουν μ' ἁρμονίαν,
ἔξω τώρα σᾶς θέλομεν νὰ κάμωμ' ὁμιλίαν.
Τὸ Κάστρον πῶς τὸ κλείσετε μὲ τόσαις χιλιάδες,
τόσον τοὺς φοβηθήκετε τοὺς 'λίγους ἐραγιάδες.
Ἡ μάχη μας ἡ χθεσινὴ ἔκαψε τὴν καρδιά σας,
εὐγῆτε νὰ μαζεύσετε ἀδέλφια καὶ παιδιά σας.
Καὶ ὁ Πασᾶς σας σήμερης ἂς ἔλθῃ νὰ μαζεύσῃ,
ὅλους τοὺς Ἀρβανίτηδες διὰ νὰ τοὺς βραβεύσῃ.
Τότε τοῦ Κάστρου ὁ Πασᾶς ἀπ' τὴν πολλὴν δειλίαν,
φερμάνι στέλλει στὰ Χανιὰ νὰ πέμψουν βοηθίαν.
Ἀπὸ Χανιὰ καὶ Ῥέθεμνος νἄλθουν οἱ δυὼ Πασάδες,
γιατὶ θὰ μᾶς πατήσουσι γλήγορης οἱ ῥαγιάδες.
Τότε ὁ Μουσταφὰ Πασᾶς ἀμέσως ἑτοιμάζει,
δέκα χιλιάδες στράτευμα ὅλους ἐμπρὸς τοὺς βάζει.
Καὶ τοῦ Ῥεθέμνου ὁ Πασᾶς κ' αὐτὸς ἑτοιμασμένος,
μ' ἓξ χιλιάδες στράτευμα στὰ σύνορα βγαλμένος.
Καὶ τὸν Πασᾶ 'περίμενε διὰ ν' ἀνταμωθῶσι.
νὰ ἑνωθῶσιν ὅλοι τους καὶ νὰ βοηθηθῶσι.
Ἔφθασ' ὁ Μουσταφὰ Πασᾶς καὶ κάνουν ὁμιλίαν,
πολὺ πάλιν φοβούμεθα αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν,

Μοῦ γράφει ὁ Χασὰν Πασᾶς ὅτι οἱ ἐραγιάδες,
    τὸ Μαλιβίζ' ἐπότισαν κ' ὅλαις ταῖς πεδιάδες.
Προσεκτικῶς πρέπει ἡμεῖς ὅλοι νὰ περπατοῦμεν,
    στοὺς κάμπους μὲ τὸν ἐραγιὰ θὲ νὰ ἀπαντηθοῦμεν·
Στὸ Ἅγιον Μῦρος φθάνοντες καὶ ἂς τζαντηροθῶμεν,
    πολὺ θὰ κινδυνεύσωμεν ὅπως καὶ ἂν φερθῶμεν.
Κ' ἀμέσως ἐκινήσασι οἱ δύω οἱ Πασάδες,
    ἀπὸ Χανιὰ καὶ Ῥέθεμνος δεκάξι χιλιάδες.
Τὴν νύκτα τζαντηρόσασι σ' αὐτὴν τὴν ἐπαρχία,
    κ' ὡς τὸ πρωῒ τοὺς ηὗρηκε μεγάλη δυστυχία.
Ἀνάμεσάν τους λέγασιν ἐδῶ ν' ἀναπαυθοῦμεν,
    μεθαύριον τὸν ἐραγιὰ σταῖς πλάταις τοῦ κτυποῦμεν.
Κ' οἱ Ἕλληνες ἐμάθασι πῶς ἔφθασ' ἡ Τουρκία,
    πρὶν ἀνατείλ' ὁ Ἥλιος ἐῤῥίξαν μπαταρία.
Τὰ βόλια τὰ Ἑλληνικὰ ἔπιπταν σὰν χαλάζι,
    ἐπάνω στὴν Ἀρβανιτιὰ κ' ὅλ' ἡ Τουρκιὰ θαυμάζει.
Αὐτοὶ ἐπεριμένασι ἐμπρὸς νὰ τοὺς ἰδοῦσι,
    κ' ἔξαφνα εἰς ταῖς πλάταις των τὰ ἄρματα κτυποῦσι.
Ἐτότε ὁ Χασὰν Πασᾶς εὑρῆκεν εὐκαιρίαν,
    πόρτα τοῦ Κάστρου ἄνοιξε κ' εὐγῆκε μὲ τὴν βίαν.
Τὸ σῶμα τ' ὅλον ἄφησε βοήθεια νὰ τοὺς δώσῃ,
    'κινδύνευσ' ἀπ' τοὺς Ἕλληνας κ' αὐτὸς νὰ τελειώσῃ.
Γιὰ τ' ὁ Μπαλέστρας ἔστεκε μέσα σταῖς πεδιάδες,
    μὲ ὅλον του τὸ τακτικὸν κτυπᾷ Ἀρβανητάδες.
Σ' αὐτὴν τὴν μάχην ἔκαμε πολὺ ματοχυσία,
    τὰ ὅπλα του 'βαυθήκασι στὸ αἷμα τῆς Τουρκίας.
Τρεῖς ὥραις 'πολεμούσασι αὐτὸς κι ὁ Τομπακάκης,
    κ' ὁ Κόκκινος πλησίον τους μὲ ὅλον τὸ μπαϊράκι.
Ἐκαταντῆσαν τὴν Τουρκιὰ στὸ Κάστρον νὰ ἐμβοῦσι,

καὶ μὲ τοὺς ἄλλους δὲν 'μποροῦν διὰ ν' ἐνταμωθοῦσι.
Τὰς θέσεις μ' ἐνθουσιασμὸν ὁ ἥρωας φυλάγει,
καὶ τὸν Πασᾶν δὲν ἄφησε στοὺς ἄλλους νὰ ὑπάγῃ.
Τοὺς 'κυνηγοῦσ' ὡς ἀστραπὴ ἕως ὀπ' ἐκλεισθῆκαν,
μέσα στὸ Κάστρο ἐμβήκασι καὶ πλέον δὲν εὐγῆκαν.
Ἐπολεμοῦσαν οἱ λοιποὶ καὶ μὲ τοὺς δυὼ Πασάδες,
στὴν γῆν ἐῤῥίπτασι νεκροὺς Μπέηδες καὶ Ἀγάδες.
Παῤῥησιάζεται εὐθὺς ὁ Σταῦρος μὲ ἀνδρείαν.
ὡσὰν θηρίον ἄγριον ἐμβῆκε στὴν Τουρκίαν.
Ἐπλήγωνε κ' ἐσκότωνε τὸ δυνατόν του χέρι.
Ἔπειτα ἐσκοτώθηκε μὲ τῆς Τουρκιᾶς τ' ἀσκέρι.
Ὁ Κανακάρης ἔφθασεν αὐτὸν νὰ βοηθήσῃ,
τὸ αἷμα τῶν Ὀθωμανῶν ἔτρεξε σὰν τὴν βρύσι.
Τοῦ Κάστρου τοῦ περίφημου οἱ ἄνδρες ἐβαστοῦσαν,
ξεγυμνωμένα τὰ σπαθιὰ καὶ τοὺς ἐκυνηγοῦσαν.
Ὁ Ξέπαπας εἰς τἄλογον ὡς Ἀχιλλεὺς ἐφάνη,
τοὺς δυὼ Πασάδες πολεμᾷ κ' ὅλους ἐμπρὸς τοὺς βάνει.
Ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ 'κτυποῦσαν τῆς Τουρκίας,
ἔῤῥιπταν Ἀρβανίτηδες μὲ θαυμαστὴν ἀνδρείαν.
Παρέτησε τὸ ἄλογον κ' ἔσυρε τὸ σπαθίτου,
μέσα εἰς τὴν Ἀρβανιτιὰν ἔβαλε τὸ κορμή του.
Πάντοτε μ' ἐνθουσιασμὸν ἀνδρείως πολεμοῦσε,
καὶ διὰ τὴν πατρίδα του ζωὴν δὲν ἐψηφοῦσε.
Τότε ἐτρέξασιν εὐθὺς ἀνδρεῖ' οἱ Κουρμουλαῖοι,
οἱ Χάλιδες οἱ θαυμαστοὶ κ' ὅλ' οἱ καπεταναῖοι.
Ὁ Τζελεπὴς ὁ ἥρωας καὶ ὅλ' ἡ ἐκστρατεία,
σκληρὰ τοὺς 'κυνηγούσασι μὲ τόσην ἀφοβίαν.
Ἐκεῖ ποῦ ἔτρεχ' ἡ Τουρκιὰ αἴφνης ἔξω προβαίνει,
τὸ τακτικὸν ποῦ ἔστεκε κι αὐτοὺς τοὺς περιμένει.

Καὶ ὁ Μπαλέστρας παρευθὺς ἔῤῥιψε μπαταρίαν,
καὶ εἰς μεγάλην ταραχὴν ἔφερε τὴν Τουρκίαν.
Βόλια κτυποῦν στὸ ςῆθος των καὶ βόλια ςὴν πλευράν τους,
νὰ παραστήσω δὲν 'μπορῶ τὴν τόσην συμφοράν τους.
Στὸ κάστρον τοὺς ἐβάλασιν οἱ Ἕλληνες 'γυρῆσαν,
τὴν νίκην ταύτην τὴν λαμπρὰν ὅλοι τὴν ἀπορῆσαν.
Διὰ τὸν Σταῦρον εἴχασι πολὺ μελαγχολίαν,
μὲ δόξαν τὸν ἐθάψασι σαυτὴν τὴν ἐπαρχίαν.
Εἰς τὸν Κουρσῶνα 'πήγασι διὰ ν' ἀναπαυθοῦσι,
γιὰ τὴν μεγάλην νίκην τους κάθε στιγμὴν 'μιλοῦσι.
Οἱ τρεῖς Πασάδες 'σμίξασι καὶ κάμνουν ὁμιλίαν,
τὰ ὅσα ἐτραβίξασι σαυτὴν τὴν ἐκστρατείαν.
Ἔλεγεν ὁ Χασὰν Πασᾶς ἦλθα δυστυχισμένος,
μ' ὅλον αὐτὸ τὸ σῶμα μου ἤμουν συνοδευμένος.
Ἐπάσχισα ἐπάσχισα μηντάτη νὰ σᾶς δώσω,
κινδύνευσ' ἀπ' τὸ Τακτικὸν κι ἐγὼ νὰ τελειώσω.
Τρεῖς ὥρας μᾶς ἐκάμασι πόλεμον μὲ ἀνδρία,
αὐτοὶ δὲν ἦτον ἄνθρωποι, ἀνήμερα θηρία.
Χαλάσθηκε τὸ σῶμα μου πλῆθος Ἀρβανιτάδες,
σταῖς πεδιάδαις τοὺς πατοῦν οἱ σκύλοι οἱ ῥαγιάδες.
Τὰ βόλια τους ὡσὰν βροχὴ σταῖς πλάταις μᾶς κτυποῦσαν,
ἕως τὸ *Κάστρο* τὰ σκυλιὰ σκληρὰ μᾶς κυνηγοῦσαν.
Λαλεῖ ὁ Μουσταφὰ—Πασᾶς τοὺς λέγει μ' ἀπορίαν,
ἐγὼ εἶμαι, νὰ 'ξεύρετε, εἰς τὴν ἀπελπισίαν.
Νίκην πῶς δὲν θὰ κάμωμεν, ὅπου κι' ἂν πολεμοῦμεν,
καὶ βλέπω ἀπ' τὸν ῥαγιὰ, πῶς ὅλοι θὰ χαθοῦμεν.
Ἀνδρίαις εἶδα φοβεραῖς εἰς τούτους τοὺς ῥαγιάδες,
ἐνέκρωσα τὸ σῶμα μου μέσα σταῖς πεδιάδαις.
Ὅλ' εἴμεθα εἰς τ' ἄλογα κ' αὐτοὶ 'περιπατοῦσαν:
ἀπ' τὰ μαλλιὰ μᾶς ἔπιαναν καὶ κάτω μᾶς κτυποῦσαν.

Κι ὁ Μέπαπας μὲ τ' ἄλογον σκληρὰ μας κινηγοῦσεν,
τὰ ὅπλα του, ἐπάνωμας ἔτριζε κ' ἐκτυποῦσε.
Τὸν Σερασκὲρ' ἐσκότωσε, ποῦ ἔστεκε κοντά μου,
αὐτὴν τὴν ὥραν ἔχασα δύναμιν κ' ἀνδριάν μου.
Ἦλθασι πέντε Μπέκδες ἐμπρός μου κ' ἐσταθῆκαν,
Ἐπολεμῆσαν μὲ αὐτὸν κ' οἱ πέντε ἐχάθῆκαν.
Τόπ' εὗρα καὶ μακρύνθηκα μέσα σαυτὴν τὴν ὥρα,
εἰδ' ἔπρεπε νὰ βρίσκομαι κ' ἐγὼ στὸν ἄδη τώρα.
'Κείνην τὴν ὥραν τρέξασιν ὅλοι οἱ ῥαγιάδες,
καὶ μᾶς ἐκυνηγούσασι μέσα στaῖς πεδιάδες.
Δύναμις δὲν μᾶς ἔμεινε τὰ ὅπλα νὰ βαστοῦμεν,
κὶ ἔπιπτον ἀπ' τὰ χέρια μας χωρὶς νὰ τὰ ἰδοῦμεν.
Νὰ πᾶμεν εἰς τὰ κάστρα μας διὰ ξηρᾶς φοβοῦμαι,
προσκάδα θὰ μᾶς κάμωσι καὶ ὅλοι θὰ χαθοῦμεν.
Ἐτότε ὁ Χασᾶν Πασᾶς τοῦ κάμνει ὁμιλίαν,
στὰ δύο κάστρ' ἀφέντη μου ἔχω μιὰ ὑποψίαν.
'Ρεσάλτο μὴ μᾶς κάμωσι 'Ρέθεμνος καὶ Χανία,
καὶ ὁ Σουλτάνος θὰ ζητεῖ 'πὸ μᾶς ἀπολογία.
Μόνον ν' ἀποφασίσωμεν εἰς πόλεμον νὰ βγοῦμεν,
νὰ τοὺς ξανακτυπήσωμεν ἴσως βοηθηθοῦμεν.
Νὰ βρῆτε καὶ ἐσεῖς καιρὸν διὰ νὰ τραβηχθῆτε,
νὰ πᾶτε εἰς τὰ κάστρα Σας καλὰ νὰ φυλαχθῆτε.
Κ ἐγὼ τὸ κάστρον 'ξεύρετε ὅτι θὰ τὸ κλειδώσω,
εἰς πόλεμον ὁρκίζομαι δὲν θὰ ξαναστημώσω.
Ἐξεκινήσασι λοιπὸν ἀμέσως οἱ Πασάδες,
Αρβανιτάδες Μπέηδες καὶ ὅλοι οἱ ἀγάδες.
Ἡ ἐκστρατεία τους αὐτὴ Κρῆτες κ' Ἀρβανιτάδες,
λέγουσιν ὅτι ἦτανε σαράντα χιλιάδες.
Μὲ φόβον καὶ δειλίασιν στοὺς κάμπους περπατοῦσι,
καὶ τὸν Θεὸν περικαλοῦν 'Ρωμαῖον νὰ μὴν 'δοῦσι.

Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ βραδὺ τὰς θέσεις ἐβαστοῦσαν,
καὶ μετερίζια κάμασι καὶ τοὺς ἐκαρτεροῦσαν.
Ἴδασι νὰ μπροβάλουσιν ἀμέτρητη Τουρκία,
ἐπάνω εἰς τὰ ἄλογα, μὰ μὲ πολλὴν δειλίαν.
Σύμφωνοι ὅλοι ἤτονε τουφέκι νὰ μὴν πέση,
ἕως νὰ 'δοῦσι τὴν Τουρκιὰ πῶς εἶναι εἰς τὴν μέσην.
Ἀφοῦ στὴν μέσ' ἐμβήκασι φωνάξαν οἱ Πασάδες,
σήμερης ἐγλυτώσαμεν ἀπὸ τοὺς ἀραγιάδες.
Ἕως ἐδῶ ποῦ ἤλθαμεν Θεὸν εὐχαριστοῦμεν.
πόλεμον πλοιὰ δὲν ἔχομεν μόν' ἂς περιπατοῦμεν.
Μέσα σαυτὰ τὰ λόγια οἱ κάμποι ἐγεμίσαν,
ἀπὸ 'δικούς μας στρατηγοὺς καὶ πόλεμον ἀρχῆσαν.
Κρότον μεγάλον ἤκουσε ἔξαφνα ἡ Τουρκία,
κι' ὅλον τὸ στράτευμ' ἔμεινε εἰς τὴν ἀμηχανίαν.
Τὰ ὅπλα τὰ Ἑλληνικὰ στράφταν σπινθοβολοῦσαν,
εἰς τῆς Τουρκιᾶς τὰ σώματα μὲ τόνον ἐκτυποῦσαν.
Μιὰ μπαταρία ῥίξασι ἔπειτα ἐσαστῆσαν.
τὰ ὅπλα των 'πετούσασι καὶ τἄλογα ἀφῆσαν.
Τότε μὲ βίαν ἔτρεξεν ὁ Ταμβακολογάκης,
καὶ ὁ βουβὸς πλησίον του μὲ ὅλον τὸ μπαηράκη.
Καὶ τοῦ Ῥεθέμνου τὸν πασᾶν μὲ τόλμην κυνηγοῦσιν,
ὀλίγους τοὺς ἀφήκασι στὸ Ῥέθεμνος νὰ 'μβοῦσι.
Ὁ Ξέπαπας οἱ Χάλιδες κι ὁ Τσελεπὴς ὡρμοῦσαν,
κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ-πασᾶ καὶ τὸν ἐκυνηγοῦσαν.
Ἐγύρισ' ὁ Χασᾶν-πασᾶς στὸ κάστρο νὰ προφθάση,
κατόπι τ' οἱ Κουρμούλιδες τὸν κάμαν νὰ θαυμάση.
Καὶ ὁ Παλμέτης ἔφθασε μ' ὅλους τοὺς Ῥεθεμνιώτες,
Καντάνου καὶ τῆς Κύσαμος κι οἱ θαυμαστοὶ Λακκιῶτες.
Ὅλοι τους ἐνωθήκασι κ' αὐτοὺς τοὺς κυνηγοῦσι.
τοὺς ἔκαμαν στὰ κάστρα των ξυπόλιτοι νὰ 'μβοῦσι,

Στὰ κάστρα σὰν ἐμβήκασιν ὅλ' οἱ μικροὶ φωνάζουν,
νὰ μαζευθοῦσι τὰ κλειδιὰ τοὺς Μπέηδες προστάζουν.
Εἰς τοὺς πασάδες λέγουσι, τὰ κάστρα τί κρατεῖτε;
Ὅλους νὰ μᾶς σκοτώσωσιν αὐτὸ ἐπιθυμεῖτε;
Μεγάλην ἀγανάκτησιν ἔλαβαν οἱ Πασᾶδες,
ἕως νὰ ἡσυχάσωσι τῆς Κρήτης τοὺς ζορμπάδες.
Οἱ Ἕλληνες σὰν ἴδασι τοὺς Τούρκους νὰ κλεισθοῦσι,
εἰς τὴν Μαλάξαν γύρισαν τὰ πόστα των βαστοῦσι.
Ὁ Τζελεπὴς κ' οἱ Χάλιδες πέρνουσι μπαηράκια
πάσι στὰ χαμιλὰ χωριὰ καὶ κάμνουσι κονάκια.
Καὶ κάθ' ἡμέραν πόλεμον κάμνουν μὲ τὴν Τουρκίαν,
ποτὲ δὲν τοὺς ἀφήκασι νὰ λάβουν ἡσυχίαν.
Στὰ Σερσεμπέλια μιὰ φορὰ φρικτὰ ἐπολεμῆσαν,
ὁ Τζελεπὴς κὶ οἱ Χάλιδες καὶ τὴν τουρκιὰ ἀφανῆσαν.
Ἀφοῦ δὲν τοὺς ἀφήνασι εἰς τὰ χωριὰ νὰ βγοῦσι,
σ' ἀπελπισίαν ἦλθασι γιὰ νὰ παραδοθοῦσι.
Καὶ πάλιν συλλογούντανε πῶς ν' ἀποφασισθοῦμεν,
εἰς τὸν ῥαγιὰ τοὺς δούλους μας σκλάβοι γιὰ νὰ γενοῦμεν.
Τὰ ὅσα τοὺς ἐκάμαμεν ὅταν τὰ θυμηθοῦσι,
θὰ μᾶς ἐκάψουν ζωντανοὺς γιὰ νὰ φχαριστηθοῦσι.
Ἂς πᾶμεν εἰς τοὺς Μπέηδες κι' εἰς τὸν Πασᾶ νὰ ποῦμεν,
ὅτι ποτὲ τὸν ἀραγιὰ δὲν τὸν ἐπροσκυνοῦμεν.
Κανόνια θὰ γυρήσωμεν καὶ ὅλοι νὰ καοῦμεν,
κι' ὄχι τοὺς ἀραγιάδες μας αὐθέντας νὰ τοὺς ποῦμεν.
Ἂς ἔλθῃ ἓν βασίλειον τὴν Κρήτην νὰ ζητήσῃ,
καὶ τὰ κλειδιὰ νὰ δώσωμεν χωρὶς νὰ μᾶς 'νοχλήσῃ.
Λοιπὸν Σᾶς λέμεν μπέηδες ποῦ εἶσθαι ἡ αἰτία,
καὶ μᾶς ἐκαταντήσετε σαυτὴν τὴν δυστυχίαν.
Ἐσεῖς μᾶς ἐβιάζετε νὰ τοὺς ἐτυραννοῦμεν,
χρήματα καὶ γυναῖκας των καὶ παῖδας νὰ ἁρποῦμεν.

Ῥωμαῖον δὲν ἀφίνετε πλούσιον γιὰ νὰ ζήσῃ,
 μήτε ποτὲ στὸ σπήτι του ἥσυχον νὰ καθίσῃ.
Πάγει πλέον ὁ ἀραγιὰς ποῦ γδύναμεν μὲ βίαν,
 καὶ εἴμεθα οἱ ἄθλιοι εἰς τὴν ἀπελπισίαν.
Ἐλπίδα πλοιὰ δὲν ἔχομεν πῶς θὰ τοὺς ξαναδοῦμεν,
 νὰ τὸν λέγωμεν ῥαγιὰ καὶ νὰ τὸν τυρανοῦμεν.
Καθὼς ἐπιάσαν τ' ἅρματα σὰν λέοντες γενῆκαν,
 ὡσὰν θηρία ἄγρια στὸν πόλεμον φανῆκαν.
Πληγόνουν κατασφάζουσι στὸ στῆθος μας κτυποῦσι,
 σὰν λεοντάρια φαίνονται ὅταν μᾶς πολεμοῦσι.
Μᾶς ῥίπτουν ἀπὸ τἄλογα καὶ μὲ ὁρμὴν κτυποῦσι,
 καὶ ζωντανοὺς μᾶς πιάνουσι καὶ μᾶς ἐτυραννοῦσι·
Τί περιμένομεν λοιπὸν ἐλπίδα δὲν μᾶς μένει,
 ὁ ἀραγιὰς μᾶς ἔκαμεν νὰ εἴμεθα χαμένοι.
Ἂν δὲν ἐλθῇ βοήθεια ἀπὸ τὴν Βασιλεία,
 σ' ὀλίγαις μέραις χάνεται τῆς Κρήτης ἡ Τουρκία.
Γράψετε καὶ ζητήσετε καὶ σεῖς εἰς τὸν Σουλτάνον,
 γρήγορα ἡ ἀρμάδα του νἄλθῃ στὴν Κρήτ' ἐπάνω.
Οἱ στρατηγοί μας βλέπουσιν οἱ Τοῦρκοι ποῦ κλεισθῆκαν,
 στὴν Κίσαμον στὸ Σέλινο ἐδιασκορπισθῆκαν.

Πόσον ἐνθουσιασμὸν ἐπροξένισεν
ὁ ἐρχομὸς τοῦ Τομπάζη.

Μέσα σαυτὴν τὴν ἐποχὴν ἔφθασεν ὁ Τομπάζης,
 καὶ ἡ πατρὶς ὡς ἀρχηγὸν, καὶ πρῶτον τὸν ἐκράζει.
Ἀμέσως, ἐκλαμπρότατε, νὰ κάμωμ' ἐκστρατείαν,
 ὅλα τὰ κάστρα τἄχομεν εἰς τὴν πολιορκίαν.
Εἰς τὸ Καστέλι σήμερης ὅταν θὰ σὲ ἰδοῦσι,
 ἐλπίζομεν πῶς τὰ κλειδιὰ εὐθὺς θὰ μᾶς δοθοῦσι.

Ἡ ἐκστρατεία τὸ λοιπὸν ἀρχῆσαν καὶ κινοῦσαν,
καὶ τὸν Τομπάζ' ὡς ἀρχηγὸν τὸν ἐπροῦπαντοῦσαν.
Ἀφοῦ ἐπλησιάσασι κοντὰ εἰς τὸ Καστέλι,
μὲ μίαν τρομερὰν φωνὴν φωνάζουν οἱ 'Ρωμαῖοι.
Μπέηδες τὶ προσμένετε; μπροβάλετε νὰ δῆτε,
ὁ ἀρχηγός μας ἔρχεται τρέμετε! φοβηθῆτε!
Σήμερης προσκυνήσετε, χωρὶς ἀργοπορίαν,
νὰ μὴν χαθῆτε ὅλοι σας εἰς τὴν πολιορκίαν.
Καὶ τὰ κλειδιὰ τοῦ Καστελιοῦ ὅλα νὰ συναχθοῦσι,
χωρὶς κάμμίαν ἄργητα νὰ μᾶς παραδοθοῦσι.
Μιλῆτε, μὴν ἀργήσετε τί εἶναι οἱ σκοποί σας;
ἡ μέρα ἡ σημερινὴ εἶναι ἡ ὕστερή σας.
Πρὶν νὰ σᾶς ἀφανήσωμεν καὶ νὰ χαθῇ ἡ ζωή σας
παραδοθῆτε σήμερον μὲ εὐχαρίστησίν σας.
Τὴν μέρα τὴν σημερινὴν ἔχετε νὰ χαθῆτε,
ἑτοιμασθῆτε τὸ λοιπὸν χωρὶς νὰ φοβηθῆτε.
Ὁ ἀρχηγός μας ἔρχεται διὰ ν' ἀνταμοθῆτε,
τὰ στερηνά σας, Μπέηδες, πρέπει νὰ στοχασθῆτε.
Δὲν εἶναι πλέον χορατὰ ἐλπὶς δὲν σᾶς ἐμένει,
κὶ ἀπ' τὸν Σουλτάνον 'βρίσκεται ἡ Κρήτη χαρισμένη.
Μὴ στοχασθῆτε πῶς ποτὲ θὰ λάβετ' ἡσυχίαν,
παραδοθῆτε σήμερον μὲ χώρις ἀφοβίαν.
Τὰ ὅπλα παραδώσετε καὶ μὴ χασομερῆτε,
γρήγορης τὴν πατρίδα μας ἐλεύθερη θὰ 'δῆτε!
Πέντε μῆναις σᾶς ἔχομεν εἰς τὴν πολιορκίαν,
δὲν τὴν ἐβαρεθήκετε τὴν τόσην τυραννίαν.
Δερβισαγὰ νὰ στοχασθῇς τὶ ἔχεις καμωμένα,
σκλάβον καὶ ἂν σὲ πιάσωμεν; ἀλλοίμονον σὲ σένα!
Σήμερης εἰς τ' ἀσκέρη σου γνώμην πρέπει νὰ δώσῃς,
καὶ τὰ κλειδιὰ τοῦ Καστελιοῦ νὰ μᾶς ἐπαραδώσῃς.

Καὶ τότε ἀπεκρίθηκεν ἂς ἔλθ' ὁ ἀρχηγός σας,
διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν, ὄχι ὅμως ἐμπρός σας.

Συνομιλία τοῦ Τομπάζη μὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ παράδοσις τοῦ Καστελίου·

Παῤῥησιάζεται λοιπὸν ἐμπρός τους ὁ Τομπάζης,
μὲ σοβαρὸν τοὺς ὁμιλεῖ μὲ ἄγριον τοὺς κυττάζει.
Ἀπεσταλμένος ἦλθα 'δῶ γιὰ νὰ σᾶς πολεμήσω,
καὶ μὲ τὰ παλικάρια μου τὴν Κρήτην νὰ νικήσω.
Συλλογισθῆτε τὸ λοιπόν, καὶ νὰ μ' ἀποκριθῆτε,
πόλεμον θὰ ζητήσετε ἢ θὰ παραδοθῆτε.
Ἀφθέντημ' ὑψηλότατε ἐσένα προσκυνοῦμεν,
μὰ ἀπὸ τοὺς ἐραγιάδες μας κανένα νὰ μὴ 'δοῦμεν.
Σὲ σένα μόνον ἀρχηγέ! δίδομεν τὸ Καστέλη,
ἄρματα, καὶ χαρέμια μας, καὶ κάμε ὅπως θέλεις.
Ἀφοῦ ἐδιορίσθηκες ἀπὸ τὴν βασιλείαν,
ἐσένα παραδίδωμεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν.
Παρακαλοῦμ' ἀφθέντημου ἡμᾶς νὰ ὁμιλήσῃς,
τὸ χάλη μας τὸ ἄθλιον ποῦ θὰ τὸ καταντήσῃς·
Ἄρχησε μὲ τὸ σοβαρὸν νὰ τοὺς παρηγορήσῃ,
παραδοθῆτε κὶ ὁ ῥαγιὰς δὲν θέλει σᾶς μιλήσῃ.
Μ' ἄρματα μὲ χαρέμιασας θὲ νὰ 'μπαρκαρισθεῖτε,
καὶ στὸν λιμένα τῶν Χανιῶν ἀπόψε θὲ νὰ βγῆτε·
Τρεῖς Μπέηδες κρατίζομεν καὶ ἀπὸ σᾶς ζητοῦμεν,
ταῖς φαμελιαῖς ποῦ ἔχετε αὔριον νὰ ταῖς 'δοῦμεν.
Νὰ 'πῆτε καὶ εἰς τὰ Χανιὰ νὰ προετοιμασθοῦσι,
κὶ αὐταῖς ταῖς 'μέραις βέβαια, ἔχουσι νὰ μὲ δοῦσι
Ἀφοῦ ἐπαραδόσασι τὸ Κάστρον τοῦ Τομπάζη,
Μπέηδες κὶ ὁ Τερβισαγὰς κρυφὰ ἀναστενάζει.

Συνομιλία τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν παραδωθέντων Ὀθωμανῶν

Βλέπουν καὶ πλησιάζουσιν οἱ στρατηγοὶ κοντάτους,
ἕνας τὸν ἄλλον 'κύταξε κι' ἔτρεμεν ἡ καρδιά τους.
Καὶ τὸ Καστέλι 'γέμισε ἀπ' Ἕλληνας ἀνδρείους,
ὡσὰν θηρία ἄγρια στοὺς Τούρκους ἐναντίους.
Φαρμακωμένα βλέμματα ἔῤῥιπταν στὴν Τουρκίαν,
τὰ ὅπλα τους ἐτρίζασι δὲν εἶχαν ἡσυχίαν.
Θυμῶντας τὶ τραβούσασι βάσανα καὶ δεινάτους,
σὰν λεωντάρια 'γίνετο στὸ στῆθος ἡ καρδιά τους.
Ἡμεῖς εἴμεσθαι Μπένηδες, ἐκεῖνοι οἱ ῥαγιάδες,
ποῦ πέρνετε τὰ γρόσια μας καὶ κτίζεται μπινιάδες
Δὲν τὄλπιζες Τερβισαγά! νὰ δῆς τὸν ἀραγιάσου,
σήμερης μὲ τὰ ἅρματα νὰ στέκῃ ἔμπροστά σου
Νὰ τὄξευρες Τερβίσαγά! ἕνα νὰ μὴν ἀφίσῃς,
στὸν Ταβρονίτην ποταμὸν ὅλους νὰ μᾶς ἐπνίξῃς·
Μπένηδες! δὲν τὸ εἴδετε μιὰ νύκτα στὄνοιρόν σας,
πῶς θὲ νὰ γίνῃ ὁ ῥαγιὰς τώρα ὁ θάνατός σας;
Σ' ἀπελπισίαν ἤλθετε κι ἂν τὸ συλλογισθῆτε,
πρέπει νὰ βάλετε φωτιὰ μόνοι σας νὰ καῆτε.
Ὁ ἀραγιὰς ποῦ εἴχετε σὲ τόσην τυραννίαν,
νὰ σηκωθῇ στὰ ἅρματα νὰ θέλῃ 'λευθερίαν.
Ὁ θάνατος εἶναι σὲ σᾶς Μπένηδες εὐτυχία,
καὶ ὄχι νὰ μᾶς βλέπετε ἐμπρός σας σὰν θηρία.
Πολλὰ καλὰ γνωρίζομεν ἀγάδες τὴν ψυχήν σας.
ὁ θάνατος τὴν σήμερον εἶν' εὐχαρίστησίς σας.
Ἀγάδες ἔτσι τὄφερεν ἡ σφαῖρα νὰ μᾶς 'δῆτε,
μὲ κάθε δίκαιον λοιπὸν πρέπει νὰ λυπηθῆτε.

Ὁ Οὐρανὸς ἠθέλησε νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ,
καὶ τὴν σκλαβιὰ ποῦ εἴχαμεν σὲ σᾶς νὰ τὴν ἰδῶσῃ.
Ἔτζι ἡ τύχ' ἠθέλησε δὲν πρέπει νὰ λυπῆσθε,
τὰ ὅσα μᾶς ἐκάμετε πάντοτε ν' ἐνθυμεῖσθε.

Παρακάλεσις τῶν Τούρκων πρὸς τὸν Τομπάζην.

Βλέπουν αὐτοὶ τοὺς Ἕλληνας θηρία θυμωμένα,
καὶ στοῦ Τομπάζη βγαίνουσι μὲ χέρια σταυρωμένα.
Καὶ στοῦ Τομπάζη βγαίνουσι μὲ δάκρυα ὁμιλοῦσι,
γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους αὐτὸν παρακαλοῦσι.
Ἀφθέντη μου τοὺς Ἕλληνας βλέπομεν μὲ μανίαν,
ἀπὸ ἐσὲ προσμένομεν σήμερης 'λευθερίαν.
Σὲ σέν' ἐμπιστευώμεθα ζωὴν καὶ τὰ παιδιά μας,
καὶ μὴ θελήσῃς σήμερης τὴν ἄδικην σκλαβιά μας.
Ὁ ἀραγιάς μας 'βρίσκεται σὲ ἄγρια μανία.
νὰ κατασφάξῃ 'πιθυμεῖ γυναῖκες καὶ παιδία.
Φωνάζουν τρίζουν τὰ σπαθιὰ σταῖς πέτραις τὰ κτυποῦσι,
στὸ χέρι του; νὰ πέσωμεν πολὺ ἐπιθυμοῦσι.
Ἕνας σου λόγος σήμερης ἂν δὲν τοὺς περιορίσῃ.
ὁ ἀραγιὰς σὲ μιὰ στιγμὴ θὲ νὰ μᾶς ἀφανίσῃ.
Στὸ χέρι σ' εἶναι τὸ λοιπὸν σήμερης τὰ παιδιά μας,
παρακαλοῦμεν πρόβλεψε διὰ τὴν λευθεριά μας.
Τὰ παλληκάρια πρόσταξε κοντάμας νὰ σταθοῦνε.
νὰ μὴ μᾶς ἐσκοτόσουσι, καὶ ἄδικα χαθοῦμεν.
Ἡμεῖς δὲν εἴχαμ' Ἀρχηγέ! κἀμμίαν συμφωνίαν,
πῶς θὰ ἰδοῦμεν τὸν ῥαγιὰ μέσα στὴν πολιτείαν.
Ἡμεῖς καλὰ ἠξεύρομεν ὅπου καὶ ἂν βρεθοῦμεν,

πλέον μὲ τοὺς ῥαγιάδες μας χαίρη δὲν θὰ 'δοῦμεν.
Μήτε κι αὐτοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ ζήσουν πλοιὰ μαζήμας.
κι ἡμεῖς ὅταν τοὺς βλέπωμεν συγχύζετ' ἡ ψυχή μας.
Ἔλεος κάμε τὸ λοιπὸν νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃς,
καὶ εἰς τὸ χέρι τοῦ ῥαγιὰ νὰ μὴ μᾶς παραδώσῃς.

'Απόκρισις τοῦ Τομπάζη.

Καὶ ὁ Τομπάζης εἰς αὐτοὺς δίδει ἀπολογία,
Ἀγάδες! μὴ σᾶς ἀπερνᾷ καμμία ὑποψία,
Κι οἱ Ἕλληνες μοῦ κάμασι ὅρκον καὶ συμφωνίαν,
νὰ μὴ σᾶς ἐπειράξωσι σαυτὴν τὴν πολιτείαν.
Γενῆτε ἕτοιμοι λοιπὸν γιὰ νὰ βαρκαρισθῆτε,
καὶ εἰς ἐτούτην τὴν στιγμὴν ποτὲ μὴ φοβηθῆτε·

Μετάβασις τῶν Τούρκων εἰς τὰ Χανιὰ καὶ ἀπελπισία αὐτῶν.

Ἐφθάσασιν εἰς τὰ Χανιὰ καὶ κάμνουν ὁμιλίαν,
ἦλθεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν μὲ τόσην ἐκστρατείαν.
Συλλογισμένοι 'βρίσκονται, καὶ ὁ Πασᾶς κι οἱ ἄλλοι,
τὶ θὲ νὰ γένῃ λέγουσι τὸ ἄθλιόν μας χάλι;
Μέσα σ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ τὴν ἀνησυχίαν,
ἐφθάσασι Κασιότικα καράβια στὰ Χανία.
Δέκα κανόνια ῥίξασι κι ἕνα τζαμὶ χαλάσαν,
τρία κανόνια θαυμαστὰ τὰ ἐκαταρημάξαν.
Ἐσκοτωθήκασιν ἑπτὰ γυναῖκες καὶ παιδία,
ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦτονε σὲ ἄκρ' ἀπελπισία,
Μέσα εἰς τὰ ὑπόγεια βαίνουν λυγοθυμοῦσι,

καὶ τὰ κλειδιὰ μαζόνουσι γιὰ νὰ παραδοθοῦσιν.
Ἂν ἤξευραν οἱ Ἕλληνες τὸν φόβον τῆς Τουρκίας,
τὴν μέραν ταύτην πέρνασι στὸ χέρι τὰ κλειδία.
Μία ὥρα ἂν ἔῤῥιπταν ἀκόμη μπαταρίαν,
τὸ κάστρο παρεδίδετο χωρὶς ἀμφιβολίαν.
Θρηνεῖ τοῦ Καστελιοῦ ἡ Τουρκιὰ, γιὰ τὶ ἐδῶ νἄλθοῦμεν·
πῶς δὲν ἀπεφασίσαμεν μακρὰ νὰ ξωρισθοῦμεν;

Διαπραγμάτευσις καὶ παράδοσις τῆς Καντάνου.

Εἰς τὸ Καστέλ' οἱ στρατηγοὶ ἔχουν χαρὰν μεγάλην,
βλέποντες ὅτι ἡ τουρκιὰ εἶναι σ' ἄθλιον χάλι.
Ἔφθασεν τότε ὁ Κουμνῆς κὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδεάζει.
ὡς ἀρχηγὸς τῆς Κάντανος τὰ μπαηράκια κράζει.
Καὶ λέγει τους ἀδέλφια μου νὰ προετοιμασθοῦμεν,
εἰς τοῦ Σελίνου τὰ χωριὰ ἀπόψε νὰ βρεθοῦμεν.
Στὴν Κάντανον νὰ φθάσωμεν χωρὶς ἀργοπορίαν,
τώρα ποῦ εἶναι ἡ Τουρκιὰ εἰς τὴν ἀπελπισίαν.
Τρεῖς 'μέραις τοὺς ἐφώναζα, ὁ ἀρχηγός μας ἦλθε,
καὶ στοῦ Σελίνου τὰ χωριὰ εὐθὺς θὰ τὸν ἰδῆτε.
Καὶ ὁ Καούρης 'βρίσκεται εἰ ταραχὴν μεγάλην,
καὶ ὅταν τὸν κυττάζουσι νεκρώνουσι κὶ οἱ ἄλλοι.
Τοῦ 'φώναζα, Καουραγᾶ! ποῦ εἶν' ἡ ἀνδριά σου;
ποῦ εἶν' ἡ γενναιότης σου, καὶ ἡ παλληκαριά σου;
Δὲν εἶναι πλέον ὁ ῥαγιὰς γιὰ νὰ τὸν τυραννῆτε,
μόνον μᾶς ἦλθεν ἀρχηγὸς καὶ θὰ παραδοθῆτε.
Εἰς τὸ Καστέλι σήμερης Ἕλληνες κατοικοῦσι,
καὶ εἰς τὸ Κάστρον τῶν Χανιῶν καὶ σᾶς θὰ καρτεροῦσι.

Καὶ τὸν Καούρη 'νώχλησα κὶ ἀπόκρισιν μοῦ δίδει,
θὰ κάμωμεν κὶ ἡμεῖς Κουμνῆ, ὅ,τ' ἔκαμαν κὶ ἐκεῖνοι.
Σημεῖον νὰ μᾶς φέρετε γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμεν,
νὰ δόσωμεν τὰ ἅρματα καὶ νὰ παραδοθοῦμεν.
Τὸν ἀρχηγόν σας προσκυνῶ μὲ εὐχαρίστησίν μου,
τὸν ἀραγιάν μου νὰ μὴν 'δῶ κὶ ἂς πάρουν τὴν ζωήν μου.
Ἂς πᾶμεν ἐκλαμπρότατε! κὶ ἐλπίζω νὰ ἐμβῆτε,
στὴν θαυμαστὴν τὴν Κάντανον καὶ νὰ φχαριστηθῆτε.
Ἐμπρὸς πηγαίνει ὁ Κουμνῆς κατόπ' οἱ Κουρμουλαῖοι,
ὁ Σώφακας ὁ Ἥρωας κὶ ὅλ' οἱ Καπεταναῖοι.
Συνοδευμένον ἔχουσι στὴν μέσην τὸν Τομπάζη,
τοὺς Μπέηδες τοῦ Καστελιοῦ κοντάτου τούτους βάζει.
Στὸν ἀρχηγὸν τῆς Κάντανος νὰ πᾷ νὰ ὁμιλήσουν,
πῶς ἔστειλεν εἰς τὰ Χανιὰ χωρὶς νὰ τοὺς 'νοχλήσουν.
Ἐφθάσασι κὶ ἀφήκασι τοὺς μπέηδες νὰ 'μβοῦσι,
στὴν Κάντανον νὰ τοὺς εἰποῦν γιὰ νὰ παραδοθοῦσι.
Καουραγὰ προσκύνησε 'μίλησε στὸν λαόν σου,
μὴν περιμένης καὶ ἐσὺ νὰ 'δῆς τὸν θάνατόν σου.
Εἰς τὰ Χανιὰ προσμένουσι καὶ τὴν βοήθειάν σου,
παῦσε πλέον ἀπὸ ἐδῶ καὶ τρέξε στὰ παιδιάσου.
Ὅταν σὲ 'δοῦσι στὰ Χανιὰ ἐλπίδα θὰ τοὺς δώσῃς,
θὲ νὰ θαῤῥοῦν πῶς βασιλεὺς εἶσαι νὰ τοὺς γλυτώσῃς.
Καὶ ὁ Πασᾶς κὶ οἱ Μπέηδες πάντα γιὰ σὲ μιλοῦσι,
τὸν παγεμόν σου ἤξευρε πῶς τὸν ἐπιθυμοῦσι.
Πέντε μῆνες δὲν ξεύρουσι, ποῦ εἶσαι, τὰ παιδιά σου,
καὶ κλέγ' ἀπαρηγόρητα πάντα ἡ φαμελιά σου.
Τὰ λόγια σας ταράξασι Μπέηδες τὴν καρδιάν μου,
ν' ἀκούω ὅτι μὲ θρηνεῖ πατρὶς κὶ ἡ φαμελιά μου.
Καὶ ἔχει ἀπιράξεσαι τὴν Κάντανον ν' ἀράσω,

τοῦ ἀραγιὰ τὴν ἀρχηγὸν νὰ τὸν ἐπροσκυνήσῃ.
Τὰ σκέρη του ἐφώναξε μὲ λύπην τοὺς ἔλεγε,
νὰ μ' ὁδηγήσετε καὶ σεῖς καὶ ἡ καρδιά του κλαίει.
Μὲ χωρὶς δειλιότητα θέλω νὰ μοῦ εἰπῆτε,
πόλεμον θὰ ζητήσετε ἢ θὰ παραδοθῆτε.
Ἐσένα ἔχομ' ἀρχηγὸν ποῦ σένα καρτεροῦμεν.
σήμερης νὰ γλυτόσωμεν μόνον αὐτὸ ζητοῦμεν.
Παρακαλοῦμεν ἀρχηγὲ νὰ μὴ μᾶς βασανίζῃς,
κάμε λοιπὸν καὶ σήμερης ἐκεῖνο ποῦ γνωρίζεις.
Σήμερης Μπένδες λοιπὸν στὸν ἀρχηγὸν νὰ ποῦμεν,
ὅτι ἀπεφασίσαμεν γιὰ νὰ παραδοθοῦμεν.
Μιλήσατε τοῦ ἀρχηγοῦ νἄλθῃ ν' ἀνταμωθοῦμεν,
καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν του θὲ νὰ παραδοθοῦμεν.
Θρηνοῦσι τὰ χαρέμια τους φωνάζουν τὰ παιδιά τους,
σ' ἀπελπισίαν 'βρίσκονται διὰ τὴν συμφοράν τους.
Φωνάζουν αἱ γυναῖκες τους καὶ τοὺς παρακαλοῦνε,
θάνατον νὰ μᾶς δώσετε κὶ ὄχι νὰ σκλαβοθοῦμεν.
Φοβούμεθα τὸν ἀρχηγὸν νὰ μὴ μᾶς ἐπροδώσῃ,
καὶ εἰς τὰ χέρια τοῦ ῥαγιὰ σκλάβαις νὰ μᾶς ἐδώσῃ.
Αγάδες μὴ μᾶς πάρετε σήμερης στὸν λαιμόν σας,
προσέχετε λοιπὸν καὶ 'σεῖς διὰ τὸν θάνατόν σας.
Σταθῆτε εἰς τὸν πόλεμον μόνον αὐτὸ ζητοῦμεν,
βόλια μπαρούτια φέρνομεν καὶ σᾶς ἐβοηθοῦμεν.
Μαζήτας ν' ἀποθάνωμεν καὶ 'μεῖς καὶ τὰ παιδιά μας,
κὶ ὄχι νὰ προσκυνήσωμεν τὸν ἄπιστον ῥαγιά μας.
Καούρη δὲν τὸ λπίζαμεν νὰ τὸ ἀποφασίσῃς,
τὸν ἀραγιὰ τοὺς δούλους μας νὰ τὸν ἐπροσκυνήσῃς.
Ἐσὺ μὲ τὴν ἀνδρίαν σου πόλεμον ἂν ζητήσῃς,
τὴν Ῥωμαγιάν βέβαια θὲ νὰ τὴν ἀφανίσῃς.

Σοῦ ἔπρεπε Καουραγὰ νὰ μᾶς ἐθανατώσης,
καὶ ὄχι εἰς τὸν ἀραγιὰ νὰ μᾶς ἐπαραδώσης,
Νὰ μᾶς πατήσουν τὴν τιμὴν, νὰ σφάξουν τὰ παιδιά μας,
καὶ σὺ πάλιν θὰ λυπηθῇς ὕστερης τὴν σκλαβιάν μας.
Ἄρματα νὰ μᾶς δώσετε τώρα ν' ἀρματοθοῦμεν,
μαζήσας ν' ἀκλουθήσωμεν καὶ νὰ τοὺς πολεμοῦμεν.
Γυναίκεια ἐπανάστασιν κάμνουν καὶ δὲν φοβοῦνται,
τοὺς ἄνδρας τους ἐκάμασι γιὰ νὰ τὸ συλλογοῦνται:
Καὶ τὸν Καούρη κάμνουσι γιὰ νὰ μετανοήσῃ,
καὶ πλέον εἰς τὸν ἀρχηγὸν δὲν θέλῃ νὰ μιλήσῃ.
Τὰ σκέρη του ἐσύναξε κὶ ὅλους τοὺς ἐξετάζει,
μηλήσετέ μου καθαρὰ τί πρᾶγμα σᾶς πηράζη;
Τῶν γυναικῶν τὰ λόγια σήμερης μ' ἐνοχλῆσαν,
καὶ μέσα στὴν καρδίαν μου λύπην μεγάλ' ἀφῆσαν.
Ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμεν ἡ γενναιότητά τους,
τὸν θάνατον παρακαλοῦν, καὶ ὄχι τὴν σκλαβιάν τους.
Ἄρματα ἂν τὰς δώσωμεν θὲ νὰ ἀρματοθοῦσι,
δειλίασιν δὲν ἔχουσι στὸν πόλεμον νὰ βγοῦσι.
Λυποῦμαι τὰ χαρέμια σας, θρηνῶ γιὰ τὴν ζωήν σας,
πέτε μου τὸ λοιπὸν καὶ σεῖς τί εἶν' ἡ ἀπόφασίς σας;
Οἱ μπέηδες μὲ κάμασι τὸν λόγον μου να δώσω,
καὶ φαμελιαῖς μὲ φέρασι γιὰ νὰ τὸ μετανιώσω.
Ἐσεῖς τὴν ἐγνωρίζετε τὴν τόσην μου ἀνδρίαν,
ποτέμου εἰς τὸν πόλεμον δὲν ἔλαβα δειλίαν.
Χίλιους νὰ βάλω ἐμπροστὰ κἀνένα δὲν φοβοῦμαι,
σφάζω πληγόνω τὸν ῥαγιὰ, καὶ δὲν τὸ συλλογοῦμαι.
Καὶ τὸν Κουμνῆν ἂν πιάσωμεν ποῦ ἦτον ἡ αἰτία,
τὸ σκότι του νὰ βγάλωμεν ὁμοῦ καὶ τὴν καρδιάν.
Πέτε μου τὸ λοιπὸν καὶ σεῖς τί θέλετε νὰ κάμω;

ἢ νὰ γυρίσω τ' ἄρματα μόνος νὰ ἀποθάνω.
Τοὺς μπένδες ἐφώναξε τοῦ ἀρχηγοῦ νὰ ποῦσιν,
ὅτι δὲν παραδίδονται καὶ ὅλοι ἂς χαθοῦσιν.
Ἄρματα ἔχομ' ἕτοιμα τὴν Κάντανον Βαστοῦμεν,
κανένα δὲν φοβούμεθα καὶ ὅλοι ἂς ἔλθοῦνε
Ἂς ἔλθῃ τώρα ὁ Κουμνῆς νὰ μᾶς ἐπολεμήσῃ,
Σήμερης τὴν ἀνδρίαν του θέλομεν νὰ μᾶς δείξῃ.
Σὰν ἴδασιν οἱ μπένδες κι' ἄλλαξε τοὺς σκοπούς του,
πολὺ ἐφοβηθήκασι τοὺς διαλογισμούς του.
Νὰ τοὺς ὑβρίζει ἄρχισε προδότας τοὺς φωνάζει,
καὶ διὰ τὴν πατρίδα του τὸν θάνατόν του κράζει.
Ἐγὼ σᾶς λέγω μπένδες φύγετ, ἀπὸ κοντά μου,
καὶ μὴ μοῦ ἐνθυμίζετε χαρέμη καὶ παιδγιά μου.
Πηγαίνετε στὸν ἀρχηγὸν πέτε του τὴν ψυχήν μου,
πῶς δὲν στημάρω σήμερον νὰ χάσω τὴν ζωήν μου.
Εἰς πόλεμον τοὺς προσκαλῶ καὶ ἂς ἑτοιμασθοῦσι,
καὶ τὸν Καούρη σήμερον ἂς ἔλθοῦσι νὰ δοῦσι.
Κι' οἱ μπένδες τοῦ λέγουσιν ἔλα στὸν ἑαυτόν σου,
κι' αὐτὰ τὰ τὰ λόγια ὁποῦ λὲς εἶναι κακὸν δικόν σου.
Καὶ τὰ χωργιὰ γεμίσασιν ὅλα ἀπὸ Ῥωμαίους,
τί θὲ νὰ κάμῃς μοναχὸς καὶ μὲ ὀλίγους νέους;
Καὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια σου τὸν ἀρχηγὸν θυμώσῃς,
καὶ ὕστερης Καοὺρ' Ἀγᾶ θὲ νὰ τὸ μετανγιώσῃς.
Καὶ ἂν βαστᾷς τὸ πεῖσμα σου (στὴν Κάντανο) θὰ μποῦσι
ἐπάνω σου ταῖς φαμιλγιαῖς πέρνεις ποῦ θὰ χαθοῦσι;
Κι' ἡμεῖς τέτοιαν ἀπόφασιν δὲν πᾶμεν νὰ τοῦ ποῦμεν.
νὰ κινδυνεύσωμεν γιὰ σᾶς κ' ἄδικα νὰ χαθοῦμεν.
Καὶ πάρε μέτρα τὸ λοιπὸν λυπήσου τὸν λαόν σου,
καὶ μὴ θελήσῃς νὰ τοὺς δῇς μὲ θάνατον ἐμπρός σου.

Συλλογισμένος βρίσκεται τί νὰ ἀποφασίση,
νὰ πολεμήση σήμερον ἢ νὰ τὸν προσκυνήση,
Τὰ λόγια σας μὲ κάμασι πλέον νὰ μὴ 'ρωτήσω,
οὔτε μεγάλ' οὔτε μικρὸν μόνον νὰ προσκυνήσω.
Πηγαίνετε καὶ 'πέτε του χωρὶς ἀργοπορίαν,
νὰ τοῦ δοθῆ ἡ Κάντανος νὰ λάβω ἡσυχίαν.
Οἱ μπέηδες ἐπήγασι καὶ τὸν ἐπροσκυνοῦσι,
σήμερης ὑψηλότατε οἱ Τοῦρκοι σὲ ζητοῦσι.
Νὰ σοῦ δοθοῦσι τ' ἅρματα καὶ νὰ σὲ προσκυνήσουν,
ὡς ἀρχηγόν τους καὶ αὐτοὶ θὰ νὰ σὲ θεωρήσουν.
Τότε τοῦ λέγει ὁ Κουμνῆς· ἀφέντη νὰ κινήσῃς,
καὶ ὁ Καούρης ἐμπορεῖ νὰ τὸ μετανοήση.
Εὐθὺς σηκώθ' ὁ ἀρχηγὸς στὴν Κάντανον ἐμβαίνει,
κατόπιν του οἱ στρατηγοὶ κι' ὀπίσω του στέκει.
Μπέηδες νὰ μιλήσωμεν ἦλθα ποῦ μὲ ζητεῖτε,
τί ἔχετε ἀπόφασιν σήμερης νὰ μοῦ πῆτε.
Τὰ ἅρματα θὰ δώσετε ἢ πόλεμον ζητᾶτε;
ἕτοιμοι εἴμεθα λοιπὸν εἰς ὅ,τι ἀγαπᾶτε.
Ἐμάθετε πολλὰ καλὰ πῶς εἰμ' ἀπελπισμένος,
κι ἀπ' τοὺς μεγαλητέρους μου κι ἐγὼ διωρισμένος.
Τὸν θάνατόν σας Μπέηδες πολὺ τὸν ἐλυποῦμαι,
καὶ μὴν ἀποφασίσετε σὲ πόλεμον νὰ μποῦμε.
Αἰψοῦν τὰ παλληκάρια μου καὶ πόλεμον ζητοῦσι,
ὀπίσω μου τοὺς ἄφηκα γιὰ νὰ μὴ σᾶς ἰδοῦσι.
Πέτε μου μὲ τὰ χείλη σας, τί εἶναι οἱ σκοποί σας;
καὶ τότε μένω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν ἀπόφασίν σας.
Καὶ ὁ Καούρης ἤρχισε τότε νὰ τοῦ μιλίση,
τὰ σκέρη ἀπεφάσισε γιὰ νὰ σὲ προσκυνήση.
Νὰ σοῦ δοθῆ ἡ Κάντανο καὶ ὅλ' ἡ ἐξουσία,

νὰ μᾶς ἰστείλῃς στὰ Χανιὰ μὲ δίχως ὑποψίαν.
Καλήτερ' ἔχω σήμερον τὸν θάνατον νὰ κράξω,
παρὰ κἀνένα ἀραγιὰ ἐμπρός μου νὰ κυττάξω.
Καὶ τὸν Κουμνῆ ἀφέντη μου πάσχισε νὰ μακρύνῃς,
τελείως νὰ μὴν τὸν ἰδῶ εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην.
Σήμερης παραδίδομαι στὸ χέρι τὸ δικόν σου,
καὶ πλέον ἀπεφάσισα νἆμαι στὸν ὁρισμόν σου.
Μόνον τὰ παλληκάρια σου στὴν Κάντανον νὰ μποῦσι,
καὶ ὅλοι οἱ ῥαγιάδες μου νὰ ἀπομακρυνθοῦσι.
Ἀκούοντας οἱ Ἕλληνες τὴν τόσην του κακίαν,
τὸ στῆθος των κατακτυπᾷ ἀπ' τὴν πολλὴν μανίαν.
Θεέ μου εἰς τὸ χέρι μας δόσε αὐτὸν ἀπόψε,
ἢ τὴν ζωήν μας ἔξαφνα παρακαλοῦμεν κόψε.
Καὶ ζωντανὸς στὸ χέρι μας νὰ πέσ' ἐπιθυμοῦμεν,
ὅσα κακὰ μᾶς ἔκαμε πρῶτα νὰ τοῦ εἰποῦμεν.
Ἔπειτα νὰ τὸν κάμωμεν εἰς σὲ ἄθλιον χάλι,
στ' ἀδέλφια μας νὰ κάμωμεν ἐκδίκησιν μεγάλη.
Ὁ Σύφακας καὶ ὁ Κουμνῆς 'βρίσκονται θυμωμένοι,
γιὰ τὸν Καούρη σήμερης πολλὰ 'ξαγριωμένοι.
Μίαν στιγμὴν προτήτερα στὸ χέρι μας νὰ πέσῃ,
καὶ νὰ τοῦ δείξωμεν ἡμεῖς κεῖνο ποῦ δὲν τ' ἀρέσει.
Νὰ λάβῃ κακὸν θάνατον καὶ τότε νὰ γνωρίσῃ,
ν' ἐνθυμηθῇ τὸ αἷμα μας ποῦ τὄχυνε σὰν βρύση.
Ξεγυμνωμένα τὰ σπαθιὰ στοὺς δρόμους τὰ κτυποῦσι,
καὶ τὸν Καούρη κάρτεροῦν ἔξω νὰ τὸν ἰδοῦσι.
Τὰ σκέρητου ἐσύναξε καὶ τοὺς ἐωμιλοῦσεν,
μὲ ταραγμένα λόγια τοὺς ἐπαρηγοροῦσεν.
Ὁ ἀρχηγὸς μοῦ μίλησε διὰ νὰ προσκυνήσω,
δὲν ἠμπορῶ ἀδέλφια πλοιὰ νὰ ἀδιαφορήσω·

5

Μὴ σᾶς ἐμέλλει κὶ ἔκαμα μαζήτου συμφωνίαν,
ὁ ἀραγιάς μας νὰ μὴ ϐγῆ ἐμπρὸς εἰς τὴν Τουρκίαν.
Κὶ αὐτὸς μοῦ ὑπεσχέθηκε πῶς θ' ἀπομακρυνθοῦμεν,
καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του θὲ νὰ συνοδευθοῦμεν.
Θὰ μᾶς ἐϐάλουν στὰ Χανιὰ χωρὶς νὰ νοχληθοῦμεν,
οὔτε ἀπ' τοὺς Ῥαγιάδες μας κανένα δὲν θὰ 'δοῦμεν.
Μόνον νὰ πάγω στὰ Χανιὰ ὀπίσω θὰ γυρίσω.
ἀλλοίμονον εἰς τὸν ῥαγιὰ πῶς θὰ τὸν καταντήσω!
Θὰ σᾶς γυρίσ', ἀδέλφιαμου, ὀπίσω στὰ χωριά μας,
Κάντανος κὶ ὑποστατικὰ νὰ εἶναι ἰδικάμας.
Ἂς ἔλθουσι τὰ σκέρη μου καὶ ν' ἀξαρματοθοῦμεν,
ἡ ὥρα ἐπλησίασε ποῦ θὰ παραδοθοῦμεν.
Μὲ πικραμένα δάκρυα εὔγαλαν τ' ἄρματά των,
ἐμπρός των ἐθρηνούσασι γυναῖκες καὶ παιδιάτων.
Καθὼς ἐῤῥίξαν τ' ἄρματα, καθὼς ἐπροσκυνῆσαν,
ἡ Κάντανος καὶ τὰ βουνὰ ἀπ' Ἕλληνας γεμῆσαν.
Καὶ τὸν Καούρη ζωντανὸν ἐμπρός των νὰ ἰδοῦσι,
ἀρχῆσαν νὰ τοῦ ὁμιλοῦν καὶ νὰ τὸν ἐρωτοῦσι.
Πάντα σ' ἐπιθυμούσαμεν Ἀγὰ νὰ σὲ ἰδοῦμεν,
ὅλοι οἱ ἀραγιάδες σου γιὰ σένα ὁμιλοῦμεν.
Καούρη μὴν πικραίνεσαι μὴν τρέμῃς μὴν φοϐᾶσαι,
σήμερης μεγαλόψυχος, γενναῖος πρέπει νᾶσαι.
Τον Τζελεπῆ ἐσκότωσες κὶ εἶχες χαρὰ μεγάλη,
δὲν τὸ ἐσυλλογίζουσουν ὅτι θὰ μείνουν ἄλλοι.
Τὸν Τζελεπῆ ἐσκότωσες τὸν μέγαν ἀρχηγόν μας,
κὶ ἀκόμα ἐκατάσφαξες τόσους ἄλλους ἐμπρός μας.
Παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς πῇς ἂν καὶ μᾶς ἐγνωρίζῃς,
ἂν εἴμεθα ὁ ἀραγιὰς ἐκεῖνος ποῦ ὁρίζεις.
Ἐγὼ Καούρ' εἰμ.' ὁ Κουμνῆς ποῦθελες ν' ἀνταμώσῃς,
εἰς τὰ βουνὰ τῆς Κάντανος νὰ μὲ καταπληγώσῃς.

Ἐγὼ εἶμ' ὁποῦ φώναζες τὸ αἷμα μου θὰ χύσῃς,
 καὶ νὰ μὲ γδάρῃς ζωντανὸν καὶ νὰ μὲ τυραννήσῃς.
Κι ὁ σύντροφός σου ὁ Μπαλῆς θυμήσου τί μοῦ εἶπε,
 στὸν πόλεμον μοῦ φώναζε πῶς θὰ μ' ἐκδικηθῆτε.
Τώρα λοιπὸν Καουραγὰ θὰ 'δῆς τὸν ἀραγιάνσου,
 ποῦ θὰ σὲ γδάρῃ ζωντανὸν νὰ βγάλῃ τὴν καρδιάν σου.
Ἀπὸ Ἑλλήνων αἵματα τὰ ὅπλα σου βαφθῆκαν,
 λοιπὸν μὴν ἔχῃς σήμερης Καούρη τόσην πίκραν!
Ἔσφαξες ἐθανάτωσες πολλοὺς εἰς τὸν καιρόν σου,
 τώρα θὲ νἆναι ὁ ῥαγιὰς Καούρ' ὁ θάνατός σου.
Νὰ περιγράψω δὲν μπορῶ διὰ τὸν θάνατόν του,
 δὲν τὸν ἀφῆκαν οἱ Ἕλληνες νὰ κάμῃ τὸν σκοπόντου.
'Κατονεξῆντα στὸ τζαμὴ ἐβάλαν μολεμένους,
 θαῤῥῶ πῶς τοὺς ἐκάμανε κι αὐτοὺς διορθωμένους.
Ὁ οὐρανὸς ἐκύτταξεν τὴν τόσην τυραννίαν,
 ποῦ εἴχασιν οἱ Ἕλληνες σαυτὴν τὴν ἐπαρχίαν.
Ἔκαμε τὴν ἐκδίκησιν κι ἐχαροποιηθῆκαν,
 ὁποῦ σαυτὴν τὴν Κάντανον χιλιάδες ἐχαθῆκαν.
Τὸ αἷμα τὸ Χριστιανικὸν ἔτρεξε σὰν τὴν βρύσην,
 ὁ οὐρανὸς ἠθέλησε γιὰ νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ.
Διὰ τὴν νίκην οἱ Ἕλληνες Θεὸν δοξολογοῦσι,
 καὶ στοῦ Τομπάζη βγήκασι νὰ τὸν ἐσυγχαροῦσι.
Τοῦ λέγουν, ἐκλαμπρότατε, σήμερον ἡ χαρά μας,
 μετρίασε τὴν λύπην μας, τὰ παλαιὰ δεινά μας.
Εἶναι ἀνάγκη, ἀρχηγέ! διὰ ν' ἀναχωροῦμεν,
 στοῦ Γαλατᾶ τὰ σύνορα νὰ πᾶμεν νὰ βρεθοῦμεν.
Ν' ἀφήσωμεν δυὼ στρατηγοὺς τὰ πόστα νὰ βαστοῦνε,
 Κάντανος καὶ τῆς Κύσαμος κιἤμεῖς νὰ μακρυνθοῦμεν.

Πόλεμος καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Γαλατᾶν.

Κατέβηκαν οἱ ἀρχηγοὶ στὸν Γαλατᾶν ἐφθάσαν,
καὶ τὰ βουνὰ ἐχαίρουνταν κι οἱ δρόμοι ποῦ περάσαν.
Εἰς τὸν Ταράτζον πήγασι στὸν Πύργον τ' Ἀλλιδάκη,
καὶ στέσασιν οἱ Ἕλληνες τὸ πρῶτον μπαηράκη.
Ὁ Πῦργος ἐφυλάγετο 'πὸ Τούρνους ἑβδομῆντα,
ὡς εἴδασι τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ μακρηὰ ἐφῆγαν.
Εἴδησιν 'πῆραν στὰ Χανηὰ, ὅτι ἐκυριεῦσαν,
τὸν Πῦργον τ' Ἀλλιδακακηοῦ καὶ τὴν σημαίαν στῆσαν.
Ἀρχῆσαν νὰ συνομιλοῦν καὶ νᾶναι πικραμμένοι,
πλέον ἀπὸ τὸν ἀραγηὰ εἴμεθα χαϊμένοι.
Σαυτὸ τὸ ἀναμεταξὺ οἱ κάμποι ἐγεμῆσαν,
ἀπὸ 'δικούς μας στρατηγοὺς καὶ τὴν Τουρκηὰ φοβῆσαν.
Στὸ Κάστρον ἐκλειστήκασιν αὐτὰ συνομιλοῦσι,
ρεσάλτο θὰ μᾶς κάμουσι χωρὶς νὰ φοβηθοῦσι.
Πάν' οἱ μικροὶ εἰς τὸν Πασᾶ κι ἐνάντια μιλοῦνε,
ἀφθέντη πῶς νὰ κάμωμεν γηὰ νὰ βοηθηθοῦμεν.
Ρεσάλτο θὰ μᾶς κάμουσι δὲν εἶν' ἀμφιβολία,
καὶ ἀπὸ σᾶς δὲν ἔχομεν κάμμηὰ παρηγορία.
Ὅλ' οἱ Ρωμηοὶ φωνάζουσι πῶς εἶναι χαρισμένοι,
ἡ Κρήτη ἀπ' τὸν βασιληὰ εἰς τὸν ῥαγηὰ δοσμένη.
Γηαυτὸ τὸ ξεύρετε καὶ σεῖς καὶ δὲν μᾶς ὁμιλεῖτε,
μήτε κάμμηὰ βοήθεια δὲν μᾶς ἐπροξενεῖτε.
Εἰς τὸν ῥαγηὰ μᾶς δώσετε χωρὶς ἀφιβολίαν,
ἐσεῖς μᾶς ἐπουλήσετε μὲ τόσην ἀσπλαγχνίαν,
Παιδηὰ νὰ σιωπήσετε καὶ μὴ μᾶς ἀδικᾶτε,
καὶ 'μεῖς δὲν τὰ γνωρίζομεν αὐτὰ ὁποῦ μιλᾶτε.

Μήτε ποτὲ ὁ Βασιλεὺς τὴν Κρήτην νὰ χαρίση,
μηντάτη περιμένομεν νὰ μᾶς ἐβοηθήση.
Ἀπόφασιν ἂς κάμωμεν, καὶ ἂς ἑτοιμασθοῦμεν,
εἰς τοῦ Ταράτζου τὰ χωριὰ ἀμέσως νὰ βρεθοῦμεν.
Στὸν Γαλατᾶν πασχίσετε νὰ στήσετε τζαντήρια,
κὶ ἐκεῖ νὰ μὲ προσμένετε μ' ὅλη τὴν ἐκστρατεία·
Τὸν Πύργον ποῦ μᾶς πήρασι νὰ βάλλωμεν στὸ χέρι,
καὶ τότε κυριεύομεν τοῦ Γαλατᾶ τὰ μέρη.
Σὰν πάρομεν τὸν Γαλατᾶν τὸν Πλατανιὰ πατοῦμεν,
τὴν Κύσαμον πλοκάρομεν κ' ἴσως βοηθηθοῦμεν.
Ἡ Κίσαμος ἦτον σ' ἐμᾶς βοήθεια μεγάλη,
τώρα ποῦ μᾶς τὴν πήρασιν ἔχομεν ἄθλιον χάλι,
Ν' ἀποφασίσωμεν λοιπὸν χωρὶς νὰ φοβηθοῦμεν,
τὴν Κίσαμον νὰ πάρωμεν ἢ ὅλοι νὰ χαθοῦμεν.
Ὅσα χωριὰ μᾶς πήρασιν εἶχα παρηγορίαν,
ἡ Κίσαμος μοῦ ἔφερε ἄκρα μελαγχολία.
Τοὺς ἐκατάπεισ' ὁ Πασᾶς σὲ πόλεμον νὰ βγοῦσι.
στὸν Πῦργον (τ' Ἀλλιδακακιοῦ) τοὺς Ἕλληνας νὰ βροῦσι.
Παιδιὰ ὁ Χατζηναντάρης μου βραδεῖα ἑτοιμάζει,
ἀνίσως καὶ εἰς τὰ Χανιὰ φέρετε τὸν Τομπάζη.
Τὸν Σύφακα τοὺς Χάλιδαις τοὺς Σφακιανοὺς νὰ δοῦμεν,
εἰς τοὺς κερκέλους σήμερης γιὰ νὰ φχαριστηθοῦμεν.
Στοῦ Γαλατᾶ τὰ σύνορα ἔφθασεν ἡ τουρκία,
καὶ οἱ γενναῖοι Ἕλληνες εἶχαν ἑτοιμασία.
Στὸν Ἐλαιῶνα ἦταγε οἱ Ἕλληνες κρυμμένοι,
καὶ τὴν τουρκιὰ προσμένασι νὰ δοῦσι τί θὰ γένη.
Πάγ' ἡ Τουρκιὰ στὸν Γαλατᾶν, τζαντίρια ἑτοιμάζει.
καὶ τὸν Θεὸν παρακαλεῖ νὰ πιάση τὸν Τομπάζη.
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἔλεγ' ἡ Τουρκιὰ πῶς πρέπει νὰ ἐμβοῦμεν,
στὸν πύργον τ' Ἀλλιδακακιοῦ καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμεν.

Τὸν Χάλη ἂν ἐπιάναμεν νὰ τὸν ἐθανατώσῃ,
ἔπρεπε βέβαια ὁ Πασᾶς βραβεῖα νὰ μᾶς δώσῃ.
Ἐκεῖ ποῦ σηκωθήκασι στὸν Γαλατᾶν νὰ μποῦσι,
γύρου τριγύρου ἡ φωτιαῖς στράπτουν σπινθοβολοῦσι.
Βόλια κτυποῦσι δεξιὰ καὶ βόλι' ἀριστεράτους,
καὶ ἄλλα εἰς τὸ ςῆθος τους, καὶ ἄλλα στὴν πλευράν τους.
Ἐχάσαν τὰ τζαντήρια τους, τὰ ἄλογα ἀφῆκαν,
καὶ μέσα εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅλ' ἀνακατωθῆκαν.
Ἀπὸ τὸν τόσον σαστισμὸν ποῦλαβεν ἡ Τουρκία,
ἐπάνω στοὺς δικούςτονε ἔῤῥιπταν μπαταρία.
Νὰ φύγωσι δὲν ἠμποροῦν τὰ πόστα ἐβαστοῦσαν,
οἱ ἰδικοί μας στρατηγοὶ καὶ τοὺς ἐπολεμοῦσαν.
Θρῆνος μεγάλος ἔγεινε ἐκείνην τὴν ἡμέραν,
ἐχόρτασ' ἀπὸ αἵματα Ἑλληνικὴ ῥομφαία.
Σταῖς ἕξι ὥραις εἴπασι διὰ νὰ τραβηχθοῦσι,
λίγους Τούρκους ἀφήκασι εἰς τὰ Χανιὰ νὰ μποῦσι.
Δέκα ὥραις ἐβάσταξεν ὁ πόλεμος ἐκεῖνος,
καὶ στὴν Τουρκιὰ ἐγίνηκεν ἕνας μεγάλος θρῆνος,
Ἀπ' τῶν Ἑλλήνων τὸ σπαθὶ ὅσ' ἦτον γλυτωμένοι,
μέσα στὸ Κάστρον τρέξασι κἰ ἐκεῖνοι πληγωμένοι.
Τὸ Κάστρον βρίσκουσι κλειστὸν φωνάζουν μὲ τὴν βίαν,
τοὺς μπέηδες καὶ τὸν Πασᾶ βρίζουσι μὲ μανίαν.
Ἀνοίξετέ μας ἄπιστοι νὰ δῆτε τὸ κακόν μας,
γιὰ σᾶς ἐπεριλάβαμεν πάλιν τὸν θάνατόν μας.
Ὅσοι κἰ ἂν ἐγλυτώσαμεν εἴμεθα πληγωμένοι,
γιατ' ἔξαφνα βρεθήκαμεν ὅλ' ἀνεκατωμένοι.
Σκλάβους νὰ σᾶς τοὺς φέρωμεν ἐκάναμ' ὁμιλία,
καὶ μεῖς ἐπέσαμεν νεκροὶ σ' ἐκεῖνα τὰ χωρία.
Μήτε τὸν πύργον εἴδαμεν μήτε καὶ τὸν Τομπάζη,
μόνον τὰ βόλια πάνωμας ἔπιπταν σὰν χαλάζη.

Τοῦ ἐλαιῶνος εἴχασι τὰ πόστ' ὅλα πιασμένα,
καὶ μετερίζια εἴχασι τὰ δένδρα καμωμένα.
Σὰν ἴδαμεν τὸν θάνατον, τὴν τόσ' ἀπελπισίαν,
νὰ φύγωμεν γυρεύαμεν, δὲν εἴχαμ' εὐκερίαν.
Στὴν μέσην μᾶς ἐβάλασι καὶ μᾶς ἐπολέμουσαν,
καὶ ὡς ἐδῶ στο κλαδισὸ σκληρὰ μᾶς κυνηγοῦσαν.
Αναστενάζει ὁ Πασᾶς καὶ λέγουν οἱ ἀγάδες,
πλέον δὲν θὰ γλυτώσωμεν ἀπὸ τοὺς ἀραγιάδες.
Ὅλα τὰ παλληκάρια μας κοντεύουν νὰ χαθοῦνε,
νίκη κάμμιὰ δὲν κάμαμεν, ὅπου κὶ ἂν πολεμοῦμεν.
Ταῖς βούβαις νὰ ἀνοίξωμεν σιτάρια ν' ἀλαχθοῦνε,
καὶ πλέον εἰς τὰ κάστρα μας καλὰ νὰ φυλαχθοῦμεν.
Απ' τὰ χεντέκια ἔχομεν μεγάλην ὑποψία,
ρεσάλτο μὴ μᾶς κάμουσι ὡς ἄγρια θηρία.
Ἐσκοτωθήκασι λοιπὸν καὶ μερικοὶ Ῥωμαῖοι,
ποῦ ἦτον εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς πάντοτε ἀναγκαῖοι.
Ἐτότες ἐσκοτώθηκε καὶ ἕνα καμπουράκη,
ποῦ στρατιώτης ἦτονε κὶ αὐτὸς στὸ μπαηράκη.
Ἐσκοτωθῆκαν Σφακιανοὶ πέντ' ἕξ ἀνδρειωμένοι,
ὁποῦ στοὺς ἀρχηγοὺς κοντὰ ἦτον ἀγαπημένοι.
Ὁ Καμπουράκης ἦτονε θηρίον θυμωμένον,
τὸν ἀδελφόν του εἴχασιν οἱ Τοῦρκοι σκοτωμένον.
Ἑπτὰ ἀδέλφια ἦτονε οἱ δύω σκοτωθῆκαν,
οἱ πέντε ἀπομείνασι κ' ἐκεῖνοι λαβωθῆκαν.

Ετερος πόλεμος καὶ νίκη τῶν εἰς τὴν θέσιν Τζηκαλαρία ἔξωθεν τῆς Σούδας.

Ὁ Καμπουράκης ἔλεγε μὲ τόλμην στὸν Τομπάζη,
ἂς πᾶμεν, ἐκλαμπρότατε, κὶ ἡ Σούδα μᾶς ἐκράζει.

Ἐγὼ εἰς τὰ Τζηκαλαριὰ ξεύρω ποῦ θὰ κρυφθοῦμεν,
καὶ μόνον δέκα ἄνθρωποι στὸ φανερὸν νὰ βγοῦμεν.
Ἀπὸ τὴν Σούδα σὰν μᾶς δοῦν πρέπει νὰ 'νοχληθοῦσι,
ἄρματα θὰ φορέσωσι κι ἔξω εὐθὺς θὰ βγοῦσι.
Καὶ τὴν σημαίαν ἔπιασεν καὶ ἔμπροσθεν πηγαίνει,
ἔφθασε στὰ Τζηκαλαριὰ τοὺς ἄλλους περιμένει.
Σαυτὰ τὰ πόστα στρατηγοὶ σᾶς λέγω νὰ κρυφθῆτε,
τουφέκη σὰν ἀκούσετε ὅλοι νὰ συναχθῆτε.
Καρσὶ στὴν Σοῦδ' ὁ Ἥρωας τὸ μπαηράκη στένει,
καὶ τὸν ἐσυνοδεύουσι δέκα καπεταναῖοι.
Τὴν πίστην καταβλασφημεῖ τὸν Μοχαμέτην 'βρίζει,
δὲν εἶμαι πλέον ἀραγιὰς κανεὶς δὲν μὲ ὁρίζει,
Ἕλληνες δέκα εἴμεθα καὶ πόλεμον ζητοῦμεν,
καὶ ὅσοι Τοῦρκοι βρήσκονται στὴν Σούδα ἂς εὔγοῦνε.
Σήμερης μὲ τὸ αἷμασας τὸ χῶμα θὰ νοχλήσω,
δὲν φεύγω ἄπιστ' ἀπ' ἐδῶ ἂν δὲν σᾶς πολεμήσω.
Ἕλληνες δέκα εἴμεθα καὶ σεῖς τόσαις χιλιάδαις,
τρέμετε δειλιάζετε τώρα τοὺς ἀραγιάδες.
Τὰ λόγια τ' ἐνθουσιασμὸν εἰς τὸν Ντεζδάρη φέραν,
μαύρη τοῦ φάν', ἀπὸ θυμὸν τοῦ οὐρανοῦ ἡ σφαῖρα·
Φωνάζει εἰς τὰ σκέρη του ὅλοι νὰ συναχθοῦσι,
σήμερης στὰ Τζηκαλαριὰ ἀνάγκ' εἶναι νὰ βγοῦσι.
Σήμερης δὲν μᾶς ἔμεινε πρόσωπον νὰ μιλοῦμεν,
καλλήτερ' εἶν' ἀδέλφια μου ὅλοι μας νὰ χαθοῦμεν.
Δέκα μόν' εἶν' οἱ ἄπιστοι ποῦ μᾶς ἐφοβερίζουν,
καὶ κουδουνίζουν τὰ σπαθιὰ, τὸν Μωχαμέτην βρίζουν.
Ἑτοιμασθεῖτε πλιὰ παιδιὰ σταῖς βάρκαις μας νὰ μποῦμεν.
ἔξαφνα στὰ Τζηκαλαριὰ ἀμέσως νὰ εὔγοῦμεν.
Τριακόσιοι μόνον νἄλθετε γιατὶ αὐτ' εἶν' ὀλίγοι,
καὶ γὼ ἐλπίζ' ἀδέλφια μου, κανεῖς νὰ μὴ μᾶς φύγῃ.

Καὶ νὰ τοὺς πιάσω ζωντανοὺς τότε θὰ ἡσυχάσω,
φωτιὰ θὰ βάλλω, λέγω σας, καὶ τοὺς ἐννέα νὰ καύσω.
Τὸν Καμπουράκη ζωντανὸν σὰν στείλλω στὰ Χαχανία,
θὲ νὰ μοῦ δώσῃ ὁ Πασᾶς χάρισμα καὶ βραβεῖα.
Ἄρχισε τὸ ἀσκέρη του διὰ νὰ μουρμουρίζουν,
ἐδῶ κι ἐκεῖ κρυφομιλοῦν καὶ τὸν Ντεζδάρι 'βρίζουν.
Ντεζδαραγὰ τὰ λόγια σου 'βρίσκονται λανθασμένα,
τὰ μπαηράκια στὰ χωριὰ πρέπει νἆναι κρυμμένα.
Αὐτοὶ ἔτζι τὸ κάμνουσιν οἱ ἄνομοι ραγιάδες,
φαίνοντ' ὀλίγοι στὴν ἀρχὴν καὶ ὕστερης χιλιάδες.
Μὴν ἀφανίσῃς σήμερης τ' ἀσκέρη τὸ δικόνσου,
μὴν θέλῃς νὰ ἰδῇς καὶ σὺ τὸν ἄδικον σφαγμόν σου.
Ἔτζι τὸ κάμετε ἐσεῖς πάντοτε τρομασμένοι,
γιὰ τοῦτο ἐκλειστήκαμεν καὶ εἴμεθα χαμένοι·
Δέκα νὰ 'δῆτε σήμερον τοὺς κάμνετε χιλιάδες,
θαῤῥεῖτε ὅτ' εἶναι λέοντες οἱ σκύλοι οἱ ραγιάδες,
Μὲ δύω τρία βήματα στὴν βάρκα του ἐμβῆκε,
τ' ἀσκέρη του τ' ἀκλούθησε κὶ εὐθὺς ἔξω ἐβγῆκε.
Δέκα τουφέκια ρίξασι κ' οἱ Ἕλληνες προφθάσαν,
καὶ πόλεμον ἀρχίσασι καὶ τοὺς καταρημάξαν.
Ἄλλοι ἐπέσαν εἰς τὴν γῆν εὐθὺς ἀποθαμμένοι,
καὶ ἄλλοι μὲ λαβωματιαῖς, κ' ἄλλοι μισοπνηγμένοι.
Καὶ τὸν Ντεζδάρη ζωντανὸν οἱ Ἕλληνες τραβοῦσι,
στὸν ἀρχηγὸν τὸν πήγασι τὰ πάντα ἐρωτοῦσι.
Ἡ βάρκαις τραβηχθήκασιν ἐφῆγαν οἱ βαρκάροι,
κανένας δὲν ἐπήγαινε πλέον νὰ τοὺς ἐπάρῃ.
Ὅσους δὲν ἐπροφθάσανε διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν,
κολυμβητοὶ ἐπήγασι στὴν Σοῦδα νὰ γλυτώσουν.
Τῶν σκοτωμένων τὰ παιδιὰ ἐκλέγαν καὶ θρηνοῦσαν.

καὶ τὸν Ντεζδάρη ὕβριζαν καὶ ἀναθεματοῦσαν.
Γιὰ τὸν Ντεζδάρη εἴχασι μεγάλην ὑποψίαν,
πολὺ τὸν ἐφοβούντανε μὴν κάμῃ προδοσίαν.
Μετζίλη στεῖλαν στὰ Χανιὰ διὰ νὰ τοὺς εἰποῦσι,
πῶς τὸν Ντεζδάρη ζωντανὸν οἱ Ἕλληνες βαστοῦσι.
Καὶ ζωντανὸν τὸν πιάσασι γιὰ νὰ τὸν τυραννήσουν,
δὲν ξεύρομεν τὸ χάλη μας ποῦ θὰ τὸ καταντήσουν.
Καὶ ὁ Πασᾶς σὰν τ' ἄκουσε ἔλαβε κάπια ζάλη,
σκοτοῦρα στὸ κεφάλημας θὰ φέρῃ ὁ Ντεζδάρης.
Ὅταν ἰδῇ τὸν θάνατον καμμία μεγάλη βία,
θὰ τοὺς εἰπῇ πῶς ἡ Τουρκιὰ ἔχει ἀδυναμία.
Φοβοῦμαι μὴ μᾶς κάμουσι καμμιὰ βραδιὰ ρεσάλτο,
καὶ φέρουσιν οἱ ἄπιστοι τὴν χώραν ἄνω κάτω.
Χαρὰ ἦτον στοὺς Ἕλληνας ἐκείνην τὴν ἡμέραν,
διὰ τὴν νίκην τὴν μικρὰν ποῦ ἔφερεν ἡ σφαῖρα.

Πόλεμος καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Ῥέθεμνος.

Γιὰ τοῦ Ῥεθέμνου τὰ χωριὰ θὲ νὰ ἑτοιμασθοῦμεν,
κὶ ἐλπίζομεν εἰς τὸν Θεὸν κὶ ἐκεῖ ν' ἐκδικηθοῦμεν.
Καὶ ὁ Παλμέτης παρευθὺς βγαίνει εἰς τὸν Τομπάζη,
τοῦ λέγει, ἐκλαμπρότατε, ἡ ὥρα μᾶς βιάζει.
Ἑτοιμασίαν κάμετε σᾶς ἐπαρακαλοῦμεν,
ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ Ῥέθεμνος ἔξαφνα νὰ 'βρεθοῦμεν.
Παρακαλῶσας, ἀρχηγὲ, νὰ μὴ χασομερῆτε,
καὶ τοῦ Ῥεθέμνου ἡ Τουρκιὰ τρέμει καὶ μᾶς φοβεῖτε.
Καλήτερ' ἔχει νὰ κλεισθῇ μὲ πεῖνα ν' ἀποθάνῃ,
παρὰ νὰ βλέπῃ Ἕλληνας καὶ πόλεμον νὰ κάμῃ.
Ἐγὼ λοιπὸν ἀναχωρῶ μ' ὀλίγην ἐκστρατείαν,

μὲ τὸν Γιωργάκη Τζουδερὸν νὰ κάμ' ἑτοιμασίαν.
Φεύγουν οἱ δύω στρατηγοὶ γιὰ νὰ ἑτοιμασθοῦσι,
κὶ ὁ Ἐλαιῶνας ἔτρεμε κὶ ἡ γῆ ὁποῦ πατοῦσι.
Ἀπέξω ἀπὸ Ῥέθεμνος ἔφθασαν κ' ἀρχινοῦσι,
ταμπούρια μ' ἐνθουσιασμὸν καὶ πόλεμον ζητοῦσι.
Ἔφθασεν τότε κὶ ὁ ἀρχηγὸς καὶ ὅλ' ἡ ἐκστρατεία,
ἴδασι πῶς τοὺς ἔχουσι μεγάλ' ἑτοιμασία.
Πλησίον εἰς τὸ Ῥέθεμνος ταμπούρια καμωμένα,
κ' οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐβλέπασι μὲ μάτια δακρυσμένα.
Βγαίν' ἡ Τουρκιὰ εἰς τὸν Πασᾶ καὶ τρομερὰ φωνάζει.
ὁ ἀραγιὰς ἀφέντη μου, κοντά μας πλησιάζει.
Ταμπούρια ἑτοιμάσασι καὶ πόλεμον ζητοῦσιν,
τὸ Κάστρον ἂν ἀνοίξωμεν, τόλμην ἔχουν νὰ μποῦσι.
Ἐκαταπεῖσαν τὸν Πασᾶ καὶ βγαίνει μὲ τὸ κιάλη,
ὡς εἶδε τόσον στράτευμα πίκρ' ἔλαβε μεγάλη.
Ὡς ἄφωνος ἀπέμεινε τὰ γένια του τραβοῦσε,
καὶ ἔπειτα ἀρχήνησε καὶ τοὺς παρηγοροῦσε.
Κουράγιο ἂν δὲν κάμωμεν καὶ ἔξω ἂν δὲν βγοῦμεν,
οἱ ἀραγιάδες σήμερον στὸ Ῥέθεμνος θὰ μποῦνε.
Ἔλεγεν εἰς τοὺς Μπέηδες τὴν γνώμην σας νὰ πῆτε,
καιρὸν δὲν μᾶς ἐδίδουσι νὰ τὸ συλλογησθεῖτε,
Αὐτὸ μόνον, ἀφέντη μου, ἔχομεν νὰ σοῦ ποῦμεν,
εἰς τὰ Χανιὰ νὰ δώσωμεν εἴδησιν νὰ ἐλθοῦνε.
ὅσα καράβια βρίσκονται νἄλθουσι νὰ μᾶς βάλλουν,
στὸ Κάστρον ἢ εἰς τὰ Χανιὰ σήμερον νὰ μᾶς βγάλουν.
Σημεῖα βλέπομ' ἄσχημα κὶ ἂς τὸ συλλογισθοῦμεν,
ἂν εὔγωμεν στὸν πόλεμον ὅλοι θὲ νὰ χαθοῦμεν.
Πρὶν ἀποτελειώσουσι αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν,
οἱ Ἕλληνες πλησίον τους ἔρριξαν, μπαταρίαν.
σάστησεν ὅλ' ἡ Τουρκιὰ τὶ κάμνουν δὲν ἠξεύρουν,

τὸ Κάστρον πῶς ν' ἀνοίξουσι καὶ ἔξω πῶς νὰ ἔβγουν.
Τότε ἐστάθη ὁ Πασᾶς μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι,
μὲ βίαν ἔξω εὔγαζε ὅλον του τὸ ἀσκέρι.
Ἄλλοι 'βγαίναν ξαρμάτωτοι κὶ ἄλλοι ἀρματωμένοι,
ἀπὸ τὸν φόβον τὸν πολὺν ἦτονε νεκρωμένοι.
Ὅση Τουρκιὰ κὶ ἂν ἦτονε στὸ Ῥέθεμνος εὐγῆκαν,
καὶ οἱ γενναῖοι Ἕλληνες ὀλίγους τοὺς ἀφῆκαν.
Ἀφῆσαν τὰ τουφέκια τους καὶ τὰ σπαθιὰ τραβοῦσι,
καὶ εἰς τὴν μέσην τῆς Τουρκιᾶς ςράπτουν σπινθοβολοῦσι.
Ἐτρέχασιν οἱ Σφακιανοὶ πολὺ ξαγριωμένοι,
καὶ μέσ' στὸ αἷμα τῆς Τουρκιᾶς ἦτονε βουτημένοι.
Καὶ ὁ Παλμέτης ἄγρια καὶ τρομερὰ προβαίνει,
καὶ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι του ἀναιβοκατηβαίνει.
Ὡς Ἡρακλῆς ἐφάνηκε μέσα εἰς τὴν Τουρκίαν,
καὶ ὅσοι τὸν ἐβλέπασιν εἴχασι ἀπορίαν.
Στοὺς μπέηδες ἐφώναζεν ἐσᾶς θὰ θανατόσω,
καὶ τὸν Πασᾶ τὸν ἄπιστον ἐλπίζω νὰ σκοτώσω.
Τοῦ Μαρουχάκ' οἱ συγγενεῖς στὴν μέσην εὑρεθῆκαν,
ὡσὰν θηρία ἄγρια στοὺς Τούρκους ἐφανῆκαν.
Κὶ οἱ Μελιδόνιδες οἱ δηῶ τὰ ὅπλα τους κτυποῦσαν,
ἀλλοίμονον εἰς τὴν Τουρκιὰ πῶς τὴν ἐκαταντῆσαν.
Οἱ Τζουδεροὶ φωνάζασι καὶ ἄγρια πολεμοῦσαν,
τὸ αἷμα τ' ἀδελφοῦτονε εἰς τὴν στιγμὴν ζητοῦσαν.
Κὶ ὁ Μαριθάκης ἔτρεμε ἀπ' τὴν πολλὴν μανίαν,
καὶ τὸ σπαθίτου σὰν βροχὴν ἔπιπτε στὴν Τουρκίαν.
Σήμερης, στὴν πατρίδα μου φρικτὰ θὰ πολεμήσω,
καὶ ὅσον αἷμα χύσετε θὰ να τὸ πάρ' ὀπίσω.
Εὑρίσκετε ξαρμάτωτους γυναῖκες καὶ παιδία,
καὶ κάμετε τὰ τέλησας χωρὶς καμμιὰ δειλία.
Τώρα σᾶς θέλω ἄπιστοι δείξετε τὴν ἀνδριά σας,

οἱ Ἕλληνες πατήσασι μέσα στὰ σύνορά σας.
Βλέπετε ὅτι εἴμεθα αὐτὴν τὴν ὥρ' ἐμπρός σας,
ἰδοὺ καιρὸς νὰ κάμετε ἄνομοι τὸν σκοπόν σας.
Αὐτὰ καὶ ἄλλα ἔλεγεν κὶ ἔκοπτε τὸ σπαθίτου,
δειλίασι δὲν ἔλαβε ποτὲ γιὰ τὴν ζωήν του.
Καὶ τοῦ δεσπότ' οἱ συγγενεῖς λακκιώτες καὶ οἱ ἄλλοι,
θρῆνον ἐκάμαν στὴν Τουρκιὰ καὶ συμφορὰ μεγάλη.
Σαυτὸν τὸν μέγαν πόλεμον ἐπτὰ 'τον λαβωμένοι,
ἀπ' τοὺς δικούς μας Ελληνας καὶ ὄχι ἀποθαμμένοι.
Δώδεκα ὥραις βάσταξεν αὐτὴ ἡ ματοχυσία,
νὰ παραστήσω δὲν μπορῶ τὸ θρῆνος τῆς Τουρκίας.
Ἡ πεδιάδα σώματα ἦτονε γεμισμένη,
καὶ πληγωμένοι μὲ νεκροὺς ἦτ' ἀνακατωμένοι.
Μόλις τραβήχθη ὁ Πασᾶς μ' ὀλίγους νὰ γλυτώσουν,
τοὺς λαβωμένους ἄφησαν ἔξω νὰ τελειώσουν,
Τῶν γυναικῶν των ἡ φωναῖς τὸ Ῥέθεμνος βοοῦσαν,
παιδιὰ κὶ ἀδέλφια κὶ ἄνδρες των ἀπ' τὸν Πασᾶ ζητοῦσαν.
Ἐγύρησαν οἱ Ἕλληνες ὕστερας στὰ χωρία,
κὶ ἐλευθερία ἔκραζαν μ' ὅλην τὴν ἁρμονίαν·

Πόλεμος καὶ νίκη τῶν 'Ελλήνων εἰς τὴν θέσιν 'Αγίας Βαρβάρας.

'Σαυτὴν τὴν θέσιν οἱ Ελληνες ἔξαφνα ἐπατῆσαν,
καὶ τὴν Τουρκιὰ πολλὰ σκληρὰ κὶ ἐκεῖ ἐπολεμῆσαν.
Ν' ἀκούσῃ τότε ἡ Τουρκιὰ ὅτι ἐκατεβῆκαν,
Ῥωμαῖοι σαυτὰ τὰ χωριὰ πολὺ ἐνοχληθῆκαν.
Ἀμέσως ὁ Χασὰν Πασᾶς κάμνει ἑτοιμασίαν,
καβαλαρία φοβερὴ καὶ βγαίνει μὲ τὴν βίαν.
Πέρνει κανόνια ἀρκετὰ νὰ βγῇ νὰ πολεμήσῃ,

καὶ μὲ κουράγιο πήγαινε ἵνα νὰ μὴν ἀφίσῃ.
Ὅμως δὲν τὸν ἐπέτυχε τὸν ἄνομον σκοπόν του,
καὶ κόντεψε διὰ νὰ 'δῆ κ' αὐτὸς τὸν θάνατόν του.
Οἱ Ελληνες ἀπὸ μακρυὰ ὡς ἴδαν τὴν Τουρκίαν,
στὰ μετερίζια μπήκασι μὲ ἄκραν ἀφοβίαν.
Στὴν μέσ' ἀφοῦ τοὺς βάλλασιν ἀμέσως ἀρχηνῆσαν,
κὶ ἔῤῥιπταν βόλια τρομερὰ καὶ τὸν Πασᾶ σαστῆσαν,
(Μιτυληνιὸς καὶ Καταρζῆς ἀπ' τὰ ταμπούρια βγῆκαν),
καὶ εἰς τὴν μέσην τῆς Τουρκιᾶς ἔξαφνα ἐφανῆκαν.
Καζάνης Βασιλάκιδες κὶ ὁ Λέκας εὐθὺς πετοῦσι,
ςὴν γῆν τὰ ἅρματάτωνε καὶ τὰ σπαθιὰ τραβοῦσι.
Τρεῖς ὥραις πολεμούσασι μὲ ἄπειρον Τουρκίαν,
νὰ παραστήσω δὲν μπορῶ τὴν τόσην τους ἀνδρίαν.
Ἀφοῦ τζακῆσαν τὰ σπαθιὰ ἀμέσως ἐτραβοῦσαν,
τζάνδρίους Ἀρβανίτηδες καὶ χάμω τοὺς κτυποῦσαν.
Μέσα σὲ 'κείνην τὴν στιγμὴν ἐχάσαν τὴν ζωήν των,
ἡρωϊκὰ ἐβάλασι ςὸν τάφον τὸ κορμίτων.
Μαυροζαχάρης καὶ Φραγκιὰς στὸν τόπον τους ἐμπῆκαν,
τὰ ὅπλα των εἰς τῆς Τουρκιᾶς τὸ αἷμα βουτηχθῆκαν.
Ἐλέγασιν ἐκδίκησιν μᾶς πρέπει νὰ ζητοῦμεν,
τὴν ὥρ' αὐτὴν τὴν τρομερὴν θάνατον μὴ δειλιοῦμεν.
Ἐτότ' εὑρέθ' ὁ Κουσπεδῆς μαζ' ἀνακατωμένος,
στὴν πεδιάδα καὶ αὐτὸς ἔπεσε σκοτωμένος.
Ἀφοῦ καὶ ἐσκοτώθηκεν ὁ Καζατζῆς προβαίνει,
χωρὶς καμιὰ δειλίασιν στὸν τόπον του ἐμβαίνει.
Κὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς ὅλοι νὰ ἑνωθῶμεν,
τῶν ἀδελφῶν μας τὴν σφαγὴν νὰ τὴν ἐκδικηθῶμεν.
Τὰ λόγια καὶ ἡ συμβουλὴ ὁποῦ στοὺς ἄλλους κάμνει,
μεγάλον ἐνθουσιασμὸν στὸ στῆθος των ἐβάνει.

Εὐθὺς παρουσιάζεται ὁ Συρμαλῆς μὲ βίαν,
  καὶ ὁ Μαρκάκης ἔτρεχε μὲ ἄγριαν μανίαν.
Ἐκυνηγοῦσαν τὸν Πασᾶν μὲ τόσην ἀφοβίαν,
  πῶς δὲν ἐσκοτωθήκασι μεγάλη ἀπορία!
Ὁ Κουτζοπέτρος Καστρινὸς ἐκάμαν συμφωνίαν,
  ἀπὸ ταῖς πλάταις τῆς Τουρκιᾶς νὰ ῥίξουν μπαταρίαν.
Τὰ βόλια τὰ Ἑλληνικὰ μὲ τόλμην κι ἀφοβίαν,
  ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἔπιπταν στὴν Τουρκίαν.
Κολετογιάννης Μαλακῆς Μιτυληνιὸς πολέμα,
  τὴν πεδιάδα ἔβαψε ἀπὸ Τουρκίας αἷμα.
Ὁ Λουπογιώργης ἔφθασε μὲ ἄγριαν μανίαν,
  ἔῤῥιπτε ἀπὸ τἄλογα πλῆθος ἀρβανιτία.
Ἀσπλαγχνα ἐπληγόνασι καὶ τρομερὰ λαλοῦσαν,
  τὸ αἷμα τὸ Ἑλληνικὸν ἀπ' τὸν Πασᾶ ζητοῦσαν.
Πλεβρῆς Κουζούνης Σφακιανοὶ καὶ ὁ Χαλοβασίλης,
  γιουροῦσι κάμαν τῆς Τουρκιᾶς εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην.
Ἐκυνηγοῦσαν τὸν Πασᾶν ὡς ἄγρια θηρία,
  κοντὰ στὸ Κάστρον φθάσασι μὲ τόσην ἀφοβίαν.
Ἐκδίκησιν ἐκάμασι στὸ αἷμα τῶν Ἑλλήνων,
  καὶ τρομερὸς ἐστάθηκεν ὁ πόλεμος ἐκείνων.
Στὸν γυρισμὸν οἱ Ἕλληνες εἴχασιν ἀπορίαν,
  μὲ τί τρόπον σκοτώθηκε τόση πολὺ Τουρκία.
Ἥτονε ὅλη ἡ Τουρκιὰ ὡς δώδεκα χιλιάδες,
  καὶ οἱ δικοί μας Ἕλληνες δὲν ἦτον δυὼ χιλιάδες.
Καὶ ὁ Τομπάζης ἔβλεπε μὲ ἄκραν ἀπορίαν,
  καὶ εἶπε δὲν τὴν εἶδ' ἀλλοῦ τῶν Κρήτων τὴν ἀνδρίαν:
Ἀφίσασι δυὼ στρατηγοὺς τὰ πόστα νὰ φυλάγουν,
  γιατὶ ἀποφασίσασι στὸ Κάστρον γιὰ νὰ πάγουν.

Πόλεμος καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων
εἰς τὸ Κάστρον.

Ὁ Ζέρβος ὁ Καλαμαρᾶς ὁ Σιμιακὸς μιλοῦσι,
ἂς μακρυνθοῦμεν, ἀρχηγὲ, στὸ Κάστρον μᾶς ζητοῦσι.
Στὸ Κάστρον τὸ περίφημον ἀπ' ἔξω νὰ βρεθοῦμεν,
κὶ ἐλπίζομεν στὸν ὕψιστον κ' ἐκεῖ νὰ ἐκδικηθοῦμεν.
Τοὺς λέγει ὁ Ποκαμισᾶς ἂς πᾶμεν μὴν ἀργοῦμεν,
στῆς Μεσαριᾶς τὰ χώματα ἐκεῖ ν' ἀναπαυθοῦμεν.
Αὐτοὶ ἦτον πρῶτοι ἀρχηγοὶ σαυτὴν τὴν ἐπαρχίαν,
καὶ διὰ τοῦτο εἴχασι μεγάλην προθυμίαν.
Σηκόνοντ' οἱ Κουρμούλιδες καὶ ἄδειαν ζητοῦσι,
ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρχηγοὺς ἐμπρὸς αὐτοὶ νὰ μποῦσι.
Νὰ πᾶμεν εἰς τὴν Μεσαριὰ γιὰ νὰ ἑτοιμασθοῦμεν,
καὶ ἀπὸ κεῖ τὸν πόλεμον πλέον τὸν ἐκινοῦμεν,
Σᾶς ἐπροσμένομεν καὶ σᾶς νὰ ἔλθετε μὲ βίαν,
ν' ἀναπαυθῆτε ὀλίγον τι σ' ἐκεῖνα τὰ χωρία.
Ὁ Ζέρβος ὁ Καλαμαρᾶς ὁ Συμιακὸς νὰ ἔλθουν,
ταμπούρια ν' ἑτοιμάσωμεν στὰ μέρη ὅπου πρέπουν.
Κὶ ἀμέσως πᾶσιν ἐμπροστὰ τέσσσαρα μπαηράκια,
φθάνουσιν εἰς τὴν Μεσαριὰ καὶ κάμνουσιν κονάκια.
Ταμπούρια ἑτοιμάζουσιν καὶ τῆς Τουρκιᾶς μηνοῦνε,
ὁ ἀρχηγός μας ἦλθε δῶ καὶ πόλεμον ζητοῦμεν.
Κοντὰ στὸ Κάστρον φθάσασιν καὶ ἄλογα τοὺς πέρνουν,
καὶ τὴν Τουρκιὰν σὲ σύγχυσιν πολλὰ μεγάλην φέρνουν.
Ἐφθάσασιν κὶ οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ὅλα τὰ μπαηράκια,
στῆς Μεσαριᾶς τὰ χώματα ἐκάμασι κονάκια,
Καὶ ὁμιλίαν κάμνουσιν πῶς πρέπει νὰ φερθοῦμεν,
πῶς νὰ νοχλήσουν τὴν Τουρκιὰν σὲ πόλεμον νὰ βγοῦνε.

Κι ὁ Πεζανὸς τοὺς ἔλεγεν ἐγὼ νὰ σᾶς τοὺς ϐγάλλω,
σᾶς δίδω λόγον τῆς τιμῆς ἀδέλφια χωρὶς ἄλλο.
Καὶ σεῖς εἰς τὰ ταμπούρια σας καλὰ νὰ φυλαχθῆτε,
κὶ ἐγὼ τοὺς φέρνω γρήγορης ἐμπρός σας νὰ τοὺς δῆτε.
Στὴν μέσην σὰν τοὺς βάλλωμεν κἀνεῖς δὲν θὰ γλυτώσῃ,
ὁ ὕψιστος τοῦ οὐρανοῦ νὰ μᾶς ἐνδυναμώσῃ.
πικραινόμέσθε Πεζανὲ πῶς πάγεις μοναχός σου,
για τὴν ζωήν σου πρόσεχε καὶ διὰ τὸν χαμόν σου.
Καὶ λέγει τους, ἀδέλφια μου, μὲ τρόπον θὰ φερθοῦμεν,
ἔξω νὰ τοὺς εὐγάλλωμεν καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμεν.
Τὸ Κάστρον τὸ περήφημον ρεσάλτο δὲν φοβοῦνται,
οὔτε πῶς βρίσκονται κλειστοὶ ποτὲ δὲν συλλογοῦνται.
Προϐεζιόνες ἔχουσι μπαρούτια καὶ κανόνια,
δὲν τοὺς ἐμέλλει νὰ κλεισθοῦν στὸ Κάςρον δέκα χρόνια.
Ὅταν μὲ δοῦσι μοναχὸν πρέπει νὰ νοχληθοῦσιν,
ἐλπίδες τότε ἔχομεν σὲ πόλεμον νὰ βγοῦσιν.
Ἐπῆρεν τὴν σημαίαν του μ' ὀλίγους καὶ πηγαίνει,
στὸ Κάστρον εἰς τὸν Ἐϐλιὰ (1) ἀντίκρυ τὴν ἐσταίνει.
Τὸν Ἐϐλιὰ, καμώνετο πῶς κάμνει μετερίζι,
κὶ οἱ Τοῦρκοι ὡς τὸν ἴδασι τὸ αἷμα τους ἀφρίζει.
Κὶ ἀπὸ τὸ Κάστρον τοῦ μιλοῦν, τί εἶναι ἡ δουλιάσου;
στὸν Ἐϐλιὰ ἦλθες σήμερης νὰ δείξῃς τὴν ἀνδριά σου.
Μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν αὐτὸς τοὺς ἐφωνάζει,
ἐγὼ ὦ ἄπιστ' ἦλθα 'δῶ γιατὶ ἡ πατρὶς μὲ κράζει.
Πόλεμον θέλει μὲ τὰ σᾶς αὐτὸ τ' ὀλίγ' ἀσκέρη,
καὶ θὰ θαῤῥεῖτε ὅτ' ἔγεινεν ἡ νύκτα μεσημέρη.

(1) Ὁ Ἐϐλιὰς ἦτον ἕνα προσκύνημα τῶν Τούρκων ἔξω ἀπὸ τὸ Κάστρον μακρὰν ἕως μισὺ ὥραν.

Τὰ βόλια σας δὲν δειλιῶ κανόνια δὲν τρομάζω,
ἐὰν σᾶς ἐγδάρω ζωντανοὺς τότε θὰ ἡσυχάσω.
Τί μὲ φοβεῖσθε, ἄπιστοι, πῶς τρέμει ἡ καρδιά σας;
δὲν εἶμ' ἐγὼ ὁ ἀραγιὰς ποῦμουν στὰς προσταγάς σας!
Ἀκούοντες τὰ λόγια του οἱ Τοῦρκοι ἐθυμῶσαν,
εἰς τὸν Πασᾶ ἐτρέξασι καὶ ἄδειαν ζητοῦσαν.
Ἀφέντη ἕνας μας ῥαγιὰς ἦλθεν ἁρματωμένος,
στὴν πεδιάδα στέκεται περίσια θυμωμένος.
Τὸν Ἐβλιὰ ἐχάλασεν καὶ μετερίζια κάμνει,
μήτε πῶς τὸν ἐβλέπωμεν ὁ νοῦς του δὲν τὸ βάνει.
Μᾶς ὁμιλεῖ ἐνάντια μὲ τόλμην μᾶς ὑβρίζει,
ἔξω νὰ βγοῦμεν μᾶς ζητεῖ κὶ ὅλους μᾶς φοβερίζει.
Ἐσυλλογίσθη ὁ Πασᾶς κὶ ἔβαλεν ὑποψίαν,
νὰ ἀποδείξῃ δὲν μπορεῖ πῶς ἔλαβεν δειλίαν.
Λέγει των ἐμπροβάλετε σιγὰ νὰ τοῦ μιλῆτε,
τὶ θέλει τώρα κὶ ἦλθ' ἐδῶ, στὸ νόημα νὰ μπῆτε.
Ἂς ἔλθουσι κὶ οἱ Μπέηδες νὰ δοῦμεν τὶ θὰ ποῦμεν,
πότε θ' ἀποφασίσωμεν σὲ πόλεμον νὰ βγοῦμεν.
Καὶ στὸ Μπετένι βγήκασιν οἱ Τοῦρκοι καὶ φωνάζουν,
τὶ θέλεις τώρα κὶ ἦλθες 'δῶ, καὶ μέσα τὸν ἐκράζουν.
Τοὺς μπέηδές καὶ τὸν Πασᾶ ἔλα νὰ προσκυνήσῃς,
νὰ σοῦ χαρίσουν τὴν ζωὴν γιὰ θὰ μετανοήσῃς.
Κὶ ἀκούοντας ὁ Ἥρωας τὰ λόγια τους ἀφρίζει,
μὲ ἄγριον τοὺς ἐκύτταξε καὶ τὸ σπαθί του τρίζει.
Τὶ εἴπετε μουρτάτιδές τί εἶν' ἡ συμβουλή σας;
ἡ μέρα ἡ σημερινὴ θὲ νἆν' ἡ ὑστερήσας,
Εὐγᾶτε, τί προσμένετε; θάνατον δὲν φοβοῦμαι,
ὅ,τι μπορεῖτε κάμετε κὶ ἐγὼ εὐχαριστοῦμαι.
Ἐγὼ ἂν σᾶς φοβούμουνε δὲν ἤρχουμουν κοντάσας,
σήμερις νὰ παραδοθῶ στὰ χέρια τὰ δικάς σας.

Πληγώνετε λαβώνετε κτυπᾶτ' ὅσον μπορεῖτε,
πάρετε τὸ κεφάλι μου νὰ εὐχαριστηθῆτε.
Εἰς τὸν Πασᾶ γυρίσασι, μὲ λύπην ὁμιλοῦνε,
σήμερης ν' ἀποθάνωμεν, ἢ νὰ ἐκδικηθοῦμεν.
Καὶ οἱ ῥαγιάδες σήμερης μ' αὐθάδιαν μιλοῦσι,
τὰ λόγια των μέσ' ςὴν καρδιὰν σὰν βόλια μᾶς κτυποῦσι.
Φωνάζουνε μᾶς βρίζουσι πόλεμον μᾶς ζητοῦνε,
αὐτὸ δὲν τὸ ἐλπίζαμεν εἰς τὸν ῥαγιὰ νὰ δοῦμεν.
Ἀπόφασ' ἔκαμ' ὁ Πασᾶς καὶ ὅλοι οἱ ἀγάδες,
νὰ βγοῦν νὰ πολεμήσουσι μαζὺ μὲ τοὺς ῥαγιάδες.
Εἰς τὸ σαράγη τοῦ Πασᾶ ὅλοι ἐσυναχθῆκαν,
διὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν τὸν ἐσυμβουλευθῆκαν.
Ὁ Σερασκέρης ὤμνυε καὶ ὅρκον τοὺς ἐδίδει,
ὅτι θὲ νὰ χαλάσωσιν ὅλη τὴν ῥωμηοσύνην.
Καὶ ἂν γυρίσῃ καὶ κάνεῖς θὰ τὸν ἐξαρματόνω,
ἐπάνω εἰς τὸ ἄλογον θὰ τὸν ἐθανατόνω.
Πάρετε μέτρα τὸ λοιπὸν εἰς τὴν ἀπόφασίν μου,
σαυτὴν τὴν γαινναιότητα βρίσκετε ἡ ψυχή μου.
Τὸν οὐρανὸν ἐκύτταξε στὸ ἄλογ' ἀναβαίνει,
τ' ἀσκέρι του τοῦ κλούθησεν, στὴν πεδιάδα βγαίνει.
Ἔξω ὅταν εὐγήκασιν ὁ Πιζανὸς κυττάζει,
πέρνει τὸ μπαηράκη του καὶ τὸ ταμποῦρ' ἀλάζει·
Οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸν Ἔβλιὰ ἐτρέξασι μὲ βίαν,
βλέπουν ὅτι τοὺς ἔφυγεν κὶ ἔχουν μελαγχολίαν.
Λέγουν στὸ ἀναμεταξὺ ὁ ἀραγιὰς φοβήθη,
καὶ μὲ τὸ μπαηράκι του στὸν Ἐλαιῶν' ἐκρύφθη.
Ἂς πᾶμεν νὰ κυττάξωμεν διὰ νὰ τοὺς εὑροῦμεν,
σκλάβους νὰ τοὺς ἐπιάσωμεν καὶ στὸν Πασᾶ νὰ βγοῦμεν.
Τὰ γκέμια τῶν ἀλόγων τους ἐσφίξασι καὶ τρέχουν,
τὴν πεδιάδα σειριανοῦν καὶ ἐγλεντζὲ τὸ ἔχουν.

Ἔφθασεν ὅλη ἡ τουρκιὰ στὴν μέσην τῶν Ἑλλήνων,
καὶ μπαταρίαις ἀρχινοῦν γίνετε μέγας θρῆνος.
Οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τ' ἄλογα ἐπέφταν πεθαμένοι,
καὶ πληγομένοι εἰς τὴν γῆν κατανενεκρωμένοι.
Τὸν Σερασκέρι τῶν Τουρκῶν τότε τὸν ἐσκοτῶσαν,
τὰ μπαηράκια του εὐθὺς ἀμέσως ἐνεκρῶσαν.
Νὰ τραβηχθοῦσι δὲν μποροῦν οἱ Ἕλληνες βαστοῦσι,
τὰ πόστα ἀπ' ταῖς πλάταις των καὶ τρομερὰν κτυποῦσι·
Κατόπι τους ἐρίπτασιν οἱ Σφακιαν' οἱ γενναῖοι,
Κουρμούλιδες οἱ θαυμαστοὶ κὶ ὅλ' οἱ καπεταναῖοι.
Σπινθοβολοῦσι τ' ἄρματα τῶν τρομερῶν Λακιότων,
πῶς θὲ νὰ φύγῃ ἡ Τουρκιὰ πλέον δὲν ἔχει τόπον.
Ἐσκότωσεν ἐπλήγωσεν τοῦ Πεζανοῦ τὸ χέρι,
τοὺς ἔκαμεν νὰ τὴν ἰδοῦν τὴν νύκτα μεσημέρη.
Ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸν ποῦ εἶχεν ἡ ψυχή του,
μέσα στοὺς Τούρκους ἔπεσεν κὶ ἔχασεν τὴν ζωήν του.
Προβαίνει ὁ Μελίτακας ἐμπρὸς εἰς τὴν Τουρκίαν,
ἐγ' ἔμεινα στὸν τόπον του καὶ ἂς γενῶ θυσίαν.
Κατὰ κτυπᾶ τὰ ὅπλα του καὶ τρίζει τὸ σπαθίτου,
ἀνάμεσα εἰς τὴν Τουρκιὰν ἔβαλεν τὸ κορμί του.
Πληγόνει θανατόνει τους μὲ τόσην ἀσπλαγχνίαν,
ἀναίσθητος ἐγίνηκεν ἀπ' τὴν πολλὴν μανίαν.
Σήμερης θέλω ἀπὸ σᾶς τῶν φίλων μου τὸ αἷμα,
καὶ ἔπειτα τὸ αἷμα μου ἂς τρέξει ὡσὰν ρεῦμα.
Κὶ ὁ Θοδωράκης Μαρκουλῆς τοὺς φίλους του κυττάζει,
ὅτι ἐπέσασι νεκροὶ κρυφὰ ἀναστενάζει.
Ἀδέλφια εὐθὺς ἐφώναξεν κὶ ἔσειρεν τὸ σπαθί του,
μὲ ἀφοβίαν στὴν Τουρκιὰν ἔβαλε τὸ κορμί του.
Τὸ αἷμα ὅπου χύσετε τώρα θὰ τὸ ζητήσω,
πλησίον εἰς τοὺς φίλους μου θέλω νὰ ξεψυχήσω.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα ἔλεγεν ὁ Ἥρωας ἐκεῖνος,
καὶ στὴν Τουρκίαν ἔκαμεν πολλὰ μεγάλον θρῆνος.
Καὶ οἱ ἀνδρεῖοι Σφακιανοὶ ἔζωσαν τὴν Τουρκίαν,
θρῆνον μεγάλον κάμνουσι καὶ αἱματοχυσίαν.
Σκοτόνουν θανατύνουσιν κὶ αὐτοὶ οἱ Κουρμουλαῖοι,
καὶ στοὺς πολέμους ἤτανε πάντοτες ἀναγκαῖοι.
Ἐκάμασι πολὺ κακὸν οἱ ξακουστοὶ Λακιότες,
στὸν πόλεμον τοὺς ἔβλεπες σὰν τρομεροὺς Σουλιότες.
Οἱ Σελινιότες ἤτονε στὸ αἷμα βουτυμένοι,
κὶ ἀπὸ τὴν τόσην κούρασιν πλέον μπαηλτισμένοι.
Καὶ τοῦ Κισάμ' ὁ ἀδελφὸς ὡς ἥρωας προβαίνει,
μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν μέσ' στὴν Τουρκιὰν ἐμβαίνει.
Ὁμίλει μεγαλόφωνα κὶ ἀκοῦγαν οἱ ἀνθρώποι,
σήμερης θὰ ἐκδικηθῶ τὸ αἷμα τοῦ δεσπότη.
Ἐννέα ὥραις βάσταξεν ὁ πόλεμος ἐκεῖνος,
εἰς τὴν Τουρκίαν ἔγεινεν ἕνας μεγάλος θρῆνος.
Χίλιοι ἦτον οἱ Ἕλληνες στὰ πόστα σκορπισμένοι,
καπεταναῖοι ἑκατὸν κὶ ὅλοι ἀνδρειωμένοι.
Ἤτονε ὅλη ἡ Τουρκιὰ ὡς δέκα χιλιάδες,
ποῦ βγήκασι νὰ πιάσωσι πενῆντα ἀραγιάδες.
Νὰ παραστήσω δὲν μπορῶ τὴν τόσην δυστυχίαν,
ποῦ πάθασιν ὥστε νὰ μποῦν μέσα στὴν πολιτείαν.
Στὴν πεδιάδ' ἀφήκασι σώματα κὶ ἄλογά τους,
καὶ λαβωμένοι πήγασιν οἱ ἄλλοι στὰ παιδιά τους.
Διηγοῦνται εἰς τοὺς μπένδες συμβὰν καὶ δυστυχίαις,
πῶς εἶδαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡρωηκαῖς ἀνδρίαις.
Λέγουν δὲν ἦτον ἄνθρωποι ἀλλ' ἦτον ὡς θηρία,
πληγόναν ἀφανίζασιν ἐχάθη ἡ Τουρκία.
Μελαγχολοῦν οἱ Μπένδες πικραίνοντ' οἱ ἀγάδες.
διὰ τὴν νίκην τὴν λαμπρὰν ποῦκαμαν οἱ ῥαγιάδες.

Διγοθυμοῦν ἡ φαμελιαῖς ἐκεῖ ποῦ περπατοῦσαν,
τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἄνδρες τους ζητοῦσαν.
Ἀλλ' ἀποθνήσκουν τὸ πρωΐ κι ἄλλοι τὸ μεσημέρη,
ρεμπελιασμένον ἤτανε τοῦ Κάστρου τὸ ἀσκέρι.
Τῶν σκοτωμένων ἡ φαμελιαῖς τοὺς Μπένηδες ζητοῦνε,
τὸ Κάστρον νὰ ἀνοίξετε νὰ πᾶμεν νὰ τοὺς δοῦμεν.
Ἀπ' τὰ μπετένια πήγασιν πολλαῖς νὰ πέσουν κάτω,
ποῦ ταῖς φωναῖς τῶν γυναικῶν βοοῦσ' ὅλον τὸ Κάστρον.
Μέσα εἰς τὰ κονάκια τους κλεισθῆκαν οἱ μεγάλοι.
καὶ ρεμπελιὸ φοβούντανε μὴν κάμουσιν οἱ ἄλλοι.
Ἀποφασίζει ἡ Τουρκιὰ ὅρκον μεγάλον κάμνουν,
μέσα στὸ Κάστρον νὰ κλειστοῦν κι ἐκεῖ νὰ ἀποθάνουν.
Ἐτρέμαν ὅλοι οἱ μικροὶ φοβοῦνται οἱ μεγάλοι,
τί θὲ νὰ γένῃ λέγασι τὸ ἐδικόν μας χάλι.
Σὰν εἴδασιν οἱ στρατηγοὶ τὸν φόβον τῆς Τουρκίας,
πῶς εἰς τὸ Κάστρον κλείσθηκεν μὲ φοβερὴν δειλίαν.
Ἐτότε ἀποφάσισαν καὶ στὰ χωριὰ τραβοῦνται,
μὲ τόσην εὐχαρίστησιν τὴν νίκην τους διηγοῦνται.
Εὑρίσκοντο οἱ Ἕλληνες εἰς μίαν χαρὰν μεγάλην,
διὰ τὴν νίκην τὴν λαμπρὰν ὁποῦ ἐκάμαν πάλιν,
Τὰ ἄνθη τὰ κρυὰ νερὰ εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο,
ὅλα αὐτὰ συγχαίρουνταν τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων.
Τῆς πεδιάδος τὰ πουλιὰ συγχαίρουνταν μαζήτους,
δὲν περιγράφετ' ἡ χαρὰ ποῦ εἶχεν ἡ ψυχή τους.
Ὁ Ἐλαιῶνας χαίρουνταν τὰ δένδρα καὶ τὰ ἄνθη,
ἐλευθερώθη ἡ πατρὶς καὶ ἡ Τουρκιὰν ἐχάθη.
Ποκαμισὰ καὶ πεζανὸν καὶ δε' ἐσκοτωθῆκαν,
μὲ δόξαν τοὺς ἐθάψασι καὶ εὐχαριστηθῆκαν.
Ἥρωες ἀποθάνασιν ἡρωϊκὰ θαπτῆκαν,
στὴν ἐκστρατείαν βέβαια λύπην μεγάλ' ἀφῆκαν.

Ἡ φαμελιαῖς τους ἦτονε ἀλλοῦ κατοικημέναις,
εἴδησις τοὺς ἐπήγαινεν πικραῖς φαρμακωμέναις.
Ἐλέγασιν ἡ ἄθλιαις ἂς πᾶμ' νὰ τοὺς ἰδοῦμεν,
στὸν τάφον ποῦ τοὺς βάλασιν νὰ παρηγορηθοῦμεν,
Οἱ ἀρχηγοὶ 'τοιμάζονται διὰ νὰ μακρυνθοῦσιν,
καὶ στῆς Κισάμου τὰ χωριὰ νὰ πᾶν ν' ἀναπαυθοῦσιν;
Καὶ στὸν Τομπάζη βγαίνουσιν καὶ τοῦ συνομιλοῦνε,
καιρὸς εἶν', ἐκλαμπρότατε, διὰ ν' ἀναχωροῦμεν.
Ὀλίγους ἂς ἀφήσωμεν καὶ 'μεῖς ἂς μακρυνθοῦμεν,
εἰς τὸ Καστέλι πάντοτε πρέπει νὰ κατοικοῦμεν.
Τοῦ Καστελιοῦ ὅλ' ἡ Τουρκιὰ εἶναι κατοικημένη,
εἰς τὰ Χανιὰ, καὶ 'βρίσκετε πολὺ ξαγριωμένη.
Καὶ ἂς προσέχομεν λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν,
νὰ μὴν μᾶς κάμῃ προδοσιὰ κἰ ἀπάτην ἡ Τουρκία.
Τὸν ὕψιστον δοξολογοῦν κἰ ἀρχήσαν νὰ κινοῦσιν,
τοὺς κάμπους τοὺς περίφημους νὰ τοὺς περιπατοῦσιν,
Εἰς τὸ Καστέλι ἔφθασεν ὅλη ἡ ἐκστρατεία,
μικροὶ μεγάλοι χαίρονται γιὰ τὴν ἐλευθερία.
Ἔκαμαν ἀρκετὸν καιρὸν σὲ πόλεμον νὰ βγοῦσιν,
μήτε καὶ Τούρκους παντελῶς ἐμπρός των νὰ ἰδοῦσιν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου καὶ ἡ ἀπόβασις τῶν στρατευμάτων.

Νἆχε θολόσ' ὁ οὐρανὸς κἰ ἡ σφαῖρα νὰ ἀστράψῃ,
ὅτ' ἡ ἀρμάδα ἤρχετο εἰς τὰ Χανιὰ ν' ἀράξῃ.
Τὸν μῆνα τὸν Φευρουάριον στὸ ἔτος 'κοσιτρία,
ἔλαβεν ἡ πατρίδα μας μεγάλην δυστυχία.
Ἔφθασεν ὁ Χασὰν Πασᾶς ἄραξεν ἡ ἀρμάδα,
καὶ χιλιάδες ἡ Τουρκιὰ βγαίνει στὴν πεδιάδα.
Ἦλθεν κἰ ὁ Ἰμπραὴμ Πασᾶς στὰ Θοδωροῦν ἀράζῃ,
καὶ χιλιάδες ἀραπιὰ εἰς στὰ Χανιὰ τοὺς βγάζει.
Κἰ οἱ Μπέηδες μὲ δάκρυα εὐθὺς τὸν προσκυνοῦσιν,
διὰ τὴν δυστυχίαν τους ὅλοι τοῦ ὁμιλοῦσιν.
Μπραὴμ Πασᾶ τὸν θάνατον ἔχομεν εὐτυχίαν,
γιατὶ μᾶς ἔφερ' ὁ ῥαγιὰς σαυτὴν τὴν δυστυχίαν.
Πολλοὺς πολέμους κάμαμεν σὲ ὅλους ἐνικῆσαν,
καὶ εἰς τὰ Κάστρα βλέπετε μᾶς βάλαν καὶ μᾶς κλεῖσαν.
Ἐχάσαμεν τὴν δύναμιν κἰ ὅλην μας τὴν ἀνδρίαν,
καὶ εἴμεθα οἱ ἄθλιοι εἰς σὲ ἀπελπισίαν.
Τρία χρόνια περάσασι στὰ τέσσαρα θὰ μποῦνε,
ὁποῦ ἀπελπισθήκαμεν πῶς πλέον θὰ χαθοῦμεν.
Στὸ Θέρισο ἀφέντι μου φρικτὰ μᾶς πολεμῆσαν,
καὶ ὅσοι ἔξω βγήκασιν ὀλίγοι ἐγυρῆσαν.
Εἰς τὴν Μαλάξα βγήκαμεν δεκάξι χιλιάδες,
καὶ ἐκεῖ μᾶς ἀφανίσανσιν οἱ σκύλοι οἱ ῥαγιάδες.
Λαβῶσαν τὸν Γερλαγασὶ ποῦ ἦτον σερασκέρης,
κἰ ἀμέσως κατατκόρπισαν ὅλον μας τὸ ἀσκέρι,

Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ἦτονε τρεῖς Πασάδες,
    ἐκόντεψε νὰ λαβωθοῦν κι αὐτοὶ ἀπ' τοὺς ῥαγιάδες.
Σκοτῶσαν ἐπληγόσασιν ἐπῆραν τἄλογά μας,
    πῶς νὰ σᾶς παραστήσωμεν τὴν τόσην συμφοράν μας.
Τὸ χάλι ποῦ μᾶς κάμασιν ἦτον τόσον μεγάλον,
    κανόνια τζεπχανέδες μας ἀφήκαμεν στὸν κάμπον.
Κατόπι μας ἐτρέχασι γιουροῦσι μᾶς ἐκάμαν.
    μὲ χώρις μέστια στὰ Χανιὰ οἱ ἄπιστοι μᾶς βάλαν.
Καὶ τὸν ῥαγιὰ στὸν πόλεμον ἀφέντημου σὰν δῆτε,
    σᾶς βεβαιόνω πῶς καὶ σεῖς θὰ τὸν ἐφοβηθῆτε.
Στὰ Σερσεμπίλια πόλεμον μεγάλον μᾶς ἐδῶκαν,
    καὶ μᾶς ἐκυνηγούσασιν ὡς τῶν Χανιῶν τὴν πόρταν.
Πατήσασι τὴν Κίσαμον ἐπῆραν τὸ Καστέλι,
    τὰ μέρη τὰ περίφημα ἔχουσιν οἱ Ῥωμαῖοι·
Ἐπήγασι στὸ Σέλινον τὴν Κάντανον ἐκλεῖσαν,
    σ' ἀπελπισίαν τοὺς ἔφεραν ἕως ποῦ προσκυνῆσαν.
Τὸ Σέλινον πλημμύρησεν ἀπ' αἷμα τῆς Τουρκίας,
    κὶ ἡμεῖς ἐδῶ τ' ἀκούαμεν καὶ εἴχαμεν δειλίαν.
Τότε μᾶς ἐσκοτόσασι τὸν μέγαν στρατηγόν μας,
    τὸν θαυμαστὸν Καουραγὰ καὶ τὸν ἀγαπητόν μας.
Ἂν εἶχε ζῆ ὡς σήμερης νὰ σᾶς σ' ἀπολαύσῃ,
    ἤθελε μὲ τ' ἀσκέρι σας τὴν Κρήτην νὰ βουλιάσῃ.
Ἡ τύχη μας τὸ ἔκαμε νὰ τὸν ὑστερηθοῦμεν,
    καὶ ἄλλονε παρόμοιον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ϐροῦμεν.
Τὸν Πῦργον τ' Ἀλλιδακακιοῦ καθὼς μᾶς ὑστερῆσαν,
    κανόνια εἰς τὸ στῆθός μας καὶ βόλια ἐκτυπῆσαν.
Πολλάκις ἐπασχίσαμεν τὸν Ἀρχηγὸν νὰ βροῦμεν,
    σκλάβον νὰ τὸν ἐπιάσωμεν καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμεν.
Ποτὲ δὲν ἐπιτύχαμεν τὸν δυστυχῆ σκοπόν μας,

κάθε φορὰν ἐβλέπαμεν σκληρὰ τὸν θάνατόν μας.
Σὰν λεοντάρια πολεμοῦν σὰν ἄγρια θηρία,
μὲ τὰ σπαθιὰ κατόπι μας τρέχουσι μὲ μανίαν.
Ὅλα τὰ παλληκάρια μας ἔχουσι σκοτωμένα,
κἰ ἀκόμη ἂν δὲν ἤρχουσουν δὲν ἔμενε κανένας.
Καὶ ὁ Σουλτάνος ἔκαμε μεγάλην ἀδικίαν,
ἄφηκε καὶ ἐχάθηκε τῆς Κρήτης ἡ Τουρκία.
Τί κάμαμεν τοῦ Βασιλιὰ νὰ μᾶς ἐτυραννήσῃ,
καὶ στοὺς ῥαγιάδες μας αὐτοὺς σκλάβους νὰ μᾶς ἀφίσῃ;
Καὶ εἰς ἐσὲ Μπραὴμ Πασᾶ σκλάβοι νὰ πουληθοῦμεν,
καὶ ὄχι τοὺς ῥαγιάδες μας μ' ἄρματα νὰ θωροῦμεν.
Καὶ τότ' ὁ Ἰμπραὴμ Πασᾶς μὲ λύπην τῶν ἐλέγει,
παύσατε τὰ παράπονα καὶ ἡ καρδιά μου κλαίει.
Ἑτοιμασθῆτε ὅλοι σας εἰς τὰ χωριὰ νὰ βγοῦμεν,
ἴσως τοὺς καταπείσωμεν νὰ μᾶς παραδοθοῦνε.
Μπαίν' ὁ Πασᾶς εἰς τὸ τζαμὶ διὰ νὰ προσκυνήσῃ,
καὶ μὲ τοὺς ἀραπάδες του ἀμέσως νὰ κινήσῃ.
Βγαίνουν ἐμπρὸς οἱ Μπένηδες κ' ὅλ' ἡ καβαλαρία,
κατόπ' ἀκολουθούσασι χιλιάδες ἡ Τουρκία.
Ἐσυνοδεύαν τὸν Πασᾶ οἱ μαλικιαναγάδες,
νὰ πᾶσι γιὰ νὰ πιάσουσι τῆς Κρήτης τοὺς ῥαγιάδες.
Πάγει στὸν Ἀποκόρωνα ὅλη ἡ ἐκστρατεία,
καὶ σταίνουν τὰ τζαντήρια τους κάμνουν ἑτοιμασίαν.
Καὶ πεζοδρόμον στείλασι στὸν Ῥῶσσον νὰ τοῦ ποῦσι,
ὅτι τὸν ἐζητ' ὁ Πασᾶς νἄλθῃ ν' ἀνταμωθοῦσι.
Καὶ ὅρκον ἔκαμ' ὁ Πασᾶς κακὸν νὰ μὴν προσμένῃ,
καὶ ἡ ζωή του βρίσκεται ἀπ' ὅλους φυλαγμένη.
Τώρα στὴν ἐξουσίαν μου εἶν' ὅλη ἡ Τουρκία,
κἰ ἂς ἔλθῃ νὰ μιλήσωμεν μὲ χώρις ὑποψίαν.
Τὸν καταπείθει μιὰ βραδιὰ τὸν Ῥῶσσον καὶ πηγαίνει,

καὶ στὸ τζαντήρι τοῦ Πασᾶ μὲ δηὸ ἀνθρώπους μπαίνει.
Πολλὰ γλυκὰ τοῦ ὁμιλεῖ κ' ἔλαβαν ὑποψίαν,
ὅτι ὁ Ῥῶσσος ἔκαμε τῆς Κρήτης προδοσίαν.
Πέντε βραδιαῖς εἰς τὸν Πασᾶ ἐπήγαινε τὸ βράδυ,
καὶ ὁμιλούσασιν οἱ δηὸ χωρὶς ν' ἀκούουν ἄλλοι.

Πόλεμος καὶ νίκη τῶν 'Ελλήνων μετὰ τοῦ Ιμπραὴμ Πασᾶ εἰς τὴν 'Αποκόρωνα.

Ἀκούουσιν οἱ Ἕλληνες πῶς πάγει ἡ Τουρκία,
ἔξω στὸν Ἀποκόρωνα νὰ κάμ' ἑτοιμασία.
Εὐθὺς ἐσυναχθήκασι καὶ κάμνουν ὁμιλίαν,
διὰ νὰ πολεμήσωσι κἰ αὐτὴν τὴν ἀραπίαν.
Κινοῦν οἱ δύο Χάλιδες μὲ τὰ Γερασιμάκια,
καὶ πέρνουν καὶ μαζήτονε τέσσαρα μπαηράκια.
Κατόπι πᾶ ὁ Ταμπαρὲς πάγει ὁ Κοκολάκης,
Κουδάλης καὶ Μαρθυμιανὸς ν' ἀνοίξουν μπαηράκι.
Δρακονιανὸς καὶ Μάρκουλῆς κἰ ὁ Ζέρβος καὶ Σισίνης,
ἀμέσως ἐκινήσασιν οἱ ἥρωες κ' ἐκεῖνοι.
Χουρθόδωρος καὶ ὁ Τζουρῆς καὶ ὁ Παναγιωτάκης,
ἐξεκινῆσαν καὶ αὐτοὶ μὲ ἄλλον μπαηράκι.
Ὁ Ἀνδρουλῆς ἐκίνησε καὶ ὁ Σαρηδαντώνης,
ὁ Μπουζομάρκος περπατεῖ καὶ ὅλους τοὺς μαζόνει.
Κινοῦσιν οἱ Κουρμούλιδες πᾶσι τὰ Καμπουράκια.
τρέχωσι νὰ προφθάσωσι μὲ τ' ἄλλα μπαηράκια.
Πᾶσ' οἱ ἀνδρεῖοι Σφακιανοὶ μ' ὅλους τοὺς Καντανιότες,
ὁμοῦ μ' αὐτοὺς προφθάνουσιν οἱ τρομεροὶ Λακιότες.
Ὅλοι αὐτοὶ οἱ στρατηγοὶ μαζὺ ἐσυναχθῆκαν,
στὰ Ποκορώνου τὰ χωριὰ ἀμέσως εὑρεθῆκαν,
Συνομιλοῦν οἱ Ἕλληνες σὲ πόλεμον νὰ βγοῦσι,

καὶ τὴν Τουρκίαν παντελῶς δὲν τὴν ἐδειλιοῦσι.
Μὲ γενναιότητα εὐθὺς ἐκάμαν μετερίζια,
καὶ τὴν Τουρκίαν βγάλασι μέσ' ἀπὸ τὰ τζαντήρια.
Δύω καὶ τρεῖς ἐρίπτασι κάτω τοὺς Ἀραπάδες,
καὶ ἄλλοι τοὺς ἐβγάζασι πάνω στοὺς ἀραμπάδαις.
Καὶ στὰ Χανιὰ τοὺς στέλασιν οἱ ἄλλοι νὰ μὴν βλέπουν·
καὶ δειλιάσωσι κι' αὐτοὶ καὶ πάλιν πίσω τρέχουν:
Σπινθοβολοῦν τὰ ἅρματα κτυποῦν τοὺς ἀραπάδες,
θὰ σᾶς ἐδείξομεν σκυλιὰ ποῖοι εἶν' οἱ ῥαγιάδες·
Μὲ μέγαν ἐνθουσιασμὸν μπαίνουν στὴν ἀραπίαν,
πληγώναν θανατόνασι μὲ χώρις ἀφοβίαν.
Ἐκεῖ ποῦ πολεμούσασι καὶ τὸν Πασᾶ κολῶσαν,
ἀπὸ ταῖς πλάταις των Τουρκιὰ χιλιάδες ἐπλακῶσαν.
Ἐτότε καταλάβασι πῶς ἦτον προδοσία,
μὰ δὲν ἐδειλιάσασι τελείως τὴν Τουρκίαν.
Ἐμπρὸς κι' ὀπίσω τοὺς κτυποῦν ῥίπτουν τοὺς ἀραπάδες,
ἀλὰχ, ἀλὰχ, φωνάζουσιν ἀπὸ τοὺς ἐραγιάδες.
Καὶ τοῦ Πασᾶ φωνάζασι νὰ τὸν ἐβοηθήση,
σαυτὴν τὴν ὥραν τὴν φρικτὴν νὰ τοὺς παρηγορήση.
Μὲ τὰ θηρί' ἀφέντη μου σήμερις πολεμοῦμεν,
καὶ κάμεμας βοήθειαν γιατὶ θὲ νὰ χαθοῦμεν.
Τὰ λόγια τους δὲν ἤκουαν κανεῖς νὰ τοὺς μιλήση,
μήτ' ὁ Πασᾶς ἐκύτταξε νὰ τοὺς παρηγορήση.
Ὁ Σερασκέρης ἔτρεχεν καὶ τὸ σπαθὶ τραβοῦσεν,
καθὼς ἐκόλωνε κανεὶς ἀμέσως τοῦ κτυποῦσεν.
Ἂν τὸ συλλογισθῇ τινὰς θὰ λάβῃ ἀπορίαν,
τὸ θρῆνος ὁποῦ γίνηκε σ' ἐκείνην τὴν Τουρκίαν.
Τόσον πολὺ οἱ Ἕλληνες ἦτον ξαγριωμένοι,
ἡ πεδιάδα ἦτονε στὸ αἷμα βουτημένοι,
Ἀπὸ βαρβάρων σώματα οἱ κάμποι ἐγεμίσαν,

καὶ μὲ μανίαν οἱ Ἕλληνες ἀπάνω ἐπατοῦσαν.
Ἡμέραις πλέον βράδιασαν καὶ ἡ σφαγαῖς ἐπαῦσαν,
μέσα εἰς τὰ τζαντήρια τους οἱ Τοῦρκοι ἡσυχᾶσαν.
Λέγ' ὁ Πασᾶς στοὺς Μπέηδες μὲ φοβερὴν δειλίαν,
δὲν εἶδα τέτοιον πόλεμον μήτε στὴν ἀραπίαν.
Δὲν ἤκουσ' ἔτζι πόλεμον οὔτε στοὺς Εὐρωπαίους,
καθὼς τὸν εἶδα σήμερης στοὺς Κρητικοὺς Ῥωμαίους.
Ἂν ἤξευρ' ὁ Μεχμεταλῆς τῆς Κρήτης τὴν ἀνδρίαν,
βέβαια δὲν μὲ ἔστελε σαυτὴν τὴν ἐπαρχίαν.
Νὰ κινδυνεύσω σήμερης ἐγὼ καὶ τὸ ἀσκέρι,
φοβοῦμαι μὴ μὲ βάλλουσι καὶ ζωντανὸν στὸ χέρι.
Δῶρα νὰ τοὺς ἐτάξωμεν ἴσως παραδοθοῦνε,
γιατὶ ἡμεῖς μὲ πόλεμον χαίρη δὲν θὰ δοῦμεν.

Ὁ Ἰμπραὴμ Πασᾶς ἀπέστειλεν ἀνθρώπους νὰ τοὺς παρακινήσουν νὰ προσκυνήσουν, καὶ ἡ ἀπάντησις τῶν Ἑλλήνων.

Ἀπεσταλμένον ἔστειλεν διὰ νὰ τοὺς εἰποῦσι,
νἄλθουν νὰ προσκυνήσωσι καὶ θὰ φχαριστηθοῦσι.
Νὰ μὴν ὑπάρχῃ ἐραγιὰς σ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν,
καὶ νἆναι αὐτεξούσιος ὡς εἶναι κ' ἡ Τουρκία.
Χαράτζι νὰ μὴ δίδουσι πλέον οἱ ἐραγιάδες,
καὶ πάντα νἆν' ἐλεύθεροι ὡς εἶναι κ' οἱ ἀγάδες.
Τὰ ἅρματα νὰ ῥίξωσι καὶ νὰ μὲ προσκυνήσουν,
χρήματα ἔχω δι' αὐτοὺς καὶ ὅ,τι μὲ ζητήσουν.
Καὶ σὰν δὲν προσκυνήσουσι σήμερης τοὺς ἐλέγω,
τ' ἀσκέρι τοῦ Μεχμεταλῆ ὅλον θὲ νὰ τὸ φέρω.
Τὰ ὕστερά των τὸ λοιπὸν καλὰ νὰ στοχασθοῦσι,
μὲ μιλιούνι ἀραπιὰ πῶς θὰ νὰ πολεμοῦσι.

Ἂς μᾶς ἐπροσκυνήσουσιν ἂς δώσουν τ' ἄρματάτων,
καὶ 'γὼ βέβαια τοὺς συγχωρῶ ὅλα τὰ σφάλματάτων.
Νὰ μὴν ἀφίσω Τοῦρκον πλὴὰ διὰ νὰ τοὺς νοχλήσῃ,
μήτε ποτὲ ἐνάντιον κἀνεὶς νὰ τοὺς μιλήσῃ.
Στὰ ὑποστατικάτονε νάναι νοικοκυραῖοι,
ὡσὰν ἀγάδες νὰ περνοῦν καὶ ὄχι σὰν Ῥωμαῖοι.
Ἀπεσταλμένος τῶν Τουρκῶν στοὺς Ἕλληνας πηγαίνει,
γιὰ τὸν Πασᾶ νὰ τοὺς εἰπῇ κὶ ἐμπρὸς αὐτῶν προβαίνει.
Μπραὴμ Πασᾶς μὲ ἔστειλε διὰ νὰ σᾶς μιλήσω,
καὶ βιασμένος βρίσκομαι νὰ σᾶς παρακινήσω.
Καπεταναῖοι ξεύρετε πῶς ὁ ἀπεσταλμένος,
ὅτι τοῦ ποῦν γιὰ νὰ εἰπῇ εἶναι συγχωρημένος.
Νὰ προσκυνήσετε ζητᾷ καὶ νὰ σᾶς λευθερώσῃ,
χρήματα κ' ὑποστατικὰ σήμερης νὰ σᾶς δώσῃ.
Μὲ ἁρμονίαν φώναξαν ὅλ' οἱ Καπεταναῖοι,
δίκαιος εἶν' ὁ θάνατος σαυτὸν ὁποῦ τὸν λέγει.
Τί τόλμην εἶναι ποῦλαβες νάλθῃς νὰ μᾶς μιλήσῃς,
καὶ τοῦ βαρβάρου τοὺς σκοποὺς νὰ μᾶς ἐπαραστήσῃς.
Θάνατον, τυραννίαν σου, καὶ τὸν ἀφανισμόν σου,
βλέπομεν καὶ μᾶς ἐζητᾶς σήμερης μοναχός σου.
Ἤξευρε εἰς τὸ χέρι μας ἔχεις νὰ ξεψυχήσῃς,
μόνον τὴν ὁμιλίαν σου ἕως αὐτοῦ ν' ἀφίσῃς.
Ὡς τώρα ἔπρεπεν ἡμεῖς νὰ σὲ ἐκδικηθοῦμεν,
θάνατον νὰ σὲ δόσωμεν νὰ εὐχαριστηθοῦμεν.
Ἀφίνομένσε στὸν Πασᾶ νὰ πᾶς νὰ ὁμιλήσῃς,
κὶ ὅληνμας τὴν ἀπόφασιν νὰ τοῦ τὴν παραστήσῃς.
Γιὰ τοῦτο σοῦ χαρίζομεν σήμερης τὴν ζωήν σου,
εἰδ' ἔπρεπε νὰ βρίσκετε στὸν τάφον τὸ κορμί σου.
Σοῦ λέμεν τώρα νὰ τοῦ πῇς, ὅτι δὲν προσκυνοῦμεν,
μόνον νὰ ἑτοιμάζετε καὶ πόλεμον ζητοῦμεν.

Χρήματα κ' ὑποστατικὰ ἂς εἶν' ὅλα δικά του,
  καὶ μεῖς θὰ πολεμήσωμεν μ' ὅλον τὸ στράτευμάτου,
Καλήτερα τὸν θάνατον ὅλοι νὰ τὸν ἰδοῦμεν,
  παρὰ εἰς τὴν πατρίδα μας προδόται νὰ γενοῦμεν.
Καὶ ἂς χαθοῦμεν ὅλοι μας γιὰ τὴν ἐλευθερίαν,
  κὶ ὄχι ποτὲ νὰ κάμωμεν κἀμμίαν προδοσίαν.
Τοῦ Μισηριοῦ τὴν ἀραπιὰ ὅλοι νὰ τὴν μαζεύσῃ,
  πόλεμον θὰ φωνάξωμεν καὶ ἂς μᾶς ξολοθρεύσῃ.
Δὲν δειλιάζει πόλεμον τελείως ἡ ψυχή μας,
  θέλομεν ν' ἀποθάνωμεν ἀνδρείως εἰς τὴν γῆν μας.
Καὶ τῆς πατρὶς τὰ χώματα τὸ αἷμα μας ἂς βάψουν,
  θὰ πολεμοῦν τὰ ὅπλα μας χωρὶς ποτὲ νὰ παύσουν.
Εἰπέτου ὅτι σοῦ εἴπαμεν πῶς τὸν ἐκαρτεροῦμεν,
  στὰ Κεραμιὰ νὰ τραβηχθῇ καὶ πόλεμον ζητοῦμεν.
Καὶ ἡ ζωή σου ἤξευρε ἦταν κινδυνευμένη,
  γιὰ νὰ τοῦ πάγῃς εἴδησιν βρίσκεται χαρισμένη.
Νὰ μὴν τολμήσῃ πλιὰ κανεὶς καὶ νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ,
  διὰ προσκύνησμα ποτὲ νὰ μᾶς παρακινήσῃ.
Τὰ ὅπλα ἐτυκώσαμεν πλέον δὲν θὲ νὰ παύσουν,
  ὅταν θὲ ναὔγῃ ἡ ψυχὴ τότε θὰ ἡσυχάσουν.
Καλήτερα εἰς τὰ βουνὰ ζωὴ τυραννισμένη,
  παρὰ σὲ γένος βάρβαρον πλέον προσκυνισμένοι.
Ἂς πάρουν τὴν ἀπόφασιν καὶ μὴ μᾶς τὸ μηνοῦσι,
  καὶ ἐραγιάδες ὄχι πλιὰ δὲν θὰ ξαναϊδοῦσι.
Ἀπεσταλμένος ἔφυγε καὶ πάγει νὰ μιλήσῃ,
  αἱ αἴσθησαῖς του τρέμουσι διὰ νὰ ξεψυχήσῃ.
Ἀφοῦ ἀπομακρύνθηκεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν,
  τὸν Μοχαμέτην φχαριστεῖ μὲ φόβον τῆς καρδίας.
Θεέ μου ποῦ μοῦ χάρισες σήμερον τὴν ζωήν μου,
  κὶ ἀπὸ τὸν τάφον εὔγαλες τὸ δυστυχὲς κορμί μου.

Δίκαιον εἶχαν οἱ Ἕλληνες θάνατον νὰ μοῦ δώσουν,
εὐθὺς ἐκείνην τὴν στιγμὴν διὰ νὰ μὲ σκοτώσουν.
Ξεύρω γιὰ τὴν πατρίδα τους πῶς γίνονται θυσίαν,
δὲν μοὔπρεπε νὰ τοὺς εἰπῶ μιὰ τέτοια ὁμιλίαν.
Οἱ λόγοι τους εἰς τὸν Πασᾶ θὲ νὰ τοῦ παραστήσουν,
ὅτι ποτὲ οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ τὸν προσκυνήσουν.
Κ' εἰς τὰ βουνὰ ὁ ἄθλιος ποῦ 'πήγαινε μὲ βίαν,
ἐθάρη πῶς τὸν κυνηγᾷ ὅλη ἡ ἐκστρατεία.
Καὶ τὴν σκιάντου ἔβλεπε καὶ πάντοτε τρομάζει.
τὰ βήματάτου ἔχανε τοὺς δρόμους του ἀλλάζει.
Στὸν ἑαυτόν του ἔλεγεν ποτὲ δὲν θὰ γλυτώσω,
ἀπ' τῶν Ἑλλήνων τὸ σπαθὶ πρέπει νὰ τελειώσω.
Εἰς τὴν Τουρκίαν ἔφθασεν καὶ θέλει νὰ μιλήσῃ,
τὸ πρόσωπόν του ἦτονε νεκρὸν νὰ ξεψυχήσῃ.
Ὀλίγον ἐσυνέφερεν ἡ δυστυχὴς καρδιά του,
κ' εἰς τὸν Πασᾶ ἀρχίνησε νὰ πῇ τὰ βάσανά του.
Ἀφέντη μου οἱ Ἕλληνες ὅλοι ἐσυναχθῆκαν,
καὶ εἰς τὰ καταχθόνια τοῦ ᾅδου μὲ ἀφῆκαν.
Ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἐστέκασιν ἐμπρός μου,
τὰ ὅπλατους ἐτρίζανε διὰ τὸν θάνατόν μου.
Ἠθέλησα, ἀφέντημου, νὰ σὲ εὐχαριστήσω,
μὰ κόντεψα τὸ σῶμα μου στὰ Κεραμιὰ ν' ἀφίσω.
Ὡς ἤρχισε νὰ τοὺς τὸ πῇ ἡ ἄθλιά μου γλῶσσα,
τὰ ὅπλα κατὰ πάνω μου ὅλοι τὰ ἐσυκῶσαν.
Μοῦ ἐχαρῆσαν τὴν ζωὴν εἴδησι νὰ σοῦ δώσω,
εἰδὲ εἰς τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἶχα νὰ τελειώσω.
Μοῦ εἶπον διὰ νὰ σοῦ πῶ ὅτι δὲν προσκυνοῦσι,
ἑτοιμασία κάμνουσι καὶ πόλεμον ζητοῦσι.
Χρήματα ὑποστατικὰ δὲν θέλουν πλιὰ νὰ δῶσι,
πόλεμον θέλουσι μ' ἐσὲ νὰ σὲ ἐκδικηθοῦσι.

Τ' ἀσκέρι τοῦ Μεχμεταλῆ ὅλον νάχῃς μαζύσου,
πόλεμον θὰ ζητήσωσι· κι ὄχι νὰ προσκυνήσουν.
Ἀπόφασ' ἔχουν οἱ Ἕλληνας νὰ σᾶς ἐπολεμοῦσι,
ὥστε νὰ στέκῃ ἕνας τους ἅρματα θὰ βαστοῦσι.
Μοῦ εἴπανε στὰ Κεραμιὰ ἐκεῖ σᾶς καρτεροῦσι,
μὲ βόλια θὰ σᾶς δείξουσιν ὅτι σᾶς προσκυνοῦσι.
Γνωρίσατ' ἐνδοξώτατε τὸ σέβας δὲν μ' ἀφίνει,
νὰ σοῦ εἰπῶ τί μοὔπασιν εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην.
Ἔτρεμα δὲν ἠμπόρουν πλιὰ ἀπόκρισιν νὰ δώσω,
κάθε ὥρα περίμενα ὅτι θὰ τελειώσω.
Τὰ ἄγριά τους βλέμματα ἄσαν μὲ ἐκυττάζαν.
ἤκουα στὴν καρδίαν μου χατζάρια καὶ τὴν σφάζαν.
Τελειωμὸν δὲν εἴχασι τὰ λόγια ποῦ μιλοῦσαν,
νὰ φύγω ἀπ' ἐμπρὸς αὐτῶν πολὺ ἐπιθυμοῦσα.
Καὶ σὰν ἀπομακρύνθηκα ἀπὸ τὴν ἐκστρατεία,
ἐθάῤῥεψα πῶς μοὔβαλαν βασιλικὰ βραβεῖα.
Καὶ πάλιν ἐφοβούμουνα ἐκεῖ ποῦ περπατοῦσα,
ἐθάῤῥευα τὰ βόλια τους κατόπι μου κτυποῦσαν.
Οἱ Μπέηδες καὶ ὁ Πασᾶς ἤρχισαν νὰ μιλοῦνε,
γραπτὸν μας ἀπὸ τὸν ῥαγιὰ ἦτονε νὰ χαθοῦμεν.
Αὐτοὶ καθὼς κατάλαβα δὲν θὲ νὰ προσκυνήσουν,
θὰ πολεμοῦν εἰς τὰ βουνὰ καὶ θὰ μᾶς ἀφανίσουν.
Ὅμως νὰ ἀποφύγωμεν πλέον δὲν ἠμποροῦμεν,
πέντε Πασάδες εἴμεθα πρέπει νὰ πολεμοῦμεν.

Πόλεμος δεύτερος εἰς τὰ Κεραμιά.

Σᾶς λέγω παλληκάρια μου ὅλοι νὰ τοιμασθῆτε,
καὶ μὲ κουράγιο σήμερης θέλω νὰ πολεμῆτε.

Στὰ ἄλογα ἀνέβηκαν, στὰ Κεραμιὰ προφθάνουν,
οἱ Ἕλληνες ἀπὸ μακρυὰ σημάδι τοὺς ἐβάνουν.
Καὶ πρὶν νὰ καλοφθάσωσι ῥίπτουσι μπαταρία,
στὰ μπαηράκια τῶν Τουρκῶν μεγάλη δυστυχία.
Τρεῖς ὥραις πολεμούσασι χωρὶς νὰ τοὺς ἰδοῦσι,
εἰς τῆς Τουρκιᾶς τὰ σώματα τὰ βόλια τους κτυποῦσι.
Ἐπάνω ἀπὸ τἄλογα πίπτουν οἱ ἀραπάδες.
καὶ σαστησμένος ὁ Πασᾶς βρίσκουνται κι οἱ Ἀγάδες.
Ὁ Σερασκέρης ἔπεσεν ποῦ εἶχ' ἡ ἀραπία,
νεκρῶσαν τὰ στρατεύματα καὶ ὅλη ἡ Τουρκία.
Τότ' ἐτραβήχθη ἡ Τουρκιὰ ὀπίσω νὰ γυρίσῃ,
ς' Ἀποκορώνου τὰ χωριὰ πάγει νὰ κατοικήσῃ.
Δὲν ἠμποροῦσαν οἱ Ἕλληνες στὸν κάμπον ν' ἀκλουθήσουν,
γιατὶ ἦτον πολὺ Τουρκιὰ νὰ μὴν τοὺς ἀφανίσουν.
Ὀλίγ' ἦτον οἱ Ἕλληνες χιλιάδες ἡ Τουρκία,
κι ἐπάνω εἰς τὰ ἄλογα ὅλη ἡ ἀραπία.
Ὁ ζῆλος των τοὺς ἔκαμνε πόλεμον νὰ ζητοῦσι,
ὀλίγ' ἦτον οἱ ἥρωες καὶ ποῦ νὰ πρωτοβγοῦσι.
Σ' ὅλα τὰ πόστα εἴχασιν Ἕλληνες νὰ φυλάγουν,
βγαίνει Τουρκία 'δῶ κ' ἐκεῖ καὶ ποῦ νὰ πρωτοπάγουν.

Πόλεμος τρίτος ἔξωθεν τοῦ Κάστρου.

Μιὰ εἴδησις τοὺς ἔρχεται στὸ Κάστρον πολεμοῦσι,
καὶ ἀπὸ σᾶς βοήθεια τώρα εὐθὺς ζητοῦσι.
Δύο μπαηράκια ἀφήκασι τὰ πόστα νὰ φυλάξουν,
καὶ ἄλλοι ἐκινήσασι στὸ Κάστρον νὰ προφθάξουν.
Εὕρηκαν τὸν Χασὰν Πασᾶ κι ἀκόμη δυὼ Πασάδες,
καὶ πολεμοῦσαν καὶ αὐτοὶ μ' ὀλίγους ἀραγιάδες.
Ἐφθάσασιν οἱ ἥρωες πρὶν νὰ ξεκουρασθοῦσι,

σπινδοβολοῦνε ἡ φωτιαῖς καὶ ὅλοι πολεμοῦσι.
Ἐπολεμοῦσαν ἀρκετὰ ἕως τὸ μεσημέρη,
ςὸ Κάστρον βάζουν τὸν Πασᾶ καὶ ὅλον τὸ ἀσκέρι·
Ἀπὸ τὸν τόσον σαστισμὸν ποῦχανε νὰ κλεισθοῦσι,
ἀρβανιτάδες ἄφησαν χωρὶς νὰ τοὺς ἰδοῦσι.
Τριακόσιοι ἀρβανίτηδες τοὺς πολεμοῦν Ῥωμαῖοι,
ςὸ Μοναστήρι κλείσθηκαν τετράδη μεσημέρη.
Ἀφοῦ τοὺς κλεῖσαν οἱ Ἕλληνες κάμνουν πολιορκίαν,
νὰ φύγουν οἱ ἀρβανίτηδες δὲν βρίσκουν εὐκαιρίαν:
Τὸ βράδι ὁμιλούσασιν ἂν καὶ παραδοθοῦμεν,
ὅλους θὰ μᾶς σκοτόσωσι κὶ ἄδικα θὰ χαθοῦμεν.
Ἂς κάμωμεν ὑπομονὴν ἴσως μᾶς βοηθήσουν,
ἀπὸ τὸ Κάςρον ὁ Πασᾶς νἄλθουν νὰ μᾶς ζητήσουν.
Οἱ Ἑλληνες δὲν ἠμποροῦν νὰ τοὺς ἐκαρτεροῦσι,
ἔξω νὰ τοὺς εὐγάλωσι γρήγορης πιθυμοῦσι.
Εἰς τὸν κουμπὲ ἀνέβηκαν τὸ τεῖχος ἐτρυπῆσαν,
σούρφανα τοὺς ἐρίψασι ὁποῦ τοὺς ἀφανῆσαν.
Αυγοθυμιὰ τοὺς ἔπιασεν κὶ ἔξω εὐθὺς εὐγῆκαν,
μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν ςὸν πόλεμον ἐμβῆκαν.
Τρεῖς ὥραις πολεμούσασι βλέπουν πῶς θὰ χαθοῦνε,
χαρίσετέ μας τὴν ζωὴν νὰ σᾶς παραδοθοῦμεν.
Κὶ οἱ Ελληνες τοὺς ἔλεγαν, σκυλιὰ νὰ πολεμῆτε,
ἕως νὰ μείνῃ ἕνας σας, τὰ ἄρματα κρατεῖτε,
Ὡς ἥρωες τὰ ἄρματα θέλομεν νὰ βαςοῦμεν,
νίκην μὲ δίχως πόλεμον ποτὲ δὲν πιθυμοῦμεν.
Ὅλους τοὺς ἐσκοτόσασιν ἕνα μόνον ἀφῆκαν,
καὶ ἔπειτα οἱ Ελληνὲς ὀλίγ' ἀναπαυθῆκαν.
Στὸ Κάστρον τὸν ἐστείλασι νὰ πάγῃ νὰ μιλήσῃ,
κὶ ὅ,τ' εἶδεν εἰς τοὺς Ελληνας νὰ τοὺς ἐπαραστήσῃ,
Εἰς τὸν Πασᾶ τὸν εὔγαλαν κὶ ὅλοι τὸν ἐρωτοῦσι.

που είν' οἱ ἀρβανίτηδες νὰ μάθουν πιθυμοῦσι;
Καὶ τοὺς ἐλέγει, ἀφέντη μου, πῶς νὰ σᾶς ὁμιλήσω.
γλῶσσα δὲν ἔχω νὰ σᾶς 'πῶ καὶ νὰ σᾶς παραστήσω,
Ὅλους τοὺς ἐσκοτώσασιν, αὐτὸ μόνον σᾶς λέγω.
ἐμένα μόν' ἀφήσασιν εἴδησιν νὰ σᾶς φέρω,
Κ' οἱ στρατηγοί μας εἴχασι μεγάλην ἀγρυπνίαν.
καὶ εἴπασιν ἂς λάβωμεν ὀλίγην ἡσυχίαν,
Καὶ ὁμιλία κάμνοσσιν ἐδῶ ν' ἀναπαυθοῦμεν,
καὶ τὸ πρωΐ ςὰ Κεραμιὰ πρέπει νὰ εὑρεθοῦμεν.
Ἐκεῖ ὁπ' ἡσυχάσασιν εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην,
μιὰ εἴδησιν λυπητερὰν ἡ τύχη τοὺς ἐδίδει.
Δυὼ στρατιώτας βλέπουσι τρεχάτοι περπατοῦσι,
καὶ θλιβερὰ φωνάζουσι τοὺς ἀρχηγοὺς ζητοῦσι.
Τὶ περιμένετε ἐδῶ; ἔφθασεν ἡ Τουρκία!
τὰ Κεραμιὰ ἐπάτησαν κι ὅλην τὴν ἐπαρχίαν.
Βρέφη, γυναῖκας, γέροντας, ὅλους τους ἐμαζεύουν;
καὶ εἰς τὴν ἴδιαν στιγμὴν οἱ σκύλοι τοὺς φονεύουν·
Τὰ μπαηράκια ποῦχαμεν τὰ πόστα νὰ κρατοῦσι,
ἐπῆγαν στὴν Ἀράδενα κι ἐκεῖ σᾶς καρτεροῦσι.
Σὰν εἴδασιν ἀπὸ μακρυὰ χιλιάδες ἀραπαῖοι,
δὲν ἠμποροῦσαν νὰ σταθοῦν δυὼ Καπετανᾶιοι.
Τρέξατε πρὸς βοήθειαν ἀνδρεῖοι Καπετάνοι,
κι ὁ Ἰμπραήμης ςὰ Σφακιὰ φοβούμεθα μὴ μπάγῃ.
Τὸν οὐρανὸν κυττάζουσι Θεὸν παρακαλοῦσι,
διὰ τὴν νέαν συμφορὰν οἱ ἀρχηγοὶ μιλοῦσι.
Ἀπ' ὅλα τὰ ψηλὰ βουνὰ πρέπει νὰ περπατοῦμεν,
γιὰ τὶ ἂν πάρεν χαμηλὰ θὲ νὰ ἀπαντηθοῦμεν.
Κι ἐλπίζομεν ςὸν ὕψιστον νὰ μᾶς ἐβοηθήσῃ.
κι ὁ Ἰμπραήμης σήμερον πάλιν νὰ μᾶς γνωρίσῃ.
Ἐκεῖ ποῦ μπαίνει τὸ σκυλὶ δὲν θὲ νὰ βγῇ πλέον,

μ' ἂς κάμωμεν τὸ χρέος μας κἰ ὅ,τ' εἶναι ἀναγκαῖον.
Στὴν μέσην σὰν τοὺς βάλλωμεν θὰ καταφανισθοῦνε,
ἔπειτα στὴν Ἀνάπολιν ὅλοι νὰ τραβηχθοῦμεν.
Ὁ δυστυχὴς Μπικοστρατῆς ἀμέσως καταβαίνει,
πέρνει τὰ μπαηράκια του καὶ ἔμπροστὰ πηγαίνει.
Κατόπ' ἀκολουθούσασιν ὅλη ἡ ἐκστρατεία,
μέσα ςὰ ἄγρια βουνὰ ἔκαμναν ὁμιλίαν.
Ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ πρέπει νὰ μηρασθοῦμεν,
τὴν σήμερον ὡς ἥρωες γενναῖοι νὰ σταθοῦμεν.
Νύκτα ἐκεῖ νὰ φθάσωμεν γιὰ νὰ ἑτοιμασθοῦμεν,
καὶ εἰς τὰ μετερίζια μας πρωῒ νὰ εὑρεθοῦμεν.
Ἀνδρεῖοι μεγαλόψυχοι τώρα θὰ νὰ γενοῦμεν,
θάνατον μὴ δειλιάσωμεν καὶ ὅλοι ἂς χαθοῦμεν.
Τὸ αἷμα ὁποῦ χύσασιν πάλιν ἀπ' τὰ παιδιά μας,
ὀπίσω νὰ τὸ πάρωμεν καὶ νὰ χαρῇ ἡ καρδιάμας.

Πόλεμος τέταρτος εἰς Ἀράδενα.

Ἔφθασαν εἰς Ἀράδενα κάμνουν ἑτοιμασίαν,
τὸν Ἰμπραήμη προσκαλοῦν κἰ ὅλην τὴν ἐκστρατείαν.
Εὔγα ἀπ' τὰ τζαντήρια σου, Μπραήμη σὲ ζητοῦμεν,
καὶ λόγια ἔχομεν κρυφὰ τώρα νὰ σὲ εἰποῦμεν.
Γυναῖκες καὶ τοὺς γέροντας εὕρηκες νὰ σκοτώσῃς;
σήμερον εἰς τὰ βόλια μας ἀπόκρισιν νὰ δώσῃς.
Γιατὶ ἐπάτησες βουνὰ θαῤῥεῖς θὰ φοβηθοῦμεν;
κἰ εἰς τὸν Λουτρὸν (1) μέσα νὰ μπῇς κἰ ἐκεῖ θὰ πολεμοῦμε
Οἱ Μπέηδες καὶ ὁ Πασᾶς ἄρχησαν νὰ μιλοῦνε,
μέσα σὲ τοῦτα τὰ βουνὰ ὅλοι μας θὰ χαθοῦμεν.
Ἂς πᾶσι δύω ἀπὸ σᾶς διὰ νὰ τοὺς μιλήσουν,

(1) Ὁ Λουτρὸς εἶναι λιμένας τῶν Σφακιῶν.

νὰ ῥίψουν πλιὰ τὰ ἄρματα καὶ νὰ μὲ προσκυνήσουν.
Ἕως ἐδῶ ποῦ ἤλθαμεν ἴσως μᾶς φοβηθοῦσι,
καὶ μὲ καλήντους θέλησιν νὰ μᾶς παραδοθοῦσιν.
Καὶ δύω Μπέηδες εὐθὺς εἰς τὸν Πασᾶ μιλοῦσι,
ἤξευρε, ἐνδοξώτατε, δὲν μᾶς ἐπροσκυνοῦσι.
Ἕως νὰ μείνῃ ἕνας τους θὲ νὰ μᾶς πολεμοῦνε,
γιὰ νὰ μᾶς προσκυνήσωσι ποτὲ μὴ καρτεροῦμεν.
Ὀπίσω κὶ ἂν γυρίσωμεν θὰ μᾶς ἐκυνηγήσουν,
σαυτὰ τὰ ἄγρια βουνὰ ὅλους θὰ μᾶς ἀφήσουν.
Πᾶμεν λοιπὸν εἰς πόλεμον δὲν πρέπει νὰ δειλιοῦμεν,
ἡμεῖς χαϊμένοι εἴμεθα ὅπως καὶ ἂν φερθοῦμεν.
Ὁ Ἰμπραήμης θύμωσεν καὶ λέγει στοὺς ἀγάδες,
ἐσεῖς μοῦ δειλιάσετε ὅλους τοὺς ἀραπάδες.
Ν' ἀκοῦτε ὅτι σᾶς μιλῶ γιατὶ θ' ἀποφασίσω,
νὰ πάρω τὰ καράβια μου κὶ ὀπίσω νὰ γυρίσω.
Σᾶς λέγω στρατιώτας μου τρέξετε χωρὶς ἄλλο,
κὶ ὅποιος μοῦ πῇ πῶς προσκυνοῦν καφτάνη θὰ τοῦ βάλλω.
Μὲ θέλησιν καὶ μὲ στανιὸ δύω ἐξεκινῆσαν,
στοὺς Ἕλληνας ἐπήγασι γιὰ τὸν Πασᾶ μιλῆσαν.
Δὲν ἄφησαν οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ τοὺς μιλήσουν,
τὰ ὅπλα ἐσηκώσασι χωρὶς ν' ἀργοπορήσουν.
Ἀφοῦ τοὺς ἐσκοτώσασιν εἰς τὰ βουνὰ εὐγῆκαν,
καὶ τῆς Τουρκιᾶς φωνάζουσι λόγια πολλὰ τῆς εἶπαν.
Πολλάκις σᾶς τὸ εἴπαμεν ὅτι δὲν προσκυνοῦμεν,
στὸν τάφον νὰ μᾶς βάλλουσι κὶ ἐκεῖ θὰ πολεμοῦμεν.
Εἰς τὰ βουνὰ θὰ ζήσωμεν σὰν ἄγρια θηρία,
καὶ ὄχι πλέον μὲ Τουρκιὰ ἀγάπην καὶ φιλίαν.
Μέσα στὰ ἄγρια βουνὰ θὰ εἴμεθα κρυμένοι,
καὶ ὄχι ἄπιστοι σὲ σᾶς πλέον προσκυνησμένοι.
Ἀγάπη πλέον μὲ ἐσᾶς δὲν θὰ ἀξιωθοῦμεν,

καλήτερα σὲ ξένην γῆν νὰ πᾶμεν νὰ χαθοῦμεν.
Πέντε ἡμέρας ἤλθαμεν καὶ σᾶς ἐκαρτεροῦμεν,
εὐγᾶτε, τί προσμένετε, ποῦ πόλεμον ζητοῦμεν.
Ἀφοῦ ἐτελειώσασιν αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν,
ἀρχίσασιν οἱ Ελληνες νὰ ρίπτουν μπαταρίαν.
Γύρου τριγύρου τὰ βουνὰ ςράπτουν σπινθοβολοῦσι,
ςὴν μέσην βάζουν τὴν Τουρκιὰ φρικτὰ τὴν πολεμοῦσι.
Ἀπὸ τὰ μετερίζια του βγαίνει ὁ Βαρδουλάκης,
συντροφευμένος ἔτρεχε μὲ τὸν ντελῆ Γιαννάκη.
Στὸ στῆθος τῶν Τουρκῶν κτυποῦν, χωρὶς νὰ δειλιάσουν,
καὶ τὰ βουνὰ ἂν ἔβλεπαν ἔπρεπε νὰ τρομάσουν.
Καὶ ὁ Ἀνδρέας Πανχγοῦ βρίσκεται θυμωμένος,
μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι του πολὺ ξαγριωμένος.
Ἐγὼ δὲν σᾶς φοβοῦμαι πλιὰ, ὦ βάρβαρη Τουρκία.
ἂν εἶσθε καὶ ἀμέτρητοι σὲ τοῦτα τὰ χωρία.
Τώρα νὰ δῆτε ἄπιστοι, κὶ ἀχρεία ἀραπία.
πῶς πολεμοῦν οἱ Ελληνες γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.
Ὁρμῆσαν κατὰ πάνωτου; καὶ τοὺς ἐπολεμοῦσαν,
τὸ αἷμα ὁποῦ χύθηκεν αἱ πέτραις κολυμβοῦσαν.
Αὐτὴν τὴν ὥραν ἔφθασε κὶ ὁ πρῶτο Παπαδάκης,
ξεγυμνομένα τὰ σπαθιὰ μ' ὅλον τὸ μπαηράκη.
Τώρα ζητῶ ἀπὸ ἐσᾶς τὸ Αἷμα τ' ἀδελφοῦμου,
Ντελῆ Γιαννάκη φίλου μου καὶ τοῦ ἠγαπητοῦμου.
Ὁ Σιρηντάκης ἔφθασεν κὶ ὁ Μανουσο-γιαννάκης,
κάμνουν μεγάλον πόλεμον μὲ ἕνα μπαηράκη.
Σκοτώνουν δύω Μπέηδες δύω Μαλικιαναγάδες,
ρίπτουσιν ἀπὸ τἄλογα ἀπείρους ἀραπάδες.
Νὰ σᾶς ἐδείξομεν σκυλιὰ μὲ ποίους πολεμᾶτε,
καὶ πόσοι θὰ γλυτώσετε εἰς τὰ Χανιὰ νὰ πᾶτε.
Μὲ καντζικλίκη μπίκετε μέσα εἰς τὰ χωριά μας,

πλὴν ἔχουν νὰ χορτάσωσιν αἷμα τ' ἅρματά μας.
Κἰ ἂν ἐπατήσετε χωριὰ κἰ ὅλην τὴν ἐπαρχίαν,
ἀνδρίαν καὶ ἡρωϊκὴν ἔχομεν τὴν καρδίαν.
Ποτὲ δὲν θὰ θελήσωμεν ἀγάδες νὰ σᾶς ποῦμεν.
ὅρκον ἐκάμαμ' ὅλοι μας καὶ θὰ τὸν ἐβαστοῦμεν.
Ὁ Μανουσάκης ἔτρεχεν στὴν μέσηντους ἐμπῆκεν,
ἐπλήγονεν ἐσκότωνεν ὅσους ἐμπρός του βρῆκεν.
Γνωρίσετε ποῖος εἶμαι 'γὼ μὲ ποῖον πολεμεῖτε,
κάθε καιρὸν ἀγάδες μου νὰ μὲ ἐνθυμηθεῖτε.
Ὁ Ζέρβος καθὼς ἔβλεπε τοὺς ἄλλους μὲ μανίαν,
σφίγγει κἰ αὐτὸς τὰ ὅπλα του μπαίνει στὴν ἀραπίαν.
Τὰ μετερίζια ἀδέλφια μου δὲν μᾶς σὲ ὠφελοῦνε,
ὡσὰν Σουλιῶτες σήμερης στὴν μέσηντους νὰ μποῦμεν.
Ἐπέταξε τὰ ἅρματα ἔσειρε τὸ σπαθί του,
σὲ χιλιάδες ἀραπιὰ ἔβαλε τὸ κορμί του.
Ἔκαμε ὅτι δὲν μπορῶ διὰ νὰ παραστήσω,
ἂν ἠμποροῦσεν ὁ Πασᾶς ἐγύριζεν ὀπίσω.
Νὰ τὸν ἰδοῦν στὴν μέση τους οἱ Τοῦρκοι ἀποροῦσι,
βόλια κτυποῦν σταῖς πλάταις των καὶ ποιὸν νὰ πρωτοδοῦσιν.
Τώρα νὰ δῆτε βάρβαροι τῶν Σφακιανῶν ἀνδρίαις,
καὶ ὄχι χωρὶς πόλεμον νὰ πέρνετ' ἐπαρχίαις.
Μὲ τοὺς γενναίους Ελληνας πρέπει νὰ πολεμεῖτε,
κἰ ὄχι γυναῖκας καὶ παιδιὰ νὰ τοὺς ἐτυραννῆτε.
Ἂν ἀποθάνω ἀπὸ σᾶς οἱ ἄλλοι θὲ νὰ ζῶσι,
τὸ αἷμα μου οἱ Ελληνες πάντοτε θὰ ζητῶσι.
Αὐτὰ τὰ λόγια ἔλεγε κ' ἔκοπτε τὸ σπαθί του.
καὶ εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔχασε τὴν ζωήν του.
Ὁ Ζέρβος ἐσκοτώθηκε καὶ τὰ βουνὰ βοοῦσι,
κἰ οἱ Ελληνες τὰ βόλια τους εἰς τὴν Τουρκιὰ κτυποῦσι.

Ὁ Ζέρβος ἐσκοτώθηκε πεθαίνει τιμημένα,
τὰ ὅπλα του στὸ αἷμα σας βρίσκονται βουτυμένα.
Σὰν πόσους ἐθανάτωσε μπέηδες καὶ ἀγάδες,
μετρήσατε Μπραὴμ Πασᾶ ὅλους τοὺς ἀραπάδες.
Στὸν τόπον ποῦ σκοτώθηκε πηγαίνετε νὰ δῆτε,
πόσοι κοντάτου βρίσκονται ἐσεῖς νὰ λυπηθῆτε.
Ἡ μέρα σὰν ἐβράδιασε τραβήχθη ἡ Τουρκία,
μέσα εἰς τὴν Ἀράδενα κ᾽ ἔκαμε κατοικία.
Οἱ Ἕλληνες δὲν ἠμποροῦν τὰ πόστα νὰ βαστάξουν,
καὶ μπαίνουν στὴν Ἀνόπολιν διὰ νὰ ἡσυχάσουν.
Τὸ θρῆνος ὁποῦ κάμανε στὴν ἄπιστην Τουρκίαν,
ὅλην τὴν νύκτα τὸ μιλοῦν καὶ ἔχουν ἀπορίαν.
Διὰ τὸν Ζέρβον οἱ στρατηγοὶ ἦτονε πικραμένοι,
στὴν φαμελιά του, ἔξαφνα εἴδησιν τῆς πηγαίνει.
Οἱ ἀρχηγοὶ μιλούσασι πρέπει ν᾽ ἑτοιμασθοῦμεν,
νὰ κάμωμ᾽ ἕνα πόλεμον καὶ ν᾽ ἀπομακρυνθοῦμεν.
Καὶ ἀπ᾽ ἐδῶ στὰ Ρούματα πρέπει νὰ τραβηχθοῦμεν,
ταμπούρια νὰ ἑτοιμάσωμεν καὶ νὰ τοὺς καρτεροῦμεν.
Χιλιάδες σκοτωθήκασι καὶ ἄλλους θὲ ν᾽ ἀφίσῃ,
νὰ τοῦ φυλάγουν τὰ χωριὰ μ᾽ ὀλίγους θὰ γυρίσῃ.
Ἐκεῖ νὰ τὸν τρακάρωμεν καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμεν,
καὶ ἔπειτα στὴν Κίσαμον ὅλοι νὰ συναχθοῦμεν,
Ὅταν γυρίσῃ στὰ Χανιὰ βέβαια θὰ πασχίσῃ,
Κίσαμον καὶ τὸ Σέλινον ἀμέσως νὰ πατήσῃ.
Κι ἂς κάμωμεν τὸ χρέος μας κ᾽ ἐκεῖ ὅσον μποροῦμεν,
Ἐπάνω στὴν πατρίδα μας ὅλοι μας ἂς χαθοῦμεν.
Πόλεμον νὰ ζητήσωμεν χωρὶς νὰ φοβηθοῦμεν,
σὰν ἔμβῃ στὴν Ἀνόπολιν νὰ ἀπομακρυνθοῦμεν·
Ἂς κάμῃ ὅ,τι εἰμπορεῖ κι ἡμεῖς ἂς πολεμοῦμεν,

κάθε καιρὸν ἐλπίζομεν πάλιν ν' ἀξιωθοῦμεν.
Τὴν δυστυχῆ πατρίδα μας ὅσος καιρὸς περάσει,
ὁ Ὕψιστος τοῦ Οὐρανοῦ θὰ μᾶς τὴν ἀπολαύσει.
Αὐτὰ τὰ λόγια εἴπασι κ' εὐθὺς ἐσηκωθῆκαν,
μὲ ὅλον τὸ ἀσκέρητους καὶ στὰ ταμπούρια μπῆκαν.

Πόλεμος πέμπτος εἰς τὴν Ἀνόπολιν.

Ἀπὸ στρατιῶται βγαίνουσι καὶ τοῦ Πασᾶ μιλοῦνε,
Μπραήμη μὲ τὰ σκέρη σου σήμερης σὲ ζητοῦμεν.
Λέγουν του σοῦ ἀφίνομεν τρεῖς ὥραις διορίαν,
διὰ νὰ κάμῃς καὶ ἐσὺ ὀλίγ' ἑτοιμασίαν.
Καὶ τὰ Σφακιὰ ἂν πάτησες ἡμᾶς δὲν μᾶς ἐμέλλει,
φθάνει πῶς τὴν καρδίαν μας δὲν κάμνεις ὅπως θέλεις.
Διὰ τὴν Νίκην τῶν Σφακιῶν ἂς χαίρετ' ἡ ψυχή σας,
κι ὄχι ῥαγιάδες νἄχετε πλέον στὴν προσταγήν σας.
Εὐγᾶτε τί προσμένετε πολλὰ μὴν ὁμιλοῦμεν,
ἡ ὥρα ἐπλησίασε ποῦ θὰ ἀνταμωθοῦμεν.
Συλλογισμένος ὁ Πασᾶς στέκονται κι οἱ ἀγάδες,
τὸν διάβολόν μας ηὕβραμεν μ' αὐτοὺς τοὺς ἀραγιάδες.
Ἀπόφασιν ἂς κάμωμεν στὸν πόλεμον νὰ βγοῦμεν,
γιατὶ εἰς τὰ κεφάλια μας θὲ νἄλθουν νὰ κτυποῦνε.
Τὴν ὥρ' ἀναθεμάτιζαν ποῦ πῆγαν στὰ Σφακία,
γιατὶ δὲν τοὺς ἀφίνασι νὰ λάβουν ἡσυχίαν.
Οἱ Ἕλληνες νὰ βλέπωσι τόσην ἀργοπορίαν,
ἀπὸ τὰ μετερίζια τους εὐγήκασι μὲ βίαν.
Κοντὰ εἰς τὰ τζαντήρια τους μιὰ μπαταρίαν ῥίπτουν,
κι ἀπὸ τὴν σκόνιν καὶ καπνὸν οἱ Ἕλληνες δὲν δείχνουν.
Οἱ Τοῦρκοι ἐσαστήτασιν ὅλοι ἀλὰχ, φωνάζουν,
μᾶς ἐπλακῶσαν ἡ ρωμνιοὶ τὸν Μοχαμέτην κράζουν.

Ἀπὸ τὸν μέγαν σαστισμὸν ποῦκαμ' ἡ ἀραπία,
τὰ ὅπλα τους ἐῤῥίπτασιν ἐπάνω στὴν Τουρκίαν.
Οἱ κάμποι τῆς Ἀνόπολις τ' ἀμπέλια τ' ἀνθησμένα,
ἀπὸ Τουρκίας αἵματα ἦτονε χορτασμένα.
Ὀπίσω νὰ γυρίσωσιν οἱ Τοῦρκοι δὲν μποροῦσι,
στοὺς βράχους θὰ τοὺς βάλλωσι καὶ ὅλοι θὰ χαθοῦσι.
Ἔτζι πηγαίνουν ἐμπροστὰ οἱ Ἕλληνες βαροῦνε,
τὰ βόλια τους ὡσὰν βροχὴν στὴν ἀραπιὰ κτυποῦνε.
Περάσαν τὴν Ἀνόπολιν καὶ εἰς τὰ Σκύφου βγῆκαν,
θρῆνος μεγάλος ἔγεινε κ' ὀλίγους τοὺς ἀφῆκαν.
Οἱ Ἕλληνες εὑρήκασιν τόπον νὰ καταβοῦσιν,
ἀπ' τῶν Σφακιῶν τὰ σύνορα πλέον ἀναχωροῦσιν.
Στὰ Σκύφου τζαντηρώσασι καὶ ὁ Πασᾶς ὡμίλει,
ἀνάθεμάτα τὰ Σφακιὰ κἰ ὁποῦ τὰ ἐπεθύμει.
Χαλάσθηκε τὰ σκέρη μου πᾶσιν οἱ ἀραπάδες,
κοντέψαν νὰ μὲ πιάσωσι σκλάβον οἱ ἀραγιάδες.
Σὰν μάθῃ ὁ Μεχμεταλῆς τὴν τόσην ἀγνωσίαν,
ὅτι εὐγῆκα στὰ βουνὰ νὰ πολεμῶ θηρία.
Ἂν μὲ προσκύνα ὁ ῥαγιὰς ἤθελεν μὲ βραβεύσει,
βέβαια ὁ Μεχμεταλῆς καὶ νὰ μὲ ἐπαινέσῃ.
Μὰ πῶς ἐπῆρα τὰ βουνὰ καὶ χάλασα τ' ἀσκέρη,
σὰν λάβῃ τὰ φερμάνια μου φρίκη θὲ νὰ τοῦ φέρῃ.
Μιλοῦσι του οἱ Μπέηδες, λέγουν του οἱ Ἀγάδες,
ἀφέντημου φοβούμεθα ἀπὸ τοὺς ἀραγιάδες.
Μὴν μπᾶν καὶ δυναμόσωσι κἰ ὀπίσω νὰ γυρίσουν,
σαυτὰ τὰ ἄγρια βουνὰ οἱ σκύλοι καὶ μᾶς κλείσουν.
Καὶ ἂν μᾶς ἐπλοκάρωσιν ἔχομεν νὰ χαθοῦμεν,
καὶ ζωντανοὶ στὰ χέρια τους θὲ νὰ παραδοθοῦμεν.
Πρέπει ν' ἀναχωρήσωμεν χωρὶς ν' ἀργοποροῦμεν,
μέσα στὸ Κάστρον τῶν Χανιῶν νὰ πᾶ ν' ἀναπαυθοῦμεν.

Νὰ δοῦμ' ὁ Μουσταφὰ Πασᾶς κι αὐτὸς τί μᾶς ἐλέγει,
καὶ τί λογῆς θὰ κάμωμεν στῆς Κίσαμος τὰ μέρη.

Πόλεμος ἕκτος εἰς τὰ 'Ρούματα.

Οἱ Ἕλληνες στὰ Ῥούματα ἔχουν ἑτοιμασίαν,
τὸν Ἰμπραήμην καρτεροῦν μ' ἀνυπομονησίαν.
Ἀπὸ μακρυὰ τοὺς βλέπουσι τὰ ἄλογα νὰ τρέχουν,
ταῖς πεδιάδαις συρίζνοῦν ἄνθη καὶ δένδρα βλέπουν,
Στὰ Ῥούματα ἐφθάσασι καὶ σὰν βροντὴν ἀκοῦσαν.
καὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ σπαθιὰ ἐμπρός των ἐκτυποῦσαν.
Οἱ Χάλιδαις ἐφώναζαν σκυλιὰ μὴν σαλευθῆτε,
ἐδῶ μέσα στὰ Ῥούματα ὅλοι θὲ νὰ χαθῆτε.
Ὁ Ἀναγνώστης Παναγοῦ ἔτρεμ' ἀπὸ μανίαν,
ἔκοπτε τὰ κεφάλια τους μὲ τόσην ἀπονίαν.
Προβαίνει ὁ Μαρτιμιανὸς μὲ τρομερὴν ἀνδρίαν,
ἐπλήγονε ἐλάβωνε πολλοὺς ἀπ' τὴν Τουρκίαν.
Ἔρχετ' Ἀνδρέας Κριαρᾶς μαζὺ μὲ τοῦ Φασούλη,
τὸν πόλεμον ποῦ κάμασι τὸν ἐθαυμάξαν οὗλοι.
Πολλοὺς ἐπιάσαν ζωντανοὺς σκοτῶσαν χιλιάδες,
ξαρμάτωτοι ξυπόλητοι ἔφευγαν οἱ Ἀγάδες.
Ἄφησεν ὁ Μπραὴμ Πασᾶς τ' ἄλογον στὰ ρουμάνια,
καὶ γράφει στὸν Μεχμεταλῆ λυπητερὰ φερμάνια.
Ἀφέντη μου κάμμιὰ βραδιὰ εἶδες εἰς τ' ὄνειρόν σου;
σὲ ποίαν στάσιν βρίσκεται σήμερον ὁ υἱός σου.
Τ' ἀσκέρη μου χαλάσθηκε πάγει ἡ ἀραπία,
καὶ γὼ κοντεύω νὰ πιασθῶ σκλάβος εἰς τὴν Γραικία.
Κύτταξε τὰ καράβια σου στράτευμα νὰ φορτώσῃς,
νὰ μὲ προφθάσῃς γρήγορης ἴσως καὶ μὲ γλυτώσῃς.
Μὲ ἀνθρώπους δὲν πολεμῶ ἀλλὰ μὲ τὰ θηρία,

δὲν εἶδα τέτοιους πόλεμους οὔτε στὴν Ἀραπίαν.
Κτυπούσασι τὰ βόλια τους ἐπάνω ς' ἄλογά μας,
ἐχάθη ἡ ἀνδρία μας κὶ ἡ γενναιότητά μας.
Τὰ πάντα ὅλα ἔκαμαν γιὰ νὰ μὲ προσκυνήσουν,
κὶ αὐτοὶ θηρία γίνονται γιὰ νὰ μὲ πολεμήσουν.
Ἐπάτησα εἰς τὰ Σφακιὰ καὶ στὰ χωριὰ εὔγῆκα,
ὅμως μὲ χώρις ἄλογον εἰς τὰ Χανιὰ ἐμπῆκα.
Καὶ χώρις μέστια μπήκασι στὸ Κάστρον οἱ ἀγάδες,
ἔτζι μᾶς καταντήσασιν οἱ σκύλοι οἱ ῥαγιάδες.
Ἀπὸ τὴν ἐνδοξότηνσας βοήθειαν ζητοῦμεν,
κὶ ἂν δὲν μᾶς ἐπροφθάσετε ὅλοι μας θὰ χαθοῦμεν.
Καὶ στὰ Χανιὰ ἐλέγασι μ' ἄκραν ἀπελπισίαν,
ἀπ' ἔξω δὲν ἐγύρισαν τὸ κάρτον ἡ Τουρκία.
Στὰ Ῥούματα οἱ Ἑλληνες γιὰ τὴν Τουρκιὰν μιλοῦσι,
τὸν πόλεμον ποῦ κάμασι μόνοι τους ἀποροῦσι.
Οἱ κάμποι ἀπὸ σώματα ἤτονε γεμισμένοι,
εὑρίσκασιν ἀράπιδες μισοτελειωμένοι.
Ἄλλοι ψυχομαχούσασι καὶ ἄλλοι ξεψυχοῦσαν,
καὶ τὰ ὡραῖα ἄλογα ἐπάνω των πατοῦσαν.
Τουφέκια καὶ σπαθίατων στοὺς κάμπους πεταμένα,
τὰ σώματάτων εἰς τὴν γῆν νεκρὰ καὶ πατημένα.
Δὲν ἠμπορῶ νὰ διηγηθῶ τὸ θρῆνος τῆς Τουρκίας,
τί συμφορὰ ποῦ γίνηκε σαυτὴν τὴν ἐκστρατείαν.
Ἐπήγασιν οἱ Ἑλληνες καὶ στὸ Καστέλι μπῆκαν,
καὶ διηγοῦνταν τὸ συμβὰν κ' ἔχουν μεγάλην πίκραν.
Καὶ στὸν Τομπάζη βγαινουσι μὲ λύπην ὁμιλοῦνε,
σὲ βεβαιόνομ' ἀρχηγὲ χαῖρι δὲν θὰ δοῦμεν.
Ἂν ἔχῃ ἡ ἄμμος μετρημὸν στὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης,
εἶχαν οἱ Τοῦρκοι χαλασμὸν εἰς τῶν Σφακιῶν τὰ δάση.
Οἱ κάμποι κὶ ὅλα τὰ χωριὰ ἤτονε γεμισμένα,

ἀπ' ἀραπάδων σώματα καὶ ἄλογα δεμένα.
Ἤσασι τὰ τζαντήρ;ατοσς ὡς πέντε χιλιάδες,
καὶ πάλιν ἔξω ἦτονε ὅλοι οἱ ἀραπάδες.
Πόλεμον τοὺς ἐκάμαμεν χωρὶς νὰ φοβηθοῦμεν,
μέσα εἰς τὴν Ἀράδενα κόντεψε νὰ χαθοῦμεν.
Στὴν μέσην τοὺς ἐβάλλαμεν ὅλοι ξεσπαθωμένοι,
νὰ σᾶς εἰποῦμεν τὸ συμβὰν ἡ ὥρα δὲν προσμένει.
Ὁ Ζέρβος εἰς τὴν μέσην τους μὲ τὸ σπαθὶ κτυποῦσεν,
καὶ χιλιάδες σώματα στοὺς κάμπους ἐπατοῦσεν.
Ἐσκότωνεν ἐπλήγονεν ὁ ἥρωας χιλιάδες,
κ' ἔπειτα τὸν ἐῤῥίψασι νεκρὸν οἱ ἀραπάδες.
Ἡμεῖς καθὼς τὸν ἴδαμεν νὰ πέσῃ σκοτωμένος,
ἄναψε στὴν καρδίαν μας καμήνη φλωγισμένον.
Ὅλοι εὐθὺς ἐμπήκαμεν στὴν μέσην τῆς Τουρκίας,
τὸ θρῆνος ὁποῦ κάμαμεν δὲν γίνετ' ὁμιλία.
Ἔπειτα στὴν Ἀνόπολιν στέλνουν καὶ τοῦ μιλοῦνε,
σήμερης μὲ τ' ἀσκέρι σου Μπραήμη σὲ ζητοῦμεν.
Ὥστε νὰ ὁμιλήσωσι καὶ νὰ συλλογισθοῦσι,
ἀμέσως στὰ κεφάλιατους τὰ βόλιαμας κτυποῦσι,
Ἔξαφνα τοὺς πλακώσαμεν μιλοῦσκαιν ἀκόμα,
καὶ τὰ μπαρούτια μας στὴν γῆν ὡς νέφη ἐσυκῶναν.
Ἐκδίκησιν ἐκάμαμεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν,
μαύρη ἦτον γιὰ τὴν Τουρκιὰν τοῦ οὐρανοῦ ἡ σφαῖρα.
Εἰς ὅλους τοὺς πολέμους μας δὲν εἴχαμεν δειλίαν,
καὶ πάντα βλέπαμεν νεκροὺς χιλιάδες τὴν Τουρκίαν.
Στὰ Ῥούματα τοὺς κάμαμεν διὰ ν' ἀπελπισθοῦσι,
μὲ χώρις μέστια κι ἄλογα εἰς τὰ Χανιὰ νὰ μποῦσι.
Μέτρα λοιπὸν ἂς πάρωμεν καὶ ἂς συλλογισθοῦμεν,
καὶ ἡ Τουρκιὰ τὴν Κίσαμον εὔκολα τὴν πατοῦνε.

Στὴν πεδιάδα τ' ἄλογα ἔχουσιν ἀφθονίαν,
κὶ αὐτοὶ οἱ σκύλοι βρίσκονται ὅλοι καβαλαρία·

Ὁ Ἰμπραὴμ Πασᾶς ἔστειλεν τὸν Αὐστριακὸν Πρόξενον νὰ παρακινήσῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ προσκυνήσουν, καὶ ὁποίαν ἀπάντησιν ἔλαβεν.

Ἐκεῖ ὅπου μιλούσασι καὶ ἦτον λυπημένοι,
τὸν Ἰπεριάλον Κόνσολα βλέπουσι καὶ μπροβαίνει.
Τὰς πεδιάδας, ἀρχηγοὶ, ἦλθα νὰ συριανήσω,
μοῦ εἶπε κὶ ὁ Μπραὴμ Πασᾶς γιὰ νὰ σᾶς ὁμιλήσω.
Διὰ νὰ προσκυνήσετε καὶ νὰ σᾶς εὐτυχήσῃ,
ἐπάνω στὴν πατρίδασας λεύθερους νὰ σᾶς φίσῃ.
Ἐγὼ σᾶς δίδ' ἐγγύησιν καὶ νὰ μ' ἐμπιστευθῆτε,
ἀπὸ τὸν μπραὴμ Πασᾶ πλέον μὴν φοβηθῆτε.
Οἱ Ἕλληνες ἀπόκρισιν δίδουν στὸν Ἰπεριάλον,
περικαλοῦμεν Κόνσολα μὴ μᾶς μιλήσῃς ἄλλο.
Φθάνει ἡ ὁμιλία σου κὶ ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν.
ἂν μᾶς εἰποῦν καὶ βασιλεῖς ὅλοι θὲ νὰ γενοῦμεν.
Εἰς τ' ἅρματα θὰ στέκομεν εἰς ὅλην τὴν ζωήν μας,
ἕως νὰ δοῦμεν λεύθερη τὴν δυστυχῆ πατρίς μας.
Ἂν δύνατ' ὁ Μπραὴμ Πασᾶς τὴν Κρήτην ἂς πατήσῃ.
ρουμάνια καὶ ψηλὰ βουνὰ ἔχει νὰ μᾶς ἀφίσῃ.
Ταῖς φαμελιαῖς θὰ στείλλομεν στὴν ξενειτιὰ νὰ ζοῦνε,
κὶ ἡμεῖς σταῖς ἄγριαις σπηλιαῖς πάντα θὰ κατοικοῦμεν.
Καὶ ὁ Ἰμπραήμης σὰν μπορεῖ ἂς ἔλθῃ νὰ μᾶς πιάσῃ,
κὶ εἰς τοὺς Κερκέλους τῶν Χανιῶν ὅλους ἂς μᾶς κρεμάσῃ.
Ἡμεῖς δὲν θέλομ' ἀπ' αὐτὸν χάρισμα ἢ βραβεῖα,
ζητοῦμεν στὴν πατρίδα μας πλέον ἐλευθερίαν.

Ἡ φαμελιαῖς κὶ οἱ γέροντες στὴν Ξενετιὰν ἂς φύγουν,
οἱ στρατηγοὶ οἱ ἥρωες εἰς τὰ βουνὰ θὰ μείνουν.
Ἥσυχοι δὲν θὰ μείνωσι στὰ χρόνια ποῦ θὰ ζοῦμεν,
πάντοτε τὴν πατρίδα μας 'παὐτοὺς θὰ τὴν ζητοῦμεν.
Τὰ λόγια ὁποῦ οἱ Ελληνες στὸν Ἰπεριάλον λέσι,
συμπάθειαν τοῦ κάμασι κὶ οἱ ὀφθαλμοί του κλαῖσι.
Λέγει τους μετανόησα ποῦλθα νὰ σᾶς μιλήσω,
γιὰ τοῦ Μπραήμη τοὺς σκοποὺς νὰ σᾶς παρακινήσω.
Πολλὰ δὲν τοὺς ὁμίλησε ξεύρομεν τοὺς μεγάλους,
ὁποῦ τὰ λόγια τἄχουσι λιγώτερ' ἀπ' τοὺς ἄλλους.
Εἰς τὸν Πασᾶ ἐγύρισε καὶ συμβουλὴν τοῦ κάμνει,
δὲν προσκυνοῦν οἱ Ελληνες μόνον τὸν κόπον χάνεις.
Τότε ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ἀμέσως ἑτοιμάζει,
καβαλαρίαν φοβερὴν στὸν Γαλατᾶ τὴν βγάζει.
Τὸν πῦργον τ' Ἀλλιδακακιοῦ ἔξαφνα ἐπατῆσαν,
κ' οἱ βάρδιαις ἐκοιμούντανε κανένα δὲν ἀφῆσαν.
Ἀκούουσιν οἱ Ελληνες πῶς ἔφθασ' ἡ Τουρκία,
καὶ τὸ Ταράτζο γέμισεν ἀπὸ καβαλαρίαν.
Εἰς τὸν Τομπάζ' οἱ στρατηγοὶ βγαίνουσι καὶ μιλοῦνε,
ἀνάγκη εἶναι, στρατηγὲ, νὰ ἀπομακρυνθομῦεν.
Νὰ μὴν μᾶς κλείσῃ ἡ Τουρκιὰ μέσα εἰς τὸ Καστέλι,
καὶ μᾶς ἐκάμει ὁ Πασᾶς ὕστερα ὅπως θέλει.
Ἂς πᾶμεν εἰς τὸ Σέλινον χωρὶς ἀργοπορίαν,
γυνὴ γερόντους καὶ παιδιὰ νὰ βάλλωμεν στὰ πλοία.
Καὶ τοῦ Τομπάζη λέγασι καὶ τὸν περικαλοῦνε,
ἡ φαμελιαῖς μας ἀπὸ σὲ πρέπει νὰ φυλαχθοῦνε.
Βάλλετας στὰ καράβια σου καὶ στὸν Μωριὰ νὰ βγοῦνε,
γιατὶ ἂν μείνωσιν ἐδῶ ὅλαις θὰ σκλαβωθοῦνε.
Καὶ ὁ Τομπάζης ἄρχισεν διὰ νὰ τοὺς μιλήσῃ,
στὴν συμφορὰν ποῦ βρίσκονται νὰ τοὺς παρηγορήσῃ.

Μὴν σᾶς ἐμέλλει στρατηγοὶ διὰ τὴν συμφορά σας,
γενναῖα, μεγαλόψυχη ἂς ἦναι ἡ καρδιάσας.
Κάθε καιρὸ ἡ πατρίδασας θὰ λάβ' ἐλευθερίαν,
γιὰ αὐτὸ τυχαίνει νἄχετε πάντα παρηγορίαν.
Τὰ χρέησας ἐκάμετε χωρὶς νὰ φοβηθῆτε,
πῶς σᾶς ἐπάτησ' ἡ Τουρκιὰ ποτὲ μὴν λυπηθῆτε.
Ἀρμάδαις ἦτονε διπλαῖς κ' ἀσκέρη χιλιάδες,
καὶ σεῖς τοῦ ἐσκοτώσετε ἀπείρους ἀράπαδες.
Καὶ τὸν Πασᾶ λαβόσετε μὲ τόσην γενναιότη,
τὸ ὄνομά σας θ' ἀκουσθῇ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην.
Τὸ ὄνομάσας ἀρχηγοὶ ἀθάνατον θὰ μείνει,
εἰς τὴν Γαλλίαν θ' ἀκουσθῇ τὸ θρῆνος ὁποῦ γίνει.
Γνωρήσατε ὅτι κ' ἐγὼ λύπην ἔχω μαζήσσας.
καὶ μὲ πικραίνει ἀρκετὰ τώρα ἡ στέρησίς σας.
Σᾶς βεβαιόνω φίλοι μου ἔχω μεγάλην λύπην,
ποτὲ δὲν ἀπεφάσιζα νὰ φύγ' ἀπὸ τὴν Κρήτην.
Ἤλπιζα νὰ λευθερωθῇ, μὲ σᾶς νὰ κατοικήσω,
καὶ πλέον τὴν πατρίδα μου νὰ τὴν ἀλησμονήσω.
Καὶ πάντα ἐπροσπάθουνα γιὰ τὴν ἐλευθερίαν,
ἡ τύχη πῶς μᾶς ἔφερε σαυτὴν τὴν δυστυχίαν
Τὸν Οὐρανὸν ἂς εἴδωμεν καὶ νὰ περικαλοῦμεν,
τὴν Κρήτην τὴν περίφημον ἐλεύθερη νὰ δοῦμεν.
Μὴν σᾶς ἐμέλλει στρατηγοὶ κ' ἐγὼ θὲ νὰ φροντήσω,
ταῖς φαμελιαῖς σας στὸν Μωριὰ νὰ τῆς ἐκατοικήσω,
Ἐν ὅσῳ ζῶ διὰ ἐσᾶς τὰ πάντα θὲ νὰ κάμω,
θὰ σᾶς θυμοῦμαι φίλοι μου ἕως ποῦ ν' ἀποθάνω.
Ἔχε γλυκύτατη πατρίς, καὶ σεῖς Κρῆται ὑγείαν,
εὔχομαι στὴν πατρίδασας νὰ δῶ ἐλευθερίαν.

Τὰς χεῖρας των ἐπίασεν ὑγείαν τοὺς ἀφίνει,
ποταμηδὸν τὰ δάκρυα τρέχουν τὴν ὥρ' ἐκείνην.

Παρηγορητικοὶ λόγοι πρὸς τὰς γυναῖκας, γενναιοψυχία αὐτῶν καὶ ἡ μετάβασίς των εἰς τὸν Μωρέα.

Ἐκεῖ πούτον ἡ φαμελιαῖς ἔφθασ' ἡ ἐκστρατεία,
ἀπαρηγόρητ' ἦτονε ἡ λύπη τῆς καρδίας.
Λέγουν των νὰ ἠξεύρετε πῶς θὰ βαρκαρισθῆτε,
νὰ σᾶς ὑπάγουν στὸν Μωριὰ διὰ ν' ἀναπαυθῆτε.
Ὁ οὐρανὸς ἠθέλησε λοιπὸν μὴν πικρανθῆτε,
γενναίαις πρέπει σήμερον ὅλαις σας νὰ γενῆτε:
Πολλάκις μᾶς ἐλέγετε μαζή μας ν' ἀκλουθῆτε,
μπαρούτια καὶ φουσέκια μας ἐσεῖς νὰ τὰ βαστῆτε.
Αὐταῖς αἱ γενναιότηταις τώρα θὲ νὰ φανοῦνε,
νὰ μακρυνθῆτε ἀπὸ μᾶς κι ἡμεῖς νὰ πολεμοῦμεν.
Ἐσεῖς ἂν εἴχε λύπετε ἤθελε ν' ἀκλουθοῦμεν,
κατόπι σ' ὅλην τὴν Τουρκιὰ καὶ νὰ τὴν πολεμοῦμεν.
Φόβος μᾶς ἐκυρίευε νὰ μὴν μᾶς ἐτζακίσουν,
κ' ἔλθει ἡ ἀραπιὰ ἐδῶ καὶ σᾶς αἰχμαλωτήσουν.
Γιὰ τοῦτο ἤλθαμεν ἐδῶ γιὰ νὰ βαρκαρισθῆτε,
σήμερον μεγαλόψυχαις θέλομεν νὰ γενῆτε.
Πατέρες καὶ παιδία σας μαζήσας θ' ἀκλουθήσουν,
στὸ Κάστρο τῆς μονοβασιᾶς θὰ σᾶς ἐκατοικήσουν.
Κ' ἡμεῖς θὲ ν' ἀπομείνωμεν ἐδῶ νὰ πολεμοῦμεν,
ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς νὰ ἐλευθερωθοῦμεν.
Ποτὲ δὲν θέλουν λείψουσι 'ποσᾶς τὰ γράμματά μας,
καὶ νὰ μᾶς γράφετε καὶ σεῖς πῶς εἶναι τὰ πεδιάμας.
Τώρα τυχαίν' αἱ λύπαις σας νάναι μετριασμέναις.

κὶ ὅταν λευθερωθῇ ἡ πατρίς, θὰ νᾶσθ' εὐτυχισμέναις.
Μὴν ἠμπορῶντας αἱ φαμελιαῖς πλέον νὰ ἀγρυκοῦσι,
τόσαις νεκραῖς παρηγοριαῖς ὁποῦ τοὺς ὁμιλοῦσι.
Μὲ σέβας τοῦ κυττάζασι καὶ τοὺς περικαλοῦνε,
ἕνα μεγάλο ζήτημα σήμερον σᾶς ζητοῦμεν.
Νὰ μὴν μᾶς ξενιτεύσετε σᾶς ἐπερικαλοῦμεν,
ἐπάνω στὴν πατρίδα μας μαζῆσας νὰ χαθοῦμεν.
Στέρησις τῆς πατρίδος μας καὶ στέρησις δική σας,
θὰ νὰ μᾶς φέρῃ θάνατον νὰ λυπηθῇ ἡ ψυχή σας.
Τὸν θάνατόν μας στρατηγοὶ σήμερον προτιμοῦμεν,
μακρυὰ ἀπὸ σᾶς νὰ ζήσωμεν ποτὲ δὲν ἠμποροῦμεν.
Ἐπάνω στ' ἄγρια βουνὰ νὰ ζοῦμ' ἐπιθυμοῦμεν,
κ' ὄχι ποτὲ ἀπὸ ἐσᾶς νὰ ἀπομακρυνθοῦμεν.
Πῶς τὸ ἀποφασίσετε αὐτὸ νὰ μᾶς τὸ πεῖτε,
ἡμεῖς νὰ ἡσυχάσωμεν καὶ σεῖς νὰ πολεμεῖτε,
Δὲν ξεύρετε πῶς θέλωμεν νὰ πάσχωμεν μαζῆσας,
κὶ ὄχι νὰ ὑποφέρωμεν ποτὲ τὴν στέρησίν σας.
Τῶν σκοτωμένων ἡ φαμελιαῖς ἀρχήσασι νὰ κλαίγουν,
καὶ ἠλιβερὰ παράπονα στοὺς στρατηγοὺς νὰ λέγουν.
Ἐχάσαμεν τὰ τέκνα μας ἄνδρες καὶ συγγενεῖς μας.
καὶ τώρα ὑστερούμεθα τὴν δυστυχῆ πατρίς μας.
Καὶ τῶν νεκρῶν τὰ σώματα ἀκόμη μᾶς μιλοῦνε,
καὶ λέτε νὰ μακρύνωμεν γιὰ νὰ ἀναπαυθοῦμεν.
Δὲν θέλομεν ἀνάπαυσιν οὔτε ζωὴν νὰ ζοῦμεν.
οὔτε ἀπ' τὴν πατρίδα μας νὰ ἀπομακρυνθοῦμεν.
Γιὰ τὴν πατρίδα κάμαμεν θυσίαν τὰ παιδιά μας,
ἄνδρες ἀδέλφια συγγενεῖς καὶ τὰ ποστατικά μας.
Οἱ στρατηγοὶ δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ ὑποφέρουν,
τὰ θλιβερὰ παράπονα ποῦ φαμελιαῖς προσφέρουν.

Ὀλίγον μακρυνθήκασι κρυφάτους ὁμιλοῦσι,
ἡ φαμελιαῖς μας σήμερης ὅλαις θὲ νὰ χαθοῦσι.
Τὰ λόγια τους εἰς τὴν καρδιὰν σαΐτας μᾶς κτυποῦσι,
κἰ ἂν ἀπομείνωσιν ἐδῶ τί μέλει νὰ γενοῦσι.
Πῶς ἠμποροῦμεν στὰ βουνὰ μαζὴ νὰ κατοικοῦμεν,
φροντίδ' αὐτῶν νὰ ἔχωμεν κἰ ὄχι νὰ πολεμοῦμεν.
Μὴν μᾶς ἐκαταλάξωσι πῶς κλαίει ἡ καρδιά μας,
γιατὶ θὰ γίν' ἀδύνατον νὰ φύγουν 'πὸ κοντά μας.
Μὲ ἀγριώτατον θυμὸν ἂς πᾶμεν νὰ μιλοῦμεν,
ἴσως τὰς καταπείσωμεν γιὰ νὰ βαρκαρισθοῦνε.
Ἡ βάρκαις νὰ σημώσωσι κοντὰ στὸ περιγιάλι,
καὶ νὰ φωνάζωμ' ἡ Τουρκιὰ μᾶς ἐπλακῶσαν πάλιν.
Ἐτότε ὁ Μαρθιμιανὸς κοντάτους πλησιάζει,
μὲ σοβαρὸν τοὺς ὁμιλεῖ καὶ ἄγρια φωνάζει.
Καιρὸς πλέον δὲν ἔμεινε πολλὰ νὰ μᾶς μιλῆτε,
ἡ ὥρα ἐπλησίασε ποῦ θὰ βαρκαρισθῆτε.
Γονατισταῖς ἡ φαμελιαῖς τὸν οὐρανὸν κυττάζουν,
καὶ τὴν πατρίδα τους θρηνοῦν τοὺς συγγενεῖς τους κράζουν.
Ὑγεία σᾶς ἀφίνομεν καὶ ὅσον ἠμπορεῖτε,
γράμματα νὰ μᾶς στέλετε νὰ μᾶς παρηγορεῖτε.
Ν' ἀκούωμεν πῶς εἴσασθε καλὰ εἰς τὴν ὑγείαν,
ποῦ πάντοτε γιὰ τὴν Τουρκιὰ θὲ νἄχωμ' ὑποψίαν.
Γιὰ τὴν ζωήν σας ξεύρετε φεύγομεν πικραμέναις,
καλήτερα νὰ εἴμεθα στὸν Ἅδην πεθαμέναις.
Ὁ ὕψιστος τοῦ Οὐρανοῦ νὰ σᾶς ἐβοηθήσῃ,
καὶ στὰ πολλά μας βάσανα νὰ μᾶς παρηγορήσῃ.
Θρηνούσασιν ἡ φαμελιαῖς ἐκλέγαν τὰ παιδιά τους,
φρίκη μεγάλη ἔγεινε διὰ τὴν συμφορά τους.
Ἀγκαλιασμένα τὰ παιδιὰ εἶχασι τοὺς πατέρας,

καὶ μαύραις ἦτονε γιὰ αὐταῖς ἐκείναις ἡ ἡμέραις.
Συνωδευμέναις ἀπ' αὐτοὺς ἐμβαίνουν στὰ καράβια,
τὰ δάκρυά τους ἔτρεχαν ὡσὰν θολὰ ποτάμια.
Οἱ ἄνδρες πλέον δὲν μποροῦν τὴν λύπην νὰ βαστοῦσιν.
καὶ μὲ ὀλίγα δάκρυα ταῖς ἀποχαιρετοῦσιν.
Αμέτε μὴν πικραίνεσθε καὶ νὰ περικαλῆτε,
γρήγορης τὴν πατρίδαμας ἐλεύθερη νὰ δῆτε.
Η ἐκστρατεία ἔμεινεν δέκα ἔτη βαστοῦσεν,
τὰ ἄρματα ἀκατάπαυστα τοὺς Τούρκους πολιμοῦσαν.
Εἰς τὰ βουνὰ εἰς ταῖς σπηλιαῖς εἴχανε κατοικίαις,
δὲν περιγράφονται ποτὲ τῶν Κρήτων αἱ τυραννίαις.
Στὰ κοσιπέντε ἦλθασιν εἰς τὴν Μονοβασίαν,
ἕτοιμοι πάλιν ἔγειναν κ' ἔκαμαν ἐκστρατείαν.
Εὑρήκανε ταῖς φαμελιαῖς κατὰ ἀφανισμέναις,
ὡς χίλιαις ὀκτακόσιαις ἦτον ἀποθαμέναις.
Απὸ τὴν κακοπάθειαν καὶ τὴν ταλαιπωρίαν,
ἔπεσε μία λοίμικὴ γυναῖκες σὲ παιδία.
Τριακόσ' ἑτοιμασθήκασιν εὐθὺς στὰ πλοῖα μπῆκαν,
σὲ ὥραις σαράντα ὀκτὼ στὴν Κίσαμον εὐγῆκαν.
Ο Χάλης ὁ Μαρτιμιανὸς ὁ Ταμπακολογάκης,
μαζήτονε εὑρίσκετο καὶ ὁ Γερασιμάκης.
Ητον Παπα-γιανόπουλος καὶ Πρωτο-παπαδάκης.
πλησίον.του; εὑρίσκετο καὶ ὁ ντελῆ Γιαννάκης.
Ητονε τότε κι ὁ βουβὸς Χατζώτης Πιτζουλάκης,
Σαρηδαντώνης Σίμιακὸς καὶ ὁ Καρὰ-γιαννάκης.

Ῥεσάλεο τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Γραμπούσαν καὶ κυρίευσις αὐτῆς.

Λίγα ἦτον οἱ ἥρωες μίαν στὴν βάρκαν μπῆκαν,

μὲ τόσην γενναιότητα καὶ στὴν Γραμποῦσαν βγῆκαν.
Καὶ τὸν Ντεζδάρη πιάσασιν εὐθὺς καὶ τὸν ἐδένουν,
στὴν βάρκαν τὸν ἐβάλασι καὶ ἔξω τὸν ἐστέλνουν.
Νὰ τὸν ἰδοῦν οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ βεβαιωθοῦσιν,
ὅτι τὸ Κάστρο πήρασι καὶ ὅλοι νὰ χαροῦσιν.
Μπόμπαις κανόνια ῥίπτουσι καὶ στὰ Χανιὰ μιλοῦσι,
εἰς τὴν Γραμποῦσαν σήμερης μηντάτη μᾶς ζητοῦσι.
Σινιάλον μᾶς ἐκάμνουσι καὶ μᾶς ἐπροσκαλοῦσιν,
γκιαούρηδες θὰ εἶδασι γιὰ τοῦτο μᾶς ζητοῦσιν.
Καὶ οἱ Πασάδες γρήγορης τοὺς μπέηδες φωνάξαν,
τὸν λιμενάρχην κράξασι κ' εὐθὺς τὸν ἐπροστάξαν.
Πέντε καΐκια γρήγορης ἀσκέρη νὰ γεμίσης,
κ' εἰς τὴν Γραμποῦσαν πάραυτα νὰ τοὺς ξεμπαρκαρίσῃς.
Στοχάζονται πῶς ἤτονε στὸ Κάστρον ἡ Τουρκία,
κ' ἔξαρνα στὰ κεφάλια τους τοὺς ἦλθεν μπαταρία.
Ἐπνίγηκαν σκοτώθηκαν καὶ ὅσοι ἐγλυτῶσαν,
στὴν Κίσαμον εὐγήκασι καὶ ἀκοτελειῶσαν.
Χαμπάρια λάβαν στὰ Χανιὰ πικρὰ φαρμακευμένα,
πῶς ὅσους κι' ἂν ἐστείλασι δὲν ἔμεινε κανένας.
Εἰς τὴν Γραμποῦσαν μάθασιν Ἕλληνες κατοικοῦνε,
θάνατον προτιμούσανε καὶ ὄχι νὰ τ' ἀκοῦνε.

Πόλεμος ἔξωθεν τοῦ μεγάλου Κάστρου κατὰ τὸ 1827 καὶ νίκη τῶν Τουρκῶν.

Στὸ ἔτος εἰκοσιεπτὰ ἔκαμαν ἐκστρατεία,
καὶ ἔξαφνα πατήσασι τοῦ Κάστρου τὰ χωριά,
Καπεταναῖοι τέσσαρες καὶ δέκα μπαηράκια,
πατῆσαν τὴν Μεράμπελον καὶ κάμνουσι κονάκια,
Κι' ὅσην Τουρκιὰ εὑρήκασιν ὅλην τὴν ἐφανῆσαν·

καὶ χώρις δειλιότητα εἰς τὰ χωριὰ καθῆσαν.
Ὡς ὀκτακόσιοι ἦτονε τὸ σῶμα τῶν Ἑλλήνων,
καὶ μὲ χαρὰν εὑρήσκετο εἰς τὸ χωριὸ ἐκεῖνον.
Τὸ χῶμα τῆς πατρίδος μας σήμερον τὸ πατοῦμεν,
καὶ τὴν ζωὴν ἂν χάσωμεν τελείως δὲν ψιφοῦμεν.
Ὁ Λαμαρᾶς κι ὁ Λασανὺς βρίσκονται ἑνωμένοι,
κι ὁ Μαλικούτης τοὺς μηνᾶ ὅτι τοὺς ἐπροσμένει.
Κι ὁ Ἀστρινὸς τοὺς ἔλεγεν ἀδέλφια καρτερεῖτε,
θὲ νὰ σᾶς φέρω τὴν Τουρκιὰ ἀπόψε νὰ τὴν δῆτε.
Κι ἀμέσως ἀνεχώρησε μ' εἴκοσι παλληκάρια,
κοντὰ στὸ Κάστρον ἔφθασε στὰ Τούρκικα μεζάρια
Καὶ τῆς Τουρκιᾶς ἐφώναζε πλέον μὴν καρτερεῖτε,
εὐγᾶτε εἰς τὸν πόλεμον τὸν Ἀστρινὸν νὰ δῆτε.
Κ' οἱ Τοῦρκοι ὡς τὸν ἤκουσαν πολὺ ἐνοχλήθῆκαν,
καὶ στὸν Πασᾶ μὲ τὸν θυμὸν ἀμέσως ἀνεβῆκαν.
Οἱ Μπέηδες εἰς τὸν Πασᾶ εὐγῆκαν καὶ μιλοῦνε.
τὰ παλαιὰ μᾶς ηὗρανε τί μέλλει νὰ γενοῦμεν.
Ὁ Ἀστρινὸς ἀφέντημου ἔξω μᾶς φοβερίζει,
μὲ πέντε δέκα βρίσκεται τοὺς κάμπους τριγυρίζει.
Ἑτοιμασί' ἂς κάμωμεν κι ἔξαφνα ἂς εὐγοῦμεν,
κι ἂν ζωντανὸν τὸν πιάσωμεν θὲ νὰ φχαριστηθοῦμεν.
Πόρτα τοῦ Κάστρου ἄνοιξε χιλιάδες ἔξω βγῆκαν.
ἔξαφνα εἰς τὸν Καστρινὸν οἱ Τοῦρκοι ἐφανῆκαν.
Καὶ τὸ σπαθί του τράβιξεν στὴν μέσην τους ἐμπῆκεν,
κι ἀρβανιτάδες ἀρκετοὺς στὴν γῆν νεκροὺς ἀφῆκεν.
Μιάμησ' ὥρα ἔκαμε πόλεμον μὲ χιλιάδες,
ἔπειτα τὸν ἐρρίψασι νεκρὸν σταῖς πεδιάδαις.
Ἐπῆραν τὸ κεφάλιτου κ' εἰς τὸν Πασᾶ εὐγῆκαν,
τζελένκια καὶ χαρίσματα εὐθὺς τοὺς ἐδοθῆκαν.
Χαρὰν μεγάλην εἴχασιν εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην,

θαῤῥοῦσαν πῶς ἐχάθηκεν ὅλ' ἡ χριστιανωσύνη.
Ἀκούωσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ χωριὰ ποῦ ἦταν,
ὁ Ἀστρινὸς σκοτώθηκε κι ὅλοι ἐπικρανθῆκάν.
Λέγει ἀδελφοὶ ὁ Λαμαρᾶς χωρὶς νὰ φοβηθοῦμεν,
τοῦ Ἀστρινοῦ τοῦ φίλου μας τὸ αἷμα νὰ ζητοῦμεν.
Ὅλοι ἐσηκωθήκασι μὲ τόσην ἀφοβίαν,
καὶ κατ' ἐπάνω στὴν Τουρκιὰ ἐτρέχασι μὲ βίαν,
Πολλὴν Τουρκιὰ εὑρήκασι καὶ πόλεμον ἀρχῆσαν,
ὥραις ὀκτὼ οἱ ἥρωες φρικτὰ ἐπολεμῆσαν.
Καὶ ἕνα μέρος τῆς Τουρκιᾶς τοὺς Ἕλληνας τζακῆσαν.
στὴν μέσην τοὺς ἐβάλασι καὶ τοὺς διεσκορπῆσαν.
Κι ὁ Λασανὸς τοὺς ἔλεγεν παιδιὰ μὴν φοβηθοῦμεν,
ἕως νὰ στέκῃ ἕνας μας πόλεμον νὰ βαστοῦμεν.
Πῶς θὰ χαθῶμεν σήμερον δὲν εἶν' ἀμφιβολία,
γιατὶ περιπλεχθήκαμεν μέσα εἰς τὴν Τουρκία.
Καὶ στὸ ποτάμ' ἂς πέσωμεν ὅλοι μας νὰ πνιγοῦμεν,
κι ὄχι στὴν ἄπιστην Τουρκιὰν ποτὲ νὰ σκλαβωθοῦμεν.
Μ' αὐτὴν τὴν τόλμ' οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ ποτάμ' ἐμβῆκαν,
τριακόσι' ἐπνιγήκασι καὶ ἄλλοι ἔξω βγῆκαν.
Μὰ καὶ τὸ θρῆνος τῆς Τουρκιᾶς ἐδῶ ἂν παραστήσω,
βέβαια τὸ βιβλίον μου ὅλον θὰ τὸ γεμίσω.
Καὶ ὅσοι ἐγλυτώσασιν εἰς τὴν Γραμπούσ' εὐγῆκαν,
μὲ ἄλλους ἐνωθήκασι καὶ παλιν ἔξω βγῆκαν.
Κι εἰς τὰ τριάντα ζήτησε συνθήκην ἡ Τουρκία,
νὰ κάμῃ μὲ τοὺς Ἕλληνας εἰλικρινῆ φιλία.
Τὸν μῆνα τὸν Νοέβριον εἶπασιν οἱ Πασάδες,
φίλους θέλομεν νἄχωμεν πλέον τοὺς ἀραγιάδες,
Στὸ Νεροκούρουν τοὺς μηνοῦν ἐκεῖ νὰ συναχθοῦσιν,
μαζὴ νὰ ὁμιλήσωσι καὶ νὰ ὑπογραφθοῦσιν.
Στὰς δέκα συναχθήκασι καὶ κάμνουν ὁμιλίαν,

καὶ ἡ συνθήκη νὰ γραφθῇ ἔχουν ἐπιθυμίαν.
Ενας ἀπὸ τοὺς Ελληνας ἦτον ὁ Λαμπρινίδης,
μὲ γενναιότητα μιλεῖ καὶ λόγον τοὺς ἐδίδει.
Καὶ λέγει τους, ὦ Μπένδες, καλὰ νὰ στοχασθῆτε,
εἰς τὰς συνθήκας σήμερον θὲ νὰ ὑπογραφθῆτε.
Νὰ μὴν μετανοήσετε καὶ κάμετε ἀπάτην,
καὶ πλέον δὲν σᾶς κάμνουσιν οἱ Ελληνες ἀγάπην.
Απόκρισιν οἱ Μπένδες ἀμέσως τοὺς ἐδῶκαν,
γράψε ὅτι θὲ νάμεθα φίλοι καθὼς καὶ πρῶτα.
Πάλιν τοὺς ἀποκρίνεται, μπένδες τὴν φιλίαν,
τὴν βλέπω εἰς τὰ χείλησας καὶ ὄχι στὴν καρδίαν.
Ετζι λοιπὸν ἐγράφθηκε ταῖς βούλαις των πατῆσαν,
τὴν δωδεκάτην τοῦ μηνὸς ὅλοι μετανοήσαν.
Ετοιμοι ἐγινήκασιν ὡς εἴκοσι χιλιάδες,
καὶ στὸ Τιγάν' εὐγήκασι νὰ σφάξουν τοὺς ῥαγιάδες.

Πόλεμος ἕβδομος εἰς τὴν θέσιν Τιγάνη.

Εἴδησιν πῆραν οἱ Ελληνες πῶς ἔφθασ' ἡ Τουρκία,
εἰ δύω ὥραις κάμασι μεγάλ' ἑτοιμασία.
Μανίαν ἔλαβαν φρικτὴν γιὰ τὴν ἐπιβουλίαν,
γιὰ τὴν ἀπάτην ποῦκαμεν ἡ ἄνομη Τουρκία.
Ο Λαμπρηνίδης μὲ θυμὸν ζωὴν μὴν λυπηθοῦμεν,
τώρα νὰ ἀποθάνωμεν ἢ νὰ ἐκδικηθοῦμεν,
Εγραφα καὶ ἐγνώριζα τὴν ἄπιστην ψυχήν τους,
πίστιν ποτὲ δὲν ἔβαλα εἰς τὴν ἀπόφασίν τους.
Κ' εὐθὺς μὲ ἐνθουσιασμὸν τὸν πόλεμον ἀνοίξαν,
καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς Μπένδες ἀπ' τἄλογα ἐῤῥίξαν.
Η θέσις αὔτη βρίσκεται εἰς ἕνα περιγιάλη,

πόλεμον κάμνουν οἱ Ἕλληνες μὲ μιὰ Τουρκιὰ μεγάλην.
Καθὼς μὲ τόλμη μπήκασι ἀπὸ μέσον τῆς Τουρκίας,
θρῆνος μεγάλο κάμνουσι πολὺ ματοχυσίαν.
Ὡς ἀστραπὴ ἐφάνηκε τότ' ὁ Χατζῆ Μιχάλης.
ποῦ τὸν ἐτρόμαξ' ὁ Πασᾶς καὶ ἡ Τουρκιὰ ἡ ἄλλη.
Ἔτρεχε κατεπάνωτους μὲ τὴν καβαλαρίαν,
ἔρριπτε βόλια τρομερὰ ἐπάνω στὴν Τουρκίαν.
Μὲ ἕνα ὕφος τρομερὸν στὴν μέσην τους ἐμβῆκε,
Μπέηδες καὶ ἀράπηδες ὀλίγους τοὺς ἀφῆκε.
Ἡ τόση γενναιότης του τοὔφερεν ἀφοβίαν,
χέρια μὲ χέρια πιάσθηκεν μαζὴ μὲ τὴν Τουρκίαν,
Ἔκαμε μέσα στὴν Τουρκιὰ πολὺ μεγάλο θρῆνος,
ἡρωϊκὰ σκοτώθηκε στὸν πόλεμον ἐκεῖνον.
Ὁρμήσασιν οἱ Ἕλληνες ἔκοπταν τὰ σπαθιά των,
εἰς τὸν γιαλὸν ἐρίξασι πολλοὺς μὲ τἄλογά τους.
Εὐγῆκε καὶ ὁ Κρυαρᾶς τὴν ἀραπιὰ κτυποῦσεν,
νεκροὺς στὴν γῆν τοὺς ἔρριπτε κι ἐπάνωτους πατοῦσεν.
Ἔφθασ' ὁ Χρυσανφόπουλος μὲ τρομερὴν μανίαν,
ἐτότε ἔλαβ' ἡ Τουρκιὰ μεγάλ' ἀπελπισίαν.
Ἦτον κι ὁ Μαρτημιανὸς μέσα εἰς τὴν Τουρκίαν,
κ' ἐσκότωνε ἐπλήγωνε μὲ χώρις ἀφοβίαν,
Ὁ Χάλης καὶ οἱ Σφακιανοὶ ζωὴν δὲν ἐψηφοῦσαν,
ὁρμοῦσαν κατεπάνωτους σκληρὰ τοὺς ἐκτυποῦσαν.
Ἀλλαλαγμὸς ἐγίνετο θρῆνος εἰς τὴν Τουρκίαν,
κι οἱ Ἕλληνες εὑρίσκουνται μὲ τόσην ἀφοβίαν.
Εἴδησι πῆραν στὰ Χανιὰ τὸ χάλι τῆς Τουρκίας,
κι ἀμέσως ἑτοιμάσθηκε πλῆθος καβαλαρία.
Βγαίνει ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς μ' αὐτάτη με τοὺς λύσας,
καὶ μόλις ἐδυνήθηκε μ' ὀλίγους νὰ γλυτώσῃ.
Πόλεμος ἔγεινε φρικτὸς ἐκείνην τὴν ἡμέρα,

Ἕως ποῦ ἐσκοτίνιασεν τοῦ οὐρανοῦ ἡ σφαῖρα.
Ἔπειτα τραβηχθήκασιν οἱ Τοῦρκοι κι' οἱ Ῥωμαῖοι,
στὴν θέσιν ὁποῦ ἦτονε πολέμου ἀναγκαῖοι.
Μετὰ ἡμέρας τέσσαρας λέγουσιν οἱ Πασιάδες,
Μπέηδες νὰ μαζεύσωμεν ὅλους τοὺς ἀραπάδες.
Κι ἂν δὲν τοὺς κατατρέξωμεν αὐτοὶ πάλιν θ' ἀρχίσουν,
τοὺς παλαιοὺς πολέμους των στὰ Κάστρα θὰ μᾶς
κλείσουν.
Κι οἱ Ελληνες ἐκάμασιν ἐτότε ὁμιλίαν,
πρέπει ν' ἀπομακρύνωμεν τώρα ἀπ' τὴν Τουρκίαν.
Πᾶμεν στὸ Φραγκοκάστελον τὰ πόστα νὰ βαστοῦμεν,
καὶ νὰ πολεμήσωμεν ὅσον ποῦ ἠμποροῦμεν.

Πόλεμος ὄγδοος εἰς τὸ Φραγκοκάστελον.

Σηκόνονται οἱ στρατηγοὶ καὶ φεύγουσι μὲ βίαν,
πάγουν στὸ Φραγκοκάστελον καὶ κάμνουν 'τοιμασίαν.
Κι οἱ στρατιῶται ὁμιλοῦν χωρὶς καμμιὰ δειλίαν,
σήμερης περιμένομεν χιλιάδες τὴν Τουρκίαν.
Θάνατον δὲν φοβούμεθα πόλεμον δὲν δειλιοῦμεν,
αὐτὴν τὴν ὥραν θέλομεν ὅλοι μας νὰ χαθοῦμεν.
Σήμερης ὅποιος σκοτωθῇ πάγει μὲ εὐτυχίαν,
κι ὄχι νὰ ζῇ νὰ βρίσκεται εἰς βδελυρὰν σκλαβίαν.
Καὶ μόνον μίαν δέησιν ἀπ' τὸν Θεὸν ζητοῦμεν,
νὰ θανατώσωμεν πολλοὺς, κ' ἔπειτα ἂς χαθοῦμεν.
Γενναῖοι μεγαλόψυχοι στὸν πόλεμον νὰ μποῦμεν,
νὰ κάμωμεν τὸ χρέος μας καὶ ἂς ἀφανισθοῦμεν.
Ἐκεῖ ὁποῦ ἐκάμνασιν αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν,
ἡ βάρδιαις ἐφωνάξασιν ἔφθασεν ἡ Τουρκία.
Χιλιάδες ἦτον στάλαγμα χιλιάδες περπατοῦσι,

καὶ τρεῖς Πασάδες ἀκλουθοῦν καὶ τοὺς καθοδηγοῦν.
Φρίκη ἦτον νὰ δῇ τινὰς τὸ πλῆθος τῆς Τουρκίας,
σὰν μαβρυσμένα νέφαλα ἔδειχναν στὰ χωρία.
Μὲ τἄλογα ἐτρέχασι Μπέηδες καὶ Ἀγάδες,
μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ χέρια τους κτυποῦν τοὺς
ἀραπάδες.
Ἐμπρὸς σκυλιὰ νὰ τρέχωμεν χωρὶς νὰ φοβηθοῦμεν,
σήμερον δὲν προσμένομεν πόλεμον πῶς θὰ δοῦμεν.
Οἱ Ελληνες φοβήθηκαν καὶ ἐβαρκαρισθῆκαν,
τὰ πόστα κὶ ὅλα τὰ χωριὰ ἐλεύθερα τ' ἀφῆκαν.
Λέγει ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ἐγὼ πολὺ φοβοῦμαι,
μὴν κρύβωνται οἱ Ελληνες καὶ θὲ ν' ἀπαντηθοῦμεν.
Λοιπὸν ἂς τοὺς προσέχωμεν στὴν μέσην μὴν μᾶς βάλουν,
καὶ μᾶς κάμουν ὅ,τ' ἔκαμαν καὶ σὲ πολέμους ἄλλους.
Ὅταν στὸ Φραγκοκάστελον οἱ Τοῦρκοι πλησιάσαν,
σημαίαις εἶδαν Ἑλληνικαῖς καὶ ὅλοι ἐτρομάξαν.
Ἔξαφνα ἐφωνάξασι Μπέηδες καὶ Πασάδες,
τώρα προσέχετε καλὰ κ' ἐδῶ εἶν' οἱ ῥαγιάδες.
Σὰν εἴδασιν οἱ Ελληνες πῶς ἔφθασ' ἡ Τουρκία,
στὰ μετερίζια μπήκασι καὶ ῥίπτουν μπαταρία.
Τουφέκια ῥίπταν οἱ Ελληνες κανόνια ἡ Τουρκία,
τὸ θρῆνος ὅπου ἔγεινε ἦτονε ἀπορία.
Ὁ οὐρανὸς ἐθόλωσεν κ' οἱ κύκλοι τοῦ Ἡλίου,
ὁ πόλεμος ποῦ ἔγεινε στὴν θέσιν Καστελίου.
Ἐγύριζεν ἡ ἀραπιὰ ὀπίσω νὰ γλυττώσουν,
κ' οἱ ἀρχηγοίτων ἔτρεχαν νὰ τοὺς ἐθανατώσουν.
Ἐμπρὸς τρέχουν οἱ Μπέηδες κατόπιν οἱ ἀγάδες,
κουράγιο γιὰ νὰ κάμουσι σ' ὅλους τοὺς ἀραπάδες.
Σὰν εἴδασιν οἱ Ελληνες ὅτι θὰ τζακισθοῦσι,
κὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς Τουρκιᾶς ὅλοι θὲ νὰ [illegible].

Τὰ μετερίζια ἄλλαξασι χωρὶς νὰ φοβηθοῦσιν.
τὰ ὅπλα ἀκατάπαυστα ῥίπτουν καὶ πολεμοῦσιν.
Χιλιάδες ῥίπτουν τὴν Τουρκιὰ δὲν εἴχασι δειλίαν,
τὸν θάνατον τὸν εἴχασι χαρὰν καὶ εὐτυχίαν.
Ἀφοῦ τοὺς τζάκισ' ἡ Τουρκιὰ λέγουν ἂς τραβηχθοῦμεν,
ὀλίγον νὰ μακρύνωμεν κ' ἔτζι ἂς πολεμοῦμεν.
Καὶ ὁ Τιλτάνης ἔμεινε καὶ ὁ Ντελῆ Γιαννάκης,
ὅλ' ἡ Τουρκιὰ τοὺς κυνηγᾶ μέσα σένα χαντάκη.
Μέσα στὸ Φραγκοκάστελον προφθάσαν κ' ἐκλεισθῆκαν,
κι ὅση Τουρκιὰ πλησίαζε κανένα δὲν ἀφῆκαν.
Δηὼ μπαηράκια εἴχασι μαζήτωνε κλεισμένους,
τὰ ὅπλα νὰ γεμίζουσι τοὺς εἶχαν προσταγμένους.
Οἱ δύω ἥρωες αὐτοὶ ὡς χίλιους ἐσκοτῶσαν,
καὶ τὴν Τουρκιὰ φοβήσανε κι ὀπίσω ἐκολῶσαν.
Σὰν εἶδαν ὅλην τὴν Τουρκιὰ ὅτι ἐτραβηχθῆκαν,
σὰν λεοντάρια οἱ Ἕλληνες ἀπ' τὸ Καστέλη βγῆκαν.
Τότε ἀνταμωθήκανε μετ' ἄλλων καὶ μιλοῦνε,
κατόπι πρέπει στὴν Τουρκιὰ σήμερης νὰ κλουθοῦμεν.
Ἐσυναχθῆκαν οἱ στρατηγοὶ καὶ τρέχουν μὲ μανίαν,
στ' ἀγι' Ἀντωνιοῦ τὰ χάλαρα ἔβαλαν τὴν Τουρκίαν.
Εἰς τὸ στενὸ τοὺς βάλλασι φρικτὰ τοὺς πολεμοῦσαν,
ἐπάνω στοὺς ἀράπιδες τὰ ἄλογα πατοῦσαν.
Βοὴ μεγάλη εὔγενε ἀπὸ τοὺς ἀραπάδες,
σαστήσασιν οἱ Μπέηδες καὶ ὅλοι οἱ ἀγάδες.
Κτυποῦν τὸν Μουσταφᾶ Πασᾶ νεκρῶν' ἡ ἐκστρατεία,
κι ὀπίσω πλέον γύριζε ὅλη ἡ ἀραπία.
Ὥστε νὰ βγοῦν ἀπ' το στενὸ Χιλιάδες σκοτωθῆκαν,
καὶ οἱ ἀγάδες εἴχασι μίαν μεγάλην πίκραν.
Φωνάζ' ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ὅλοι νὰ συναχθῆτε,
καὶ στὸ Καστέλο τρέξετε ἐκεῖ νὰ φυλαχθῆτε.

K' ἐγὼ θὰ πάγω στὰ Χανιὰ νὰ δῶ τί θὰ νὰ κάμω,
  νὰ προσκαλέσω ἰατροὺς γιὰ τὶ θὰ ν' ἀποθάνω.
Δύναμις δὲν μᾶς ἔμεινε νὰ τοὺς ἐπολεμοῦμεν,
  σήμερον ἐκοντέψαμεν ὅλοι μας νὰ χαθοῦμεν.
Στὸν Βασιλιὰ τὸ χάλη μου πίκρα πολὺ θὰ φέρῃ,
  σὰν μάθ' ὅτ' ἐλαβώθηκα σὲ τοῦτο τὸ σεφέρη.
Συνάχθηκαν οἱ Ελληνες γιὰ νὰ συνομιλήσουν,
  καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδατων πλέον ν' ἀναχωρήσουν.
Ἐλέγασι δὲν ἔχομεν ἐλπίδα νὰ σταθοῦμεν,
  τοῦ Μυσιριοῦ ἡ ἀραπιὰ ὅλη θὰ συναχθοῦνε.
Χίλιους τῶν ἐσκοτώνομεν καὶ ἔρχονται χιλιάδες,
  τὴν Κρήτην ἐγεμίσασι μὲ μαύρους ἀραπάδες.
Βλέπομεν ταῖς ἁρμάδαις των κι ἀσκέρη κουβαλοῦνε,
  κι ἡμεῖς δὲν περιμένομεν βοήθεια νὰ δοῦμεν.
Μπαρούτια καὶ φυσέκια μας εἶναι τελειωμένα,
  τὰ ἅρματά μας βρίσκονται ὅλα κατασπασμένα.
Τὰ ἀναγκαῖα λείπουσι πῶς νὰ τοὺς πολεμοῦμεν,
  ἂν εὔγῃ ἔξω ἡ Τουρκιὰ ὅλη θὰ νὰ χαθοῦμεν,
Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ λοιπὸν ἂς πάμεν νὰ σταθοῦμεν,
  ὡς ὀρφανοὶ γιὰ ἐς πατρὶς στὴν ξένην γῆν νὰ ζοῦμεν.
Ἂς τάξωμεν, δὲν εἴχαμεν πατρίδα ἐδικήμας,
  πῶς δὲν ἐθυσιάσαμεν τέκνα καὶ συγγενεῖς μας.
Ἔτη δέκα, ἐζήσαμεν πατρίδα, 'ς τὰ βουνάσου,
  μὲ ἅρματα ζητούσαμεν πάντα τὴν λευθεριάσου.
Ἀπὸ τὴν βάρβαρη Τουρκιὰ λεύθερη νὰ σὲ δοῦμεν,
  κοντέψαμεν οἱ ἄθλιοι ὅλοι μας νὰ χαθοῦμεν.
Τὸ χῶμασου ζημώθηκε μὲ αἷμα ἐδικόν μας,
  πατέρων καὶ τῶν τέκνων μας κι ὅλων τῶν συγγενῶν μας.
Ἔχε ὑγεία τὸ λοιπὸν μὴν μένῃς λυπημένη,
  καὶ μὲ καιρὸν τὰ τέκνα σου πάντα νὰ τὰ προσμένῃς.

Ὄφελος νὰ σοῦ κάμωμεν πλέον δὲν ἠμποροῦμεν,
μόνον ματαίως κὶ ἄδικα ὅλοι θὲ νὰ χαθοῦμεν.
Ὅσον ποῦ εἴχαμεν ἐλπὶς γιὰ τὴν ἐλευθερίαν,
ἐχύναμεν τὸ αἷμα μας μὲ τόσην ἀφοβίαν.
Μὰ τώρα ὅπου βλέπομεν πῶς δὲν σὲ ὠφελοῦμεν,
φεύγομεν καὶ μετὰ καιρὸν ὀπίσω θὰ ἔλθοῦμεν.
Ὅλοι ἂν ἀποθάνωμεν καὶ δέκα μόν' ἂν ζήσουν,
γιὰ τὴν ἐλευθερίαν σου αὐτοὶ θὲ νὰ φροντίσουν.
Σὰν μάθης κὶ ἀποθάνωμεν ὅλοι στὴν ξενειτίαν,
ἐτότε λάβε καὶ ἐσὺ πλέον ἀπελπισίαν,
Πλοῖα διωρισθήκασιν ἀμέσως γιὰ νὰ μποῦσιν,
εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦλθασιν ὡς Ἕλληνες καὶ ζοῦσιν.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ.

Ἐπίλογος.

Οἱ Κρῆται δικαιώματα ἔχουν γιὰ τὴν πατρίδα,
καὶ διὰ τοῦτ' εὑρίσκονται πάντοτε μὲ ἐλπίδα.
Ἔκαμαν στὴν πατρίδα τους πολλαῖς ἀνδραγαθίαις,
μικραῖς δὲν ἦτον βέβαια τῶν Κρητῶν αἱ ἀνδρίαις.
Χιλιάδες τριανταεπτὰ ὅλοι πολεμιστάδες,
σκοτώσασιν οἱ Ἕλληνες Τούρκους καὶ Ἀραπάδες.
Σκοτώθηκαν κι ἀπὸ ἡμᾶς τριάκοντα χιλιάδες,
γυναῖκες, βρέφη, καὶ παιδιὰ οἱ ἄοπλοι ῥαγιάδες.
Κοντὰ στὸ Μιλοπόταμον σὲ μιὰ σπηλιὰ ἐμβῆκαν,
δύω χιλιάδες φαμελιαῖς καὶ ὅλαις ἐχαθῆκαν.
Ἐκεῖ τοὺς ἔκαμ' ὁ Πασᾶς καιρὸν πολιορκίαν,
νὰ φύγουν δὲν εὑρήκασιν κἀμμίαν εὐκαιρίαν.
Σούρφανα, σπύρτα καὶ φωτιαῖς στὸ σπήλαιον πετάξαν,
κ' ἡ δύστυχαις ἡ φαμελιαῖς ἀμέτως ἐπλαντάξαν.
Τ' ἀκροτηριοῦ τὰ σπήλαια ὅλα ἐπατηθῆκαν,
ὡς πεντακόσιαις φαμελιαῖς καὶ τότε ἐχαθῆκαν.
Ὁ Ξεπατέρας κλείσθηκεν εἰς μίαν ἐκκλησίαν,
ἀνδρείως ἐπολέμησε μὲ ἄπειρην Τουρκίαν.
Τὴν ἀδελφήν του εἶχ' ὁμοῦ διὰ νὰ τὴν φυλάξῃ,
κι ὄχι ποτὲ εἰς τὴν Τουρκιὰ σκλάβα νὰ τὴν κυττάξῃ.
Τὰ ὅπλα του ἐγέμιζε μὲ τολμηρὰν καρδίαν,
κι ἀνδρείως ἔῤῥιπτεν αὐτὰ ἐπάνω στὴν Τουρκίαν.
Τὸ μέρος τοῦ Μοναστηριοῦ τὸ περιτειχισμένον,
ἀπὸ Τουρκάλων σώματα τὸ εἶχε γεμισμένον.
Σὰν εἶδεν τὸ μπαρούτητου πλέον ὅτι ἐσώθη,
τὴν ἀδελφήν του σκότωσε κι ἀμέσως παρεδώθη.
Στὴν τελευταίαν ὥραντου μὲ τὸ σπαθὶ κτυποῦσαν,

τὸν θάνατόν του παντελῶς δὲν τὸν ἐλησμονοῦσιν.
Αὐτὰ τὰ δικαιώματα ποτὲ δὲν θὰ χαθοῦσι,
ἐλπίζομεν οἱ Κρατοῦσι νὰ μὴ ἐλυπηθοῦσιν.
Λυποῦμαι πῶς δὲν ἔλαβα καιρὸν νὰ σᾶς γνωρίσω,
τοὺς τῆς πατρίδος ἥρωας πάντας νὰ εὐφημήσω.
Εἴχετε τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς ἐγκωμιάσω,
πλὴν δὲν μὲ ἔμεινε καιρὸς αὐτὸ νὰ ἐξετάσω.
Νέοι καὶ μέσοι τῆς πατρὶς τὰς ἔδωσα αἰτίαν,
κάθε καιρὸν νὰ γράψετε σωστὴν τὴν ἱστορίαν.
Δὲν ἔχω πλέον δύναμιν ἐγὼ νὰ παραστήσω,
τὰ ὅσα ἐτραβήξαμεν εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον.
Οἱ προκομένοι τῆς πατρὶς ποῦ εἶναι νὰ μιλήσουν,
εἰς τὰ δεινά μας σήμερης νὰ μᾶς παρηγορήσουν.
Ποῦ εἶσαι πάτερ Μισαὴλ; νὰ ὕγῃς στὸν βασιλέα,
γιὰ τὴν πατρίδα νὰ τοῦ πῇς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα.
Νὰ ὁμιλήσῃς ἄργησες Σπύρε Ἀντωνιάδη,
δὲν βλέπεις ἡ πατρίδα μας πῶς πάσχει γιὰ τὸν ᾅδη.
Στὰ κοσιτρία δούλευσες καὶ σὺ γιὰ τὴν πατρίν σου,
τώρα λοιπὸν ἂς ἔλθουσιν εἰς τὴν ἐνθύμησίν σου.
Ὁ ἀδελφός σου ὁμιλεῖ εἰς τὴν ἐφημερίδα,
μὲ ἐνθουσιασμὸν πολὺν λέγει γιὰ τὴν πατρίδα.
Καὶ εἰς τὴν τρίτην ἐθνικὴν συνέλευσιν ποῦ γίνεν,
Ἀντωνιάδης ἔλαβε καὶ τὴν φροντίδ' ἐκείνη.
Ἦτο δὲ πληρεξούσιος μὲ δεκαπέντ' ἀκόμα,
ἕξ' ἐγεινήκασι δεκτοὶ ἀπ' τῶν Κρητῶν τὸ στόμα.
Στὰ Πίδαυρα σονάχθησαν συνέλευσιν κροτῆσαν,
αὐτῶν τὰ δικαιώματα ὅλοι ἐπαραστῆσαν.
Ἐδιαφέντευσε λοιπὸν καὶ τότε τὴν πατρίδα.
σαυτὸν τὸν Κρῆτα πάντοτε ἔχομεν τὴν ἐλπίδα.

Καιρὸς εἶναι τ' ἀδέλφια του αὐτὸν νὰ μιμηθοῦσιν,
  γιὰ τὴν ἐλευθερίαν μας κὶ αὐτοὶ νὰ προσπαθοῦσιν.
Στὴν Παυαρίαν ἔπρεπεν ὁ Γλένκος νὰ καθίσῃ,
  καὶ διὰ τὴν πατρίδα μας ἐκεῖ νὰ ἐνεργήσῃ.
Ὅλοι μας τὴν γνωρίζομεν τὴν λύπην τῆς ψυχῆς σου,
  πολλοὺς ἀγῶνας ἔκαμεν στὴν Κρήτην ὁ πατήρ σου.
Ἐσένα μόνον ἄφησε αὐτὸν νὰ ἀναστήσῃς,
  νὰ μιμηθῇς ταῖς χάραις του χωρὶς νὰ ἀμελήσῃς.
Καὶ ὁ πατήρ σου Ξέπαπας ἂν εἶχ' ἀκόμη ζήσῃ,
  γιὰ τὴν ἐλευθερίαν μας ἤθελε νὰ φροντίσῃ.
Δὲν ξεύρω τί ἐγίνηκες γενναῖε Λαμπρινίδη.
  ἡ γλῶσσα σου στοὺς βασιλεῖς συμπάθειαν νὰ δίδῃ.
Καιρὸς εἶναι νὰ θυμηθῇς τὰ παλαιὰ δεινάσου,
  διὰ τὴν Κρήτην σήμερον νὰ λυπηθῇ ἡ καρδιάσου.
Ποῦ εἶν' τοῦ Χάλη ὁ υἱὸς ποῦτον στὴν Παυαρίαν,
  νὰ ὁμιλήσῃ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν λευθερίαν.
Δούλεψαις τοῦ πατέρα σου πρέπει νὰ συλλογῆσαι,
  τὸν Θεῖον ὁποῦ ἔχασες πάντοτε νὰ θυμῆσαι.
Ὁ Χάλης καὶ ὁ Ἰζελεπῆς κρῖμ' ἦτον νὰ χαθοῦσιν,
  ἀνάγκη εἶχεν ἡ πατρὶς ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ζοῦσιν.
Οἱ προκομμένοι τῶν Κρητῶν δὲν ξεύρω ποῦ κοιμοῦνται,
  τὴν Κρήτην τὴν περίφημον πλέον δὲν ἐνθυμοῦνται.
Ποῦ βρίσκοντ' οἱ Ῥινιέριδες ποῦναι τὰ Κυδωνάκια,
  σὲ πιὰ βαθύτατα νερὰ εἶν' τὰ Γραμματικάκια.
Τοῦ Θοδωράκη ὁ υἱὸς καιρὸς εἶναι νὰ γράψῃ,
  κὶ αὐτὸς γιὰ τὸν πατέρα του στὸν Βασιλιὰ νὰ κλαύσῃ.
Τὰ τέκνα σου στὴν ξενειτιὰ σπουδάζουσι πατρίδα,
  γιὰ τὴν ἐλευθερίαν σου πάντ' ἔχουσι φροντίδα.
Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν τέκνωνσου πατρίδα,
  Ν. Οἰκονόμος ἔλαβε διὰ ἐσὲ φροντίδα.

Ὡς τὴν Εὐρώπην ἔφθασεν ἀναφορὰς νὰ δώσῃ,
τὰ πάντα ὅλα ἔκαμε νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ.
Κι ὄχι μόνον πατρίδα μου ἡμεῖς πῶς σὲ πονοῦμεν,
ἀλλὰ καὶ ξένοι διὰ σὲ φροντίζουν καὶ μιλοῦνε.
Νὰ σὲ ἰδοῦν ἐλεύθερη πάντοτε προσπαθοῦσι,
εἰς τἄνθη τὰ ὡραῖα σου νἄλθουν νὰ κατοικοῦσιν.
Εἰς τὴν ἀνάγκην σου ἦλθασι γιὰ νὰ σὲ βοηθήσουν,
ὁ Οὐρανὸς ἠθέλησε νὰ φύγουν νὰ σ' ἀφήσουν.
'πὸ κάθε μέρος εἴλθασι καὶ πολιτογραφθῆκαν,
γενναίως πολεμήτασι κι ἀνδρεῖοι ἐφανῆκαν.
Δὲν ἠμποροῦμεν τὸ λοιπὸν νὰ παραπονεθοῦμεν,
καὶ ὅσοι ξένοι ἦλθασιν ὅλους εὐχαριστοῦμεν.
Εἰς ὅλους πρέπει νἄχωμεν πατρίδ' εὐγνωμοσύνην,
ἐξόχως τὸν Διοικητὴν Δημήτριον Χριστίδην.
Ὡς προκομμένον ἡ βουλὴ εἶχε τὸν ἐγνωρίσῃ,
καὶ δι αὐτὸ τὸν ἔστειλεν γιὰ νὰ σὲ βοηθήσῃ.
Δίπλωμα ἡ Διοίκησις τοῦ εἶχενε δωσμένον,
καὶ γραμματέας τ' Ἁρμοστοῦ ἦτον διωρισμένος.
Ἐφρόντισ' ἐκοπίασε τὰ πάντα προσπαθοῦσεν,
καὶ τὴν ἐλευθερίαν σου πολὺ ἐπιθυμοῦσεν.
Καὶ ἕως τώρα βλέπομεν ζῆλον γιὰ τὴν πατρίδα,
γιὰ τὴν ἐλευθερίαν σου πάντα μᾶς δίδ' ἐλπίδα.
Γιὰ σὲ πατρίδα ἔκαμε θυσίαις Ἀφεντούλης,
ἄρματα χρήματα πολλὰ καθὼς τὸ ξεύρουν οὗλοι.
Ὁ Τομπακάκης πάντοτε ἀνδρείως πολεμοῦσε,
καὶ τὴν ἐλευθερίαν σου μὲ ἄρματα ζητοῦσε.
Πολλοὺς ἀγῶνας ἔκαμε μέσα στὰ σύνορά σου,
κινδύνους ἐδοκίμασε πατρίδα! στὰ βουνά σου.
Ἔτη δυὼ ἐκοπίασε γιὰ νὰ σὲ βοηθήσῃ,
καὶ κόντεψε τὸ αἷμα του στὸ χῶμασου νὰ χύσῃ.

Ένας άπὸ τὰ τέκνα σου εἶναι κὶ αὐτὸς, πατρίδα,
γιὰ τὴν ἐλευθερίαν σου πάντα εἶχε φροντίδα.
Ἐσκοτωθῆκαν καὶ πολλοὶ 'πάνω στὰ χώματάσου,
καὶ συγγενεῖς των καρτεροῦν νὰ δοῦν τὴν λευθεριά σου.
Σκοτώθηκε καὶ ὁ Ζερβὸς τῆς Ρούμελης ἀνδρείως,
γιατὶ ἐστάθη στὴν Τουρκιὰ γενναῖος κ' ἐναντίος.
Ὅσοι ξένοι χαθήκασιν ὅλους νὰ τοὺς λυπᾶσαι,
μὰ τὸν Παλέστραν βέβαια θρηνοῦσα νὰ θυμᾶσαι.
Γιατὶ κοπίασε πολὺ γιὰ νὰ σὲ λευθερώση,
τοῦ Ὑψιλάντη τακτικὸν ἔφερε νὰ σὲ σώση.
Πλησίον εἰς τὸ Ῥέθεμνος μὲ τολμηρὰν καρδίαν
φρικτοὺς πολέμους ἔκαμε μὲ ἄπειρην Τουρκίαν.
Λέγουν ὅτι τοῦ κάμασι 'κείνην τὴν μέρ' ἀπάτην,
καὶ ἔξαφνα σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ ἥρωας ἐχάθη.
Ἔπεσεν ἀπὸ τἄλογον νεκρὸς στὴν ἐπαρχίαν,
κὶ ὁ Τομπακάκης ἔτρεξεν, καὶ τὸν τραβᾶ μὲ βίαν.
Κὶ ὁ Κόκκινος ἐπρόφθασεν αὐτὸν νὰ βοηθήσουν,
καὶ εἰς τὰ δάσ' ἠθέλησαν διὰ νὰ τὸν ἐκρύψουν.
Τοὺς κυνηγοῦσεν ἡ Τουρκιὰ καὶ ῥίπταν μπαταρίαν,
σκοτώθηκε κὶ ὁ Κόκκινος στὴν ἴδιαν ἐπαρχίαν.
Ἐπῆραν τὰ κεφάλια τους καὶ εἰς τὸ Κάστρον μπῆκαν,
ἀπ' τὸν Πασᾶ χαρίσματα μεγάλα τοὺς δοθῆκαν.
Καθὼς σηκῶσαν ἅρματα νὰ σὲ ἐλευθερώσουν,
ξένοι πολλοὶ συντρέξασι πατρίδα νὰ σὲ σώσουν.
Καὶ ὁ Τζοπάνος βρέθηκε ἐκ πρώτης ἐκστρατείας,
πολέμους ἔκαμε πολλοὺς εἰς ὅλα τὰ χωριά.
Ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸν ποὔχε νὰ πολεμήση,
ἐκόντεψεν ὁ ἥρωας τὸ αἷμάτου νὰ χύση.
Δίκαιον εἶναι τὸ λοιπὸν πατρίδα νὰ ξετάζης,
κὶ ὅλους τοὺς εὐεργέτας σου νὰ τοὺς ἐγκωμιάζης.

Ἄνδρες γενναῖοι τῆς πατρὶς ἡ ὥρα μᾶς βιάζη,
ἡ Κρήτη ἡ περίφημος μετὰ δακρύων κράζει.
Τὰ πράγματα τ' Ἀνατολικὰ λέγουν θὰ συγχυσθοῦνε,
ἰδοὺ καιρὸς στοὺς βασιλεῖς κὶ ἡμεῖς ν' ἀναφερθοῦμεν.
Μέσα εἰς τὴν Πρωτεύουσαν ὅλοι νὰ συναχθῆτε,
μὲ δάκρυα τὸν βασιλιὰ νὰ τὸν παρακαλῆτε.
Συστατικὰ νὰ λάβετε ἀπ' ΟΘΩΝ κ' ΑΜΑΛΙΑ,
καὶ ν' ἀναχωρήσετε εὐθὺς εἰς τὴν Γαλλία,
Νὰ πᾶτε εἰς τοὺς δυνατοὺς νὰ παῤῥησιασθῆτε,
τὰ παλαιά σας βάσανα καὶ νέα νὰ εἰπῆτε.
Ἡ εὐσπλαγχνία τους ποτὲ δὲν θέλουν μᾶς ἐλλείψουν,
δῶρον μικρὸν στὸν ΟΘΩΝΑ τὴν Κρήτην νὰ χαρίσουν
Ποῦσαι γενναῖε Ξέπαπα, ὅλ' ἡ πατρὶς φωνάζει,
τὸν τόσον σ' ἐνθουσιασμὸν θυμᾶται καὶ στενάζει·
Στὸν Πλατανιὰ μᾶς ἔδωτες τόσην παρηγορία,
ὅτι εἰς τὴν πατρίδα μας θὰ γείν' ἐλευθερία.
Θρηνοῦσασι πολλαῖς πτωχαῖς χρήματα τοὺς πετοῦσες.
πῶς θὰ λευθερωθῇ ἡ πατρὶς μᾶς ἐπαρηγοροῦσες.
Εἰς τὸ ῥετάλτο πήγαινες μὲ τόσην ἀφοβία,
γιὰ τὴν πατρίδα ἔγεινες ὡς ἥρωας θυσία.
Σουλιώτης, Μπουζομαρκουλῆς, Ξέπαπας ἐνωθῆκαν,
εἰς τὴν Γραμποῦσαν πήγασιν οἱ τρεῖς καὶ ἐχαθῆκαν.
Ὁ σκοτομός σου Ξέπαπα ἔφερε τόσην λύπην,
θαῤῥοῦσαμεν ἐχάθηκεν ἕνα μέρος τῆς Κρήτης.
Εὐθὺς ἀναζητήσασιν ὅλ' οἱ καπεταναῖοι,
αἱ συμβουλαί σου εἰς αὐτοὺς ἦτονε ἀναγκαῖοι.
Τὸν τάφον ἄνοιξε νὰ δῇς τὸν διασκορπισμόν μας,
τὸ χάλη τῆς πατρίδος μας καὶ τὸν ἀφανισμὸν μας.
Ὁ Γιάνκος σοῦ ἐσπούδαζεν μέσα στὴν Πχυαρίαν,
γιὰ νὰ μᾶς κάμῃ ἔλεος δὲν ἔχει ἡλικίαν.

Στέκεται εἰς τὸν τόπον σου σήμερης ὁ γαμβρός σου,
ἀνέστησε τὸ ὄνομα γενναῖε! τὸ δικόν σου.
Μὲ ζῆλον γράφει πάντοτε εἰς τὴν Ἐφημερίδα,
καὶ κράζει πατριωτισμὸν, λυπῆται τὴν πατρίδα.
Ἂν εἶχε κὶ ἄλλους ἡ πατρὶς σαν τὸν Ἀντωνιάδην,
βέβαια δὲν ἐμβαίναμεν ὡσὰν νεκροὶ στὸν Ἅδην.
Ποῦ εἶσ' ἀνδρεῖε Τζελεπῆ ποῦ βρίσκεσαι κρυμμένος,
εἰς τοῦ Σελίνου τὰ βουνὰ εἶσ' ἐνταφιασμένος.
Στὰ χέρια τοῦ συζήγου μου εὐγῆκεν ἡ ψυχή σου,
ὁποῦ σαυτὸν τὸν πόλεμον εὑρέθηκε μαζήσου.
Ὁ ἰδικός σου θάνατος τοὖφερε τόσην λύπην,
ἔλεγεν ἐσκοτώθηκεν ὁ ἥρωας τῆς Κρήτης.
Πάντα σὲ συλλογίζετο τὸ αἷμα σου ζητοῦσε,
ὁποῦ πολέμα πάντοτε ζωὴν δὲν ἐψηφοῦσεν.
Ἕνας μεγάλος πόλεμος στὸ Ῥέθεμνος ἐγίνει,
στὸ Μελιδών' εὑρέθηκαν οἱ στρατηγοὶ ἐκεῖνοι.
Ὡσὰν θηρία ἄγρια στὸν πόλεμον εὐγῆκαν,
πολλοί σου, φίλοι Τζελεπῆ, τότε ἐσκοτωθῆκαν.
Καὶ τότε ἐσκοτώθηκεν ὁ ξακουστὸς Βακούλης,
Ἀλλογιαννὸς ὁ ἥρωας ποῦ λυπηθῆκαν ὅλοι.
Λαβώθη τότε, Τζελεπῆ, ὁ φίλος ὁ δικός σου,
ὁ ἄθλιός μου σύζυγος καὶ ὁ ἠγαπητός σου.
Εἰς σπήλαιον τὸν ἔβαλεν ἀνδρείως Μελυδώνης,
μετὰ ἡμέραις τέσσαραις ζωήν του τελειώνει.
Στὴν ὥραν ποῦ ἀπέθνησκε τοῦ Μελυδώνη εἶπεν,
τὴν φαμελιά μου, στρατηγὲ, νὰ τὴν παρασταθῆτε.
Αὐταῖς ταῖς μέραις ἔρχεται εἰς τὸν Λουτρὸν ν' ἀράξῃ,
στὸ σπήλαιο νὰ τὴν φέρετε τὸν τάφον μου νὰ κλαύσῃ.

Ὅσοι θυσιασθήκετε διὰ τὴν λευθερίαν,

πρέπει σκιαῖς σας σήμερον νἄχουν παρηγορίαν.
Ἑλλὰς ἐλευθερώθηκεν ἔπαυσ' ἡ τυραννία,
ὁ ὌΘΩΝ ἦλθεν Βασιλεὺς ἀπὸ τὴν Παυαρία.
Καὶ εἶναι φιλελεύθερος μὲ κάθε εὐσπλαγχνίαν,
καὶ στὴν πατρίδα γρήγορης θὰ κάμῃ ἐλευθερίαν.
Ποτὲ δὲν τὸ νομίζομεν πῶς ἔτζι θὰ σταθοῦμεν
ἐντὸς ὀλίγου βέβαια θὲ νὰ λευθερωθοῦμεν.
Ἔχετ' ὀλίγ' ὑπομονὴ καὶ γρήγορης θὰ δώσῃ,
ὁ ὌΘΩΝ μιὰν ἀπόφασιν νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ.
Πατρὶς ἀπεμακρύνθημεν ἀπὸ τὰ κρύσταλάσου,
κὶ οἱ ἀραπάδες σήμερον χαίρονται τὰ καλά σου.
Ἐμακρυνθήκαμ' ἀπὸ σὲ καὶ κύμα μᾶς χωρίζει,
στὰ δάση σου στὰ ὄρη σου ὁ νοῦς μας 'κεῖ γυρίζει.
Πατρίδα μου τὸν θάνατον ἔχομεν εὐτυχίαν,
κὶ ὄχι στὰ ξένα σήμερον μὲ τόσην δυστυχίαν.
Ἔξευρε ὅτ' ὁ θάνατος εἶναι πλέον χαρά μας,
καὶ γνώριζε λοιπὸν καὶ σὺ τὴν τόσην συμφορά μας.
Τὰ τέκνα σου στὴν ξενειτιὰ σήμερον δυστυχοῦσιν,
καὶ τὴν ἐλευθερίαν σου πάντοτε καρτεροῦσι.
Σήμερον ἡ πατρίδα μας εἶναι εἰς δυστυχίαν,
ἀπὸ τὰ τέκνα της μακρυὰ καὶ ζῇ μὲ ἀραπίαν.
Μὲ τὴν ἐλπίδα εἴμεθα πῶς θὰ λευθερωθοῦμεν,
κὶ ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀποθνήσκομεν χωρὶς νὰ τὸ ἰδοῦμεν.

Στίχοι κατ' Ἀλφάβητον.

Ἄνοιξεν ἡ καρδία μου ἀπὸ μεγάλην λύπην,
καὶ μ' ἐνθουσιασμὸν μιλῶ γιὰ τὴν πατρί μου Κρήτην.
Βοεῖ ὅλη μας ἡ πατρὶς ἐλευθερίαν κράζει,
δὲν ἠμπορεῖ παντάπασιν τυράννους νὰ κυττάζῃ.
Γνωρίζουσιν οἱ Βασιλεῖς τὰ δικαιώματά μας,
κ' ἂς κάμουν ἕνα ἔλεος νὰ παύσουν τὰ δεινά μας.
Δὲν ἠμποροῦμεν βέβαια εἰς ξένην γῆν νὰ ζῶμεν,
ὅταν θελήσουν κραταιοὶ θὰ ἐλευθερωθῶμεν.
Ἔχομεν τὴν ἐλπίδα μας καὶ μόν' αὐτὸ ζητοῦμεν,
τὸν ὌΘΩΝΑ εἰς τὰ Χανιὰ στὸν θρόνον νὰ ἰδοῦμεν.
Ζητοῦμεν καὶ μὲ δέησιν τὴν ἔνδοξ' ἈΜΑΛΊΑ,
στέφανον νὰ τῆς πλέξωμεν μέσα εἰς τὰ Χανιά.
Ἡ φαμελιαῖς Βασίλισσα τῶν Κρήτων δυστυχοῦσι,
κι ἀπ' τὴν Μεγαλειότην Σου τὸ ἔλεος ζητοῦσι.
Θαροῦσα ὅτι θὰ γενεῖ κάμμία εὐσπλαγχνία,
εἴκοσι ἔτη βρίσκονται σὲ ἄκρα δυστυχία.
Ἱ Κρῆτες ἐξακόσιοι, Βασίλισσ' ἈΜΑΛΊΑ,
χαθήκαν στὴν Ἡρωτεύουσα γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.
Καπεταναῖοι σήμερον τῶν Κρήτων συναχθῆτε,
ὅλα σας τὰ παράπονα στοὺς Βασιλεῖς νὰ πεῖτε.
Λυπεῖται ἡ πατρίδα μας γιὰ τὴν ὑστέρησίν σας,
καὶ στέκει ἀνυπόμονη νὰ δῇ ἀπόλαυσίν σας.
Μὴν ἀμελεῖτε στρατηγοὶ γιὰ τὴν ἐλευθερίαν,
ἡ φαμελιαῖς ἡ ἄνανδρες ἔχουσι δυστυχίαν.
Νὰ ἦτον τρόπος σήμερον εἰς τὰ νησιὰ νὰ βγῆτε,
σᾶς βεβαιόνω ἤθελε πολὺ νὰ λυπηθῆτε.

Σ εὕρετε ὅτι πάντοτε λυπῆται ἡ ψυχή μας,
γιατὶ ἐθυσιάσαμεν ἄνδρας καὶ συγγενεῖς μας.
Οἱ Οὐρανοὶ νὰ λυπηθοῦν καὶ γρήγορα νὰ δώσουν,
στὰς τρεῖς δυνάμεις φώτισιν νὰ μᾶς ἐλευθερώσουν.
Παρακαλοῦμεν σήμερον τὴν Ἄνασ' ΑΜΑΛΙΑΝ,
εἰς τὰ δεινάμας γρήγορης νὰ κάμῃ εὐσπλαγχνίαν·
Ῥύακες ἐγεινήκασι τὰ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν μας,
ἕως νὰ δοῦμεν λεύθερην γῆν τῆς γεννήσεώς μας.
Σ' ἐλπίδες πάντα εἴμεθα Βασίλισσ' ΑΜΑΛΙΑ.
ὅτι θὰ κάμῃς βέβαια ζήτημα στὴν Γαλλίαν.
Τὰ παλαιά μας βάσανα σαὐτοὺς νὰ παραστήσῃς,
τὴν Κρήτην ἀπ' τοὺς δυνατοὺς μόνησου νὰ ζητήσῃς.
Ὑψώνουσα τὰς χεῖρας μας ὅλ' ἡ πατρὶς σὲ κράζει,
εἰς τὰ περίφημα Χανιὰ θρόνον σοῦ ἑτοιμάζει.
Φωνάζει καθημερινῶς συνδράμετε μὲ βίαν,
κι ἀπὸ τὴν ἔνδοξον ΕΣΕ, ζητεῖ ἐλευθερίαν.
Χάνεται ἡ πατρίδα μας καὶ ἄλλο δὲν ζητοῦμεν,
ἀπὸ τὴν βάρβαρην Τουρκιὰ λεύθερη νὰ τὴν δοῦμεν.
Ψυχαῖς ὁποῦ γινήκετε θυσίαν στὴν πατρίδα,
τώρα ἀπ' τὴν Βασίλισσα νὰ ἔχετε ἐλπίδα.
Ὡσαύτως τὸν ἐν Οὐρανοῖς Θεὸν παρακαλοῦμεν,
μ' Ἑλλάδος κληρονόμους Σέ, γρήγορα νὰ ἰδοῦμεν.

ΤΕΛΟΣ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ
ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ·

ΟΙ ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ.

	Σώμ.
Κυκλάδων Ἄνθιμος	3
Μ. Κασσιέρης	2
Μ. Καλλιγᾶς	2
Δγ. Ν Χριστοδούλου	2
Εὐς. μπόμπουλας	1
Εὐστ. Κωστάκης	1
Γ. Διαμαντίδης	1
Α. Βουτζινᾶς	1
Κ. Ι Βολωνάκης	1
Κ. Χ. Κυριάκου	2
Ιω. Α. Χρυσοβελώνης	1
Ν. Φραγκόπουλος	1
Γρ. Στεφάνου	1
Κων. Ἀγγελίδης	1
Ζωρζῆς Τζιμπῆς	1
Κωςῆς. Κ. Ἰσιδώρου	1
Ν. Εὐστρατίου	1
Ιω. Γ. Κοντζιᾶς	1
Κ. μαριδάκης	1
Θεόδ. Τομπαζάκης	2
Ἰω. Τομπακάκης	2
Κουζῆς Νιότης	1
Βικέντ. Ἰωάννου	1
Ἐμμ. Περδικίδης	1
Π Θ. Μανοῦσος	1
Λευκᾶς βαλεντῆς	1
Δημ. βαφιαδάκης	1
Γ. Λέστος	1
Ν. Θεοδώρου	1
Ζαν. Γ. μαυρουδόγλ.	1
Α. Κάπαρης	1
Στ. Ν. Καράλης	1
Εμμ. Ν, Ψυχῆς	1
Αν. μαριολάκης	1
Εὐς. Κλήμης	1
Γ. Τσάκαλης	1
Χρ. Χ. Ν: Χαβιαρᾶς	1
Ζ. Νεγρεπόντες	1
Ζ. Ε. μαυρογορδάτος	1
μ. Κ. Φραγκιάδης	1
Αλ. μ. μαυρογορδάτος	1
Κ, Ιω, Γαλάτης	1
Γ, Καλβοκορέσης	1
μ, Κ. Καράλης	1
Παν, Στ. Ψύχας	1
Αλωνίδης Σκιλίτζης	1
Χρ, Φιλιππίδης	1
Ζ, Θ, Αὐγερινὸς	1
Εὐς, Ζ, Νεγρεπόντες	1
Γιουρδῆς Κορέσης	2
Νικ. Πατζουδάκης	1
Ν. Ιω. Δοντᾶς	1
Αν, μάγνης	1
Εμμ, Ι, Ρόμαλος	1
Παν, Θ, Πύργου	1
Δημ, Θ, Τσαπακάκης	1
Γ Τζαπαπαδάκης	1
Τζόρ. Πατζουδάκης	1
Εὐς. Σκαραμαγκᾶς	1
Ν, Χιονάκης	1
Γ, μαρκάκης	1
Ῥίζος Ἀντωνιάδης	1
Γ, Ιωαννίδης	1
Ιω, Παπαδάκης	2
Χ, Γ, Αν, Σαλονίτης	1
Αρτ, Καλαφατάκης	1
Γ, Πολυχρονιάδης	1
Κ, Παπαδόπουλος	1
Ιω, Α, Πατρινὸς	1
Γ, Βοσκοδάκης	1
Ζ. Ζ, Μπαραγκὸς	1
Γ, μελισσαγῆς	1
Δημ, Α. Πατρινὸ	1
Ιωσὴφ Ἰσαΐας	1
Γεώρ, Τύμπας	1
Δημ, Τζορῆς	1
Δ, Παπαδούκας	1
Δημ, Γ. Παρασκάκης	1
Θ, Ν, Ζαραχάνης	1
Παν, Γίασμόλαδας	1
Ιω, μ, Κοπκίλης	1
Φραγγούλης Π. Πλατὺς	1
Παῦλ, Νεγρεπόντες	1
μ, Παπαδάκης	1
Ν, Φ, Καμπάνης	1
Χρ. Ἀναστασιάδης	1
Γ, Κρανιοτάκης	1
Δημ, Στέργιος	1
Ν. Τζιτζεκλῆς	1
Λέον. Γ, Κουρούκαφας	1
Δημ, Καύρτης	1
Ιω, Κούρτης	1
Ν, μπαρενόπουλος	1
Ιω, Εμμ. μπολονάκης	1
μιχαὴλ Καράλης	1
Θ, Κουτζοδόντης	1
Ν, Πολίτης	1
Π, μ, Διαμαντόπουλος	1
Κάρλος Νάζου	1
Ιω, Γ, Παΐκου	1
μαρῖνος Θεοδωρίδης	1
Ιω, Γ, Ασλὰν	1
Ιω, Κ, βλασόπουλος	1
Ν, μελισίδης	1
Ν, Σάββας	1
μιχ. Τζιβουράκης	1
Γ, Αὐγουστάκης	1
Γ, Δεσπινίστου	1
Ιω, Α. Ῥάλλης	1
Διον, Νταμιλᾶς	1
Ιω, μ, Παρώδης	1
Ιω, μ, βουρουκλᾶς	1
Θ, Ζ. Κορωνιὸς	1
Χ. Γ, Ζαφυρόπουλος	1
Δ, Κ, μαρκουλίδης	1
Κ. Ἀλεξανδρόπουλος	1
Ιωσὴφ μποτάρος	1

Α, Ι, Κωστάκης 1
Ιω, Αγγάς 1
Αγτ, Πελεκάκης 1
Ιω, Γ, Δρακάκης 1
Κ, μαγκάκης 1
Πέτρος Σκάσης 1
Γ, Βακόνδιος 1
Δημ, Κουμπάρης 1
Κλεανθης Κουμπάρης 1
Αν, Σμυρναιόπουλος 1
Χ, Καντπρογλους 1
Ιω. Παρασκάκης 1
Ν, Ψιακης 1
Ἰω, Καραγιανάκης 1
Χ, Γ, Ζαφυρόπουλος 1
Δ, Ιωαννόπουλος 1
Δ, Νοτάρης 1
Ιω, Παπάζογλους 1
Ἰω, Χ, μπρισιμιτζάκης 1
Ν, Γερασιμάκης 1

ΨΑΡΙΑΝΟΙ.

Ν. Ἰω. Μπαρπαρέσος 1
Γ, Παγκάρας 1
Ιω, Παπαγγελης 1
Ἰω, Α, Κεφάλας 1
Αν, Γ. Ανδρουλης 1
Αθαν, Τζάκονας 1

ΑΙ ΚΥΡΙΑΙ.

Αἰκ. Πρασσακάκη 1
Αγ, Ν, Ζάρυχάκη 1
μαρ, Ἰω, Σακελάριου, 1
μαρηγὼ Π, Πλατανίτη 1
Ελ, Π, Οἰκονομόπουλ, 1
Ἄννα Δανδιδάκη 1
Ελ, Καρδαμίτζη 1
Ν, Νάζου 1
Ελ, Π, Ζωντανοῦ 1
Νικολέττα μελᾶ 1
Λαμ. μ, μαυρομάτη 1
Σοφ, Δεσποτάκη 1
Εὐαν, Ν, Σαραχάνη 1
Κασ, Θ, Γαβριὴλ 1
Ελέγ, Σ, Σαριδάκη 1
Αγκ. Βιζέρη 1
Εὐγ, Καπελέτη 1
Αθην, Εμμ, Στρατουδ,

Ανθ, Καλδυτάδενα 1
Αθηνᾶ Ἰω, Καλουτᾶ 1
Ελένη Νίτσου 1
Εὐανθία Δ, Ζέη 1
μαρ, Φ, Κ, Πούρπουρα 1

ΑΘΗΝΩΝ.

Κ, Ἀντωνιάδης 2
μ. Γεωργιάδης 1
Ζ, Στ, Κ, βλαστὸς 1
Ιω. Θ, Σταματάκης 1
Εμμ, Πετυχάκης 1
Χ, Αδαμόπουλος 1
Αντ, Κρίσπης 2
Εμμ, Σ, βλαστὸς 1
Κ, Ιω, μπουσάκης 1
μιχ, Κουρμούλης 1
Δ, Ν, Κυδωνάκης 1
Εὐ, Παπαςαυρόπουλος 1
Χρ, Σακελλαρίου 1
Γ, Αν, Καραφύλης 1
Ιω, Παπάγος 1
π, μαντζαράκης 1
Ιω, μόσχος 1
μ, Δεάγγελης 1
μ. άρκος Δαμαλᾶς 1
Στ, Παπαδάκης 1
Σπυρίδων Πέτρου 1
Γ, Σταμάτης 1
Στ, μ, βουγιουκόπολος 1
Εμμ, Ιω, Παπαδάκης 2
Αλ, Γκαρμπολᾶς 1
Ὅμηρος Α. Κλάδος 1
Ιω, Παπαδάκης 2
Σ, Π, βαλτινὸς 1
Α, Γκίζης 1
Γ, μυλωνᾶς 1
Ν. Χαριδίδης 1
Σπαθῆς 1
Γ, Πλῆσσος 2
Κ, Α. βάσκος 1
Ζαχαρίδης 1
Θ, Πολυζωϊδης 1
Δ. Σ, Τσιτσιάρας 1
Ιω, Κοντογιάννης 1
Αν, μαυρομάτης 1
Λοχαγὸς μεθονιὸς 1
Γ. Σ. Τσιτσιάρας 1

μιχ, Δεσποτάκης 1
Ιω, Σαραντου 1
Α, Κωνσταντῖνου 1
βασίλειος Λάγκας 1
Γ, Παύλου 1
Αγαμ, Δαλέζος 1
Πέτρος Ιω, βωδινᾶς 1
Κωνσταντ. Ιω, Παύλου 1
Ζαχ, Νικολάου 1
Παν, Εμμανουὴλ 1
Ν, Γ, Τζελεπῆς 1
Παρθ, βιβλιοδέτης 1
Α Κορογλῆς 2
Πέτρος Δ, Αιβαδιεὺς 1
Απ, πανάγου 1
Αν, Αγγελόπουλος 1
Σ Αντωνιάδης 1
Σπ, Σοφρῆς 1
Κώστας Κοκύνου 1

ΑΙ ΚΥΡΙΑΙ.

βιτορία Τζενευράκη 1
Α, Κουρμουλοπούλα 1
Ελ, Πιτσάκη 2
Αν, Γαλανοπούλα 1
Ανας, παπαδάκη 2
Μαντὼ Αντωνιάδη 3
Αριάδνη Φωτάκη 2
Αν, παπαδάκη 2
πωλ, Επισκόπη 1
Ζαχαρένια Γαβαλα 1
βασ, Στέλβαχ 1
Κατ, Κουχινοῦ 1
Ελ, Γ, Αἰνιάν 3

ΝΑΥΠΛΙΟΝ.

Δ, Αμπελᾶς 1
Ζ, Σέκερη 2
Δ, πασαλιάδης 1
Δ, Ταβολαίρης 1
π, πολυριαρᾶς 1
Θ, Ιωάννου 1
Γ. μιχαλόπουλος 1
Δημ, Χρυσαφόπουλος 4
Εμμ, Ψυλάκης 1
β, παυλίδης
Δημ, Γ, παπαγιάννης 1

Α, πάσχος 1
Διον. Αντίοχος 1
Θεοφανίδης 1
Ν. Σπ. Ζωγράφος 1
Ιω, Κ, βλαστὸς 1
μ. Σκ, Σταμπολτζής 1
μ. Δοικονόμος 1
Ιω, Καλούδης 1
Ν, Γαλανόπουλος 1
Κ. Ι, Κραντηρᾶς 1
Α, Φρουδάκης 1
Α. παπαθανασόπουλος 1
Σωτ. Ψύχας 1
π, βάλβης 1
Δ, παναγιοτόπουλος 1
Ιω, Αλμηράντης 1
μ, Σώνιερ, 1
Α, Γ, Λαμπρινίδης 1
Δημ. Ψαρόπουλος 1
Ιω. Γ, μπλοῦκος 1
Γ, Νικολάου 1
Γ, Α, Ορφανὸς 1
Ιω, Ασλάνης 1

ΑΙ ΚΥΡΙΑΙ

μαρ, μαβράκη 1
Εὐθ, Ῥικάκη 1
μαρ, Κ, Λαμβέργη 1
Κατ, Λαζαράκη 1
Κυρίτζα μαργαρίτου 2
πηγὴ Κ, μιχαλοπούλου 1
π, μισσινέζη 1
Ελ, Γ, Ταμπακόπουλρ 1
Κατήνκω Ρικάκη 1

Χαρ, Ιω, Θεδιαλά 1
Ῥεγγίνα Εμ, Γιανίτζι 1
Αἰκ, βλάση 1
μαρ. Α Γιανίτζι 1
Ελισ, Κυδωνάκη 1
μ, μαράτω 1
Ελισαβ, Λουραμάνη 1
Αννέτα Ν, Δημόπ, 1
μαρ. Λεόντα 1
Αγ, Δ, Αλεξόπουλου. 1
Καλ, Σ. π, Αλεξόπουλ 1

ΠΟΡΟΣ.

Σώτ, Ζαχαρόπουλος 1
Ιω, Ζαχαρίου 1
πολυχρ, μοσχάκης 1
Ιω, σηγανὸς 1
Κων, Α, Φαρβέρη 1
Ιω, Νεγρεπόντες 1

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠ,

Θ, βοῦρος 1
Γ, πίγκαλος 1
Γ, βασιλειάδης 1
Σ, μερίκας 1
Γ, βλαστὸς 1
Διάμ, Σεκιάρης 1
Γ, Δοῦκας 1
Δ, μυρίσης 1
Ξενοφ, Ἀνίτης 1
Ζ, π, Κωνσταντοὺλ, 1
Αν, μ, μηταράκης 1
Κων, Ιωαννίδης 1
Κοζής Οἰκονόμου 1
Ανδρ, Θεργέλης 1

Φ, Κ, Ἰσιδώρου 1
Ν, Μελέκογλου 1
Αν, Κοστηρὴς 1
Ιω, παρασκάδης 1
Στέφ, Γαλάτης 1
Γ, Κυριακύδης 1
Ζ, Α, βοῦρος 1
μιχ. Α, Θεριάλης 1
Γ, Ενδης 1
π, Λαδόπουλος 1
Α, Αλλάμπης 1

ΣΜΥΡΝΗ.

Γαλανὸς Ἰατρὸς 25
Θεόδ, Πλατανίτης 5
Α, καὶ Στρ. βεστάρχης 1
β, Θ, Σκούρτελης, 1

ΟΙ ΕΝ ΕΙΡΑΚ, ΚΡΗΤΗ.

στέφ, Νικολαΐδης 1
Α, ποθητίδης 1
Ν, πελεκίδης 1
Ν, Επιμενίδης 1
Φραγ. γ. Ψαρουδάκης 1
γ, Ν, Λιμπρίτης 1

ΚΥΡΙΑΙ.

Καλ, Γρηγορίου 1
Εὐσ, Ν. Χρυσοφοῦ 1
Χ. καὶ Καλ, γεωργίου 1
παρ. Διακογάκη 1
Ελ, μ, Διαμαντίδη 1
Αἰκ, μ, Ραυτοπούλου 1
πελ, γ, Αποστολίδου 1
Ελ, μ. μελιδωνάκη 1
μ, γ, βλαστοῦ 1

ΕΝ ΕΡΜΟΥ. Φρ. Α, Χιλδνερ 2 Ε. Α. Λεΐβς 2 Ι. Θ. Βόλτερς 2

ἘΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ·

Δημήτριος Ζαραβῖνος 1
Βασίλειος γιανίκογλους 1
Λεονίδης Καμπουράκης 1
Ἀνδρέας Κριαρὰς 1
Λιονὴς Ζαν. Ῥοδοκανάκη 1
Χρυσσὴ Περαντζῆ 1
Ἀνθοῦσα Γιαμαλάκη 1
Κατίνκω Κωνστ. Παπαδοπούλου 1
Μαριγὼ Ιω. Κορκέλα 1
Ἠπατία Κουρνελία Λουτράρη 1
Ἀγγελικα Στ. Ἀγελάστου 1
Κατήνκω Α. Γιανίκογλου ἐξ Αἴνου 1
Ἑλένκω Θεοχ. Γαβρίλη 1

ΑΘΗΝΑΙ.

Κ· Ι. Σφατσουδάκης 1
Μ. Π. Λεονάρδος 2
Θεόδωρος Κουφάκης 1
μάρκος Κουντουδάκης 1
Δ. Ἀνσέλμος 1
π. γ. παγουρόπουλος 1
Ζαχαρίας Σακελλαριάδης 1
Ιω Α. Σωμαντερόπουλος 1
Η. μ. Καραβοκυράκης 1
Ιωάννης Σ. πατσόπουλος 1
Χ. Ν. πετυχάκης 1
Νικόλαος παπαθανασίου μετρινὸς 1
Ν. Βασιλείου 1
πέτρος παπαναστασίου 1
Νικόλαος Ἀναστασιάδης 1
Γραμμεῖος Εὐσταθίου 1
Εὐθύμιος Κ. Γ. Βέλος 1

ΗΡΑΚΛΙΟΝ·

Σ. μπαρώδης 1
παῦλος Κριαράκης 1
παῦλος μαυρουδόπουλος 1
Γ. μαρκάκης 1
Ιω. Κολοκοτρώνης 1
Α. Καλοκαιρινὸς 1
Ιω. περιφανάκης 1
Χρῆστος Γεωργιάδης 1
Χ. Ν. μ. ...ουρνουζάκης 1
Ἐμμ. μαγκασιανὸς 1
Ἐμμανουὴλ Κοκκινίδης 1
Γεώργιος Θεοδοσιάδης 1
Γεώργιος Α. Νικολαΐδης 1

ῬΕΘΕΛΝΟΣ,

Νικόλαος μπιστάκης 1
Ἠλίας Χαρ. Φελουτζηδάκης 1
Χαρ. Ἀσκουτσάκης 1
Ἀντώνιος Γ. Βεβελάκης 1
Νικόλαος Βροντάκης 1
μηχαὴλ πουπούλης 1
Νικόλαος Ιω. Ἀετὸς 1
παν. Α. μαρσελιανὸς 1
Βασίλειος μαν. Καλαΐτζῆς 1
Ἀπόστολος Ιω. Χιονάκης 1
Ἐμμ. πατροκαλάκης 1
Χ. παντελὴς παπαγεωργίου 1
Γ. Βαρβιέρης 1
Χαρ. Σκονάκης 1
Γεώργιος Σκουλούδης 1
Ἀνδρέας Εμμ. Σασυνάτσος 1
Ἀντώνιος μπουρδούμης 1
Κοσμᾶς Σωτῆρχος 1
Ιωάννης Ῥαζῆ 1
Ἀντώνιος Ῥουτζῆν 1
Δημ. π. μανουσάκης 1
Ἀντώνιος π. μαρουλίκος 1
Στέφανος Στιλετάκης 1
Νικ. Λαμπρινίδης 1
Νικ. Δάκτυλος 1
Ιω. Κορονάκης 1
Γ. μουάτζος 1
Ν. Γραμματικοῦ 1
Ιω. Στρατιδάκης 1

A Π
I ι
M
I ο
T ν
B ς
O ι
Σ η

Tζ